הצופה

היום

פרשת וארא

	יום ששי	יום שבת
הפרק:	ישעיה מז־מח	ישעיה מט־נ
המשנה:	טהרות ז, ד־ה	טהרות ז, ו־ז
הדף — בבלי:	בבא מציעא יב	בבא מציעא יג
ירושלמי:	כתובות לה	כתובות לו
החלכה:	שו"ע רפה־רפו, רא	שו"ע רפו, כ־ד
רמב"ם:	ממרים א־ב	ממרים ד־ו
הזריחה:	6.30	6.30
השקיעה:	5.14	5.15
סוף זמן ק"ש:	8.25	8.25

הדלקת הנר

	כניסה	יציאה
ירושלים	4.34	5.50
תל־אביב	4.52	5.52
חיפה	4.42	5.49
באר־שבע	4.51	5.50
אילת	4.55	5.56

ב"ה, יום ששי, כ"ט טבת תשמ"ז (30.1.1987) • שנה נ' • גליון 14306 • המחיר: 1.— ש"ח, כולל מע"מ ✱ בטאון התנועה העולמית של המזרחי והפועל־המזרחי ✱ מייסד ועורך ראשון: הרב מאיר בר־אילן ז"ל

משכנתאות חופשיות ולזכאים מגוון תכניות חסכון

בנק טפחות

פרס: לא נשתתף בממשלה שתיסוג מדרך השלום

בליכוד הוחלט להנמיך את הטון בנושא תרומות בלאס למערך, מחשש שהדבר יסכן שלמות הקואליציה ✱ שר החוץ הודף המיתקפה: לא נבהל — לא מפלגת „העבודה" ביקשה כספים מסרסורי קרקעות ביהודה־ושומרון

מאת שאול שיף, סופרנו המדיני בירושלים וסוכנות עתיים

ביום ראש הממשלה ושר החוץ שמעון פרס הזהיר אתמול את הליכוד, כי הוא ימליץ למפלגת העבודה לא להישאר בממשלה שתזנח את דרך התעלמות מהחובה להתחיל בתהליך לקראת שלום בלילוי ועידה בינלאומית. הוא גם הדף בתוקף את מה שהוא כינה „כוונות הליכוד לרצוח אופי ועלילות שווא".

בנאומו בפני מרכז מפלגת העבודה אמר מר פרס: „אם הליכוד חושב שיאסיף שוב נקודות ע"י הסתה ורצח אופי, הוא טועה".

התגובו על ההתנגדות שגילו ראשי הליכוד לכינוס ועידת שלום בינלאומית ביחד עם מו"מ ישיר לשלום אמר, כי אין לוותר על הניסיון להשיג שלום והזהיר כי „אנו לא נהיה שותפים לדבר הזה".

במהלך ביקורת קשה על התקפות של הליכוד על מפלגת העבודה ועליו אישית אמר מר פרס: „אני מרגיל בניסיונות לרצח אופי. בכושך שנים נפלו עלי עלילות שוא. בלבי היה רק בוז למשמיצים.

„מיכאל איתן אינו מסוגל להבחין בין אמת לשקר. מוטב שיבדוק אם מנהיגי הליכוד לא קיבלו שוחד במתנות. השעון ניתן לי ללא תמורה. אני לא נבהל.

„לא מפלגת העבודה ביקשה כספים מסרסורי קרקעות ביהודה ושומרון. אין ברצוני לכתוב ראש. להיבהל. לא ניתן לדיני לפיצוצים בתקציבי בריאות, חינוך ובטחון, כדי להשתתף בתחרות הפנימית של הליכוד ולהקים התנחלויות יוקרה. לא בגלל זה אנו מוקדים תגורות" אמר.

מר פרס אמר כי ניסו להטיל ספק אם לממש את הרוטציה. לקחנו הסכמים ברצינות ובצענו הרוטציה. אבל רוטציה אינה ריאקציה, ומם כך לא נשלים. אנו דוחים רכילויות לא רציניות".

רה"מ יצחק שמיר הורה לשרי הליכוד לחדול מההתקפות על המערך בפרשת התרומות של דוד בלאס ישעון הילד שהעניק למר פרס.

בליכוד ערים לאפשרות שהמשך ההתקפות על במערך עלול לשמש „בומרנג" נגד הליכוד, שגם הוא אינו נקי מקבלת תרומות למערכות בחירות. נראה כי בהתקפה הנגדית של מ"מ רה"מ שמעון פרס על הליכוד את הדברים שנאמרו בישיבת הכרכז אתמול, יביאו להגדרת המתיחות בין המערך לבין הליכוד, מה גם שבענין הוועידה הבינלאומית — מוקד חיכוך נוסף בין המערך לבין הליכוד — זכה הליכוד ל„תגבורת" בדמותו של שר החוץ האמריקאי ג'ורג' שולץ, שהביע התנגדות לועידה בינלאומית.

בכוונות דרכה ומדיניות החוץ והפנים. הוא הבטיח, כי בבחירות הבאות „אנו נחרוש את המדינה ונביא דבר המפלגה בפני העם".

הוא הביע את הרגשתו שהממשלה הנוכחית מיצתה את עצמה ואמר, כי יש לעשות הכנות להשגת הגמוניה של המפלגה בכנסת הבאה.

מפלגת העבודה אישרה צירופה של תנועת „יחד"

מרכז מפלגת העבודה אישר ברוב גדול את הצטרפותה למפלגה של תנועת „יחד" בהנהגת עזר ויצמן. לפי ההסכם, יצורף עזר ויצמן לחטיבה המנהיגה של לשימת מפלגת העבודה לכנסת, לבנימין בן אליעזר (פואד) הובטח המקום ה־21 ולח"כ שלמה עמר הכקום ה־46 ברשימה לכנסת.

כמו כן תקבל „יחד" 6 אחוזים מתוך חברי המרכז, והובטח שיבוץ של כמה מחברי התנועה בתפקידים בכירים במשרד החוץ ובמועצות המנהלים של חברות ממשלתיות.

עזר ויצמן אמר כי „יחד" מצטרפת למפלגה העבודה לא מתוך חשבון של כדאיות, אלא מתוך הכרה

המשטרה לא תחקור פרשת השעון שניתן ע"י בלס לפרס

היועץ המשפטי לממשלה ומפכ"ל המשטרה מעריכים כי השעון (שבינתיים התברר שאינו מזהב...) ניתן במסגרת יחסי חברות

מאת סופר „הצופה"

היועץ המשפטי לממשלה ומפכ"ל המשטרה החליטו אמש שה־משטרה לא תחקור את התלונה בענין השעון שקיבל מ"מ ראש הממשלה שמעון פרס מדוד בלאס, שכן זה ניתן במסגרת יחסים חברתיים ולא בכוונה לעבור עבירה.

בוד. בינתיים התברר כי מדובר בשעון זול ולא בשעון זהב...

לעומת זאת, המשטרה תעביר את תלונה בנושא התרומות שהעניק בלאס למפלגת העבודה לטיפול מבקר המדינה, זאת על־פי חוק מימון מפלגות, ואת התלונה בענין השכר שקיבל עדי אבוראי על „ייעוץ" לבלאס העביר המשטרה ליו"ר הכנסת, שיעבירה לבדיקה ביוועדת האתיקה של הכנסת.

ר"ק אם מבקר המדינה וועדת האתיקה יקבעו שיש הצדקה לעבירות פליליות, תחל המשטרה בבדיקה. התפתחות נוספת בפרשה:

שר המשפטים היים בר־לב חזר בו מן האיסור שנתן לחקור את דוד בלאס בגלאי שקר. משום שלדבריו, בקשתו של הי"כ איתן להתיר בדיקה כזו לא נעשתה בתום לב.

כזכור, ביום ג' פנה ח"כ מיכאל איתן לשר המשטרה וביקש שיאשר בדיקתו של דוד בלאס בגלאי שקר.

לדברי טענותיו, כי העביר תלומות לאישים במפלגת העבודה. „האפשרי לאיתן כאשר ביקש לבדוק את בלאס במכונת אמת" אמר בר לב, „כי כען שהוא עושה זת כדי לא לצאת בהאשמות שוא, ומה עושה הבן אדם, הוא יוצא עם אותן האשמות ואותן הטענות בכלי התקשורת. לכן אני חוזר בי מאפשרות זו מאחר והוא לא בא בידיים ניקות".

הפרות סדר חמורות ברצועת־עזה

במהלך סיור של השר שרון במקום ✱ נורו שלושה מתפרעים

הפרות הסדר ברצועה בשבוע זה יותר משבוע על רקע גרושו לירדן של מנהיג תנועת הנוער של אש"פ ברצועה, „שאביבהי", שהתגורר בחאן יונס והיה סטודנט באוניברסיטה „אל אזהר" בעזה.

סכוך לשעה 3 אחה"צ עבירה יורת השר האלוף באיזור מתנות הפליטים בעזה, כשלפתע זורקי אבנים לעבר רכב צבאי, שאיבטח את שיירה. נהג הרכב ירה אחר כיוון האבנים והיכה אותו, כשחיילים הרים לכוד את חברו של מיידה האבנים.

הפרות הסדר בערי הרצועה החלו כבר בשעות הבוקר המוקדמות, עם השבתת הלימודים בבתי הספר, לאחר כניסת מסיתים של ה„שאבי־באי" אליהם ושיכוש הלימודים בם. מחסומי אבנים הוצבו בכבישי הערים ברצועה. צמיגי מכוניות הובערו בצמתים ותלמידים מפגינים יידו אבנים לעבר חיילי צה"ל ושוטרי משמר הגבול במקומות שונים ברצועה. 11 תלמידי בית הספר התיכון לבנים „פלסטין" בעזה נפצעו בהתקפה, לאחר שכוח צה"ל פיזר עצרת תלמידים. תוך כדי שימוש ברימוני עשן.

שורה של הפרות סדר היתה אתמול ברצועת עזה, בעיקר בחאן יונס, ובמהלכן נורו 3 תלמידים. אחד מהם נפצע אנושות. במהלך הפרות הסדר הושלכו אבנים לעבר רכב צה"ל, שאיבטח סיור של השר אריאל שרון והאלוף יצחק מרדכי באיזור. מיידי האבנים נעצרו לחקירה.

אוסטרליה ביטלה הזמנת השר שרון

קנברה (רויטר עתי"ם) — ממשלת אוסטרליה החליטה לבטל ביקור מתוכנן של שר התעשיה והמסחר הישראלי אריאל שרון, בנימוק שהתאריך אינו נוח — כפי שאמר דובר משם שר המסחר האוסטרלי, ג'ון דאקינס.

הדובר הוסיף, כי שגריר ישראל יששכר בן־יעקב נקרא למשרד המסחר בשעות אחה"צ, ונאמר לו שמוטב לדחות לזמן בלתי מוגבל את הביקור, שאמור היה להתקיים בסוף חודש מארס.

פרשנים הביעו את הדיעה, כי הסיבה האמיתית לדחיית הביקור היא — החשש שבואו של שרון עלול לעורר תגובות חריפות מצד הקהילות הלבנוניות הגדולות באוסטרליה.

ארה"ב הפנתה את נושאת המטוסים „נימיץ" לקרבת חופי לבנון

נוכח המשבר המתמשך בפרשת החטופים האמריקניים

וושינגטון (רויטר עתי"ם ועי"צ). ארה"ב הפנתה אתמול כוח משימה, בראשותה של נושאת מטוסים, אל קרבת החוף לבנון, על רקע משבר בני הערובה והמתמשך. במקביל החליטה ממשלה ארה"ב להטיל הגבלות על נסיעות של אמריקנים ללבנון, כדי לצמצם מקרים נוספים של חטיפת בני ערובה.

„אי אפשר להפרין ההדגשת הסכנה המיידית הנשקפת לאמריקנים בלבנון", אמר דובר משרד־החוץ האמריקני, צ'ארלס רדמן, בתדרוך משודר בטלוויזיה. הוא הוסיף, כי משום כך בטל מעתה תוקף הדרכונים האמריקניים לצורך נסיעה ללבנון או מעבר בתחומיה, אלא במקרים שניתן להם תוקף באופן כיוחד.

משבר בני הערובה העמיק בימים האחרונים, לאחר שלושה פרופסורים אמריקניים ומרצה הודי נחטפו בשבת שעברה במערב ביירות ה־

(סוף בעמוד 2)

ועידת הפסגה המוסלמית מראה פרצופה האמיתי:

שלום במזה"ת — רק על בסיס פינוי מלא וללא תנאי מכל האדמות

החלטת הסיכום קוראת גם לכינוס ועידה בין־לאומית בהשתתפות אש"ף

כוויית (רויטר עתי"ם ועי"צ) — ועידת הפסגה המוסלמית ה־5 נגעלה אתמול בבוקר בכוויית, בקריאה לכנס בקרוב ועידה בינלאומית בחסות האו"ם, כדי לכונן לקיים את תהליך השלום במזרח התיכון.

בהודעת הסיכום נאמר כי הוועידה הבינלאומית המוצעת צריכה לה־תקיים בהשתתפות כל הצדדים הנוגעים בדבר, לרבות אש"ף, על בסיס שוויוני, ובתוספת החברות הקבועות של מועצת הבטחון, זאת כדי להשיג הסדר צודק וברקיימא של השאלה הפלשתינית ושל הסכסוך במזה"ת.

ההודעה מדגישה עם זאת, כי החלטת מועצת הבטחון 242 לא תוכל להוות בסיס מספיק להסדר הבעיה הפלשתינית. „השלום במזה"ת לא יוכל להתבסס אלא על פינוי מלא וללא תנאי של האויב הישראלי מכל האדמות הערביות והפלשתיניות הכבושות", נאמר בהודעת הסיכום.

להלן מגנה ההודעה את ארה"ב על המשך הסיוע ל„אויב הציוני", וקוראת לכל המדינות המוסלמיות שלא לכונן יחסים עמה, במישרין או בעקיפין, עם ישראל.

כן כוללת ההודעה ביקורת מריר

(סוף בעמוד 2)

מכבי ת"א ניצחה ביוגוסלביה

קבוצת הכדורסל „מכבי ת"א" ניצחה אמש ביוגוסלביה את אליפות המדינה האלופה „פארטיזן" בתוצאה 78:81.

במחצית היתה התוצאה 39:38 למכבי.

תחזית מזג האוויר

תחזית לשבת: בהיר עם עליה בטמפרטורות. הטמפרטורות: ירושלים 4—17, יבנה העולן 4—15, צפת 3—14, חיפה 7—19, טבריה 6—19, צפת 6—17, עפולה 3—19, שומרון 4—17, תל אביב 7—19, לוד 5—20, יריחו 5—22, עזה 8—19, באר־שבע 3—20, אילת 9—24.

חכ"ים מהליכוד צפו בסרט על נישואי תערובת והגיבו: זעזוע עמוק

מאת שאול שיף, סופר „הצופה"

סרט ידיאו באורך של חצי שעה על נישואי תערובת באה"ב בהפקת „אביב" ישראלים ואנשי מבורה — הוצג שלשום בפני סיעת הליכוד, על מספר מוהרים שהוצג בכנסת.

בין השרים שצפו בסרט: קרישו, שרון ודוד. הצופים הביעו את הזדעזעותם מההתמונות שעברו לנגד עיניהם, מהסקר הנראין המצורפים. בדיון שנערך בסיעה תבעו השר שרון ואחרים לחייב את הליכוד במשמעת סיעתית, דיגבת המשמעת שתהפכך לכל על חבריו בסיעה.

סרט נפלה ההכרעה בענין המשמעת הסיעתית והיא תתקבל בדיון הבא.

שר האוצר משה נסים, בהציגו את תקציב המדינה:

המשק בפרשת דרכים; חריגה מהתקציב תחדש האינפלציה

מאת סופרנו הכלכלי בירושלים

כל הגדלה בתקציב מעבר ל־מסגרת המוצעת, תחזיר אותנו לתקופת האינפלציה והקפאון — הזהיר אתמול שר האוצר משה נסים בנאום התקציב.

בדבריו אמר כי בשנה הבאה לא נוכל להישען עוד על תסיבות מיגבירות בחוץ ועל התנאים החיצוניים הבצויינים שעמדו לרשותנו בשנתיים שעברו. כל אלה היו ר־איבם צוו. אם לא נעשה מבית — נחטא לעתידנו. דרוש ריסון להמשך נוסף של שנה־שנתיים, להקפיד את הצריכה הציבורית ואת הצריכה הפרטית, לעבוד יותר ולהפיק יותר.

בראשית דבריו הצביע שר האוצר משה נסים על שורשי המשבר הכלכלי באו מלחמת יום הכיפורים, מכל הכשק מהצטברות של משברים שהשפיעו על ההתפתחויות הכלכליות. משברים אלה היו: העלית הכלכלית הגבוהה של מלחמת יום הכיפורים, העליה הדרסטית במחירי הדלק בשוקי העולם; העליה הניכרת בשיעורי הריבית ובשיעורי האינפלציה בעולם, שלוותה בפיחות של המטבעות האירופיים ביחס לדולר; הירידה בפעילות הכלכלית בארצות היעד העיקריות של היצוא הישראלי שהיתה מלווה בגידול ניכר באבטלה בארצות אלו; וכן העלות הגבוהה של ההוצאות שנבעו מהערכות צה"ל בנגב בעקבות הסכם השלום בבגיים.

במשך אותן שנים התקשה המשק הישראלי להתאים את עצמו לתנאים המשתנים בתנאי התעסוקה, במבנה הייצור ובמבנה הצריכה, כתוצאה מכך חלו התפתחויות שליליות בהיקפי ההוצאות וההכנסות של תקציב המדינה והגירעון התקציבי, בתחום האינפלציה, במחירי התשומות של המשק, והבינוי הייצוגי של המשק, במבנה התעסוקה ובמידת המעורבות של ה־ממשלה בפעילות המשקית ובשוק ההון.

(סוף בעמוד 2)

שולץ נגד ועידה בינ"ל

מאת סופרנו המדיני בירושלים

שר החוץ האמריקני, ג'ורג' שולץ, אמר אתמול בראיון טלוויזיוני, כי תשובה לשאלת בתב הייערית הישראלית, כי הוא מצדד במו"מ ישיר ואינו תומך בועידה בינלאומית. ענין הועידה לשלום שבועיעה כה נשאי נאבבים ויעקבי דיונים אבל לא יצא מזה מעשי.

שולץ סבור שירדן היא הבאה בתור למו"מ עם ישראל, בבירוף יצוג של פלסטינאים מתאימים. הוא ביכה את ההסכם בין ישראל למצרים, שהוא עומד כסלע איתן וגבר כי בהיותו ארה"ב שיפור היחסים בין ישראל למצרים בשנה האחרונה, לאחר שנפתרה בעיית טאבה.

ההפגנה ה־75 ב„כיכר־השבת" בפתח־תקווה

מאת משה לוי

נאמני השבת בפתח־תקווה יקיימו הערב, בשעה 21.00 להפגנה ה־75 ב„כיכר־השבת", מול קולנוע „היכל".

המפגינים יוחו על המשך חילול השבת והכוונה להרוס את צביונה של הכיכבה העברית הראשונה.

ההפגנה נפתחה בפרק עיה בתחילים — במנין ההפגנות. רבבים איתיים ישהו בשבת בפתח־תקווה, כדי לחזק ולעודד.

השר לענייני דתות זבולון המר בשר אמש לכתבנו, בתגובה לשאלה, כי לא קיבל מכתב התפטרות מכל גורם שהוא בפתח־תקווה.

יוסף טחן מיואש מקווה לחנינה

„יוסף טחן נראה די ביואש הי־מבע. הוא הגדיל מאד שמהקהילה יהודה, ואם הוא שמע על היותו העירייה כבר ב־23 בינואר בשעה 6.30 בבוקר ב„קול ישראל" — כבר אבדו תקוותיו, עוד דין נמצי ליהפקי בשיחה טלפונית מ־קודר ל„קול ישראל".

טחן ביקש למסור למשפחתו את אהבתו ואת דאגתו לילדים, וכן את רצונו להשאר בחיים. „היא אמר לו, כי הוא מוכן לשבת בכלא 10 או 20 שנה, בתנאי שישאר בחיים". אמר הסניגור.

הבקשה הביצית פונש המוות, של בנוה של טחן, נמצאת בפני הנשיא מובארק.

בצער רב הננו מודיעים על פטירתה בשיבה טובה של אמנו הרבנית

עליזה מוריה־ברנדווין נ"ע

אשת האדמו"ר הרב יוסף שמואל זצ"ל

בת האדמו"ר הזקן מבוסטון ר' פנחס דוד הורוביץ זצ"ל

הובאה לקבורה בליל שישי כ"ט בטבת תשמ"ז

בהר הזיתים

המתאבלים:

בניה, בתה, נכדיה, ניניה ובני ניניה

יושבים שבעה אצל בנה יעקב ברנדווין, רחוב הזית 11, סקווער־בריק, ירושלים.

הריני מיתתף באבלם הכבד של ידידי ומכובדי

ר' דוד צימנד הי"ו

ובני משפחתו

עם מותה הפתאומי של

הרעיה והאם הדגולה

הגב' רנה מלכה צימנד ע"ה

המקום ינחם אתכם בתוך שאר אבלי ציון וירושלים

ד"ר יצחק רפאל

ראש „מוסד הרב קוק"

במלאת חמש עשרה שנה לנפילתו של בננו ואחינו היקר

ראובן שפורן ז"ל

נעלה לקברו ונתייחד עם זכרו

ביום חמישי, ו' בשבט תשמ"ז (5.2.87) בשעה 4.00 אחה"צ בבית הקברות הצבאי בקרית שאול.

ביום רביעי, ה' בשבט תשמ"ז (4.2.87) בשעה 8.00 בערב נקיים בביתנו (רמת גן, רחוב הבילויים 7) ערב לימוד לזכרו של יקירינו.

המשפחה

אזכרה

במלאת שנה לפטירת ראש משפחתנו

ר' יצחק מלאכי - אנגלברג ז"ל

תערך אי"ה אזכרה ביום רביעי ה' בשבט (4.2.87) בשעה 4.00 בבית העלמין בסכון ותיקים נתניה.

אוטובוס יצא מביהכ"נ „עובדיה" רח' רצמן 17 נתניה בשעה 3.30 אחה"צ.

אחרי תפילת ערבית סיום משניות והספדה מצווה בביהכ"נ „עובדיה".

מוקירי זכרו מוזמנים

משפחות

מלאכי ומלחי

במלאת חמש שנים לפטירתה של

הרבנית אסתר אורנשטיין ז"ל

אלמנת הרה"ג ר' אברהם אורנשטיין זצ"ל

התקיים עליה לקבורה בחלקת הרבנים בנחלת־יצחק ביום רביעי ה' בשבט תשמ"ז (4.2.87) בשעה 15.45.

לאחר מכן תתקיים בבית־הכנסת „גאולת ישראל" רחוב מרכז בעלי מלאכה 16 תל־אביב, אזכרה, למוד משניות ודברים לזכרה.

נפגשים ע"י השער של בית הקברות בנחלת־יצחק.

למשפחת פס

אנו משתתפים בצערכם הכבד בפטירתו של ראש המשפחה

ידידנו ר' יצחק בן אברהם פס ז"ל

בנחמת ציון וירושלים תנוחמו ולא תוסיפו לדאבה עוד

משפחת קורצווייל

כולל ישיבת בני עקיבא „אהל שלמה"

קרית וולפסון באר שבע

נפתחה הרשמה לשנת הלימודים תשמ"ח לבולל

התוכנית תאפשר שילוב עם לימודים אקדמיים

נא לפנות בהקדם לתאום פגישה ולקבלת פרטים לטלפון 057-411041, 057-411081, למזכירה אסתר, בין השעות 8.30—14.00, או בכתב לתיבת דואר 310 באר שבע (עבור כולל).

אולמי בית הברוש

צומת קרית אתא, מפרץ חיפה

טלפון: 726009, 725918

בשורה טובה

לתושבי חיפה, הקריות ואיזור הצפון

אולמי בית הברוש פתחו בשטרי"ב

מחלקת מהדרין — חלק (גלאט כשר)

בפיקוח ביוחד של הרבנות הראשית בחיפה

הקפדה יתרה על הכשרות ושמירת דיני שבת

אפשר מהיום לקיים שמחות, חתונות, בריתות, בר/בת מצוה ואירועים שונים, ליהנות מאווירה דתית מיוחדת ובהתפרים בגוון ובמעלה

אולמי בית הברוש המפואר והמהודר

650 מקומות ✱ תחבורה ציבורית מכל הכיוונים

חניה בשפע ✱ מיזוג אוויר מלא

אין צורך לנסוע עד ירושלים או בני ברק

ברכת מזל טוב

לחבר לשכת התנועה

אברהם בדיחי ורעיתו פרחה

סגן יו"ר המועצה המקומית קרית אונו

לנישואי הבת **יעל** עם **שמעון**

רוו רוב נחת

מזכירות התנועה

ב"ה

משרד החינוך והתרבות — המחלקה להכשרת עו"ה

מכללת „תלפיות"

המכללה הדתית להכשרת עובדי חינוך והוראה

בית־המדרש הממ"ד ל־

מורים למוסיקה

רחוב חיים הרצוג, ת"ד 49 270, טלפון (03)910743

החלה ההרשמה לשנת הלימודים תשמ"ח

תנאי הקבלה:

1. תעודת־בגרות
2. עמידה במבחן מיון איכי
3. ראיון עם ועדת קבלה (ידע כללי ומוסיקלי)

מסלולי ההכשרה:

1. לימוד תלת־שנתי לקבלת הסמכה למוסיקה ולריתמוסיקה בגן־הילדים ובחינוך היסודי, ומוסיקה בחינוך העל־יסודי (מורה „בכיר").
2. לימודי התמחות בריתמוסיקה ובמוסיקה למורים בפועל לקבלת תואר מורה „בכיר" (או תוספת גמול השתלמות).
3. לימודי השתלמות או הסבה על־פי תכנית לימודים לפי מסלול אישי.
4. אפשרות לקבלת תואר אקדמי ע"י שילוב לימודים עם מוסד להשכלה גבוהה.

פרטים ושאלון הרשמה ניתן לקבל לפי פניה בכתב, או בטלפון: (03)901743.

ההנהלה הארצית של תנועת בני־עקיבא

מודיעה, כי החל מתאריך 25.1.87

הוחלפו מספרי הטלפון של ההנהלה

המספר החדש הוא: 03-217145

(לרשותכם עומדים 6 קווים)

בית ספר אלברטו אינשטין פנמה

דרושים:

2 זוגות מורים מוסמכים דתיים

דוברי ספרדית

לנהול והוראת מקצועות היהדות והעברית ביסודי ובתיכון

מועמדים מתאימים מתבקשים לפנות בהקדם למחלקה לחינוך ותרבות תורניים בגולה ת. ד. 92 ירושלים (עבור פנמה) או טלפון 02-202468 או 03-885119 (למנהל בית ספר)

למשפחה הדתית

פסח מחוץ לבית

אנו מציעים במסורת הארוח הידועה שלנו

במרכז התורני טכנולוגי נחלים

במקום: • אווירה משפחתית • חדרים מרוהטים • שירותים צמודים (קיימים חדרים גדולים למשפחות גדולות) • תכנית תרבותית מגוונת • שיעורי תורה • טיולים • ועוד.

כשר למהדרין מן המהדרין

שמירת שביעית כהלכתה

— מחירים נוחים —

הנחה תנתן למשלמים עד ר"ח אדר

בדבר פרטים והרשמה, יש לפנות לטל. 03-203307/8, כל יום פרט ליום ו' בין השעות 8.30—14.00, או טל' 9329338, 9325521, 9322159, כל יום עד שעה 2.00.

هكذا من الأصل

صورة عن الأصل

על הצפה

באווירה של משבר

ממשלת האחדות הלאומית נתגלתה שוב בחוסר האחדות השוררת בה. ראש הממשלה וממלא מקומו והוא גם שר החוץ חלוקים בדעותיהם לגבי הצורך בכינוס ועידה בינלאומית לפתרון הסכסוך הישראלי—ערבי. אולם בעוד מר שמיר סותר כי הממשלה טרם הכריעה בסוגיה זו, מסתמך מר פרס על החלטות משנות השבעים מהן ניתן לכאורה ללמוד כי ממשלת בגין סמכה את ידיה על ועידה בינלאומית.

הפולמוס בין השניים פרץ אל רשות הרבים בעקבות הדברים שהשמיע מ"מ ראש הממשלה ושר החוץ, שמעון פרס, בסיורו באירופה. ראש הממשלה הזדרז להגיב כי אין כל מקום ליוזמות לכינוס ועידה בינלאומית. הוא אף הוסיף לאמר כי ועידה מסוג זה תהיה לרועץ לישראל.

לאמיתו של דבר, אין זה ויכוח חדש. הוא עלה על הסדר לפני כשנה בעת כהן מר פרס, בתפקידו כראש ממשלה, כלל בנאומו המדיני בכנסת פסקה המצדדת במה שכינה או „ליווי בינלאומי" או „מטריה בינלאומית". פעם שניה עלו הדברים על הפרק בסיכום ביקורו של פרס במצרים, שם התחייב לפני הנשיא חוסני מובארק כי ישראל תתמוך בכינוס ועידה בינלאומית. אמנם גם אז נשמעו תגובות חריפות מצד הליכוד בנדון, אבל אלה לא ביתרו כשבר ממשלתי. לא כן הפעם; מה שמתחולל כעת בין שתי המפלגות המרכזיות המרכיבות את הקואליציה: מפלגת העבודה והליכוד, חורג מעבר לוויכוח מדיני. הדברים מלווים השמצות ואיומים הדדיים המעמידים בסימן שאלה את המשך השותפות הקואליציונית. מכל מקום, דברים חריפים ברוח זו הושמעו אתמול. אישים מרכזיים בשתי המפלגות. השאלה היא: האם ניתן לגשר על פני התהום הפעורה וממשלת האחדות תוכל להמשיך בתפקידה מתוך חוסר אחדות בנושאים מדיניים מרכזיים, או שמא הגיעה הממשלה אל קצה הדרך והיא מיצתה את עצמה כהגדרתו של השר עזר ויצמן.

ממשלת האחדות הלאומית לא מיצתה את עצמה. יש לה זכות קיום. היא חיונית לעם ולמדינת ישראל במיוחד בימים אלה, ימי מסה ומריבה מבית ואיומים מצד אויבים מבחוץ. כדי לעמוד מול אלה דרושה אחדות מירבית הן במישור המדיני והן במישור הציבורי־חברתי.

ישראל ניצבת בפני אתגר קשה כדי להתגבר על המשבר הכלכלי שפקד אותה בשנים האחרונות ואשר טרם מצא את פתרונו. כדי להצליח במשימה זו דרושה אחדות. רק אז ניתן להתגבר על המכשולים שבדרך, ואלה אינם מעטים.

סימני ההקצנה ביחסים בין חילוניים לדתיים ובין אנשי שמאל וימין אף הם מחייבים גיבוש האחדות כדי להתמודד עם הבעיות מתוך שיקול דעת מירבי ויחס של סובלנות כלפי הזולת. יש להצטער שממשלת האחדות לא הפעילה עד כה את מלוא השפעתה כדי לצמצם את הקיטוב בעם, אך מוטב מאוחר מאשר בכלל לא.

והאתגר השלישי קשור לענייני חוץ וביטחון. התקופה הקרובה עלולה להיות אחת הקשות בתחום זה. צפויה הסתערות מדינית ולא מן הנמנע גם מלחמתית מצד ידידים, אשר יציגו תכניות לפתרון הסכסוך בדרכי שלום, מזה, ומצד אויבים, המוסיפים להשחיז את כלי המלחמה, מזה.

רק בכוחות מאוחדים ניתן להתגבר על „תכניות השלום" הנושאות בחובן זרעין של מלחמה חדשה וכן להיערך כראוי כדי לקדם פני מלחמה אם זו חלילה תיכפה על ישראל.

לכן, יש איפוא לעשות הכל כדי שממשלת האחדות הלאומית תוסיף להתקיים, אך בתנאי אחד. ששני השותפים המרכזיים בה יפסיקו את מסע ההשמצות ההדדי הפוגע בדמותה ובצלמה של מדינת ישראל ומסיח את הדעת מהנושאים העיקריים שעל מדינת ישראל להתמודד אתם.

למרבה הצער, שני הצדדים עד כה לא הקפידו על נקיות לשון בוויכוח ועל נקיות הדעת בהצגת האינטרסים המדיניים, הכלכליים והחברתיים של מדינת ישראל. כתוצאה מזה נוצרה אווירה שהכניסה את המדינה למערכת בחירות בטרם זמנה המתמשכת מהיום הראשון של כינון ממשלת האחדות הלאומית.

יש להפסיק זאת ולאפשר לממשלה בשנתיים, פחות חודשיים, שנותרו עד לבחירות למלא את תפקידה כראוי לטובת העם והמדינה.

עם נעילת ועידת האיסלם

ועידת מדינות האיסלאם שננעלה אתמול בכווית בתום ארבעה ימי דיונים קיבלה שורה של החלטות ובמרכזן: קריאה להפסקת מלחמת איראן—עיראק, מלחמה המסכנת את השלום ופוגעת בעולם האיסלאם. ההחלטה השניה מתייחסת לסכסוך הערבי־ישראלי ובה נאמר כי החלטה 242 של מועצת הביטחון אינה יכולה לשמש בסיס לקידום השלום. באותה החלטה נאמר עוד שרק ועידה בינלאומית בהשתתפותו של אש"ף היא הדרך היחידה למציאת פתרון לבעיה הפלשתינאית ברוח מדינות האיסלאם.

בעוד ההחלטה לגבי מלחמת איראן—עיראק היא דקלראטיווית — ההחלטה המתייחסת לסכסוך הערבי ישראלי, אפילו אם אינה כוללת בתוכה הגדרות אופרטיביות ממש, יש בה משום נקיטת עמדה אש"ף עלולה להכביד על מדינות ערב המתונות להגיע להידברות עם ישראל ברוח החלטות מועצת הבטחון 242 ו־338.

יתר על כן, בדיוני הוועידה נשמעו דברים חריפים שהופנו כלפי „האויב הציוני" המשותף לכלל מדינות האיסלאם. גם המלך חוסיין בנאומו חריף את לשונו נגד „האויב הישראלי" וקרא לאחדות איסלאמית כדי לעמוד יחדיו במערכה נגדו.

אמנם, בכל הסיכור בהתבטאויותיהם של ראשי מדינות ערב קיים כלל שאין להתייחס אל דבריהם כאל קו מדיני ברור; אף־על־פי־כן אין להסיח את הדעת מהדברים שהם משמיעים בפומבי, בפרט כאשר הם נאמרו בפורום רשמי של ועידת האיסלאם. יש בדברים יותר מרמז על מה שהם באמת חושבים ויותר מכל הם גם מבטאים כוונותיהם האמיתיות לטווח ארוך בכל הקשור ביחסם למדינת ישראל.

הסכסוך הישראלי—ערבי מיקד את תשומת הלב של באי הוועידה ובמיוחד של ראשי מדינות ערב. כל אחד מהם ביקש לדעת: האם ניתן לגשר על פני התהום הפעורה בין סוריה למצרים. ברגע שראו את מובארק נכנס לאולם שלוב זרוע עם אסאד סברו כי הנה בא מפנה לטובה ביחסי שתי המדינות. אולם לא עבר זמן רב ותקווה זו התנפצה על סלע המציאות. סוריה פתחה במתקפה תעמולתית נגד מצרים והאשימה אותה בפגיעה באינטרסים של הערבים, כל עוד היא מקיימת יחסי שלום עם מדינת ישראל. המצרים, באמצעות המרוקאים, החזירו לסורים מנה אחת אפים. עתון מרוקאני, בשפה הצרפתית, פירסם ידיעה בה נאמר כי אחיו של נשיא סוריה ניהל שיחות עם השר אריאל שרון. ובכתבה נאמר עוד, כי קיימת קלטת וידאו המנציחה את שיחות השניים. בכך רצו לומר, כי גם סוריה מקיימת שיחות חשאיות עם ישראל.

פרסום זה הביך את הסורים ואולי אף מיתן במידה מסויימת את המתקפה של דמשק על הצדדים בפתרון הסכסוך הישראלי—ערבי בדרכי שלום. ברם, אם נסכם את כל מה שנאמר בוועידת האיסלאם בכווית, כולל הדברים שהשמיעו נציגי ערב המתונים, כביכול, נמצא כי חרף ההצהרות על פתרונות בדרכי שלום הם מוסיפים לנפנף בחרב המלחמה.

בהזדמנות זו ראוי להפנות תשומת הלב לדברים שהשמיע לפני כשבועיים שר ההגנה המצרי, גנרל אבו־רזאלה, בישיבה סגורה של ועדת החוץ והביטחון של הפרלמנט המצרי. הוא הדגיש כי ישראל היא האויב היחיד של מצרים וכי יחד עם סוריה יוכלו להביס אותו.

גם אם אין קשר ישיר בין דברי שר ההגנה המצרי ובין ועידת האיסלאם והחלטותיה — יותר מרמז יש בהם כדי להבין מהו הלך הרוח במדינות ערב וכיצד ניתן לסמוך על הצהרות השלום שראשי ערב מפיצים ברבים.

ועידת האיסלאם לא סללה דרך לשלום. היא כללה איתותים מלחמתיים. ובתנאים שהוצגו בוועידה לגבי הסדר באיזור השוללים את החלטת מועצת הבטחון 242 יש משום הוכחה חותכת, כי ארוכה היא הדרך לשלום.

חיים רמון (המערך) מינה עצמו לסנגורם של ערביי חברון:

מדוע הממשלה מקציבה לק. ארבע סכומים גדולים מהניתן לערבים?

ח"כ יגאל כהן אורגד (ליכוד): חוגי השמאל והמערך מפיצים עלילות זדוניות על השקעות עתק, כביכול, בישובים ביו"ש ומסיתים את תושבי עיירות הפיתוח

מאת יונה כהן סופרנו בכנסת

ח"כ יגאל כהן מהליכוד הציע לכנסת לדון בעלילות הזדוניות מצד חוגי השמאל, והמערך בכלל זה, כאילו בישובי יהודה שומרון וחבל עזה מושקעים סכומי עתק. הוא הביא מספרים המוכיחים כי בישובים אלה מושקע סכום כולל שהוא פחות מ־1% מתקציב המדינה.

הוא יצא נגד נסיונם של אותם חוגים להסית את תושבי עיירות הפיתוח, מתוך מגמה פוליטית מרושעת ולומר להם שיישובי יו"ש וחבל עזה מועדפים, הם המקופחים. בדיקה של סכומי ההקצבות תוכיח את האמת, אמר יגאל כהן.

אחריו דיברו הח"כים: חיים רמון מהמערך, גרנות ממפ"ם, וצוקר (ר"צ) ותבעו לדון בהשקעות העצומות בישובי התורה השטחים שעתידם נתון בדיונים מדיניים. יחבל להשקיע שם. הם הקפידו שלא לומר יהודה, שומרון וחבל עזה. אלא השתמשו במונחים: הגדה המערבית, השטחים המוחזקים וכיוצ"ב. „מדוע הממשלה מקציבה לקרית־ארבע סכומים גדולים מאלה הניתנים לערביי חברון, למה נותנים לאריאל יותר מאשר לערביי רמלה?" — שאל רמון מהמערך. שלושת הח"כים התלוננו מדה שבשנתיים האחרונות נרשמו בישובים שמעבר לקו־הירוק כשבעה עשר אלף נפש.

סגן שר האוצר עדי אמוראי אמר שהתקציב כיום אינו בנוי לפי התחום גיאוגרפי, שיאפשר קבלת מידע מדוייק כמה הוקצב לכל יישוב.

הנושא הועבר לבדיקה בוועדה.

תושבת לבנון העבירה לקרית־שמונה לוחות כסף לספרי־תורה

מאת סופרנו בצפון

תושבת דרום־לבנון העבירה באמצעות שני חיילי צה"ל לרבה של קרית־שמונה, הרב צפניה דרורי, שני לוחות, האחד מנחושת והשני מכסף, לוחות שמלבישים על ספרי תורה.

מדובר בלוחות אותם תרמה משפחת דיתוני מדמשק לפני 102 שנה. לא ברור כיצד הגיעו הלוחות לאותה אישה, אך יתכן שבאיזור היה בית כנסת.

הרב דרורי מסר כי על אחד הלוחות חרוט „לכבוד הנביא אהליאב בין אחיסמך זכותו הגן עלינו". ככל הידוע אהליאב בן אחיסמך נקבר בעיירה תיבנית שבדרום לבנון.

גד יעקבי, לוושינגטון — אדרי לממשלה

מאת שאול שיף — סופר „הצופה"

שר התכנון והכלכלה, גד יעקובי, יתמנה קרוב לוודאי, לשגריר ישראל בוושינגטון.

מקורות המקורבים לרה"מ, יצחק שמיר, מסרו אתמול כי הוא תומך עקרונית במינוי זה.

במקומו של השר יעקובי יכנס לממשלה יו"ר הקואליציה ח"כ רפי אדרי במקומו של גד יעקובי יכנס לכנסת הח"כ לשעבר יעקב גיל מ"ראשי סניף" מפלגת העבודה בירושלים.

מדובר גם על בחירתו של ח"כ נאווה ארד לכהונת סגן שר במשרד החינוך והתרבות ואילו ח"כ אהרון נחמיאס מוכל כמועמד לכהונת סגן שר הקליטה, במקומו של ח"כ אברהם כ"ץ־עוז המוצע, לכהונת יו"ר הקואליציה.

פרס: אש"ף לא השתנה; איננו מסוגל לקבל החלטות אמיצות

מאת סופרנו המדיני בירושלים.

היחסים בין ישראל למצרים צריכים לשמש דגם ליחסים בין ישראל למדינות ערביות אחרות — אמר אתמול שר החוץ שמעון פרס בשיחתו עם רה"מ אוסטרליה בוב הוק.

מר פרס חזר על דעתו שהמו"מ צריך להיות מלווה בפורום בינלאומי, אך בלי תנאים מוקדמים. פרס הבהיר שלא חל כל שינוי באש"ף וגוף זה לא מסוגל לקבל החלטות אמיצות.

בשיחה הועלו גם הבעיות של דיכוי היהודים בבריה"מ.

האורח הביע תמיכה מלאה בעמדה שיש צורך בפעולה למען יהודי רוסיה והוא הבטיח לשתף פעולה בענין.

השיחות בין פרס להוק נמשכו עד 2.30 לפנות בוקר.

אלוף דורון רובין — ראש מחלקת ההדרכה במטכ"ל

תת־אלוף דורון רובין יתמנה היום לראש מחלקת ההדרכה במטה הכללי ויועלה לדרגת אלוף. תת־אלוף דורון רובין בא במקומו של אלוף יצחק מרדכי שנתמנה ב־24 באוגוסט 1986 לאלוף פיקוד הדרום.

רובין נולד ב־1944 במושב בוסתן הגליל, בוגר אוניברסיטת תל־אביב, התגייס לצה"ל במאי 1963 והתנדב לצנחנים. במלחמת ששת הימים היה מפקד פלוגה בצנחנים ובמלחמת ההתשה השתתף בהבאת הרדאר ממצרים.

בין השנים 1972 ו־1974 היה מג"ד בצנחנים ובתפקיד זה לחם במלחמת יום הכיפורים בסיני. בשנים 1975—1977 למד בבית הספר למלחמה בפאריס. בין השנים 1977—1979 שימש כמפקד בית הספר לקצינים. בין השנים 1979—1981 היה מפקד חטיבת צנחנים ד לאחר מכן עבר הסבה לשיריון. ב־1982 נתמנה למפקד חטיבת שיריון תפקיד שמילא במלחמת שלו"ג. בתום המלחמה נתמנה למפקד עוצבה בלבנון. ב־1985 עמד בראש חטיבת התורה והפיתוח במפח"ש.

בוגר המיכללה לביטחון לאומי. נשוי ואב ל־4 בנים.

בין הפטיש והדוכן

„אין סומכין על נסים..."

אתמול בכנסת

מאת יונה כהן

לאחר ששר האוצר, משה נסים, נשא אתמול את נאום התקציב לשנת הכספים 1987, בסך של 39.3 ביליארד, הסמיכה הכנסת את ועדת הכספים לפתוח בדיוניה בהכנת התקציב לקריאה שניה ושלישית, בטרם תסיים את הדיון בקריאה הראשונה, דבר שאת כנהוג מלפני שנים רבות, כדי שתהיה שהות לוועדה לדון בפרטי התקציב.

נסיון האופוזיציה לערער על נוהג זה נדחה ע"י הרוב.

כבר בראשית הדיון בתקציב המוצע, בלטה מגמה של התנצחות כילולית קשה בין נציגי הליכוד לבין נציגי המערך שהטיחו אשמות זה בזה. אירידור דיבר נגד שרי המערך ומזכ"ל ההסתדרות („איזה אימפראטור הוא קיסר זה"), המנסים להכשיל את שר האוצר. ריצון האשים את הליכוד במדיניות של העשרת העשירים ופגיעה בחלשים.

נציג מפ"ם, צבן, קרא לדחות את התקציב המוצע. באמרו שיש לקיים את מורשת חז"ל שאמרו שאין לסמוך על נסים.

דיבר גם הח"כ ג. שפט, והמשך הדיון נדחה לשבוע הבא.

הכנסת גם החליטה לכלול בסדר יומה ולהקדיש דיון מיוחד בנושא „שביתות ועיצומים במערכת החינוך". הנושא הועלה על ידי הח"כ רפאל איתן, שהגדיר את המצב כ„טומן בחובו שואה חברתית למדינה".

בהדגישו שהחינוך קודם לבטחון, אמר, שחייבות להיות מטרות מוגדרות ומחייבות בחינוך, כגון: חינוך ציוני לאומי, לערכי עבודה, העמקת הזיקה לארץ ישראל ואימון גופני. הוא קרא לשר החינוך להתפטר, כדי לזעזע ולעורר רצון לשנות ולהיטיב את המצב.

שר החינוך, נבון, הסביר שאילוצים תקציביים מעכבים שיפורים ומחייבים קיצוצים, אך הסכים שיהיה דיון על כך במליאת הכנסת.

תיאטרון באר־שבע עורך חזרות בשבתות תוך כדי חילול שבת

מאת משה ניר

חזרות גנרליות מתקיימות בערבי שבת בתיאטרון באר שבע. בחזרות אלה מפעילה ציפי פינס, מנהלת התיאטרון, שחקנים ועובדי במה ללא היתרי עבודה בשבת, כנדרש.

ציפי פינס, מנהלת התיאטרון, שנתבקשה להגיב על קיום ההצגה בערב שבת הסבירה כי הפעילות בתיאטרון בערב זה נעשית על ידי צוות התיאטרון בהתנדבות וכל תשלום אינו נגבה מן אורחי התיאטרון בערב זה, ולכן לא מתבצעת, לכאורה, כל עבירה על החוק. היא הוסיפה כי הנוהג לקיים חזרות גנרליות בערבי שבת קיים בתיאטרון מיום הוסדו. „אני בכלל לא מבינה על מה כל הרעש והמהומה".

כמה מנויים בתיאטרון הכחישו חד־משמעית את גרסת המנהלת כי אלו מתקיימות חזרות גנרליות בתיאטרון מאז ומתמיד. לדבריהם, הדבר החל רק באחרונה.

הרב אליהו כץ, רבה הראשי של באר־שבע, לא ידע על קיום ההצגות בערבי שבת אך לא הופתע לשמוע על קיומם. לדעתו עבירה גוררת עבירה ורפרטואר זה של פורים וניבולי פה גורר אחריו, מטבע הדברים, גם חילול שבת. הרב הביע את פליאתו מהרפרטואר של התיאטרון הציבורי העירוני הניזון מכספי הציבור כולו, לרבות הציבור הדתי.

הרב כץ הודיע כי פנה לנציגים הדתיים במועצת העיר וביקש מהם להגיש שאילתא בענין למשה זילברמן ראש העיר בישיבת מועצת העיר הקרובה.

הרב כץ מסר עוד כי הוא שוקל לקרוא לציבור המנויים הדתי בעיר להחזיר את מינויו להנהלת התיאטרון, כמחאה על אי התחשבותו בקדושת השבת.

רפי שפרית סגן ראש העיריה והממונה על תיק החינוך התחמק מתגובה והעביר את זכות התגובה למשה זילברמן ראש העיר. כל מה שהסכים לומר היה כי אין בבאר־שבע לפי מיטב ידיעתו שום חוק עזר עירוני המתיר יוזמות מסוג זה. שנטלה לעצמה לאחרונה מנהלת התיאטרון.

פריצה בחומת השבת גם בחיפה

מאת א. צבי גבעון

התמרמרות רבה בקרב הציבור הדתי בחיפה, לאחר שנודע, כי הערב, ליל שבת, יציגו בבית אבא־חושי שהוא בבעלות העיריה, את הצגת הקאמרי „החילוני האחרון".

הרב הראשי של חיפה שאר ישוב כהן עשה אמש מאמצים לאתר את ראש העיר מר גוראל, בבקשה, שיפעל לביטול ההצגה הפוגעת לא רק בדתיים אלא במוסר של כל אזרח.

המשק

(סוף מעמוד ראשון)

להתפתחויות שליליות אלו שהתרחשו בסוף שנות ה־70 היו השלכות ניכרות על ההתפתחויות במשק בראשית שנות ה־80.

שר האוצר הצביע על פרטי התפתחויות בקפאון בתוצר, גידול החוב הפנימי, עלייה קיצונית במיסים והגדלת מעורבות הממשלה שהקטינה את היעילות במשק. באותו זמן הלכה האינפלציה והתגברה. הפערים החברתיים גדלו. עלה שיעור האבטלה ובמקום צמיחה נכנס המשק לקפאון עמוק.

„זהו הבסיס העיקרי להצטברות של הכשלונות העסקיים שכוסו ע"י מניפולציות בתחום הפיננסי", אמר שר האוצר. בתקופות של האינפלציה לא התגלו כשלונות אלה והם באו רובם ככולם לידי ביטוי רק בשנתיים האחרונות, כאשר לא ניתן היה להסתירם עוד מאחורי המספרים הגדולים שנבעו מהאינפלציה.

בתוך התהליך הזה לא הצליחו העסקים והממשלה לעמוד בפני תביעות שכר גבוהות. תביעות אלה לא עלו בקנה אחד עם הגידול בפריון וברווחיות של המשק ושל המפעלים ותרמו אף הן לכשלונות העסקיים. גם משבר מניות הבנקים הושפע בתהליך זה.

בדבריו תיאר את הנסיונות שנעשו לחלץ את המשק מהמשבר. נסיונות אלו ברובם לא עלו יפה, כנראה מפני שאיש לא היה מוכן לשאת בתוצאות המתלוות אליהם.

רק כאשר כוננה ממשלת האחדות הלאומית ניתן היה להשיג הסכמה של כל מרכיבי המשק ליישום אופרטיבי של מדיניות כלכלית כוללת ע"י הממשלה, מדיניות שמגמתה היתה להפעיל מנגנונים לעצירת תהליך ההידרדרות של המשק.

בנתחו את התוצאות החיוביות של המדיניות הכלכלית אמר כי הן התאפשרו בגלל הסיוע שהיה בתנאים חיצוניים נוחים; ירידה גדולה במחירי הדלק ובמחירי חומרי גלם בסיסיים אחרים, ירידת עלות האשראי בעולם, ירידה גדולה בערך הדולאר ומענק חד פעמי של ממשלת ארה"ב בסך 1.5 מיליארד דולאר.

עם זאת, הוסיף, מצב המשק היום בפרשת דרכים קריטית. תהליך הייצוב אמנם זכה להצלחה, אך הוא חשוף עתה לסכנת כרסום חמורה הן מצד דרישות בטרם עת להרחבת תקציב המדינה והן מצד העלאת יתר של השכר במשק.

על רקע זה הזהיר שר האוצר מפני פריצה כלשהי בהסכמי השכר וחריגה מתקציב המדינה. הוא ציין שיציבות זו היא הכרחית לביצוע הרפורמות במשק כדי להוציא את המשק מקפאונו.

בדבריו הצביע על החשיבות שיש לשיתוף הפעולה בין כל מרכיבי המשק והציבור הרחב והביע את התקווה להמשך ההבנה כפי שבאה לידי ביטוי בעיסקת החבילה כדי להבטיח את היציבות והשגת יעדי המשק.

בסיום דבריו אמר שר האוצר, משה נסים: „אנו ניצבים עתה בפרשת דרך, שמנה. אנו יכולים להמריא ולהעלות את המשק למסלול של יציבות וצמיחה, או חלילה לפנות אחורה ולשוב לתקופה של גרעון, אינפלציה וקפאון. בידינו להפוך פרשת דרכים זו לשעת כושר להבראת המשק — בל נחמיצנה".

400 אלף דולר — מלוס אנג'לס לסינימטק בתל־אביב

מאת סופרנו בתל־אביב

400 אלף דולר נאספו על ידי קרן תל־אביב לפיתוח, בקרב ידידיה שנערך בלוס אנג'לס לצורך השלמת בנין ה„סינימטק" ההולך ונבנה בתל־אביב.

מנכ"ל קרן תל־אביב לפיתוח, חנן בן יהודה מסר לחברי הנהלת עירית תל־אביב על ה„הצלחה המרשימה" של ערב המגבית, שהתקיימה בהשתתפותם של כאלף אורחים, בהם עסקנים ידועי שם.

את הערב ברך ראש העיר תל־אביב שלמה להט השחקן הנודע גרגורי פק, שהבטיח לראש העיר תל־אביב לבוא ולבקר בעירו, במהלך אירועי חנוכת הסינימטק המתוכננים לקיץ הקרוב.

עמדו הכן כולכם!

לקראת המעמד הארצי של סיום לימוד „הרמב"ם היומי" והתחלת המחזורים החדשים

בבנייני־האומה, בירושלים

ביום שני, י' בשבט ה'תשמ"ז (9.2.87)

בשעה 6.00 אחה"צ

נעילת דלתות בשעה 5.45

במעמד מרנן ורבנן, גדולי התורה והחסידות ואישי ציבור נכבדים — שליט"א

את החגיגה תנעים תזמורתו של משה מונה רוזנבלום בהופעה מיוחדת של החזן־זמר מניו־יורק שניאור זלמן בוימגרטן

כרטיסים ניתן להשיג בסניפי חב"ד ברחבי הארץ

הוועדה לחגיגות סיום הלימוד בספר הרמב"ם התשמ"ז
ארגון גג למוסדות חב"ד
ת"ד 66 לוד

הזדרזו להשיג את הכרטיסים שיבטיחו את מקומותיכם במעמד הגדול

זו „אמנה" וזה שכרה?

בקצה העט — מאת צבי

איני צריך להציג בפני קוראי „הצופה" את אמנון שפירא, איש טירת־צבי. אמנון ידוע כתלמיד חכם, הוגה דעות ומגשים. פעילותו הציבורית חורגת הרבה מעבר לקיבוץ הדתי ולבני עקיבא, שהוא עתה מזכ"לה. סייפא וספרא המייצג את מיטב הנוער הדתי־לאומי.

הקדמתי את „מקצת שבחו" של אמנון כדי להגיד שאינני חושד בו שהוא מאמין שהצעתו (שפורסמה ב„עמודים" גליון טבת תשמ"ז) מושלמת ומקיפה את הקשת הרחבה של נושאי דת ומדינה, כולל היחסים בין הדתיים והחילוניים. ומכיוון שהציג את ההצעה בפומבי, הרי כוונתו היתה לשמוע הערות מכל מי שהנושא נוגע ללבו. אני כאחד מהם רוצה לעשות כן.

הכל מבינים שהנושא אינו קל ואין בדורנו אשף שיוכל לשלוף מכיסו תרופות פלא לגשר על פני התהום המפרידה בין דתיים לחילוניים. אולם כאן מתייצבת השאלה הראשונה האם אמנם הצד שכנגד נכון לפתרון שמההיבט הדתי יכול להיחשב כמינימאלי? האם בכלל יש פרטנר כלשהו ל„אמנה" זולת נסיגה טוטאלית של הדתיים לגיטו? אם נסקור את העבר הקרוב, דומני שניווכח שכל ערך מסורתי פועל על החילוניים כמטלית אדומה. אינני מתכוון לדברים הנוגעים למצפון ולתפיסה אידיאולוגית מסויימת כגון נישואין וגירושין על פי ההלכה, גיור וכדומה. מספיק שהיהודים הדתיים — או החרדים — יציעו או יתנגדו לאירוע או נוהל, כדי שמיד תתלקח מערכה אנטי־דתית נואלת. הנה, למשל שעון הקיץ, השוק בניר־אליהו ואפילו הכיפה על ילדים חילוניים בשעת לימוד תנ"ך. כל מה שיהודים דתיים רוצים בו ואינו פוגע כלל ביהודים חילוניים — יחשב מיד כשאיפת השתלטות וכיעד של „כיבוש". האם טרם ידענו שבאמת קיימת בישראל כפייה אנטי־דתית (ראה קבורת המנוחה אנגלוויץ הנוצריה דווקא בבית קברות יהודי).

והנה עם אותו ציבור חילוני מציע אמנון „אמנה" לחיים משותפים. כבר בהמראה ראשונה לבלתי הנודע הוא מציע ויתורים הילכתיים שאינני יודע על מה הוא מתבסס ובאיזו סמכות. הוא מציע „להכיר בזכות אזרחי המדינה לברור להם את סוגי הבידור הנראים בעיניהם ולפיכך יש לאפשר פתיחה מצומצמת ומבוקרת של בתי־קולנוע ומקומות בידור בשבתות. במיוחד יש לאפשר פתיחת אולמות תרבות לדיון ועיון וכיוצא באלה בהם יופעלו מיקרופונים". אמנון מסביר בהערה: „וכי לא טוב לפני הקב"ה שיהיו אלף איש שרויים בשבת בבית קולנוע אחד ורואים בו סרט שאדם אחד מפעילו מאשר אלף בני אדם באלף בתים פותחים אלף מכשירי חשמל ובאלף בתים מדברים רכילות ולשון הרע?" הערך של „פרהסיה" תופס מקום נכבד בחילול השבת ואינני מוכן להתיימר ולהגיד בשם הקב"ה מה טוב לפניו. דווקא יש פנים להחמיר בפתיחת בתי־קולנוע, כי „אלף אנשים" אינם באים בקפיצת הדרך. אבל מה שחשוב יותר הוא שכאשר היהדות הדתית תעניק „היתר" כלשהו בהצעה כלשהי, אין עוד דרך נסיגה. מה גם אם לא תהיה „אמנה" כלל. ההבדל בין הדתיים והחילוניים בצלב של משא ומתן הוא שלדתיים אין בכלל מעמד המקנה להם זכות לוותר על מה שנאמר בהלכה או נפסק על פיה!

אמנון מציע, בדוגמת קבוצת „הגות", שהיהדות הדתית תוותר גם על חקיקה דתית אם אין לחקיקה זו או אחרת הסכמה לאומית רחבה. ההסבר הוא שמעשה דתי של יחיד מישראל („ובוודאי של ציבור") צריך להיעשות מתוך בחירה חופשית ומתוך הכרה במשמעות המעשה. ללא זאת — אומר אמנון — אין למעשיו ערך דתי ואף יש חשש שיש בהם משום „זבח רשעים" שאין ה' חפץ בו. אפשר לחלוק על קביעה זו. ראשית, לא כל חוק הוא בגדר עשיית מצווה. חוק נישואין וגירושין או איסור אכילת חמץ או, להבדיל, חזיר — צריכים הכרה במשמעות המעשה או אי־המעשה? ובקיום מצוות יש שמשלא לשמה בא לשמה אפילו בדרך קיומן כמצוות אנשים מלומדה.

אגב: המקור בתוספות שאמנון מציינו כסיוע להנחתו, דומני שהוא ראיה לסתור. התוספות בד"ה „אלא" מתייחס לסוגייה של „כופין אותו עד שיאמר רוצה אני" ועל מה שנאמר בתחילת עמוד א' דף מ"ח. וכך נאמר בתוספות: „וא"ת, כיוון דמסברא ידעינן דאגב אונסיה גמר ומקני — אמאי איצטריך קרא גבי קרבן למיכתב דכופין אותו? וי"ל דאי לאו קרא הוה אמינא אע"ג דגמר ומקני כיוון דאינו מתרצה אלא על ידי כפייה, פסול הוא לגבי מזבח, דזבח רשעים הוא קמ"ל שהקרבן כשר". גם „בזבח רשעים" אמיתי, יש דעות, בין האחרונים שהקרבן, הוא כשר, אך אינו מכפר (ראה כרך י"א של האנציקלופדיה התלמודית עמוד תרע"ט).

למען האמת צריך להגיד שאמנון דורש ויתורים גם מהצד השני לגבי נישואין, גירושין וגיור — הללו צריכים להיעשות על פי ההלכה ובידי הרבנות הראשית (השליחה כמובן) אך מציע שגם נישואין אזרחיים יוכרו על ידי המדינה לפסולי חיתון שירצו בכך כגון כהן וגרושה ושומרת יבם.

חופש הפולחן נתפס בהצעתו של אמנון כמי שחל גם לגבי קהילות לא אורטודוקסיות וכל רב בבתי כנסת אלה יוכל לערוך טקס לברית מילה, בר־מצווה והלוויית המת. וכל רב לא אורטודוקסי שיקבל עליו את „כללי ההלכה" יוכל לעסוק גם בנישואין ובגירושין לבדו או בבי"ד משותף עם רב אורטודוקסי — אם הרבנות הראשית תעניק לו „תעודת כושר" ויפעל תחת פיקוח הרבנות הראשית. כלום אמנון, עתיר הנסיון, הוא כה תמים להאמין שרב רפורמי או קונסרבטיבי — יקבל עליו את המגבלות הללו? ואם יעשה כן — הרי הוא רב אורטודוקסי!

ללא קשר עם ה„אמנה" המוצעת אומר אמנון שיש להכיר בלגיטימיות היהודית של המוסדות הקונסרבטיביים והרפורמיים. הוא רואה עצמו מעודד מהשיגשוג והצמיחה של הקהילות האורטודוקסיות לעומת הדעיכה והניוון בקהילות הלא אורטודוקסית. וזה מראה על החיוניות של הקהילות הנוהגות על פי ההלכה. ללא הכרח להסכים לקביעת העובדתיות האלה — נדמה לי שרבים יסכימו שאל ליהדות האורטודוקסית לנגוח את הקהילות האחרות המהוות חלק ניכר מהעם היהודי ועליה לחפש נקודת מגע ושותפות — שהרי ישראל, אף על פי שחטא, ישראל הוא.

נגעתי בכמה נקודות מעטות אבל לא בלתי משמעותיות, של ה„אמנה" של אמנון. לאור הניתוח נראה שאנו רחוקים עדיין מהרקע הצפוי להוליד „אמנה" של ממש בין החילוניים לבין הדתיים ולהתפרק מכוחנו הפוליטי — פרלמנטארי, יהיה היום חלש ומצומצם כאשר יהיה. מכל מקום הנושא הוא נכבד מאד וכל המכריז על פתרונות קלים ובלתי מציאותיים חייב לעשות זאת בזהירות רבה מאד.

אזהרה לפוליטיקנים

הסכמים פוליטיים לפני בחירות שכוללים התחייבות של ראובן להתפטר בתאריך מסויים ובמקומו ייכנס שמעון — הם מעשי יום יום בישראל, ברשויות מקומיות ובמרכזיות, וכמעט תמיד כאשר מגיע המועד של פירעון החוב — הנתבע לכך נוהג, אם לא לצפצף — לכל הפחות להתרשל בקיום ההתחייבות. אחרי שנות ניסיון למדו להבטיח את קיום ההתחייבות בערבות בנקאית אבל גם אמצעי זה לא נתגלה כיעיל וטרם נמצאה תרופה למכה של התעלמות גוף או אישיות ציבורית מהחובה לקיים דברם.

בימים אלה פסק בית המשפט העליון הלכה חדשה, העשויה לחולל מהפכה בקיום הסכמים. מסתבר שמעתה הסנקציה נגד הפרת הסכמים פוליטיים חורגת מהתחום הפוליטי והצד שייפגע מאי־קיום הסכמים יוכל לתבוע את ידידו בבית המשפט.

מגלגלין זכות על ידי זכאי. ומי לנו זכאים כעורכי דין העומדים על משמר הצדק: בבחירות ללשכת עורכי הדין בישראל, נחתמו הסכמים בין קבוצות עורכי דין: הסכם — או הסכמים אלה — שהגיעו לשולחן בית המשפט העליון הוכרו כשרירים וקיימים וכמובן, מחייבים. וכך יהיה תוקפם של הסכמים דומים במקרים דומים.

השופט ברק, בהסכמת השופטים שושנה נתניהו ואליעזר גולדברג כותב בפסק דינו, בין השאר (הציטטות מתוך מאמרו בנושא זה, של ד"ר זאב סגל): „עיון בהסכמים כאלה מלמד כי הם מנוסחים בקפידה, וכי הצדדים נוטלים על עצמם התחייבויות ציבוריות שונות. נראה לי כי גמירת הדעת הטיפוסית היתה כי הצדדים רואים עצמם כעורכים הסכם שהמשפט הציבורי חל עליו. אפילו תאמר כי עניין לנו ב„הסכם ג'נטלמני", הרי ה„ג'נטלמן הציבורי" חייב בכבוד בית המשפט הציבורי. אין לנו עניין בהסכם לארוחת ערב שאין בו כדי להטיל זכויות וחובות. עניין לנו בהסכם רציני שנכרת במלוא הרצינות, ואף אם אין בו רצון לכרות חוזה מתחום המשפט הפרטי — יש בו רצון לעשיית הסכם מתחום המשפט הציבורי. איש הציבור הוא נאמן הציבור. לא לעצמו הוא פועל. אך טבעי הוא כי הסכמים והבטחות שהוא נותן נבחנים, על כן, באמות מידה של המשפט הציבורי. איש ציבור אינו רשאי לומר „הסכמתי אך מה לי". לאיש ציבור זה, משיב המשפט הציבורי: „ההגינות והסבירות הציבוריים מחייבים כי אם הסכמת, עליך לכבד הסכמתך, אלא אם כן יש בידך נימוקים טובים שלא לקיימה".

„הסכמים כאלה „על פי ניסוחם ומהותם, יש בהן רצון טיפוסי להיכנס להתקשרות, אם כי בסיסה של זו אינו המשפט הפרטי אלא המשפט הציבורי. עניין לנו בהסכמים רבים ומגוונים המקיפים מגזרים שונים (פוליטיים, חברתיים, כלכליים) של חיי הציבור. הסכמים כאלה — כך אנו מניחים — נעשים במלוא הרצינות, מתוך גמירת דעת שינהגו על פיהם. ראוי הוא שלא להוציא הווים אלה מחוץ להסדר המשפטי של הדין ומתוך לפיקוח של בית המשפט. הפיכתו של הסכם ציבורי ללא שפיט, סופו התנכרות הצדדים לו ולהסכמתם. התנכרות זו סופה שהיא פוגעת באמון הציבור במערכות השלטון. תוצאה זו יש למנוע".

השופט ברק ממשיך ואומר: „בעניין זה יצטרכו בוודאי בעתיד לגבש מערכת דינים חדשה, אשר תתחשב באופיו המיוחד של ההסכם הציבורי. יהא על בית המשפט להבטיח „מסגרת נורמטיבית שתבטיח הגינות וטוהר בפעילות הציבורית, ואמון הציבור בהסכמים עם השלטון"".

אין אנו עומדים, בשעה זו (אני מקווה) לפני בחירות — לא של הכנסת ולא של הרשויות המקומיות אבל עסקני המפלגות צריכים מעתה להזהר בהסכמיהם ובהתחייבויותיהם. הטריקים שהיו „בתוקף" עד עכשיו נראה שלא יפעלו עוד.

יישר כוחו של בית המשפט העליון.

חנה זמר - אייך ?!

מנהג יפה הנהיגה מערכת „ערב חדש" ביום שישי: „בימים אלה, בהם יש ל„ערב חדש" גם שם מיוחד („מוסף המוספים") המוקדש לריפורטאז'ות במוספי העתונים היומיים — מזמן גם מראיין אורח מבחוץ. ביום שישי לפני שבוע הוזמנה הגב' אילה גליקסברג, רעייתו של הרב י. גליקסברג הרב הראשי של גבעתיים.

הרבנית בעלת השכלה רחבה, יהודית וכללית, מרצה מבוקשת ובעלת כושר הסברה מעולה, הוזמנה למישדר זה (אני משער) לא במקרה. באותו משדר היה אמור להתראיין צעיר ערבי שגדל בין יהודים, שרת בצה"ל ונאמר עליו שהוא נמצא בתהליכי גיור. הוא רצה לעבוד בהדרכת עולים אולם לפי שנאמר ע"י המנחה המגיש דן מרגלית — הדבר נמנע ממנו. דומני שקשה היה למצוא אישיות טובה מהרבנית גליקסברג בעלת כישורים טובים מעלה, לדבר עם צעיר המתכוון להצטרף לעם היהודי אך בטרם הגיע לסוף דרכו. נתקל בקשיים בדרך להגשמת שאיפתו ואכן שאלה, בין השאר, את הצעיר. אולי באמת אין הוא בשל עדיין לעבודה זו.

לא הייתי מופתע אילו הכתבת של „דבר" שכותבת על שידורים בטלוויזיה, היתה מעקמת את אפה נוכח גישתה ושאלותיה למרואיין שאין היא מסוגלת להבינם. אבל הכתבת הרחיקה לכת מאד ויחסה לרבנית את כל הרע בעולם והזרהה עד תום נסות רוחה. במלים „מטמטום" ו„רעיונות" התחילה, ב„ערעור האמונה באדם" המשיכה והרי במה שסיימה: „חופש הדיבור אינו מונע שיקולים ענייניים בבחירת האישים המופיעים בטלוויזיה. הבמה אינה במה הפקר לכל זב, מצורע ומסית. מישהו ברשות השידור חייב לתת את הדין על ההופעה הפרועה הזאת".

כתבת נכבדה, מדוע רק ברשות השידור וב„דבר" הכל מותר?

הגב' חנה זמר: את חייבת תשובה, תגובה והתנצלות על השתוללות פרועה זו.

ארה"ב הפנתה את נושאת המטוסים

(סוף מעמוד ראשון)

מוסלמית, ובכך מגיע מספר בני הערובה האמריקאיים בלבנון לשמונה, לפחות.

רדמן אמר, כי לפי אומדנים נמצאים כיום בלבנון 1,500 אמריקניים, רובם אנשים נשואים לבנונים בעלי אזרחות כפולה. פרשת בני הערובה בלבנון מטרידה את ממשל הנשיא רייגן זה שנתיים.

פקידי הפנטגון מסרו, כי על רקע המשבר הופגנה כוח מחיצה יומי בראשות נושאת המטוסים הגרעינית הענקית „נימיץ" למזרח הים התיכון לפרוש לרוחות, כדי לפקוח עין מקרוב על המצב בלבנון.

מקורות הפנטגון הוסיפו, כי נוסף לכך משייטות בים התיכון גם נושאת המטוסים „ג'ון קנדי", ואילו נושאת מטוסים שלישית, „קיטי הוק", עברה עתה מן הפיליפינים לצפון ים־ערב.

הצי השישי האמריקני המוצב בים התיכון מונה כ־23 אניות מלחמה ושבע ספינות עזר.

קבוצה בלתי ידועה עד כה, המכנה את עצמה „הג'יהאד המוסלמי לשחרור פלסטין", קיבלה עליה שלשום בערב את האחריות לחטיפת של שלושת האמריקאים ושל ההודי.

בלונדון נמסר ממקורות הכנסיה האנגליקנית, כי אין לה כל ידיעות על גורלו של הבוטר טרי וייט, אשר בא ללבנון כדי לתווך בשחרורם של בני הערובה ועקבותיו נעלמו לפני כעשרה ימים.

שלום במזה"ת

(סוף מעמוד ראשון)

כות כלפי מצרים, אשר השתתפה בוועידה המוסלמית זו הפעם הראשונה מאז חתימת חוזה השלום בינה לבין ישראל בשנת 1979. עם זה נמנעה הוועידה מגינוי יחסיה של מצרים בשל חוזה השלום שלה עם ישראל.

הצופה

מוסף של שבת

הנבחרים /

מאת משה אישון

חבר־כנסת אחד הודה השבוע, כי סך הכל הכנסותיו מ„עיסקי בלאס" מס־תכמים בעשרים ושלושה אלף דולאר לשנת הכספים 1984. פעילותו זו, הוסיף, נעשתה כדין, בתוקף תפקידו כיועץ כלכלי שבבעלותו משרד לייעוץ כלכלי. יש יסוד להניח, כי זאת האמת וכל האמת, בפרט כשמדובר באחד מנבחרי העם הידוע כהולך תמים, פועל צדק ודובר אמת בלבבו. לאמיתו של דבר הוא אינו בן יחיד בתחום הייעוץ. רבים מקרב נבחרי העם אינם מכחישים שבצד עיסוקיהם הפרלמנטאריים הם עוסקים גם בעריכת־דין, בייעוץ כלכלי ועוד אי אלה דברים שעל־פי החוק הקיים אינם מוגבלים לעסוק בהם.

הכנסת ברוכה יועצים ויועצי פלא המעוררים פליאה בעיסוקים. אם תשאלו אותם האין סתירה בין עיסוקים כיועצים לבין מילוי חיובותיהם כלפי המדינה וציבור בוחריהם, לא יהססו להיעלב בנקישת הפץ שאין כל קשר בין השניים. כיחידי סגולה הם ככל הנראה קרוצים מחומר מיוחד המפריד בין תאי המוח האוצרים בחובם את תורת הייעוץ הכלכלי ללקוחות פרטיים וציבוריים מקרב עולם המסחר, התעשייה והפיננסים, לבין האינטר־סים הכלכליים הכמוסים ביותר הנוגעים לכלכלת המדינה. יש להם דעת, ממילא אין לחקור אותם כדי לבדוק הבדלה זו מנין. אין אפוא להשיד בהם כאילו בהכרעות המחייבות שיקול דעת ממלכתי הם מושפעים מאבק של אינטרסים פרטיים.

כי ידמה להם. זה כחם וזה ייחודם של נבחרים. אם יהיו מישהו לטעון נגדם ולהציגם כבעלי זהות כפולה כמו „ד"ר ג'יקל ומיסטר הייד", ישיבו בעזות מצח: אלה סתם דברי השמצה.

ההרגל של חיים כפולים הפך אצלם לטבע. אין פלא שאינם חשים פגם בהתנהגותם זו. בעיניהם היא כשרה למהדרין מן המהדרין. ישרים — אומרים — כזוהר הרקיע מאיר למרחקים.

אם זה אור זרוע לנבחרים לא קשה להסביר מדוע חשך עולמם של הבוחרים למקרא הדיווחים על הנעשה והנשמע בבית הנבחרים. הבית הרם הנמיך את קומתו בהפכו מקום מפגש בין נבחרים ללקוחותיהם שלא אחת מבליטים את הסתירה שבין מילוי תפקידים פרלמנטאריים לבין עסקים של רודפי בצע פשוטו כמשמעו.

פעם, בשנות הראשית של המדינה, התייסרה מפלגה אחת, והיא הגדולה ביותר בכנסת, כאשר אחד מחבריה הוא עורך־דין נוסף לעיסוקיו הפרלמנטאריים ייצג חברה גדולה וזכה כדמי טרחה בחבילת מניות מאותה חברה. המפלגה פסקה באופן חד־משמעי, כי אין לאיש זה מקום בכנסת.

הוא לא מעל. לא קיבל דברים שלא כדין. הכל היה חד־וחלק מבחינת החוק. בכל זאת סברו, כי לא יאה ולא נאה שנבחר העם יעסוק בעסקים צדדיים פן ידבק בו אבק של הכל כי ניצל מעמד הפרלמנטארי, ושמא תיפגם התנהגותו מקור ללשון הרע על נבחרי העם בכלל ועל יוקרה הציבורי של המפלגה אותה ייצג בכנסת.

כיום, מפלגות אינן מתייסרות כאשר חבריהן בכנסת מקדישים עתותיהם לייעוץ כלכלי ומשפטי תמורת כסף טוב. גם אין שואלות ודורשות בסוגיות המוסריות המת־עוררות, או עלולות להתעורר כתוצאה מן העיסוק הצדדי של הנבחרים הפך לנורמה מקובלת. הוא מעניק להם מעמד סגולי. מכבדים אותם וגם משחרים לפתחם כדי להתכבד מעצתם הטובה שלא אחת פותחה בתחכמה שערים נעולים.

עולם הדרך של נבחרים. הם שונים תכלית שינוי מראשוני הפרלמנטאריים הישראלי. אורחות הראשונים זרים לרוחם. כללי ההת־נהגות שנקבעו על־ידם הפכו למשל ולשנינה בעיני יורשיהם. מי שם לב למטבעות ההתנהגותיות שטבעו דוד בן־גוריון, משה חיים שפירא, הרב יצחק מאיר לווין ז"ל וייבדלו לחיים מאיר יערי, יעקב חזן, מנחם בגין ואחרים.

כל אלה מוצגים כ„אולד פיישן". ממילא אין ללמוד מהם. האופנה המרשלת בימים אלה היא זו של התחבורה־ימן, המצליחן, החצוף, המטיף מוסר לאחרים והוא עצמו בז לערכים מוסריים וכדומה.

הציניות מושלת בנו. זו הסיטה לקרן זווית את הערכים הציוניים שהיו מקור החיים של בוני המדינה היהודית בדרך.

כיום מטיפים להלוציזה, להסתפקות במועט ולהידוק החגורה. אך בעת ובעונה אחת גם פותחים שערים להתנהגות אנטי־חלוצית, לבזבוז, כולל הרחבת הגורה הזכויות של הנבחרים.

פעם חרב עולמו של איש ציבור ששמו הוזכר לא כל־כך לטובה בדו"ח של מבקר המדינה: כיום יש בוחרים לעצמם לבקר את המבקר על שהעזו לבקר את אורח החיים הבזבזני של אנשי ציבור העומדים בראש מפעלים שהציבור נושא בנטל מימונם.

נצלמה הבושה. החוצפה גברה. היא מכתיבה אורח חיים חדש בהלכות ציבור ומוסר ציבורי. על פיו נהגים הנבחרים בכנסת, הפרופסורים שעל הקתדרה, הבנקאים שפיצויי ארנסט יפת הכפו אותם, מנהלי חברות כלכליות ועוד שורה ארוכה של בעלי מעמד שהצליחו בלהטוטיהם להעמיד את שכרם והכויותיהם על פי הסולם המקובל בדירוג של...

הקו המנחה הוא, הכל מגיע לי... ולציבור יורוק זה מכתים במועלין...

כה מספרם אין אנו יודעים. אומרים שהם שייכים ל„מאון העליון". לפי נתונים חלקיים שמפרסמים מדי פעם בפעם מדובר בעשרות אלפים איש ועוד כעשרים עליהם אלף בהיי־אב השייכים ל„עשירון העליון".

למעשה, אין חשיבות רבה למספרים. בפרט כשמקובל עלינו הכלל שקבעו אבות החכמה כי דין פרוטה כדין מאה.

העובדה שזה קורה במדינה — מדאיגה ומדאיגה כפולה ומכופלת כאשר נבחרי העם זוכים במעמד של „יחידי סגולה" נוהגים כך. כי אם בארזים נפלה שלהבת, מה יגידו אזובי קיר?

השלהבת שנפלה בנבחרים הציתה אש בקרב הבוחרים. וזעזועים קשים פוקדים את החברה הישראלית. אנו עדים לרדיפה פרועה אחרי בצע, גם אם הדרך ארוכה ומפותלת מאוד להשגתו. זו הביאה עמה לירידה במוסר הציבורי החברתי. נעלם הלב הרחום שמאז ומתמיד איפיין את היהודי. זאת למדנו לדעת בימי השביתות החוזרות ונשנות של הרופאים, האחיות ועובדי המינהל המשק בבתי־החולים.

סיסמת החיים היא: הכסף יענה את הכל... אי־אפשר לדרוש הידוק החגורה מבכירי יום, שבקרשי מוציאים את להמם ולבזבז מיליוני דולארים, כדי לספק את כל תאוותיהם של בעלי „המאון העליון". לא ניתן להצדיק את עיסוקיהם הצדדיים של נבחרי העם, כפי שעשה זאת יו"ר הכנסת באמרו, כי אילו הובטח שכר הולם המספיק כדי פרנסה ניתן היה לדרוש מהם שלא לעסוק בעיסוקים צדדיים, ובעת ובעונה אחת לקרוא למדיניות של הקפאת שכר, תוך התעלמות מעובדת החיים, כי שכר הנבחרים (ברוטו) עולה עשרת מונים על השכר ההתחלתי במשק.

זה לא אמין. כתוצאה מכך הולכת ונפערת תהום עמוקה המפרידה בין הנבחרים לבוחרים, בין כת העשירים והמתעשרים מקופות ציבוריות, לבין ציבור הפועלים העמל קשה ובקושי רב מצליח להתפרנס מיגיע כפיו.

זאת אינה שאלה של שחיתות בלבד: זאת — כאמור — שאלה של אמינות. ברגע שהציניות גוברת אין הוד להטפה העוסקת בערכיות. אפילו אם המטיפים הם אנשי מופת.

„שעון הזהב" תיקתק השבוע במסדרונות הפוליטיים. רבים שאלו: האם זאת שעתה האחרונה של הקואליציה הממשלתית? * במקביל נשמעו קולות על התרומות שהעביר דוד בלאס למפלגת העבודה עם כינון ממשלת האחדות הלאומית * תהיה חקירה — מבטיחים שני הצדדים: העבודה והליכוד * השאלה האמיתית אינה קשורה בתרומות — „השיטה" לפיה חברי כנסת הפכו ל„יועצים פיננסיים" לאנשי עסקים והשפעת הגומלין בין השניים היא שגרמה לירידת קרנם של הנבחרים בעיני בוחריהם * אם בארזים נפלה שלהבת מה יגידו אזובי קיר? *

הציניות נותנת אותותיה על כל צעד ושעל. ובאווירה זו מה פלא שכל דאלים גבר...

*

אלימות איננה פיזית בלבד. גם לא מילולית. יש אלימות המתבטאת ב„תפוס לפי יכולתך".

החיים הציבוריים הפכו למעין משחק של „תופסת". הכל תופסים. אחד תופס מיליוני דולארים כפיצויים, בתוספת רבבות דולארים כפנסיה חודשית. אחרים מפעילים את כוחותיהם כיצד להשתוות אליו. הם אינם עושים זאת בסתר. הכל נעשה בגלוי. יש פרוטוקול כתוב והחתום על־ידי חברי ועדה המחליטים על כך כדין. בתוקף מעמדם וסמכותם.

יש מנהלים שקבעו לעצמם שכר של פרופסורים, כולל זכות לצאת ל„שבתונים" המוקדשים לקידום המדע. ואם בשל רוב עיסוקיהם אינם מספיקים לנצל את זכותם זו הכל שמור להם לימים של פרישה: ויש אקדמאים שעמלו קשה עד שעלו בגרם המעלות של המקצוע הנאבקים עד עצם היום הזה להעמדת שכרם על דירוג מינהלי של מנהלים כלליים העולה פי כמה על זה של בעלי מקצוע מתוחכמים...

הכל בתוך לפי החדרים פנימיים. יד רוחצת יד ושלום על ישראל, בלא לחוש כלל במצוקתם של רבבות אלפי ישראל שמשכורתם מוגדרת כשכר רעב...

שיטת ה„תופסת" השחיתה את חיינו הציבוריים: פגעה בין היתר ביסודות הכלכליים של מפעלים וחברות אשר מצד אחד קבעו לבחיריהם שכר כרוטשילד ובעת ובעונה אחת פשטו את ידיהם כעני בפתח להשגת כספי ציבור למירוק חובות ולסילוק התחייבויות שאינם יכולים לעמוד בהן.

נבחרי העם אמנם נזעקים על כך מדי פעם בפעם. הם מרעיפים עולמות ותורכים לתקן את הפגמים ולהעניש את הפרשקים. אולם לעיתים מזומנות פוגשים את הנבחרים בחברתם של העושקים, כיועצים שנבחרו על־ידם, כדי לקדם את עסקיהם.

הם פה ושם. משני עברי המתרס מופיעים הנבחרים. פעם כיועצים, כיצד לנצל כל פרצה בחוק כדי לקדם את לקוחותיהם. ופעם אחרת כמוכיחים בשער המקדשים מלהפוה, כדי לבער את העושקים מקרבנו.

הם מדברים בשני קולות. קול אחד בזכות הבנקאים וקול אחד בגנותם. מרוב דברים קשה לדעת איפה הם עומדים, בפרט באותם ימים כאשר קם פלוני שנתפס בקלקלתו והצהיר: „תמות נפשי עם פלישתים" ומכריז בקולי קולות, כי המוכיחים לסוגיהם היו שותפיו. לא זו בלבד. הוא אף דואג להמציא לתקשורת העתקים של תבונות בנקים כדי להוכיח שחור על גבי לבן: לפלוני שילמתי עשרות אלפי דולארים תמורת ייעוץ. למפלגתו תרמתי מיליונים מתוך הזדהות... ולפלמוני העניקו שעון זהב בשווי של אלף דולאר כתוך יחסי של חיבה וכמו שנוהג על פי הנאמר: שלח לחמך על פני המים...

וכדי להוכיח את אמינותו מוכן הוא להיבדק בפוליגראף משטרתי, כי אכן היה הדבר.

וכה הולכים ונחשפים דברים שעד תמול שלשום לא דיברו עליהם. כל עוד אחד מהמנגנים לא מצד הם הלכו יחדיו. יחסי ידידות, אחווה ורעות פרחו ביניהם. ברגע שמעמד אחד מהחבורה — החבילה מתפרקת, אך שבריה כה מרובים שקשה להסתירם מעין הציבור.

ואז נחשפים הדברים לעין כל, בתוספת ריבית דריבית, עם הרבה רכילות על דברים שהיו ועל דברים שלא נבראו מעולם. אולם הכל מדברים בהם ומפנים אצבע מאשימה: אלה הם נבחריך ישראל.

אמנם, כפי שציינו, לא הכל אמת. יש בדברים הרבה גוזמאות. אך די שמדברים, כדי לפגוע במעמדה ובסמכויותיה של ההנהגה המדינית. ההכחשות, לרוב אינן נקלטות באוזני הציבור. כתוצאה מזה הגוזמאות אף הן נרשמות בזכרון הציבור כעובדות...

במי האשם?

יש רגילים לתלות את קולר האשמה בתקשורת. מאשימים אותה בחריצת דין ובעריכת „משפטי שדה". האמת הפוכה. לא בתקשורת האשמה. היא בסך הכל הציגה תמונת מצב על סמך החומר הרב שנחשף, לא על ידה, אלא על־ידי אלה שתמול־שלשום היו רעים להתרועע עם הנאשמים כיום. הלכך, לא לתקשורת מגיע פרס הדיסיה. ואם בכל זאת מגיע לה פרס כלשהו, הרי זה על כוח ההתמדה שלה לעורר את הציבור בל יסיח את הדעת מהפיצויים של ארנסט יפת, שלא יעבור לסדר על מגלליהם של „יועצי הפלא" מקרב נבחרי העם ששכר הייעוץ בצידם וכו'.

כלל התקשורת תרמו תרומה צנועה גם לקביעת קריטריונים חדשים בעיסוקי חברה וציבור שאינם פוטרים מאחריות את האומרים „לא ראיתי, לא שמעתי... לא היה בידי לקבוע...".

אבל, כל זה שייך לעתיד לבוא. על מה שהיה בעבר האחראים — העיוורים והחרשים — לא נתנו את הדין. הם ממשיכים להתגונן בגבעת של „נגידים". אינם מוכנים להוציא את המסקנות המתחייבות. גם לא גילו רגישות יתרה בבחירת הבכירים החדשים. התעלמו מהנאמר בדו"ח שעל פיו נגרפו ראשיהם של מנהלי בנקים. זה לא מנע בעדם למנות להפקיד „בנקאי" בכיר ביותר אדם שעצמו לא הוזכר לטובה בדו"ח ועדת בייסקי.

והכל — אומרים — נעשה על דעת... על דעת ראש הממשלה וממלא־מקום ראש הממשלה, ועל דעתו של נגיד בנק ישראל וכל הנלווים אליהם.

ייתכן שמבחינה חוקית אין פגם במינויים. לא כן מבחינה ציבורית המורה לנו: „והייתם נקיים בעיני אלוקים ואדם". לפיכך כאשר מצרפים „צו לצו וקו לקו" קשה להשתחרר מהרושם הקשה, כי תרף הדיבורים הרבים מפטירין כדאתמול.

שיטת ה„תופסת" מוסיפה לפעול. כל אחד תופס לפי יכולתו. היועצים כיכולתם הפולי־טיקאים כאוות נפשם. הם מחלקים ביניהם את השלל, על פי שיטה שוויונית: חציו שלי וחציו שלך. במפלגת העבודה והליכוד נוהגים עתה להתמקח לערך כך: „דירקטור לי דירקטור לך". בלא להתחשב במה יאמרו...

וכל עוד שהם משתווים ביניהם, כי שם לב מה אומרים אחרים. ברגע שהם אינם מסתדרים ביניהם, רק אז דולפים הדברים וההאשמות ההדדיות זורמות כמעיין המתגבר.

לפי הצלילים הנשמעים נראה שההשיפה תימשך. מכל מקום, ידידיו, או אוהדיו החדשים של פלוני שמעמד מוכנים לעשות הכל כדי להפליל את ידידיו לשעבר שנטשוהו לאנחות...

האם על־ידי זה יבוא התיקון הדרוש באורחות החיים בישראל?

ספק רב. מה שטעון תיקון הוא השיטה — שיטת ה„ייעוץ" שפשטה במסדרונות הכנסת ושיטת ה„תופסת" שהפכה לקוד החיים אצל בעלי עמדות כוח והשפעה שהתרגלו לסחור בקו"ן טעמים כל דבר גם זה שלא נעשה כדין...

אין זאת איפוא עוד שאלה: מה עשה פלוני: מה דינו של אלמוני שקיבל שעון הזהב במתנה ומה ייעשה בחבר־כנסת שעיסקי ה„ייעוץ" הכניסו לו רבבות דולארים. הפגם הוא בשיטה שהפכה לנורמה. אותה יש לעקור מגוף החיים במדינת ישראל.

שיטה זו היא תולדה של הקשרים שהתהדקו בין פוליטיקאים לאנשי עסקים אלמוניים שביום אחד הפכו למצליחנים; לסגידה לבעלי ממון שהצליחו להתברג במימסד הפוליטי הפכו ליוצאים ונכנסים בבתיהם של פוליטיקאים...

לכאורה, אין בזה כל פגם. גם בעולם הגדול קיימת השפעת גומלין בין אנשי עסקים ופוליטיקאים. בכל זאת יש הבדל. שם כל אחד ואחד עוסק בתחומו. הפוליטיקאי בפוליטיקה ואיש העסקים בעסקים.

אצלנו, הפוליטיקאים החלו למלא תפקיד של „יועצים" ומורי דרך בעבר למצליחנים השולחים ידיהם בעסקים. בכך אם כל חטאת. התנהגות זו אינה עולה בקנה אחד עם סדרי מינהל תקינים ואף הורגת כללי המוסר הציבורי.

וכמה שעבירה גוררת עבירה, כן התבססות שיטה זו בחיינו הציבוריים הוסיפה חטא על פשע. ולפתחה של המדינה הוא רובץ.

דרוש בדק־בית יסודי. כדי להוביל מפנה ולהביא לשינוי השיטה. אם זו תבוצע, יש יסוד לתקווה שנבחרי העם ופרנסי הציבור הבכירים אף הם יקפידו להקפיד על הכללים הבלתי כתובים שקבעו המייסדים של המדינה והפרלמנטאריים הישראליים. בל ינותק הקשר בין מוסר לפוליטיקה.

שר הדתות, זבולון המר, בשיחה ל„הצופה" מסביר את הקמת הוועדה לפתרון בעיית „מיהו יהודי"

העקרון ההלכתי חייב להישמר

מאת שלום צוריאל

שר הדתות זבולון המר שנכנס לתפקידו לפני כחצי שנה מצא עצמו כבר בראשית צעדיו ניצב בפני אחת הבעיות הקשות והסבוכות שאתן מתמודדת מדינת ישראל למעשה מיום הקמתה. הכוונה היא לסוגית „מיהו יהודי" שהפכה ברבות השנים לסלע מחלוקת בקרב העם היהודי בארץ ובעולם.

פרשת שחן מילר שבעטיה פרש שר הפנים הרב יצחק פרץ מן הממשלה שבה והעלתה מחדש סוגיה זו על סדר היום הדתי, הלאומי והפוליטי. התנועה הדתית־לאומית הקדישה השבוע כינוס מיוחד לדיון ולליבון סוגיה זו על כל היבטיה, בדיון השתתפו רבנים, דיינים, משפטנים, אנשי מדע וחברי לשכת התנועה. הדיון נועד בעיקר לבירור רעיוני והתוויית דרכים לפתרונות אפ־שריים. בדיון זה נכח גם שר הדתות מי שנישב למעשה בחזית המאבק הציבורי המתנהל בימים אלו.

ממשלת ישראל נדרשה לנושא זה בישיבתה האחרונה ובסיומו של הדיון החליטה על הקמת ועדת שרים מיוחדת שהוטל עליה לגבש פתרון שלא יחרוג מן המסגרת ההלכתית הקבועה, אך יחד עם זאת יניח את דעתם של יתר החוגים בעם. זוהי ללא ספק משימה קשה אך לא בלתי אפשרית. כך על כל פנים סבור שר הדתות כי שבפגישה אחת עם ראש הממשלה יצחק שמיר יזם את הקמתה של הוועדה שבראשה יעמוד כאמור ראש הממשלה.

אל שר הדתות הפנינו מספר שאלות בנושא זה שיש בהן כדי להבהיר ולו במעט את תמונת המצב לשעה זו.

שאלה: כיצד אתה רואה את עבודתה של הוועדה בנושא שהוא מיסודי היהדות?

תשובה: ראש הממשלה הינו יו"ר הוועדה והוא ודאי יכין הצעה לדרך עבודתה של הוועדה. לכ־שעצמי אני סבור שחשוב שהוועדה תחל בעבודתה ולא תדחה את תחילת דיוניה לסוף התקופה שנקבעה לכהונתה. רצוי לדעתי שה־ועדה תקיים את ישיבותיה כסדרן בתכיפות סבירה, דהיינו לפחות אחת לשבוע. אני בטוח שהוועדה צריכה לפעול בארץ ובחו"ל הן בליבון רציני של הנושא והן במציאת פתרונות יסודיים הולמים. אני מניח שהוועדה תדון בינה לבין עצמה וכן תשמע ותקרא „עדויות" והצעות של בקיאים בנושא. חשוב שתהיה אווירה ותחושה בציבור שאין מטרתה של ועדה זו לדחות את מימד הפתרון אלא לקידומו הקדמתו.

אין גיור בלי אמונה

שאלה: האם תגבש הצעה משלך שתונח בפני הוועדה?

תשובה: בוודאי. אגבש הצעות שונות בנושא. בסיס הרעיונות שלי הוא מבית מדרשה של הציונות הדתית, היינו ב„גירות" היא ענין רצוני של מי שרוצה לתת לעצמו זהות חדשה על פי ההלכה האיבית ובחירתו חייב לקבל על עצמו תנאים ותוכנית המקובלת בעם ישראל. יסוד נוסף הוא שאין גיור אם חסרים בו אמונה, קבלת עול מצוות והזדהות עם העם היהודי. חשוב להדגיש שאת התנאים המינימליים המאפיינים את היהדות שעם קבלתם הופך הגר ליהודי קובעת ההלכה ולא ברירות לבו של כל אחד.

בעיונים דהיום אנו מאמינים בחשיבותה המר־כזית המוחלטת של ההלכה, בחשיבותה ומרכזיו־תה של מדינת ישראל ובחשיבותו של העם היהודי ושלמותו.

איננו רוצים לאבד את העקרו־נות המקודשים של היהדות ואיננו רוצים כמובן להרחיק ולדחות חלקים בעמנו. על בסיס גישה זו צריך לבנות נוסחה של גיור שמצד אחד ישמור על הכללים והעקרונות של הגיור ומאידך שיקרב אלינו חלקים בעם גם אם מצויים אנו במחלוקת עמם. עלינו לשכנעם לקבל את גישתנו בשאלות יסוד של מעמד אישי וזהות (נישואין, גירושין וגיורים).

תפקידי ומשימתי בוועדה יהיו שכנוע האנשים הפנים בישראל שהבעיה אינה פוליטית־עסקנית אלא שאלה היורדת לשורש אופיו של היהודי ולשלמות היהדות. מוטלת עלינו החובה גם לשכנע את אחינו בחו"ל כי כניסה ליהדות הינה דבר רציני ובעל תוכן המחייב הסכמה על כללי יסוד הלכתיים ולפיכך יש להסכים לתוכנית גיור שבי־הודה מנוהג כל אותם תכנים שבלעדיהם אין התחייבות ליהדות. אין להתיאש מלדון ולשכנע. הדברים יחייבו דיון יסודי ומפורט בוועדה לכ־שתחל בפעולתה. אני קורא ומזמין כל אחד להצ־יע הצעות שיש בהן כדי לקדם את פתרון הבעיה ברוח הדברים שציינתי.

הזדמנות לליבון אמיתי של הבעיות

שאלה: האם הרכב הוועדה נותן סיכוי למציאת פתרון שיתקבל על דעת הרבנות הראשית לישראל?

תשובה: ראשית עלי להבהיר שעל פי כתב המינוי של הוועדה לקבל ולאשר את החלטותיה או המלצותיה פה־אחד. בכל מקום ישנה כאן הזדמנות לליבון אמיתי של הסוגיה ולהכנות את כל שאינו מתפלם מהבעיה שלא מדובר כאן בקפ־ריזה של עסקנות דתית ומפלגתית אלא שזוהי בעיה רצינית של עקרונות שבלעדיהם אין קיום ליהדות ושל תנאים שבלעדיהם מרוקנת היהדות מתוכן.

אין בטחון במציאת פתרון. יחד עם זאת אין אנו פטורים מלאמץ בכיוון זה שהוא בוודאי עדיף על התנגחויות שאינן מלוות בהידברות הדדית.

שאלה: מה מצפה שהוועדה תצליח במקום שנכשלו ועדות דומות בעבר?

תשובה: שום דבר אינו מבטיח הצלחה מראש. אבל ראוי ללמוד ולבחון את ההתייחסות העניינית לסוגיה זו על ידי חברי הוועדה הן בתוקף אישיותם והן כנציגי מפלגותיהם. אני מקווה שניתן במסגרת ועדה להגיע להידברות רצינית בסוגיות עקרוניות. מכל מקום חשוב לבחון זאת בקפידה. ראוי וחובה לנסות.

שאלה: מה יהיה בתקופת הביניים עד שהוועדה תסיים את עבודתה?

תשובה: אני סבור שראוי כי הוועדה תסכים וכך תפנה לכל הגורמים בדבר שבתקופת הביניים בה חצי השנה בה עתידה לדון על פי כתב המינוי, לא ירשמו כיהודים אותם מקרים הנ־מצאים במחלוקת. דומני כי ישנם תקדימים לכך בנושאים אחרים. סך הכל המקרים הללו הוא מצומצם ובשלב זה ידחו בהם ולא יודעו בהם בפירסום גם האינטרסים מובטחת וממילא לא תהא פגיעה באיש.

אחריות כבדה לממשלת האחדות

שאלה: אילו השלכות עלולות להיות לכשלונה של הוועדה במשימה שנטלה על עצמה?

תשובה: זוהי אחריות כבדה לממשלת האחדות הלאומית, לראש הממשלה ולממלא מקומו. אם יתברר שאין בעמנו היכולת להגיע להבנה, להיד־ברות, לסובלנות ולפתיחות מממפות הדבר הוא שאנו נעמוד בפני מצב חמור וקשה מבחינה יהודית ולאומית. אני מקווה כי הוועדה תצליח במשימתה. על כל פנים הרבה מאוד תלוי בחבריה. נקווה לטוב.

ממשלת האחדות חצויה בשאלת הוועידה הבינלאומית

מאת יעקב אדלשטיין

המחלוקת המחודשת על כינוסה של ועידה בינלאומית, שפרצה השבוע בין המערך לליכוד, אינה מחדשת דבר לעומת מה שידוע עד עתה. אך כדי להבינה יש לקבוע עובדות: ירדן ומצרים, הבאות בחשבון לשיחות שלום, מעוניינות בוועידה בינלאומית משני טעמים עקריים: ועידה זו תקל עליהם להיכנס למו"מ עם ישראל, ושיתופה של ברית המועצות בוועידה תר־ויד מעליהם את הביקורת של סוריה ואש"ף, מה גם שברית המועצות תלחץ לטובת העמדה הערבית.

פרס מעוניין בוועידה בינלאומית כדי להקל על ירדן להיכנס למו"מ עם ישראל. ההסדר שבמבין פרס לגבי כינוסה של ועידה כזו היא כזה: הוועידה תהיה טקסית בלבד. המעצמות לא תתערבנה בדיונים, אלא בנאומי הפתיחה בלבד. יהיו נאומים. אבל הדיונים יתנהלו במו"מ ישיר. הנוכחות של המעצמות תהיה פורמלית בלבד. זהו התסריט שבמבין פרס, אלא שירדן ומצרים ירצו מעורבות יותר של המעצמות.

ברית־המועצות מוכנה לקבל את ההסדר על השתתפותה בוועידה ותצא בקריאת יחסיה הדיפ־לומטיים עם ישראל. גם דרישתה של ירדן ומצ־רים. הן סבורות שניתוק היחסים בין ברית המועצות לישראל גורם היום נזק לערבים. כיום שברית המועצות מנותקת מן המו"מ האזורי. המזכיר שהגיעו בשיחות בלתי רשמיות עם נציגים סובייטיים אומרים, כי ברית המועצות מבינה כשגיאה של ניתוק היחסים, והיא מוכנה לתקן זאת, אבל יש צורך להפגין בפני מדינות הסירוב סיבה לכך. ועידה בינלאומית בהשתתפות ברית המועצות יכולה להיות תירוץ טוב. אך פרס הציב תנאי נוסף: פתיחת שערים בפני יהודי ברית המועצות והתרת אסירי ציון. תנאי זה היא קשה לברית המועצות, והיא מוכנה אולי לאפשר עלייה בלבד של יחידות אסירי ציון, אבל לא לשינוי מדיניות. שכן המדובר במדיניות פנים ולא רק במדיניות חוץ.

הסכנה שבוועידה

הסכנה של יצחק שמיר, שוועידה בינלאומית בהשתתפות המעצמות, תעמיד את ישראל במצב נחות לעומת מדינות ערב. יש בה בן האמת. אפילו ארה"ב איננה מזוהה עם עמדות ישראל, אלא בחלקן בלבד, ברית המועצות בוודאי שמז־דהה עם עמדות ערב, ומדינות אירופה מתבססות על הצהרת ונציה, שהיא הצהרה פרו ערבית מובהקת. במצב זה תעמוד ישראל בפני הלחצים מכל הצדדים, שלא תוכל להתמודד אתם.

לטובת הוועידה אלה אומר פרס, שמדובר באקט טקסי ולא במעורבות מעשית על המעצ־מות. אבל קשה ברור אם אפשר יהיה להגדיר מעורבות זו שכן מדובר בהצעה הייתית השפעה ולא השתתפות בטקסים טקסיים. לאחר מלחמת יום הכיפורים ארגן של הרי"ע האז הנרי קיסינג'ר את ועידת ג'נבה. כאשר היא נישיבת באיזור ומסכם לבדו את ההבנות, בטרם שנחתמו ההסכמים הפורמליים. הוא השאיר את ברית המועצות בצל וניצל את ניתוק היחסים בינה לבין ישראל כדי לבודד אותה ולהוציא אותה מן התמונה, וכך להפוך את ועידת ג'נבה לוועידה טקסית בלבד. אבל מה שעשה קיסינג'ר אז ספק אם אפשר לעשות היום.

התכנית של פרס היא לערוך קודם ועידה בינה, שבה יוסכמו דברים בין ישראל, ירדן ומצרים, כולל הסעיף של שיתוף אש"ף. סעיף

*** ראש הממשלה יצחק שמיר וממלא־מקומו שמעון פרס חלוקים בדיעותיהם בכל הקשור בכינוס ועידה בינלאומית: האם נתקבלה החלטה מחייבת בנדון? * פרס טוען — הממשלה החליטה; שמיר אומר — אין החלטה? * האם דרושה לישראל ועידה בינלאומית? * הוועידה עלולה לפעול כבומראנג נגד מדינת היהודים * אווירת משבר בממשלה. אך ראש הממשלה שמיר אופטימי. הוא מקווה שענין הוועידה יירד מסדר היום הואיל ולבסוף הערבים ידחו אותו ***

זה היא בעיה שלא ניתן בקל להתגבר עליה. פרס מוכן לשיתוף „פלשתינאים אותנטיים", או פלשתינאים „סימפטיים", אבל אלה לא ישתתפו אלא בברכת אש"ף. ואילו אש"ף מוכן להשתתף במצב של ייצוג שלא ולא על ידי שליחים. כל פלשתינאי שישתתף בוועידה כזו בלי ברכת אש"ף, היה בסכנה. שכן אש"ף לא יתן לכפור במצב קיומו וקרבנותו.

הזמנה בלתי הגיונית

הזמנתו של פרס לנציגי אירופה לקחת חלק פעיל במו"מ לשלום במזרח התיכון אינה הגיונית. עמדת מדינות אירופה, על בסיס הצהרת ונציה, אינה לטובת ישראל. הצהרת ונציה תומכת ברוב התביעות הערביות המוצהרות, כולל הקמת מדינה פלשתינאית, הכרה באש"ף וכו'. למה יש לנו צורך ב„סיוע" כזה לשיחות שלום?! בשעתו נשמעה הטענה שהצהרה זו היא השפעה מן החשש למחסור בדלק באירופה, לאחר „החרם" שארגנו ספקיות הנפט הערביות על כמה מדינות באירופה שתמכו בעמדה הישראלית. כיום יש שפע של דלק בשוקי הנפט בעולם ואין חשש למחסור. אבל ההצהרה בעינה עומדת, והעמדה לא השתנתה. אגב, אותן מדינות שעליהן הוטל החרם, כמו הולנד ודנמרק, מעולם לא סבלו ממחסור בדלק בגלל החרם הזה. הן קיבלו את הדלק מן המאגר האירופי, שאינו מבדיל בין מדינות פרו ישראליות ופרו ערביות.

עמדת ארה"ב לגבי ועידה בינלאומית, אינה ברורה. בתוך הפקידות הבכירה בוואשינגטון יש דיעות לגבי נושא זה, חלק מהם שולל רעיון זה, חלק אחר מוכן להסכים לוועידה טקסית בלבד.

ארה"ב עמלה קשה להוציא את ברית המועצות מן המעורבות וההשפעה שהיתה לה במזרח התי־כון זה היה הישגו הגדול של הנרי קיסינג'ר לאחר מלחמת יום כיפורים. ההשפעה של ברית המועצות מצטמצמת היום בסוריה ובלוב בלבד. שתי מדינות שלא תמיד מוכנות לתאם את מדיניותן עם ברית המועצות. החזות לנשק עם־פקה ברית המועצות הפכה סוריה להיות המדינה הערבית החזקה ביותר באזור. יש לה חיל אוויר משוכלל וארבעת אלפים טאנקים סובייטיים. היא כ"ב האויב המסוכן ביותר של ישראל. אם צפויה היום סכנה למלחמה, הרי היא צפויה מצד סוריה. כוחה הצבאי עומד לה לזוז פעולות מלחמתיות. אבל ההנחה היא, שהיא לא תפתח לבדה במלחמה נגד ישראל.

התנאים של חוסיין

המלך חוסיין העביר השבוע מסר נוסף אל ראש הממשלה יצחק שמיר. במסר זה הוא חוזר על עמדתו הברורה: מו"מ לשלום רק באמצעות ועידה בינלאומית. המסר הועבר באמצעות ראש ממשלת אוסטרליה, בוב הוק. חוסיין מסביר שאין בכוחו לקחת על עצמו לבדו את המשימה הזו של מו"מ עם ישראל. הוא זקוק לגטריה בינ־לאומית. הוא בעד שיתופה של ברית המועצות, כדי לנטרל את סוריה ואש"ף. היחסים בין ישראל לירדן יצאו מן הסודיות אל הפומביות. כיום יש הבנה עם ירדן בכל הנוגע לשליטה ב„שטחים" פעילות של ישראל ביו"ש נעשות על דעת ירדן, ולפעמים לפי דרישתה. כמו אותו איסור שהוטל על כמה פלשתינאים לצאת לסימפוזיון בבאון לשנה. האינטרס הישראלי הירדני הוא להפחית את השפעת אש"ף בשטחים. ראשי ערים בשטחים נתמכו תוך הבנה עם ירדן. שיחות ופגישות סודיות נערכו בין ישראל לירדן מאז כהונתו של המלך עבדאללה. הסכם שביתת הנשק עם ירדן בשנת 1948 סוכם בשיחות סודיות עם המלך עבדאללה. גם אז הגישה ישראל סיוע לירדן כדי לסכל את ההשפעה של הפלשתינאים. המלך הירדני לא היה מעוניין במדינה פלשתינאית וכך גם ישראל. הבנה זו קיימת גם בימינו.

המחלוקת על הוועידה הבינלאומית צריכה לסכל הבדלי מדיניות בין הליכוד למערך. אך מן הבחינה הראיאית תלוי הדבר בסוג הגטריה הבינלאומית.

هكذا عن الأصل

هكذا من الاصل

שיחה עם הרב איתן אייזמן, מנהל הרבנות הראשית

הרבנות פועלת עם הפנים לכלל ישראל

מאת שאול שיף

הרב איתן אייזמן נתמנה באחרונה כמנהל הרבנות הראשית. אל כהונה זו הגיע עם ניסיון רב בהכרת המערכת הר־בנית כולה, שכן, בעבר היה יועץ לרב הראשי הגר"א שפירא. הרב אייזמן הוא מהתלמידים "המובהקים" של "מרכז הרב" ובמשך שנים רבות היה ר"מ בישי־בת "מרכז" לצעירים.

שימש גם בפועל כרב, במחולה שבבקעת הירדן ונמנה על מייסדי רשת נע"ם ואולפנות "צביה".

נשוי ואב לשבעה וסב לנכד. בשיחה עמו פורש הרב אייזמן את תוכניותו להר־מת קרן הרבנות הראשית.

אלו שאיפות אתה מביא בתפקידך הח־דש — מנהל הרבנות הראשית?

הרבנות הראשית מורכבת מכמה יחידות. הפי־רמידה מתחילה כמובן ברבנים הראשיים, שלהם, כאן שתי לשכות צמודות. יש לנו מועצת הרבנות הראשית, שהוא הגוף העליון מבחינת הנושאים הנדונים. ישנן הוועדות של הרבנות הראשית (וע־דת כשרות, ועדת ייבוא, בשר, חינוך, בתי מלון) ובדרך עוד כמה ועדות בהקמה. הוועדות הללו מורכבות מנציגי מועצת הרבנות הראשית ומרבנים במקומות השונים — הכל לפי הנושא וההתמחות. הוועדות הן גוף־על. מנהה ומתחתן ישנן המחלקות ובתוכן מחלקת הכשרות, שגם אותה צריך להרחיב ולבסס. על שולחני ההוכבית המוצעת להקמת יחי־דה שתעסוק בכשרות במפעלי החרושת. מובן שאת רוב העבודה עושים רבנים מקומיים, אבל יש להגיע לאחידות בכשרות. הוא הדין לגבי משחטות, לא היינו רוצים שיהיו משחטות "מהדרדות" ולעומתן כאלו שאינן מהדרות; הכל תלוי במשגיחים, שו־חטים, רבנים וכיו"ב. ודאי שמעת על מחלקת הי־יבוא, יש היום ייבוא עצום של מזון, וחלק מהמוצרים אינם כשרים והציבור אינו יודע על כך. לא פעם אנו נאלצים לשלוח מומחים לחו"ל, לב־דוק מוצרים ומפעלים. רק באחרונה נתעוררה סע־רה ציבורית בעקבות גילויים שלנו על סוג מסויים של דגים שיובאו ארצה. מחלקת הכשרות נמצאת בשלבי הקמה; יש מחלקה העוסקת באישות ומש־פחה (היתרי נישואין ועגונות), ובל נשכח את מחלקות המוהלים וסופרי סתים. מחלקת בחינות (לרבנים, רבני עיר ודיינות). בהקמה המחלקות להסברה וקשרי חוץ.

עדיין לא מניתי את הכל ומה שמניתי מצריך עוד תקנים, עוד תקציבים, ועד אז יש להבטיח כי המערכת הגדולה והחשובה הזו תתפקד כראוי ועל כך מופקד המנהל.

בתכנון — כינוסי רבנים

כרגע אנחנו מתכננים כ־15 כינוסים של רבנים, שיתמקדו בבעיות ספציפיות של רבני עיר ורבני מושבים, בבעיות של תחיקה דתית, יחסים דתיים־חילוניים ונושאי חינוך במגזר הדתי. אחד הכי־נוסים יעסוק בנושא הלכה והרפואה וב"צנרת" דיון הלכתי מקיף בבעיית הקבורה בקומות ולהב־דיל בקידום קליטתם הרוחנית של יוצאי אתיופיה. הרבנים הראשיים מבקשים להקל על הציבור בכל הקשור בקבלת מידע בהיר ושוטף בנושאי כשרות. הגיע הזמן למחשב את התחום הזה ויש לפתור בעיה זו בהקדם. לצערי, חלק מהזמן אני מקדיש עכשיו להתרוצצות אחר תקציבים כדי לבסס את ההכרחי ממש לעבודת הרבנות הראשית.

הרבנים הראשיים סבורים, כי יש להעמיד לרשות הציבור נתונים על כל המוצרים הכשרים בארץ ועל אלה המובאים מחו"ל. בתי החרושת זכאים לתשובה מהירה על כשרותם של כל חומרי הגלם שהם מבקשים להשתמש בהם ובמקרה שחומר מסויים נפסל, להציע להם אלטרנטיבה. אנו מוצ־פים בפניות על "כשרות למהדרין" של בתי מלון ומסעדות בארץ ובחו"ל, על כשרותן של תרופות בכל ימי השנה ולקראת פסח בייחוד ואם תרופה מסויימת אסורה מה התחליף לה. מחשב יוכל לספק את הנתונים במהירות ותקנת יהודה שכזו גוזלת עתה לא מעט זמני.

הודיעה רחבה וגדולה. תודה לא־ל הרבנים הראשיים עובדים מתוך שיתוף פעולה מלא ובהבנה מלאה ומשקיעים עמל רב במלאכת הפסיקה ויש להעמיד לרשותם את הכלים המתאימים כדי ש־אינפורמציה הילכתית שוטפת תובא לידיעת ה־ציבור.

הזכרת את עניין החינוך, מה זה שייך לרבנות הראשית?

טועים אלה החושבים כי הרבנות עוסקת רק ב־כשרות. הרבנים הראשיים מקדישים שעות רבות לנושא החינוך של עם־ישראל. הדבר מתבטא במתן שיעורים, הרצאות ובקשרים היומיומיים עם מוס־דות חינוך. ועריכת פגישות עם משרד החינוך, במיוחד עם האגף לחינוך דתי, כדי להעלות את הרמה של החינוך הדתי והתורני בארץ. החינוך הדתי ממלכתי רואה עצמו כפוף לרבנות הראשית וראשיו נפגשים לעתים קרובות עם הרבנים הרא־שיים כדי לקבל את חוות דעתם על נושאים שונים העומדים על הפרק. גם היוזמות להקמת בתי־ספר תורניים נעשות בעצה אחת עם הרבנים הראשיים. הרבנים הראשיים עוקבים גם אחר ה־נעשה בחינוך הכללי. ובשיחות עם שר החינוך והתרבות ומנכ"ל משרדו, עולה העניין ה־חינוך לערכים ולמוסר בבתי הספר הכלליים. רא־שי הישיבות התיכוניות וה"הסדר" נועדים לעתים קרובות עם הרבנים הראשיים ובשיחות הללו עו־לים נושאים כבדי משקל שענינם חינוך ממש.

ומה בדבר תקציב?

אני מתרשם מדבריך כי הרבנות הרא־שית נתונה בקשיי תקציב גדולים. מה אתה עושה בעניין זה ומה ניתן בכלל לעשות במצב הנוכחי של המשק?

המשרד לענייני דתות החליט לעזור כדי לייצב את הצרכים המיידיים של הרבנות הראשית הן בתקנים והן בתקציבים לכספים. ברור לי שלא את הכל נוכל לקבל מהמשרד לענייני דתות ואנו נצ־רכים לגייס כספים גם ממקורות אחרים.

היה רצוי שהרבנות הראשית תיהפך ליחידה עצמאית עם תקציב מיוחד שלה כדי שלא תהיה תלויה במשרדים אחרים, גם אם הם רוצים לעזור לה. המערכת עובדת היום בשיתוף פעולה מלא עם משרד הדתות ואנו מתגיגים לתוצאות שיתוף הפעולה הזה.

מערכת היחסים עם התפוצות?

קשרי ראשים התורניים של רוב קהילות העולם עם הרבנות הראשית, היא עובדה קיימת. על שולחן הרבנים הראשיים מונחות שאלות הל־כתיות רבות המגיעות מכל פינות העולם. בעיות ממזרות, עגונות, מעמד אישי ובעיות גיטין קשות.

בתוכניתנו לערוך כינוס עולמי של רבנים סביב "מעמד הקהל". אנחנו מתכננים זאת יחד עם משרד הדתות והוא ייערך במסגרת חגיגות שנת ה־40 למדינה. בכינוס הזה ידונו כמובן גם הנושאים המעסיקים ספציפית את רבני התפוצות. הידוק הקשר עם רבני התפוצה והקהילות השונות יכול לסייע רבות לעידוד העליה לישראל (ובביקורי הרבנים הראשיים בחו"ל, נושא העליה עולה בכל פורום ובכל פגישה.

האם הרבנות הראשית נפגעת מהעובדה שלא מעט גופים מעניקים הכשרים ולגו־פים הללו אין כל זיקה לרבנות?

על פי חוק נגד הונאה בכשרות, אין היתר לשום איש לתת תעודת הכשר טרם שהרבנות הראשית או המקומית עשתה זאת. כך שהרבנות אינה נפגעת מכל ההכשרים האחרים.

באחרונה היתה ידיעה כי פסלתם הכ־שרים של רבנים בחו"ל?

לפעמים אנו חוששים הסברים על מוצרים מסו־יימים ואם דעתנו אינה נוחה מההסברים, אנחנו שולחים כימאי וצוות מיומן לבדוק של המוצר על מרכיביו.

מדוע אינכם מעסיקים מגיירים בחו"ל כדי "להכות" קצת את המגיירים הרפורמים אחר־רים?

לאחרונה הכינו הרבנים הראשיים הצעה לפתוח לישכות בארה"ב ו... כדי לעמוד מקרוב על ענייני הכשרות, וגם להתמודד עם נושאי הגיור הגיטין, הנישא, כמו שאיכרים, ב"בישולי" ונראה איך יפול דבר.

מדוע ישנם עיכובים בבתי הדינים הר־בניים ובמינויים לדיינים?

באחרונה ,בחנו דיינים באבן העזר ובחושן מש־פט ובתקנות הדיון. כך, מערכת הבדיקה של ה־בחינות הללו לוקחת זמן. אשר למינוי דיינים — אין כל עיכוב. בקרוב יתמנו דיינים לבית הדין הגדול ולבית הדין האיזורי.

כיצד אתם מתמודדים עם ההתנפלות על הרבנות הראשית בשל פסיקתה בנושא השתלות לב?

מדינת ישראל חייבת לנהוג על פי פסיקת ה־רבנות הראשית. הרבנות הראשית ישבה ובדקה את הנושא הזה בכל היסודיות והחליטה כאומד"ב מה שהחליטה. הרבנות סייגה את פסיקתה וכפפה אותה להוראות שונות. עדיין לא קיבלנו ממשרד הבריאות תשובה מלאה. בכל הקשור ליישום הוראת הרבנות הראשית. כל הרוצה לחלוק על הרבנות זוהי זכותו. חלק מההתנגדות נובעת מכך שנדמה היה שהרבנות שינתה נורמות של פסיקה בקביעת המוות. מי שלמד את הנושא מבחינה כדעת ר' רפאוריה, מבין שלא שונתה שום נורמה והכל נקבע על־פי ההלכה המקובלת מקדמת־דנא.

העושר ומרכיביו

מאת יצחק דויטש

תכנית הרפורמה במערכת המסים, אשר בינתיים נמרטו נוצותיה, העלתה על סדר היום את בעיית הפער בין עניים ועשירים בישראל. הדיון הציבורי התרכז במידה רבה בשאלה עם מי מטיבה ה־רפורמה: עם העניים או עם העשירים. אולם עד אשר נוקטים עמדה בנושא השוויונות מעניין לעמוד על השאלה מיהו עשיר בישראל. הנתונים שהוצגו אגב הרפורמה מראים כי מה שמוצג אצלנו כ"עשירון העליון" רחוק מלעורר את הדמוי של עשיר מובהק.

אפשר לשער כי רבים היו שמחים להביא הביתה את מה שנותר לעשירון העליון. אבל, הסכום רחוק מלעורר התפעלות. כבר בעלי הכנסה של 2590 שקל, כלולים בעשירון ה־עליון. המדובר הוא בהכנסה חודשית ברוטו. הנטו היוצא מסכום זה הוא כ־1300 שקל לחודש. זהו סכום שאיננו מעורר התפעלות. בודאי שזו אינה הכנסה המייצגת "עשירות", כאשר הכנסה זו צריכה לכסות הוצאות דיור, מסים מוניציפאליים, ביטוחים, שכר לימוד וכ־יוצא באלה הוצאות קבועות, היא אינה מותירה סכומים גדולים למחיה ברווחה. בודאי שציון כזה מעורר את השאלה הנגדית: ומה יעשו בעלי הכנסה של 500 שקל לחודש? אכן, יש בעייה לבעלי הכנסה נמוכה יותר והחברה צריכה ללכת לקראתם. כך בכל חברה. אך מה שברור הוא כי העשירון העליון, לפחות אלה הנכנסים אליו בשלבי ההתחלה, אינם עשירים מעוררי קנאה.

מיהו עשיר?

מיהו בכל זאת עשיר בישראל? לא כל הנכללים בעשירון העליון. אבל בהולט "מכו־בד" להיכלל במאון העליון, כלומר אחוז אחד באוכלוסיה, אשר ההכנסה החודשית הממוצעת שלו היא בחמש ספרות. במועדון של "המאון העליון" חברים בעלי הכנסה ממוצעת של 13,877 שקל לחודש (הסכום המדוייק הזה נגזר מנתונים סטטיסטיים ולא שאנחנו ספרנו את השקלים הללו). זהו כבר סכום שאפשר להתכבד בו. הנטו הוא משהו יותר מ־5000 שקל לחודש. כלל לא רע. מובן מאליו שזהו סכום ממוצע. אבל במאון העליון יש בעלי הכנסה העולה כמה מונים על הסכום הנקוב. יש בישראל שכבה דקיקה של בעלי הכנסה המגיעה לשש ספרות בחודש ובעלי עסקים גדולים שקשה להגדיר בדיוק את גובה הכ־נסתם. עדיין אנחנו רחוקים מאוד מהסכומים המקובלים לגבי העשירון העליון או המאון העליון בארה"ב.

התפלגות ההכנסה עפ"י עשירונים

העשירון	ההכנסה החודשית (ברוטו)
4—1	עד 490 שקל
5	490 — 705 שקל
6	710 — 945 שקל
7	950 — 1,235 שקל
8	1,240 — 1,665 שקל
9	1,670 — 2,585 שקל
10	2,590 שקל ומעלה
המאון העליון	13,877 ש' בממוצע

הנתונים על ההכנסה עדיין אינם עושים את התמונה שלמה. התנהגות עשירים בחיי יום־יום בישראל מורכבים משני גורמים נוספים: א) פנקס שיקים פתוח להוצאות. שכבת מנהלים ואנשי עסקים בכירים אשר המשכורת היא מר־כיב מסויים במשכורתם, אבל יש בו מרכיב חשוב יותר: היכולת להוציא סכומים בלתי מוגבלים למעשה כהוצאה עסקית. בארץ וב־חו"ל, לצרכי נסיעה, אירוח וכיו"ב. יש כמובן בעיות של מס, אבל קיימים פתרונות שונים. מכל מקום מדובר בסכומים גדולים ביותר והם מ־שפיעים על סך הכל ההכנסה; ב) השימוש בהון שחור ובהכנסה בלתי מוצהרת. שני אלה קובעים את סגנון ההוצאה ואת רמת החיים לגבי שכבה רחבה במשק, ואולי גם לגבי אלה אשר אינם כלולים עפ"י תלוש המשכורת של־הם בעשירון העליון.

ביטול הפטורים

הוויכוח על הרפורמה במערכת המסים לוּוה בהרבה רעש ודמגוגיה, אך לא הסכימו לבדוק את הדברים לאשורם. הרעש הגדול היה סביב ביטול הפטורים המיוחדים. ותחת הלחץ שנוצר נסוג האוצר מעמדתו. ההסתדרות ניצחה. מה שמתברר בדיעבד הוא כי שלושת העשירונים באוכלוסיה דוקא הם שנהנים מכ־70 מכלל הפטורים וההקלות במס. כל הפטורים וההקלות אינם מגיעים כלל לשלושת העשירונים התח־תונים. יוצא איפוא שמאבק של ההסתדרות סייע לחזקים ולא היטיב עם העניים. השירות לעניים יכול להיעשות אך ורק בדרך של הב־טחת תמיכה ישירה.

השכבה הבינונית במצב קשה

התפלגות ההכנסות במדינה עפ"י הנתונים הרשמיים מראה בבירור כי מצבה של שכבת הבינים היא קשה ביותר. בעשירונים שבין החמישי לשמיני ההכנסה נעה בין 490 שקל, לה יש עד 1665 שקל לחודש ברוטו. הנטו ב־עשירון השמיני הוא כאלף שקל לחודש. זהו בהחלט סכום שמשפחה מתקשה להתמודד עמו רחוק מאוד משכבות ביניים במדינות המערב. 650 דולאר לחודש זהו סכום הכנסה של עניים בארה"ב.

בתכנון מדיניות כלכלית וברפורמות במסים יש לתת את הדעת יותר על שכבה זו שכן היא מהווה את מרבית האוכלוסיה והיא גם "הגרעין הקשה" של החברה. בודאי שצריך לסייע לעניים, אבל כאן הכלים הם של תק־ציבי העברה. לגבי שכבת הביניים האמצעים הם כלכליים ובעיקר מדיניות מיסוי נכונה.

ועוד מסקנה מתבקשת: צריך להתרכז יותר במאבק נגד ההון השחור ויש לצמצם את התופעה של חשבון הוצאות פתוח. בדרכים אלה נצמצם את העושר הנרצץ שהוא שלילי מבחינה כלכלית ומבחינה מוסרית גם יחד.

חברי המשלחת הישראלית בשיחה עם ראשי המפלגות בגרמניה

בחירות ולקחן

מאת מוטי זפט
סופר "הצופה", שעקב אחרי מערכת הבחירות בגרמניה

ערב הבחירות לבונדסטאג ולפרלמנ־טים של המדינות ברפובליקה המערב גרמנית, נערך עימות טלוויזיוני בין ראשי ארבע המפלגות הגדולות. שעה וחצי מהעימות הוקדשו לנושא האקו־לוגיה. משלחת עיתונאים ופוליטקא־ים מישראל, שבאה ללמוד על מערכת הבחירות בגרמניה, נשארה פעורת פה. איכות הסביבה — זה מה שמעניין את הגרמנים?

זה כבר היה סימן ברור לעליית כוחה של מפלגת "הירוקים". אלה זכו ב־8.2 אחוזים מכלל קולות הבוחרים (עליה של כ־2.5 אחוזים לעומת הבחירות הקודמות), וכעת יהיו להם 41 מושבים בבונדסטאג. פרשנים פוליטיים בגרמניה מעריכים כי מפלגה זו, שהופיעה בבחירות זו הפעם השניה בלבד, טרם מיצתה את כל פוטנציאל הבוחרים שלה. וכי בעתיד מובטחת לה עוד הצלחה גדולה יותר.

מייחסים זאת לשינוי במבנה הסקטורלי של החברה התעשייתית בגרמניה, שינוי במבנה החב־רה וביטוי לתמורות. מנהיגי מפלגה זו פשוט יודעים לייצג רגשות של התושבים, בעיקר של צעירים. לא — לנשק הגרעיני, לא — לזיהום הסביבה, כן — לנהר ריין נקי, כן — לייצוג הולם ומכובד של נשים.

החידוש בנוף הפוליטי

מפלגה זו נחשבת לחידוש בנוף המפלגות בגר־מניה. רבים ממנהיגיה הם בני פחות מ־40, מת־לבשים בסגנון צעיר. רבים ממועמדיה לפרלמנטים של המדינות השונות ולבונדסטאג הם נשים. אסיפות הבחירות של המפלגה נערכו בד"כ במר־תפים, כשרוח צעירה שלטה במקום. הצגות "רוויו" נגד הסתאבות השלטון, קצת חוצפה, שירי רוק ומחאה, כשברקע עשרות דוכנים לממכר ספ־רים וקריקטורות נגד הנשק האטומי וכיוצ"ב. גם נשף הסמכה, בתום הבחירות, נערך כמובן בדיס־קוטק רחב ידיים.

רבים מהמבוססים בגרמניה, נרתעים ממפלגה זו. פלגים מסויימים בקרבה, אינם בוחלים באמצעי אלימות כדי להשיג מטרותיהם. כך — למשל חבלה בעמודי חשמל בצעד מחאה, היא תופעה שכיחה. יחסה של מפלגה זו למדינת ישראל אינו חד־משמעי. רבים מחבריה, תומכים במדינה פלשתינית ויוצאים נגד "ישראל האימפריאליס־טית". אחרים, מוכנים לשמור על אובייקטיוויות בנושא הסכסוך המזרח־תיכוני. אך הם המעטים בלבד.

גם גורמים בישראל אינם יודעים איך "לאכול" מפלגה זו. מה שברור הוא, שלנוכח ההישג שלה בבחירות, שוב לא ניתן יהיה להתעלם ממנה.

המפלגה השניה שזכתה להישג מרשים היא המפלגה הליברלית, השותפה לקואליציה עם הנו־צרים הדמוקראטים. הליברלים זכו ב־9.1 אחוזים מכלל הקולות (לעומת כ־7 אחוזים ב־1983) ויהיו לה 46 מושבים בבונדסטאג. הצלחה זו תגדיל, ללא ספק, את כוח המיקוח שלה במגעים להרכבת הקואליציה עם מפלגת השלטון — האיחוד הנוצ־רי־דמוקראטי. את ההצלחה זוקפים הליברלים למספר גורמים: מדיניות חוץ נבונה שייצג חברם שר החוץ גנשר, בשנים האחרונות, הצלחתו של שר הכלכלה בנגימן (אף הוא מהליברלים) להביא להתחזקות משמעותית של המארק הגרמני בבור־סות העולם ולגידול עצום ביצוא התעשייתי (עודף יצוא של 120 מיליארד דולר) וכן למעבר קולות ממפלגת הרוב והיעצם של בוחרים מהמרכז ומה־ימין מהתבטאויותיהם של ראשי מפלגת השלטון בשאלת הזהות הלאומית הגרמנית האחרונה לפש־עי הרייך השלישי.

מחפשים עמדות כוח

ראשי המפלגה הליברלית התבטאו בתום הבחי־רות כי אינם חפצים דוקא בעוד משרדי ממשלה (בקדנציה האחרונה היו להם 4 שרים), אלא בעמדות כוח נוספות. אין ספק, שיקבלו חלק ניכר מדרישותיהם. גנשר ובנגימן ידועים כאוהדי ישראל ואנו יכולים להיות מרוצים מעליית כוחה של המפלגה הליברלית.

שתי המפלגות הגדולות בגרמניה, גם יחד מאוכ־זבות מהבחירות. מפלגת האופוזיציה — הסוציאל דמוקרטים, איבדה אחוז מכוחה וקיבלה 37.2 אחוז מכלל קולות הבוחרים, — 187 מנדטים בבונדסטאג, לעומת 193 שהיו לה עד כה. האכזבה במפלגה זו גדולה במיוחד, שכן ראשיה חשו בקצות אצבעותיהם כי יהיה מפנה והם עשויים, יחד עם מפלגה נוספת, להרכיב את הקואליציה. התוצאות השבוע הן הגרועות ביותר למפלגה זו, מאז הבחירות הראשונות לבונדסטאג ב־1949. מפלגה זו, שעוד לפני 4 שנים, היתה בשלטון, היא מפלגה של עובדי התעשייה בגרמניה ובזמנו נתנה תשובות לבעיות החברתיות. אולם, מיגזור חברתי זה נמצא בשחיקה מתמדת, ולכן קשה לה להגיע לרוב.

יש לה גם צרות מבית. בעורפו של ראש־הממשלה יוהנס ראו, נושף אוסקר לה־פונטן, ויש ביניהם חילוקי דעות בשאלות היחסים עם הגוש המזרחי ואף בנושא השימוש הגרעיני. יש בה גם ניגוד אינטרסים בין שני פלגים גדולים: אנשי עבודה ושכירים מול אינטלקטואלים ופקידי הממ־שלה. עתה, לאחר הבחירות ללא ספק צפוי בה ויכוח פנימי חריף ביחס להגדרה מחדש של שא־לות בסיסיות בחברה המערב־גרמנית. ייתכן שהיא תרצה להתאים עצמה ל"ירוקים", כדי להחזיר לה קולות שעברו מימנה למפלגה הצעירה. ווילי בראנדט, ראש המפלגה, מסרי... ויוהנס ראו כבר הודיע כי לא ירצה להתמיד, ... סיכוייו של לה־פונטן הם א... מראשי מפלגה זו נחשבים לאוהדי ישראל, אף שנושאים שונים מעכירים את האווירה. כך, למשל מכירת נשק למזרח־התיכון. הסוציאל דמוקראטים תומכים באמברגו כללי, כולל לישראל. נכון הוא שלישראל אין כיום בקשות לרכישת נשק מגר־מניה. אך עצם ההחלטה כי נשק לא יימכר ליש־ראל, פוגעת כשהיא במערכת היחסים. מכל מקום, ראשי המפלגה נחשבים לידידי ישראל וכזו היתה גם התרשמותה של משלחת העתונאים מישראל, ששוחחה עם ראו, לה־פונטן וד"ר הלמן.

הקטסטרופה של קוהל

מפלגת השלטון, — הברית של איחוד הנוצרי דמוקראטי והאיחוד הנוצרי הסוציאלי בבוואריה היא המפסידה הגדולה בבחירות הנוכחיות. אחדים כמנהיגיה הגדירו את התוצאות כקטסטרופה. היו אלה בחירות שניות לאחר עליית המפלגה לשלטון ב־1980. בדרך־כלל, בחירות שניות הן מוצלחות יותר למפלגת השלטון. כך היה עם קונראד אדנאור ב־1953, ווילי בראנדט ב־1972 ואילו כעת היתה ירידה מ־48.8 אחוז מקולות הבוחרים ל־44.2 אחוז בלבד, זאת בשעה שנתונים כלליים — המשק והכלכלה היו חיוביים.

במפלגה זוקפים את הכשלון לסיבות כדלקמן: "המצפון הלאומי", בכלל הקשור לזהות הלאומית הגרמנית (נושא שמאוד אקטואלי כיום במערב גרמניה) הנגדר במטושטש והביא לאובדן קולות מהמרכז, הרפיית המתח עם המזרח והשיחות ה־מוצלחות של שר החוץ גנשר עם מזרח גרמניה "גזלו" קולות מהברית הנוצרית, המפלגה הנוצ־רית הבוגרשה פחות כדי את דאגתה לשני מליון המובטלים ו־2.8 מיליון נתמכי הסעד, שמה דגש במסע הבחירות על נושא הצלחת הכלכלה, בעוד שהדחיקו לקרן זווית שאלות של ערכים ומסורות ובמיוחד התבטאויות מעוררות תמיהה ב־עניין ההתגברות על העבר. רבים מראשי המפלגה, מתוך רצון שלא להפסיד בוחרים לירוקים ומתוך כוונה שלא לאפשר צמיחתה של תנועה ימנית קיצונית נוספת (בבוואריה), התבטאו בנושא העבר כי פשעי הרייך השלישי היו חמורים, אך אינם ייחודיים לגרמניה, שכן גם בבריטניה ובבר־ה"מ של סטאלין ביצעו פשעים וכיוצ"ב — הת־בטאויות מקוממות, שהרתיעו רבים מהמרכז להצ־ביע למפלגה זו.

הלקח העיקרי של הבחירות שנערכו השבוע ברפובליקה הפדרלית המערב גרמנית הוא שניסיון לזכות בקולות באמצעים רטוריים אינו מצליח שכן חלקים נרחבים בציבור עדיין זוכרים באימה השיים אחריות לאומית לפשעי הרייך ולכן אין קולות מובטחים, אחוז ההצבעה נמוך יחסית 85 אחוז לעומת 90 בפעם הקודמת), ה"ירוקים" נמ־צאים במגמת עליה. דבר אחד ברור: הבחירות בגרמניה מתנהלות באורח דמוקרטי מעורר שובה עין. הן תצוגות הבחירות באמצעי התקשורת וב־רזולוציות והן תהליך הבחירה עצמו. הדמוקרטי מר־שימים מאוד, ויש גם לנו מה ללמוד מהם.

מבחינתה של ישראל, תוצאות הבחירות בגר־מניה, יכולות להחשב כדבר הטוב ביותר שניתן היה לצפות לו. הקאנצלר קוהל ימשיך להחזיק בהגה השלטון אך יבין כי אין לסמוך יותר מדי על מפלגתו של שטראוס אלא לעבוד ביתר שיתוף עם הליברלים ידידי ישראל. מפלגת השלטון תבין עתה כי רצונה להשתחרר מאחריות על פשעי הרייך איננו מקובל גם על חלקים נרחבים באוכ־לוסיה המערב־גרמנית. להיפך, יש להקנות תודעה זו לדור הצעיר", ותוצאה חשובה נוספת — בהש־וואה למדינות אחרות, כוחה של המפלגה הניאו־נאצית בגרמניה גדל אך במעט, אף שגם זאת יותר מדי, מה גם שיש לשים לב לגושים רדיקליים במפלגת הירוקים בתוכם, ובשולי כל מפלגה בגר־מניה בכלל.

בס"ד

קריאה קדושה להצלת בית הכנסת האר"י הקדוש (הספרדי)

עיר הקודש צפת התברכה בבתי כנסת ובתי מדרש מפוארים ועתיקים שהתקדשו במשך עשרות דורות, ביניהם בתי כנסת קדושים זה למעלה מ־400 שנה המקודשים והמפוארים בארץ ישראל ושאר שימשו מגדל ליהדות בארץ ובתפוצות. בתי כנסת אלה המהווים נכס לאומי מקודש נמצאים במצב פיזי מצערי המהווה סכנה חמורה להמשך יציבותם.

החו"מ נטלנו על עצמנו לגייס אמצעים לשקם בשלב זה את בית הכנסת העתיק של האר"י הקדוש, הזקוק לשיקום דחוף ומיידי, לאחר שנתגלו סדקים לאורך הקירות. לאור המיגבלות התקציביות אנו פונים לנדיבים בעם להרים תרומתם ולסייע במפעל השיקום וזכות האר"י הקדוש תעמוד להם להתברך ברוב אושר ובהצלחה טובה ומבורכת כתיבה וחתימה טובה אמן:

הרב מרדכי אליהו — הרב הראשי לישראל והראשון לציון
הרב אברהם שפירא — הרב הראשי לישראל
הרב דוד דיין — הרב הראשי לצפת
זאב פרל — ראש העיר
עמר יונה — ראש המועצה הדתית צפת

חשבון מיוחד להתרמה נפתח: בנק דיסקונט צפת — 82783
בנק לאומי צפת — 310198/13
המעוניינים להנציח בבית הכנסת זכר קרובים יפנו לת.ד. 1189 צפת, או לטלפון 31047 — 069-72438.

מפעל שיצק המסד לתעשיה בא"י

מאת חיים פיקרש

כשנפטר ליאון שטיין, לפני ששים שנה לערך, ליווהו למנוחות בבית העלמין שלמרגלות הר הכרמל בחיפה קומץ עובדים מן המפעל שהקים בשכונת נוה צדק בתל־אביב. כשביקשו לאחר מכן להקים גם מצבה ראויה על הקבר הטרי התברר ש"אין כסף", וכי מקים המפעל נותר ערירי, ללא משפחה, וללא אמצעים. במקום מצבת השיש הניחו לפיכך על קברו את צינור המתכת שיוצר במפעל היציקה שלו — המסגן שהיה לאחד מהמצאותיו הרבות.

שנים על גבי שנים, כך מספרים, מונח היה צינור המתכת על רגבי האדמה שכיסו את קברו, עד שבשנות החמישים ערכו עובדיו־תלמידיו מגבית והציבו מצבה אמיתית...

השבוע הוזרו והזכירו את ליאון שטיין בטכס חגיגי שנערך בבית הנשיא בירושלים, במעמד אישי ציבור ותעשיינים. מחברי התאחדות ה־תעשיינים וראשיה, שהכריזו על שנת 1987 כעל "מאה שנות התעשייה העברית בישראל". וכש־מזכירים את ימי הראשית של "תעשיית כחול לבן", אי אפשר שלא להזכיר את ליאון שטיין, ממניחי היסודות. לפני מאה שנה הקים את מפעלו. שאותו כינה — "בעשה ליציקה מכונות ובניינים", והעמיד במשך שנים דור של תעש־יינים, שהקימו לאחר מכן שרשרת מפעלים, שהיו מקור של תעסוקה לבני היישוב הר־ע והמתחדש בארץ ישראל.

המסד הראשון לתעשייה

פרופ' שמואל אביצור, העוסק מזה שנים בחקר ההתפתחות הטכנולוגית בארץ ישראל, מספר לנו על ליאון שטיין, שעלה לארץ ישראל לאחר שהשלים לימודיו והיה תקופה מסויימת מהנדס בעיר נגסי בצרפת. חודשים מספר לאחר עלייתו ארצה הפעיל כבר את בית החרושת הראשון בארץ. מפעל שפעל באחד מהמבנים הגדולים של שכונת "נוה צדק", ער־שה של תל־אביב הקטנה.

כאן עסק שטיין ואנשיו בנפחות ובמסגרות מכנית, תחילה בצורה ידנית והרש מהר המציא גם חידושים שהבטיחו קידמה למפעלו. כך יכול היה אחר־כך לבשר "לכל העם היושב בציון", כי במפעלו החל לייצר מכשירים ומתקנים חדישים, "רבות מכבשי ברזל לעצירת שמנים, כלי שאיבה ואביזורים לטחנות קמח, מגופים מיוחדים להפעלת בארות המים בשביל הפר־דסים, ועוד.

מפעל זה, מספר פרופ' אביצור, משך אליו "את מיטב הנוער", שביקשו ללמוד את הקדמה זהו שהופעלה בבית החרושת של שטיין. ר' זרח ברנט, מראשי היישוב היהודי דאז, הבין שלמפעל כזה צריכה להיות עתודה, והוא יסד, בעידודו של מרן הרב קוק זצ"ל, רבה של הסכונה, את בית הספר "שערי תורה", שבו שולבו שיעורי תורה עם לימוד מקצוע.

היה זה, אומר איש שיקנו, בית הספר הרא־שון ללימוד מקצוע. ואולי לא נעים לספר, אך שם נקלטו צעירים ש"לא התמכו כל כך בלי־מודים הרגילים"... ובכל זאת, בית ספר זה הבטיח לכר שטיין עתודה, וכך הגיע מספר העובדים במפעלו למעלה מ־140 אנשים, מספר גבוה יחסית באותם ימים.

"לבית החרושת של שטיין יש זכות ראשונים לא רק בפיתוח התעשייה החדישה והלוין ה־מכונאות המודרנית, על כל הנלווה אליה, אלא גם בהכשרת בעלי מקצוע בכל ענפי המתכת והמכונאות" — מוסיף פרופ' אביצור, בציינו, כי כמעט כל בעלי המקצוע היהודיים מתקופת העליה הראשונה, השניה והשלישית היו למעשה חניכיו של שטיין. היה זה "מעין אקדמיה" לעבודות מתכת, מכונאות והנ־דסאות, שקדמה לטכניון בחיפה...

המפעל עצמו נדד אחר־כך מ"נוה צדק" ל"נוה שלום" בשכונה הקטנה, ובד־בבד הוספו גם בניות למפעל בקרב תושביה של "תל־אביב הקטנה". אך לימים נקלע המפעל לקשיים, ובעלי המניות "סבלו קשות". בין אלה היה גם אביו של משה שרת, ר' יעקב שרת המנוח. נוכח סבלם של בעלי המניות דאז כתב הלה מאמר וכינהו "פנמה של תל־אביב הקטנה". אכן, היה זה בלי ספק משבר המניות הראשון בארץ — אומר לנו הסופר־היסטוריון שלמה שבא, מחוקרי עברה של ארץ ישראל.

תרומתו של שטיין

מכל מקום, כשזימן אז זלמן דוד לבונטין, מנהל אפ"ק (שבגלגולו היה ל"בנק לאומי ל־ישראל"), את בעלי המניות לאסיפה כללית, הגן עליו זה באומרו, כי "שטיין עשה בשביל ארץ ישראל יותר מאשר הברון רוטשילד"...

עובדיו של שטיין לא היו אז מאורגנים באיגוד כלשהו. וכך יכול היה ליאון שטיין לחבר הסכמים ותקנונים קצת נוקשים. ובכל זאת, חרף השכר הנמוך והכללים הנוקשים, אהבו אותו הפועלים מאוד. אולם, פעם הכ־ריזו על שביתה, אך זו הצליחה רק בחלקה.

מפעלו של שטיין החל להידרדר. הגרמנים שישבו אז ב"שרונה" ונדדו אל עבר השכונות החדשות "נוה צדק" ו"נוה שלום" הקימו בתוך־מתו של התעשיין וגנר מפעל מתחרה, ששרידיו מצויים עד היום עד גשר שלושה, במקום שבו הופעל מפעל המעליות "נחושתן".

חלק מהפועלים עזבו את שטיין ועברו למפ־עלו של וגנר, אחרים הקימו מפעלים ובתי מלאכה, וביו אלה נמנו אבא נאמן, זלמן אבבש (ראשי תיבות של — אני מאמין באמונה של־מה...) שהוא אבי רעיית הנשיא דהיום, יעקב בנציבנברג, שבניו ממשיכים עד היום לתפעל את מפעלו "הפעמון", שנותר המפעל היחיד היום שבני משפחת המייסד מפעילים אותו. בן ציון אבירא מחיפה, ועוד.

את חוזקה של הכספת הראשונה בדק פ"פ גולדמן, שהיה מעובדיו של שטיין ומייסד מפעל "המגן" לכספות, בל"ג בעומר, ביחד עם תלמידי בית־הספר "שערי תורה". הוא שם את מגילת "קהלת" בתוך הכספת השליך את הכספת לתוך המדורה. לא היה גבול לשמחת כולם כאשר הוכחה עמידותה של הכספת מפני האש.

לימים, כמו נשכח ליאון שטיין. "הוא מת ערירי וחסר כל" — מספר לנו פרופ' אביצור. כבר אז קמו מפעלים אחרים, בהם מפעל ה־"סיליקט" לבניין בתל־אביב, שסיפק את חומרי הבניין לענף שהיה אז בתנופה ניכרת. אחרי־כך הניח גם אריה שנקר יסודות למפעל "לו־דזיה" — שהיה ראשון מפעלי הטכסטיל, ור' יעקב בנציבנברג, שהיה מנהל מחלקת היציקה במפעלו של שטיין, הקים את מפעל "הפעמון".

"הפעמון" ע"ש הפעמון הראשון

ולמה נקרא "הפעמון"?

יהודה בנציבנברג — הר ציון, בנו של בעל המפעל, מספר כי ההזמנה הראשונה במפעל היה פעמון, שהזמינה המושבה רחובות כדי שזה יוצב בטבורה של המושבה וישמש ל"קריאת אזעקה" של התושבים. על שם ה־פעמון, שיוצק מברונזה והיה נאה, מרשים וגדול מכדים נקרא אז המפעל החדש ליציקה, שייצר אז גם את גולים לאורוה, מכונות תפירה ואפילו מכונות כביסה של אז.

המפעל הוקם תחילה ברחוב הרצל בדרום תל־אביב, אך ישראל רוקח, ראש העיר דאז, הפציר במשפחת בנציבנברג להרחיק את המפעל מפני הרעש של המכונות", וזה נדד עד לירכתי רחוב פלורנטין וסלמה, ומשם — לקרית־אריה" שליד פתח תקוה. שם היה אבי המשפחה גם למוכתר.

בעל "הפעמון" צבר ידע מקצועי עוד ב־אוקראינה, שם הקים אבי המשפחה ר' יהודה בנציבנברג מפעל לגלידה. הבן יעקב הקים אז את מפעל "מולוס" ליציקה, כשעלה יעקב לארץ ישראל. לאחר הפוגרום של פטלורה, נתקבל מיד כמנהל עבודה במפעלו של שטיין, ובעוד לכל העובדים שולמו 2 לירות מצריות לחודש, קיבל מנהל מחלקת היציקה לירה מצרית ליום...

"אבא החזיק למעשה את מפעלו של שטיין" — מספר הבן יהודה, שיחד עם אחיו גדעון הקימו עם קום המדינה את המפעל "הפעמון" באשדוד.

גם שני הבנים הבוגרים, עוזיאל הבכור ומר־דכי, השתלבו בעבודת המפעל.

הנכדים? אלה מסתבר, פנו לתעסוקות אח־רות. עורכי דין, אגרונומים, מורים. "אבל יש במשפחה עוד כמה בנים צעירים ואולי הם ימשיכו במלאכה"... מצטחק יהודה הנושא את שמו של סבו מכל מקום, משפחת בנציבנברג, שהיתה להר־ציון, היתה לחלק מהוויי ארץ ישראל הבנויה. הבנים נמשכו אל האצ"ל ופעלו בשורותיו, ובין עבודות המפעל היו גם יציקות של רימונים שהועברו ללוחמי האצ"ל. עם קום המדינה יוצרו במפעל כל מוקשי הנעל ששירתו את צה"ל...

גדעון ויהודה, שהם אחים, יתומים... נעצרו על ידי הבריטים וישבו שנים במאסר כשהש־תחררו הכיקוכו את מפעלו של האב, ובשנת 1970 הקימו את מפעלם "הפעמון" באשדוד. כאן, מסתבר, מתקשים להשיג עובדים.

"מי רוצה כיום לעבוד ביציקה? פעם נמ־שכו למלאכה זו מיטב הבחורים, והיום ממשיכי פעלו של שטיין חינם "ערבים מרצועת עזה"..

את בני משפחת בנציבנברג—הר־ציון, ממשיכי דרכו של ליאון שטיין, שממפעלם עוד מימי הראשית, שכחו משום מה להזמין של בית הנשיא לטכס שנת המאה להיוולדה של התע־שייה העברית בארץ, והדבר חורה להם מאוד.

המפעל ברחוב הרצל בת"א, בשנת תרפ"ט

ללוב–שושלת של אהבת ישראל

שושלת ללוב היא מהוותיקות בשושלות החסידות כיום. האדמו"ר הצדיק רבי משה מרדכי, שמלאו „שבעה" להסתלקותו לגנזי מרומים, היה הדור ששי בן־אחר־בן למייסד השושלת רבי דוד מללוב, שהיה עוד מחשובי תלמידיו של רבי אלימלך מליז'נסקי, הדור השלישי למייסד החסידות, רבי ישראל בעל שם טוב.

רבי דוד מללוב הוא מדמויות הפלאים של החסידות. בשניים נתייחד צדיק זה: באהבתו לכל אדם מישראל ובכלל לכל הנברא ובהצלחתו לקרב „נשמות גדולות" לחסידות. אין עוד צדיק שתרומותיו לחסידות, מבחינת גיוס אישים לתנועה, גדולות כשל רבי דוד.

אהבה לכל יהודי

רבי דוד נולד בשנת תקו (1746) בעיירה ביאלה הסמוכה לללוב. לאביו — איש תמים ר' שלמה ולאמו מרת רבקה. היה, כאמור, מתלמידיו של רבי אלימלך מליז'נסק ולאחר מכן היה תלמיד־חבר לרבי יעקב יצחק, „ה־חוזה" מלובלין.

אין ספור לסיפורים האנושיים המסופרים על רבי דוד. הוא כן הגלריה של אוהבי ישראל, דוגמת רבי לוי יצחק מברדיטשוב ורבי משה לייב מסאסוב. הרי כמה מהם.

פעם איתה חלה בנו במחלה אנושה. כשנודע הדבר בעיר, חרדו כל בני העיר לשלומו, התפללו בעדו והילד הבריא. רבי דוד במקום לשמוח על הבראת בנו, החל לבכות בדמעות חמות. לשאלה — למה הוא בוכה, השיב: אם מישהו חולה, אין איש שם על לב ואילו כשבני חולה, הכל מתפללים עבורו. רוצה היה, רבי דוד, שכל ילד מישראל, יהיה כילדו שלו.

זאת היתה לו, שמכבה מצא את פרנסתו הדלה. כשהרוויח את מה שהיה צריך לאותו יום, היה סוגר את החנות, כדי שגם שאר החנוונים ירוויחו.

באליו היבן שב„פרנסתו" כה היה תמיד רעב ללחם, לבש קרעים וחגורה של תבן. אפילו שלית של ציצר לא הרשה לעצמו.

כשהיו מתקיימים ה„ירידים" בללוב, היה רבי דוד מדיהה את הסוסים והעגלים במים, שהרי הבעלים טרודים הם...

פעם אצל ה„חוזה" בלובלין, נעלם רבי דוד לפני תקיעת השופר. לא רצה ה„חוזה" לתקוע בשופר, בלי רבי דוד. יצאו לחפשו ומצאו אותו עם קערה מלאה שעורים והוא מאכיל את הסוסים. אמר ה„חוזה": רבי דוד גרם לי הנאה ב„תקיעת שופר" שלו... פעם אחרת אמר: „רבי דוד, פותח לנו את כל השערים עד היכל הייחוד". או: „כשרבי דוד פורס את הלחם היא מקריב קרבן".

גם תורתו רוויה באהבת ישראל. „והייתם לי סגוליה" — שמות יט, ה — ישראל הם כמו תבנית הסגול. לאיזה צד שנהפוך את התנועה היא נשארת סגול. כך גם ישראל, בכל שיפוא הרי בנשמתו יהודי הוא... אין במציאות כלל יהודי רע.

כל מהותו של רבי דוד היתה תום ותמימות, ענוה כנה ואמיתית.

מתרומותיו לחסידות: „היהודי הקדוש" רבי יעקב יצחק מפשיסחא, היה חסיד בהשפעת רבי דוד מללוב. כך גם רבי ישעיהו מפשדבורז ורבי יצחק מוורקא שהיה לתלמידו הנאמן ומלווהו בדרכיו; רבי שלמה מראדומסק, בעל „תפארת שלמה". תרומתו החשובה ביותר נחשבת הבאתו של רבי חיים דוד פרופ' ברנהרד מצייבק החטא אל סולם החסידות. בין אלה שהתקרבו בהשפעתו גם רבי שמחה בונים מפשיסחא, רבי צבי הירש מזואידטשוב ואחרים.

רבי דוד נפטר בז' שבט תקע"ד, בחיי רבו ה„חוזה": ראיתי את רבי דוד בעולם העליון, לא ידעתי שהוא גדול כל כך!

בנו — רבי משה מילא את מקומו כאדמו"ר. משנת תרי"ג כיהן גם כרב בפשדבורז'. כאביו — תפס מקום מרכזי בחסידות פולין. אולם בשנת תרי"א עזב את העדה כולה ואת ציבור החסידים ועלה לארץ ישראל. קודם לכן עבר את העיר רוזין, שבה ישב החשוב שבצדיקי הדור — רבי ישראל מרוזין. משיצא, אמר רבי ישראל: שוטים פולנים. נותנים לצדיק כזה לעזוב את פולין, אני הייתי מעכבו בשרשרות של ברזל.

חסידים אמרו בשם רבי משה: תנו לי לתקוע בשופר ליד הכותל ויבוא משיח. אולם מיד

מאת ד"ר יצחק אלפסי

בבואו לארץ חלה קשות ולאחר שבעים ואחד יום, בעניין שנותיו, ביום י"ג בטבת תרי"א, נסתלק לגנזי מרומים. קברו נכרה ליד קבר זכריה הנביא ובימים שהיתה ירושלים בשבי הירדני, חוללה המצבה על הקבר ולא נודע מקום הקבר עד היום.

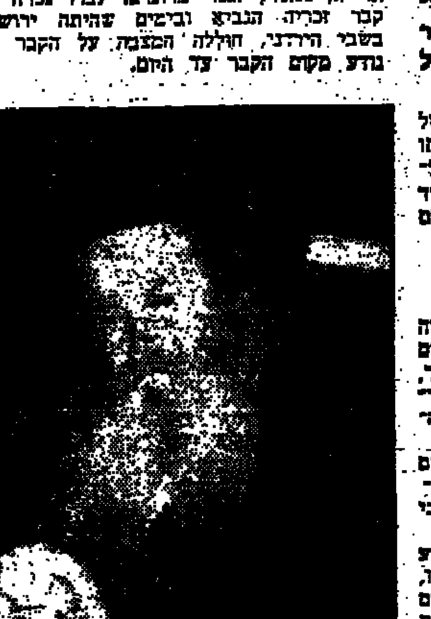

שבעה לפטירתו של האדמו"ר מללוב, הרב הצדיק רבי משה מרדכי בידרמן זצ"ל

שני בניו של רבי משה — רבי אליעזר מנחם ורבי יצחק דוד — מילאו את מקום אביהם והם שעמדו בראש היישוב החסידי בירושלים. הם היו לא רק בניו של רבי משה, אלא גם בני בתו של „היהודי הקדוש" — רבם של רוב צדיקי פולין. רבי אלעזר מנחם נשא את נכדתו של ה„חוזה" מלובלין. הוא שם כתר לאדמו"ר במקום אביו, אף שהיה צעיר הבנים ואכן קדוש־עליון היה בהנהגתו ובדרכיו. כל צדיקי פולין ראו בו את שליחם בירושלים והיו מפנים אליו את בקשותיהם לשלומם ולשלום החסידים. רבי חיים הלברשטם מצאנז הצהיר: „הסדר שערך רבי אלעזר־מנחם היה יפה יותר מכל הסדרים שערכו כל הצדיקים".

כסבו — רבי דוד הצטיין רבי אלעזר־מנחם באהבת ישראל ובחיבובו של כל אדם מישראל. לפי תיאור של בן הדור: „מה שייך לדבר אמנו — ענוותן כהלל. דומה לאביו, הרב ר' משה'לה, כשתי טיפות מים. ברא כרעא דאבוה. אפס־אפסיים בעיני עצמו. היה במחיצתו הכל: קדושה וטהרה, חסד ורחמים, אמת וצדק, איש אלקים, תקיף במעשיו — אבל מלא ענווה ביסוד".

יום־יום היה הולך אל הכותל המערבי והיה מתפלל שם מנחה ומעריב שארכתו למעלה משלוש שעות, וכך נהג גם בימי קור ושלג.

רבי אלעזר־מנחם — שהיה האדמו"ר החסידי בירושלים, היה מאריך בתפילתו. תפילת לחש בראש השנה ארכה אצלו כחמש שעות ויותר.

בני ירושלים מספרים סיפורי אגדה רבים על רוח קודש ועל ברכותיו שהיו מתקיימות: צדיק גוזר והקדוש ברוך הוא מקיימו.

גם פטירתו ב„פורים המשולש" של שנת תרצ"ט היתה מופלאה. באמצע סעודת פורים, פרץ בשאגה: „שמע ישראל ה' אלקינו ה' אחד!" ויצאה נשמתו.

קברו נכרה במרומי הר הזיתים ולא ליד אביו וכך הוא נותר עד היום ומסביבו בניו וצאצאיו. שמהם משפחות אולר הירושלמית, משפחת בידרמן, אלימלך הורוביץ. גם האדמו"רים מבוסטון לבית הורוויץ הם מצאצאיו.

את מקומו מילא בנו — רבי דוד צבי שלמה בידרמן, שהיה נקרא בירושלים „הרבי ר' דוד'ל". נולד בפולין בערב חג הסוכות של שנת תרי"ד, בשודנו ילד עלה עם האב והסב לירושלים. לאחר נשואיו, ישב תקופה מסויימת בצפת — בבית חותנו, רבי פנחס הורוויץ, מצאצאיו של רבי שמואל שמלקה מניקלשבורג.

בנסיעתו לחוץ לארץ לבקר את צדיקי החסידות, השפיע מאוד מרבי אהרן השני מקרלין בעל „בית אהרן" ומאז דבק מאוד בחסידות זו וכך גם בנו ונכדיו, רבי וחסיד. הוא שהקים את ה„שטיבל" הקרליני הראשון בירושלים שהתפללו בו שמונה חסידים וצרפו לו שנים מהעדה הספרדית כדי שיהיה מנין. הוא שמר את נאמנותו לבית קרלין גם כשכיהן רבי אשר, בנו של רבי אהרן וגם כשהכתירו את ה„ינוקא" לאדמו"ר. לימים עשו חלק מחסידי קרלין את נכדו האדמו"ר רבי משה־מרדכי זצ"ל, לאדמו"ר מללוב־קרלין. גמול על ה־אימון...

גם כשנתמנה אדמו"ר, על מקום אביו, המשיך בנוסח התפילה של קרלין. אף הוא היה מקרב כל אדם — גם אלה שנתרחקו מתורה ויהדות. לא היו רבים כאלה בירושלים של אז. מהם חזרו בתשובה בהשפעתו של רבי דוד'ל. היה גם בערך על חכמי הספרדים ועל המושלים הטורקים. רבי דוד'ל דיבר ערבית שוטפת והיה לו גם שיג ושיח עם הממשל. רבי דוד'ל עמד בראש „כולל וורשה" והרבה עשה למען פריחתה וקידומה של ירושלים. הוא שגם יזם והקים את ישיבת „חיי עולם" החסידית בירושלים. רבי דוד נפטר בה' אייר תרצ"ח ולפי צוואתו לא נרשם על מצבתו שום תואר של כבוד, אפילו לא „רבי".

את מקומו מילא בנו רבי שמעון־נתן־נטע בידרמן. הוא נולד בצפת בשנת תרי"ל. כאביו — ערך כמה ביקורים בפולין, כדי להכיר את צדיקי החסידות. בביקור שערך בשנת תרע"ג, נשאר שנים רבות בקראקא ונתקבל בה בהת־להבות רבה.

בשנת תרפ"ו ישב בירושלים והחזיר את עטרת ללוב לירושלים. בהיותו בן ששים, ביום ב' בתשרי תרצ"ז, נתעלה לגנזי מרומים.

דמות מופלאה ומאירה

רבי משה־מרדכי הוכתר לממלא מקומו. היום „שבעה" להסתלקותו. דמות מופלאה, מאירה ומיוחדת במינה היה רבי משה־מרדכי. מראהו כאחד מן הראשונים וכל חייו כצדיק־ראשון. מרביתו של יום היה שרוי בתפילה. את מאכלו היה אוכל רק בשעה מאוחרת של היום וגם אז אכל כמעט מן המעט. קשה היה להבין את זיוותו.

בעינינו ראינו מעשים מופלאים ובלתי רגילים, היינו קרובים אליו בימי נעורינו. פעם ראינו יונה צחורה נכנסת בשעת הבדלה אל החדר. היא נעמדה ליד הרבי וכל הנסיונות של החסידים לגרשה עלו בתוהו. הרבי ציווה שלא לגרשה. כך עמדה לידו זמן ממושך ועזבה. מעשים כעין אלה מסופרים לעשרות ומאות. הרבה סוד ומעשים נשגבים היו בהנהגתו „כבוד ה' הסתר דבר".

שנים רבות בירושלים היה נחבא אל הכלים ועובד את ה' בקדושה ובטהרה. אחר עבר לתל אביב ובייה לבני־ברק. בעיר זו נתפרסם כבעל מופת בלתי רגיל בדורנו והחלו רבים־רבים מסתופפים בצילו. חסידות ללוב נתרחבה ונסתעפה. אף שישב בתל־אביב ובבני־ברק ראה עצמו כאיש ירושלים. חורבן הבית היה אצלו מוחשי וחי הנהגותיו בימי „בין המצרים" היתה בלתי רגילה. האבל אצלו היה מוחשי.

משנסתלק רבי יוחנן מסטולין־קרלין, דבקו בו רבים מזקני חסידי קרלין והחלו לו לקרוא בשם האדמו"ר מללוב—קרלין. אולם משנתמנה אדמו"ר לחסידי קרלין — נכדו של רבי יוחנן — סירב להיקרא בתואר הזה, אף שזקני החסידים הקרלינים המשיכו לדבוק בו בחום.

לא התערב בעניינים פוליטיים והיה מקרב כל אדם בסבר פנים יפות ומאירות. לא הרשה להשמיע דברי גנות על אדם מישראל.

בליל שבת פרשת שמות עוד התפלל תפילת שבת. אף זימר זמירות. שמעו אותו אומר „כל מקדש" ישמעיה ל„מהורים יקדשוה" פסק ולא אמר. מאז אבדה הכרתו. חסידים למאות סובבו את מיטתו ואמרו פרקי תהלים ואת סדר הפטירה המובא בספר „מעבר יבוק" — פטירה שצדיקים רבים לא זכו לה.

חסידים „הרעישו עולמות" לרפואתו אבל גזרה גזירה. ברגעים האחרונים פתח את עיניו, להודעתו של הרופא המטפל ד"ר רוטשילד והעומדים מסביב. וראו את פיו ממלמל ומעיניו זלגו דמעות. קשה היה להבין את הדברים. אבל הבינו שהם דברי הווידוי וכך יצאה נשמתו. השעה היתה ארבע לפנות בוקר. זכותו תגן עלינו.

גשר של הבנה / מאת בני שוקרון

עובר־אורח אילו נקלע ל„אולם ארנגטי", שבאוניברסיטת בר־אילן, בסוף השבוע שעבר, לא היה יודע לעולם כי המתכנסים מתדיינים בנושא היחסים בין דתיים לחילוניים.

יאמר מיד. איש לא קיווה למצוא בדיון, אשר יוזמו העיקרי היה „המכון לחקר החינוך הדתי" שבאוניברסיטה, רוחות סוערות, טונים גבוהים, או חלילה אלימות מסוג כלשהוא, אך מכל מקום, חסר היה ביום העיון, הפולמוס־הוויכוח הנוקב לנוכח של בעיה המאיימת על שלימותה של החברה בישראל.

השעה 09:30 בבוקר. זרם של אנשים חודר לאולם, ובעוד זמן קצר יהיו מרבית המקומות תפוסים. על המטרה שיוזמי הכינוס הציבו לעצמם אפשר היה ללמוד בצורתו של „דף מידע" שחולק לבאים בכניסה לאולם: „במסגרת יום עיון זה, אנו מצפים ליצירת קשרים בין אישים, להתחלת תהליך של הידברות, לזיהוי המשותף בינינו, ולחשיפה כנה של הטעויות של עצמנו — כל אחד מאיתנו בנפרד, וכל הפלגים בתוכנו כקבוצות — הגורמים להקצנה ולהפרדה".

על הבמה, כבר התמקמה לה סוללת אישים מכובדת: ראשי האוניברסיטה ודובריה העיקריים של מושב המליאה הראשון.

„כולנו משפחה אחת..."

ראשון לדוברים הרב שאר ישוב כהן, רבה הראשי של חיפה, אשר נדרש לעסוק במימרה: „כל ישראל ערבים זה בזה". יש לציין, כי נושאי שיחתם של הדוברים כולם, נקבעו עימם מראש, והיו גלויים גם לקהל המאזינים. מאוחר יותר, תשבור שרמיית כצנלסון מאולפן עקיבא את הכלים. יתבקש לדבר באותן „גלויי" ולא על פי מה שנקבע עימה. הכל ציפו בכותה לחזות ב„פצצה" שתטיל הדוברת אל חלל האולם, יתברר כי בדבריה לא היה חידוש גדול.

לדבריו הרב שאר ישוב, יש להביא למצב שבו יקבלו כולם, דתיים והחילוניים כאחד, כי כולנו נמנים עם אותה משפחה. ומכיוון שחילוקי דיעות בין בני אותה משפחה הם דבר מקובל ולגיטימי תקפה חריפותו של הוויכוח הדתי־חילוני ובדרך זאת ייגברו הסיכויים להבנה ולקרבה.

רציון ה„כולנו בחבילה אחת" שהשמיע הרב כהן, כלל לא הפתיע את אלה המכירים אותו ומודעים לרקע ממנו צמח, כאדם המטיף לסובלנות, לאהבה ולקירוב לבבות.

„סטאטוס קוו" ויישומו

שר הדתות, זבולון המר, נתבקש לעסוק בנושא הסטאטוס־קוו. „בשנת 1948", אומר המר, „נקבע הסטאטוס קוו כפתרון שרירותי אשר בא לענות על השאלה — איך חיים יחד. המתנגדים להסדר זה הם מיעוט, בעוד שהרוב הוא באמצע ומוכן להזדהות עם יהדות חיה. זה הסדר שבא למנוע מלחמת תרבות". אומר שר הדתות, „אבל יש להשתמש במלחמה כזו. [illegible]

תורה. צריך ליצור מצב שבו אנשים ידעו כי היהדות היא מסר למאה העשרים ואחת ולא איזהו דבר שקרי בלנו בעבר ומתאים למאה השבע עשרה". מר המר מציין כי עובדת קיומו של הכינוס באוניברסיטת בר־אילן, שהיא „מגרש ביתי" בשבילו, מחדירה בו תחושת ביטחון הניכרת היטב בקולו.

„יש מי שאומרים", מגיש שר הדתות בדיחה לצורך הענין, „שאלוקים שלח מכתב שהגיע לידי החילוני ב. כשראו את הכתוב על המעטפה אמרו, זה לא בשבילנו, זה בשביל הדתיים, ואין הדבר צריך להיות כך", פוסק המר.

ההבדלים הדקים בין המשתתפים

מאוחר יותר, באחת ההפסקות יאמר לי שכנגד בגיצה של מריויות: „ראה מה קטן מספר החילונים שהטריחו עצמם לכאן. האם רק לנו — לדתיים אכפת מה יעלה בגורל היחסים בין דתיים לחילוניים במדינה.

רשמים מיום עיון באוניברסיטת בר אילן בנושא היחסים בין דתיים לחילוניים

בלא להתכוון, ענה שכני המוסרד — בעצמו — על שאלת העדרות החילוניים. נוכחותם הדלה בקרב קהל המאזינים, היה בה כדי להבהיר עובדה מדאיגה. דווקא אלה, אשר בדיעותיהם ובמעשיהם, מסכנים את שלומה ושלימותה של החברה הישראלית, ואשר אליהם בעיקר כוונו הדברים שנאמרו ביום העיון, הדירו רגליהם ממנו. מותר היה לקוות כי אלו המתונים, המעוניינים בדו־קיום בשלום, יטלו חלק בסימפוזיון בזה וישמיעו את דעותיהם. אולם, לנוכח הדתיותו הכמעט מוחלטת של קהל הנוכחים, יצא שבמידה מסויימת היה זה כינוס שבא לשכנע את המשוכנעים ולקרב את הקרובים.

החילוני שבחבורת דוברי המושב הראשון, היה אורי גורדון, ראש מחלקת עליית הנוער בסוכנות. כל שלה מדבריו, נמנה עם המחנה הבתוך־השפוי. לדבריו, תפיסותיה של שולמית אלוני, אינן מאפיינות את כל החילוניים.

העובדה כי בדבריו, כיוון גורדון את הקונצנזוס שהחל להיבנות על ידי רובם המכריע של הדוברים, מושכה אליו את אהדת הקהל. „למה שולמית אלוני וחבריה, אינם כאן כדי לשמוע את הנאמר? שאל אחד מן הנוכחים. „ולמה החבריה ממאה שערים לא כאן?", הקשה־השיב אחד מגלויי הראש המעטים שנכחו באולם. הודעה על הפסקת בדיונים לקראת המושב השני, קטעה את „מיני הוויכוח" באיבו.

שורת הנואמים על הבמה החליפה פניה. אבל מרבית הדוברים בשמעו כקודמיהם, אם כי בהבדלי ניואנסים דקים.

שונה בתפיסתו היה יוסף בר־ציון, יו"ר ועדת החינוך של התק"ם. בר־ציון ביקש לערער על נכונות המושג חילוני וטען, כי המלה חילוני הנגזרת מהמושג „חולין" היא בעצם היפוך מהמלה „קודש" ולא היפוך המלה „דתי" ומתאימה לאדם שעשה את חייו חולין. והוא, כך מעיד על עצמו, אינגו כזה.

בהמשך דבריו, הציג בר־ציון תיזה „לא דתית" מובהקת. אשר בין השאר מערערת על קיומו של מעמד הר סיני, ובוחרת להציג עצמה כאמונה לא במצוות ובמסורות, אלא בבניין הארץ ובציונות. וכפת־

ויעשו כולם אגודה אחת —2— ובדיון הבעיה הציע: „אם חילוניים ודתיים ילמדו יחד שכדי להיות נאמן למורשת אבותינו אין סיבה לכפות את נקודת המוצא של האמונה, נחיה במדינה מאושרת".

מול הניכור הגובר

ויכוח מעניין התחיל בין ד"ר אבי בקר, מנכ"ל הקונגרס היהודי העולמי לבין שמואל שניצר, לשעבר עורך „מעריב". הראשון מציע כפתרון לבעיית „הניכור ההולך וגדל" של יהדות הגולה למדינת ישראל, את שיטת ה„שב ואל תעשה", דהיינו, כיוון שמצד אחד יש הטוענים כי חקיקה פרו־דתית תרחיק את יהודי הגולה, ומצד אחר יש הסבורים כי דווקא חקיקה כזו תמנע את התבוללות, מציע הוא להשאיר את הענין כמות שהוא ולא להביא להכרעה. לעומתו מבהיר שניצר בצורה החלטית כי כיוון שמדובר בסכנה קיומית לעם, מעצם התהוותם של שני עמים שבים בארץ, יש לטפל בדחיפות לפתרון הבעיה, ולא לצפות כי הזמן, או רוח על־טבעי אחר, יעילו בכישהו לשינוי חיובי במצב.

את חלקו הראשון של יום העיון, סיימה הפסקת צהריים כאשר לחלק השני יועדו שש סדנאות בנושאים שונים ומושב מליאה מסיים.

לא להדגיש את המפריד

כגודל הציפיות שעוררו לפתות שתיים מן הסדנאות שעסקו באמצעי התקשורת, כך גודל האכזבות. הסדנה שאמורה היתה לעסוק ב„פילוסופית של ספרי תוכניות בטלוויזיה", בצורתם של שני מפיקים יצחק רקנאטי וד"ר אריה אגמון, התמקדה יתר על המידה בניתוחם של שני סרטים בנושא היחסים בין דתיים לחילוניים שהוקרנו במקום, ופחות בפילוסופיות עצמן, כפי שהן באות לידי ביטוי יום יום על המרקע.

נתבדה גם מי שביקש ללמוד אודות חידוש בנושא תרומת הממסד הדתי לעניין. כצד אחד, מצהיר הרב פרופ' יעקב ניומן כי הוא מוכן לעשות „פשרות רבות עם החילוניים", אך מצד אחר הוא „מזהיר", כי ההלכה בולבה מורכבת מדינים שאי אפשר לסטות מהם.

סיכויהן של הסדנאות האחרות, אשר העלו מאחר יותר בבני משתתפי המושב המסיים, אף הם לא הוציאו מתחת ידיהם פתרון מרחיק לכת.

אם הכל, דתיים וחילוניים יכירו כי כולנו בנים עם אותה משפחה, שבה חילוקי דעות הם דבר לגיטימי, ייגברו הסיכויים להבנה.

„אנו זקוקים לנציגים מכל קבוצה שמחזקים את הראיה החיובית בזולתנו. אנשי חינוך שיתכנו לא להדגיש את המפריד ואת השלילי", קרא מנהל האגף לחינוך דתי, יעקב הדני, ובכך למעשה תימצת את דברי עמיתיו, הרב יוחנן פריד — מנהל האגף לתרבות תורנית, ובנימין אמיר — חבר המזכירות הפדגוגית במשרד החינוך.

„תם ונישלם הכינוס", הודיע המנחה. בדבור המשתתפים שמשאר עשוי היה הכינוס להקהיית העימות הדתי־חילוני בארץ, אחת יכול להיות מעיד לפחות מעצם קיומו, שהוא בבחינת כלי זכר עיקרי, בסדנה שמתפקידה לייצר את הפתרון. בנוסח: „ויעשו כולם אגודה אחת לעשות רצונך בלבב שלם".

סיכומו של שבוע

השעון והתרומות

כדאי היה לליכוד למסר את הוויכוח עם המערך הזה על נושא העזידה הפילאנטית, והיהיקר בציטטות מתוך נאומו של שמעון פרס השילנ? יעידה כח מכל הכל באשר לדשדים בפרשה ההתרומות של דוד בלאס ובהנהגת השעון לשמעון פרס. זאת, בהתחשב על שזה קצרה שקיים השבוע השר עזר וייצמן עם כמה ידידים, ומה הזכיר את חלקו האישי בסבב העולמי לגיוס התרומות, הלוואות וכיוצ"ב לכיסוי חובות „קרן תל־חי".

השר וייצמן הזהיר כי הוא שומר בינתיים על שתיקה אך לא לאורך זמן.

בעניין זה אין צורך באסמכתאות מעזר וייצמן. בימים אלה יושב בית המשפט על מדור־כת התרומות שגייס גואל הקרקעות שמואל עיגב למערכת הבחירות האחרונה של „הליכוד", ולפלא הדבר שח"כים מן „הליכוד" מזכירים את החבל בבית התלוי...

פרשת השעון גם היא עיסוק רכילותי גרידא וניסיון לא מוצלח להדביק לממלא־מקום ראש הממשלה תווית של עבריין. אפשר לחלוק על מבנתו המדינית של שמעון פרס, אך ליבנו ייאמר, כי לאורך כל דרכו הפוליטית לא היה מעורב במעשים של חוסר נקיון כפיים ונהג ונוהג באורח־חיים צנוע ומתרחק מהראוותנות. אני משוכנע, כמו רבים אחרים, כי ראה בדוד בלאס ידיד, שהעניק לשמעון כמתנת יום הולדת ואופתע אם ייאמר, כי ידע את מחירו של השעון ואת הכוונות של נותן המתנה.

היו ראשי ממשלה שצירפו למפליה שלהם בנסיעות לחו"ל אנשי עסקים. שתרומתם הפוליטית למסע הפוליטי לא נדרשה כלל, אך היותם חברי המפליה סייעה רבות לקידום עסקיהם הפרטיים (של אנשי העסקים). הם זכו לכבוד הזה, למיטב ידיעתי, בעיקר בגלל „קשרי תרומות", מוטב להם, לחברי הכנסת הצעירים, לערוך קודם כל בדק־בית ולקבוע כללים אתיים למפלגתם, טרם שהם מבקשים לעשות „קפיטל" ממצוקתו של נאשם היורה לכל הצדדים ללא כל הבחנה.

ש. שיף

במהלך האימונים הנערכים באחרונה ביחידות השונות של צה"ל, מוקדשת תשומת לב רבה לנושא הלחימה בשטח הנגוע בחומרי לחימה כימיים.
החיילים מתרגלים שיטות לחימה שונות הכוללות גם חבישת מסכות נגד גז ושימוש באמצעים אחרים להתגוננות מפני אב"כ. בתמונה: חיילים בשעת אימון אב"כ. צילום: אלונה יפת, (יחידת דובר צה"ל).

התעלמות מצווים – תופעה מדאיגה

לעשרת אלפים עובדי המינהל והמשק „לא היו בעיות" לנטוש את בתי החולים חרף צווי הריתוק שהוצאו נגדם בבית הדין הארצי לעבודה. „הקדים הדהויות" — אמר יו"ר הוועד הארצי, עומד לבד עיזהם, „אם לאחרים לא עשו דבר, לא יכלו לעשות גם לנו" — הביע במהלך האסיפה הכללית.

אך אם חזרו אלה בכל זאת לעבודה סדירה, הרי שהדבר מכוחה של אותה הבטחה של שרת הבריאות, שושנה ארבלי־אלמוזלינו, ומזכ"ל ההסתדרות, ישראל קיסר, כי ידאגו לכינוסה של „ועדת פרה" ולהחשת קבלת ההמלצות בדבר הצעות לרוב תביעות העובדים, לרבות פיצוי על שחיקת השכר.

אותה שעה קיים שופט בית הדין האזורי בירושלים, יעקב נויגבורן, דיון קצר להוצאת צווים חדשים, המכונים „צווי הבאה", כלפי ארבעה ראשי ועד העובדים של עובדי המינהל והמשק בבתי החולים הממשלתיים, לאחר שאלה לא מילאו אחר הצווים הראשונים לשוב לעבודה סדירה.

נראה כי נושא התעלמות מהצווים, מדאיג את מערכת המשפט, כי נוהג זה היה כבר ל„נוהג מקובל" במערך יחסי העבודה. אין ממלאים אחר הצווים, פשוטו כמשמעו, וכל מה שיוטל בגין „בזיון בית המשפט" יבוטל לאחר מכן, מכוח ההסכם החדש שיתקבל.

לא כולם רוצים או יכולים להשלים עם מציאות זו, העושה פלסתר את עבודת בתי הדין לעבודה, ותובעים ליישם את החוק ולהבטיח את אכיפתו, ולו גם במחיר השלכתם של מפירי הצווים לכלא.

לפי שעה נראה, שבעניינם של עובדי המינהל והמשק תוכה הגישה הוותרנית והסלחנית. „העיקר שיחזרו לעבודה סדירה וימנעו את ההרפה בבתי החולים ואת סבל המאושפזים" — אומרים בהסתדרות. גם פסיקתו, השבוע, של השופט בבית הדין לעבודה להפעיל את צווי ההבאה, לא יצאה אל הפועל. הכל המתינו לראות כיצד יחליטו חברי מועצת העובדים, וההחלטה לשוב לעבודה סדירה מנעה את הבאתם של ארבעת ראשי העובדים לדין.

כך שוב „הרימו ידיים" ונכנעו לעובדים החזקים בבתי החולים. אך נראה כי לעתיד תחמר גישת בתי הדין, שלא יסכימו להשלים עם מציאות כזו של זלזול והתעלמות מפסקי דין.

חיים פיקרש

„בתוך" או „על ידי"?

בהודעה בשם הממשלה השבוע בכנסת, על תקיפת יהודים בירושלים, מפה שר המשטרה, חיים בר־לב, הצייד את ההסכמה הלאומית הרחבה לגבי ירושלים [illegible] בירתה הנצחית של מדינת ישראל.

למרבה הצער, באו דבריהם של כמה מנציגי המערך. אחת ממפלגות השלטון במדינה, ועמהם נציגי מפ"ם—ר"צ—„מתקדמת" מהאופוזיציה, ויחד היוו חזית שמאלנית, שספרה בהנהגת הנ"ל.

במקום להתרכז בדיון זה בהוקעתם של הסכינאים הערבים, הרוצחים השפלים ומגני הלב, במקום לגנות שם את שותפיהם של הסכינאים, בעלי החנויות הסמוכות למקום הדקירות, הרואים צעירים יהודים מתבוססים בדמם, ואינם חשים לעזרה, במקום זה משלמים אנשי אותה חזית שמאלנית (חלק מהמערך—מפ"ם—ר"צ—מתקדמת) „מס שפתיים" לגינוי הסכינאים, ומיד עוברים לדבר נגד הנדקרים בני עמם. נגד היהודים הטורחים לחזור ולאכלס מבנים בעיר העתיקה, מבנים שהיו בבעלות יהודית, ונגזלו מהם בימי פרעות הדמים. למה מתגרים היהודים הללו, שאלו כמה מהמערך ונציגי מפ"ם—ר"צ—מתקדמת, למה יהודים באים לגור דווקא בלב האוכלוסיה הערבית?

מגמתם של הסכינאים הערבים ושולחיהם היתה, והינה, להצר צעדינו ולערער את מעמדנו בארצנו ובעירנו. באים אותם שמאלניים שבתוכנו, כורכים יחדיו סכינאות ומדיניות, ונמצאו מסייעים נאמנים לסכינאים אש"פיסטים, במתכוון או שלא במתכוון.

אין לדקדק בכוונת רצונם של אותם שמאלנים, ביחוד מסיעת המערך, שהשלוה והביטחון ישררו בירושלים ובכל מקום אחר, אלא שדבריהם מעודדים סכינאים ושולחיהם להמשיך במעשיהם האכזריים. בנאומיהם השבוע בכנסת ניסו ללמדנו כי דו־קיום יהודי־ערבי, אין פירושו להיות אלה בתוך אלה, אלא לכל היותר על־ידי אלה. במלים אחרות, אין להתיר שובם של יהודים לערים, לרבעים ולשכונות, בהם גרו בעבר יהודים וערבים יחדיו, ובכוח הזרוע גורשו היהודים מארצם, מעירם ומנחלתם, אלא להניח כל זה לפורעים ולמגרשי היהודים. לשם כך היתה מלחמת השחרור לפני ל"ט שנים, ומלחמת המגן והישועה (בששת הימים) לפני עשרים שנה, כדי שנחזור לשבת רק על יד (באיזה מרחק בדיוק זה על־יד?) שכנינו, ולא בתוך, גם כשמדובר, כאמור, בשיבה לארץ, לעיר, לשכונה ולחצר, שהם נחלת אבותינו, ושם דרו מאז ומעולם.

הסכינאים עושים מעשיהם במגמה לדחוק את רגלינו, ובחינת „פן ירבה". אחינו שבסיעות השמאל הנ"ל, כנסים למנוע מאתנו תגובות של „כן ירבה".

יונה כהן

היחול שינוי ביחסי ישראל – דרום אפריקה?

יחסי ישראל—דרום־אפריקה היו מאז ומתמיד מוצנעים, בגלל הרגישות הציבורית בכל הנוגע למשטר הגזעני במדינה זו. בימים אלה עלה שוב הנושא על הפרק, בעקבות החלטה שנתקבלה בקונגרס האמריקני למנוע סיוע ממדינה שמקיימת קשרים מסחריים עם דרום־אפריקה.

מצב חדש זה יצר קשיים לישראל. המוסד למחקר ליד משרד החוץ עומד להוציא דו"ח על המדינות המקיימות קשרי מסחר עם דרום־אפריקה. אז יתברר אם יש כאן כדי להזיק לישראל או לא.

המנכ"ל המדיני של משרד החוץ, ד"ר יוסי ביילין, רוצה לתת כיוון „שמאלני" לפעולות משרד החוץ כדי להדגיש את מדיניות החוץ של המערך לעומת הליכוד: הוא בחר את נושא דרום־אפריקה, להדגיש את ההבדל הזה. השבוע הוכן דיון פומבי על הנושא הזה, בהשתתפות אישים מחוץ למשרד. הדבר נודע לעזר וייצמן, שהוא ממלא מקום שר החוץ, וזה החליט לקחת יוזמה והוכיח מנהיגות. הוא הורה לד"ר ביילין לבטל את הכינוס. לדבריו, עשה זאת בלי ששר הביטחון, יצחק רבין, פנה אליו בנדון. באותו זמן פורסם ב„ניוזוויק", כי שר הביטחון, יצחק רבין, ערך ביקור חשאי בדרום־אפריקה, כדי להתייעץ עם גורמים בכירים שם כיצד לנהוג אחרי החלטת הקונגרס האמריקני. במשרד הביטחון סירבו להגיב.

ישראל אינה מוכרת נשק לדרום־אפריקה. אבל יש אומרים שהיא מוכרת ידע טכנולוגי לייצור סוגים מסויימים של נשק. השאלה היא, אם סוג זה של מסחר נכנס לתחום האיסורים שהטיל הקונגרס האמריקני. הטלת חרם על דרום־אפריקה תפגע בעקיפין בקהילה היהודית שם. גודלה של הקהילה תלוי בקשריה עם השכבה השלטת. אם תיפול הממשלה הנוכחית ובמקומה יעלה משטר חדש שבראשו יעמוד הרוב השחור, יש להניח, שרוב אנשי הקהילה יהגרו משם. חלק מהם כבר היגר, בעיקר לאוסטרליה או לקנדה.

נושא עדין זה, שהוא כה מורכב, לא היה עד עתה נושא לדיון פומבי, מחשש לפגיעה במעמדה של ישראל. הבעיות סוכמו בהתייעצות של שרים. לא ברור אם פרס יתן גיבוי לביילין, או יתחשב בעמדתו של וייצמן. האחרון מצא כאן הזדמנות לפגוע בביילין שקיבל מעמד בכיר מול איש חסותו אברהם סבדר, שנתמנה למנכ"ל במעמד שני לביילין. ביילין הניע את האנשים שעמדו להשתתף בהתייעצות על דרום־אפריקה לקבוע אחר. נושא מדיני שהפך למאבק כוחות במשרד החוץ.

י. א.

מובארק בסימן פיוסים

ועידת הפסגה האיסלאמית החמישית נגעלה במברית בשורה של החלטות מילוליות, שאין בהן שום משמעות מעשית.

בעיות דוגמת המלחמה המתמשכת בין אירן ועיראק ו„מלחמת המחנות" בלבנון מצאו את ביטויין בהחלטות שאין כל אחוריהן דבר. מנהיגי כ־30 המדינות האיסלאמיות חזרו איש איש לארצו, בלא שהושגה התקדמות מעשית בשום בעיה המגסרת בחלל העולם האיסלאמי והערבי.

מי שחזר מרוצה לארצו הוא נשיא מצרים, חוסני מובארק. ראשית, עצם השתתפותו בוועידה זו, לאחר החרמת מצרים בפורום זה מאז הסכם השלום עם ישראל. בכך התקדם מובארק צעד נוסף בפריצת מעגל הבדידות שבו היתה מצרים נתונה כמה שנים בעולם הערבי. שנית, הצליח להביא לפגישה בין חוסיין מלך ירדן לבין מנהיג המחבלים, יאסר ערפאת, לאחר ניתוק יחסים בין השניים שנמשך שנה. בכך זקף מובארק לזכותו הישג בעצם הפיוס בין השניים, והוא יכול להצביע בכך על המשך דבקותו ופעילותו לקידום פתרון הבעיה הפלשתינאית. שלישית, במהלך הוועידה הגיעה לאולם הדיונים שלוב־יד עם יריבו המושבע, נשיא סוריה, חאפז אסאד. היה זה לאחר שהשניים נועדו לשיחה במבוכה עשרים דקות. הופעה מפתיעה זו של שני המנהיגים הוסיפה ללגיטימציה שניתנה למובארק בעצם השתתפותו בוועידה ובדברי הברכה החמים שהורעפו עליו בפתיחתה.

מעבר לכך אין לומר כי מובארק השיג בוועידה זו הישג מדיני ממשי. הוועידה בהחלטותיה גינתה את מצרים, אף כי בלי הזכרת שמה, על יחסיה הדיפלומטיים עם ישראל. אסאד, לאחר שהלך שלוב־זרוע עם מובארק, דרש בנאומו ממצרים לנתק את יחסיה עם ישראל. כך שעצם הפגישה בין השניים איננה מעידה על התקרבות בין שתי המדינות. אף הצלחתו של מובארק להביא לפגישה בין חוסיין וערפאת, אין בה כדי להקהות את חילוקי הדעות העמוקים בין מלך ירדן וראש אש"ף.

אך בכל זאת חזר מובארק לארצו לאחר כמה צעדים של פיוס שבהם היה מעורב בוועידה האיסלאמית, גם אם לא תהיה להם השפעה על תהליכים מדיניים.

י. בן חיים

עט לשחוק

מטרת ביקורו של ראש ממשלת אוסטרליה בוב הוק בארץ היתה לנסות לתווך בסכסוך המזרח תיכוני. היה זה איפוא ביקור אד־הוק.

*

מיד לאחר הגיעו של ארנסט יפת לארצות הברית זורמות אליו הצעות עבודה. הכל כדי שהמובטל המסכן לא יאלץ לפשוט ידו בחוצות ולפרוט על בלייקה.

*

מפלגתו של קוהל ירדה בכוחה אך מנהיגה ימשיך לכהן כראש ממשלת גרמניה. תהיה, אם כן, קוהל־יציה.

*

האירנים קרבים לבצרה ואילו העירקים נכנסים ל„ביץ" רע.

*

נאמן מצא פשרה פשוטה שבעזרתה הביא את הגאולה אך מושבו של רפול — איתן.
הגאולה אך מושבו של רפול — איתן.

*

תנועת „התחייה" ניצלה מפילוג לאחר שמנהיגה פרופ' נאמן הצליח לכפות נוסחת פשרה על ראשי המרנות היריבים בה. נאמן הוכיח כי אם ברצונך למצוא את הנוסחה הגואלת עליך להיות פיזיקאי מוכשר.

אילן בומבך

صورة عن الاصل

ששה סדרים מאירים

מאת פרופ' ח"ז דימיטרובסקי

פעם אחת סח לי חכם אחד מקטני חכמי הדור: אני איני מתיירא מנאומים ארוכים של שעה ויותר, מובטחני שבשעה או יותר אצליח לומר את מה שבלבי לומר. ובודאי ימצא בתוך הדברים האר־כים גם דבר של טעם. אני איני מתיירא אלא באותם הנאומים הקצרים שמא לא יעלה בידי לומר בשעה קצרה אפילו דבר אחד שאינו ראוי להישמע. אני הקטן אומר, אפילו אם הייתם נותנים לי את הרשות להאריך ולהודות לפניכם על במה שלבי חפץ, עדיין הייתי מתיירא.

אוצר בלום כזה של תורה וחכמה, אסיפה כזאת של מחברים, רבנים וחכמים, דיינים ומשפטנים, חוקרים ומלומדים, אנשי מדע ואנשי ספר, בשפע כזה של תחומים: תלמוד ומדרש, הלכה ומשפט, פיוט ושירה, דברי הימים ודברי חכמים, בנגלה ובנסתר, תל תלפיות כזה, כספר הזכרון להרב יצחק נסים זצ"ל, מי יכול לגמור בו את הדיבור?

לא נטלתי על עצמי משימה נמבצת זו אלא מפני כבודו תכרו של הרב ז"ל. לכן הנני מוסר מודעה מראש: הרבה יותר ממה שאומר, יש לומר וראוי לומר, אלא שאין היכולת והזמן מספיקים.

אחד הכרכים של ספר הזכרון פותח בברייתא המאלפת אין עושים נפשות לצדיקים דבריהם הם זכרונם. ברייתא זו חוזרת למשנה שבשקלים (פרק ב' משנה ה'): ר' נתן אומר מותר המת קונים לו נפש על קברו, כלומר אם גבו גבאי צדקה מצות לצורכי קבורתו של עני מסויים ולא נצטרכו לכל המעות, בונים לו למת מצבה על קברו. על דברי ר' נתן אלו מובאת בירושלמי דעתו של רשב"ג: אין עושים נפשות לצדיקים דבריהם זכרונם. ויש לי שתי קושיות במאמר זה, אחת מצד הלשון: במקום לומר דבריהם זכרונם היה כן הראוי לומר דבריהם הם נפשותיהם. מה שיי־ ברנו ברישא. ומצד הדין: מן הלשון אין עושין, משמע שיש מעין איסור כזה ולא רק מותר מעות של צדקה שנגבו לשם קבורתו של אותו צדיק אין להוציא כדי לבנות נפש על קברו, אלא שבכלל אין לבנות נפשות על קברות הצדיקים ואפילו במעותיהם או במעות היורשים. ואכן כך הבין הרמב"ם את הדברים. ובונים נפש על הקבר וה־ צדיקים אין בונים להם על קברותיהם שדבריהם הם זכרונם.

והשאלה עולה מאליה: למה אין לבנות מצבה על קברו של צדיק ובמיוחד שאין מדקדקים למצות של צדקה? נראה לי שקושיה אחת מתרצת את חברתה. הנפש נבנית כדי להקים זכרון למת שלא ישכח שמו, ומצינו שלפעמים אדם דואג לכך אפילו עוד בחייו. מסופר בספר שמואל, אבשלום לקח ויצב לו בחייו את מצבת אשר בעמק המלך, כי אמר אין לי בן בעבור הזכיר את שמי, ויקרא למצבת על שמו, ויקרא לה יד אבשלום עד היום הזה. אולם מצבה כזאת היא זכרון מאובן, בבחינת איש היה ואיננו עוד, חוץ משמו לא נשאר לו כלום. לדעתו של רשב"ג יש להקים לצדיקים מצבת זכרון שהוא יוצרת רצף והמשך לרוחו, למהותו, לתוכנו הפנימי, הדתי וההתרבותי של אותו צדיק שגופו מסתלק.

הבינו חכמינו גם את מערכת היחסים של החכם עם סביבתו. אף בחייו, אומרת הגמ' אל ייפטר אדם מחבירו אלא מתוך דבר הלכה שמתוך כך זוכרהו. המסר של המאמר הזה הוא ברור: חכם צריך להשאיר בסביבתו המשך מהווייתו האינ־ טלקטואלית. כך בחייו וכך לאחר מותו.

ת"ח כיון שאומרים דבר שמועה מפיהם בעולם הזה, שפתותיהם דובבות בקבר. הבנים וכל מי שרוצה להקים זכר לחכם אינו יוצא ידי חובתו אלא על ידי שהוא הפץ את דבריו של החכם לכזה מפרה, את דמותו הרוחנית, חכמתו, דעותיו ותפיסותיו הדתית המוסרית לסמל ולמעיין חי, שהי־ דורות הבאים שואבים ויונקים ממנו. על כן נפ־ סקה ההלכה שאין להקים מצבת אבן לחכמים אלא מצבת דבריהם. את זה אין החכמים יכולים לעשות בעצמם אלא יורשיהם.

*

לפני שנים רבות בימי מגורינו בחו"ל נוהגים היינו, רעיתי ואני ושני ילדינו, לבלות מידי שנה בשנה את חופש הקיץ הארוך בירושלים. אחד מביקורי הידידות הראשונים שלי בירושלים היה בקידוש של שבת בבוקר בבית הרב נסים ז"ל. תחילתם של ביקורים אלה היתה בקשרי מחקר מידידות עם בנו של הרב, מאיר בניהו. למעשה היתי בא לבקר את מאיר אלא שמאיר היה גר בבית הרב. אולם עד מהרה נתהפך הגלגל, ככל שהכרתי את הרב יותר ויותר כן הפכו הביקורים אצל הרב להיות עיקר ועסקי המחקר עם הבן טפל.

ביקורי השבת בבוקר בבית הרב נסים אינם שייכים לעבר הרחוק, ובוודאי רבים עדיין זוכרים אותם. הרב היה יושב בחדר האורחים הגדול אצל כותל המזרח בכורסה, עטוף איצטלה ומצנף בצניף הראשי"ל, מאיר פנים לרואים ואומר כבוד. אולם מחדר האורחים היה פתח נפתח לחדר אחר. איני יודע כמה מכירו חדר זה. שם שורה אווירה אחרת והתאורה אחרת: כסא ושולחן ומנורה וארבעה כתלים מכוסים בספרים. מן המפה הסמוך לקרקע עד שמי קורה אין מקום פנוי מהם. אם חדר האורחים היה בו אחד משישים ממידת תפ־ ארת, הרי כאן שלטה מידת הבינה. כאן היה הרב זקן יושב בישיבה.

ממדים שונים היו לו לאוסף ספרים זה. ראשון מימד גיאוגרפי. הסיבות חמיבות עבודו הספרים: דפוסי בגדאד, דפוסי ג'רבה, וויניציאה, ליוורנו וכו' וכו', ומי שהוטה לך עין רואה יכול היה

הגרי"ן נסים זצ"ל

לשרטט לעצמו מיד מפת תרבות של עם ישראל היכן יהודים מבקשים ספרים, מה טיב הספרים שהם מבקשים, ומה גודלו של שוק הספרים. ומימד אחר של מאות ותוכן. מערכות מערכות וסדרים סדרים היו הספרים ערוכים והולכים. ממקרא ל־ משנה וממשנה לגמ', משם לירושלמי, משם לפוס־ קים, משם לראשונים ואחרונים, משם למדרשים, משם לפיוטים ומחזורים, שם לדרוש ולמעשיות להתפילות ותיקונים. קיצורו של דבר מפת היצירה הרוחנית הדתית של עמנו במשך אלפיים שנה נפרשה במלואה. לא היה תחום של הנם היהודי שבא לידי ביטוי ספרותי שלא היה מיוצג ברצף הספרותי הזה.

שני החדרים אלו סימלו את המהות הרבנית של הרב נסים. החדר החיצון את גנוני המלכות, מאן מלכי רבנן; היותו שם הרגשה של סמכות, יכולת הכרעה הנהגה ועמידה על כבוד, הנובעת ממשא של כתר הרבנות. זכורה עדיין היטב עמידתו העצירה לנגד אותו איש המתיימר להיות ציר וקודש בשעה שביקר בארץ הקודש. החדר הפנימי מייצג את מעיינות הרוח מהם שאב הרב. מזיגה זו הבליטה שלוש תכונות עיקריות באינטלקט של הרב: תחושה היסטורית של ההדברות הדתית בעמנו על כל המשתמע ממנו, תולדות חכמים, תולדות ספרים, תולדותיהם והתפתחותיהם של אורחות חיים. זה דבר ראשון. תכונה שנייה — רלוונטיות ספרותית, היינו כל הקיקופים הספרותי הרבני הגדול הזה צריך לשמש הכוח הפועל וה־ מכריע בהחלטות היוצאות מתחת ידו של הרב, ובזה נבדל הרב מהחוקר הדתי. אצל החוקר הדתי מנצאים מישור המחקר ומישור המעשה במצב מקביל, ואין האחד נוגע בשני. אצל הרב הפוסק הם מצטלבים. המחקר כופה עצמו על המעשה, לכן כיוון המחקר הוא שונה, הוא מכוון בעיקר לפתרון הבעיה מה באמת אומר הטקסט כדי שיהיה אפשר להחליט מהו המעשה הנכון. כל זה מוליך לתכונה השלישית: כל האינפורמציה המצויה במקורות ובספרים של העבר יחד עם העמדת הטקסט על מכונו. דוגמה יכולה לשמש התשובה הקצרה המצויה בראש אחד הכרכים, בקשר להתיר מת ברכת מפטיר בהוהדים סוכות. זוהי דוגמה קלאסית של יכולת הולכת נגד מנהג מקובל על סמך האינפורמציה האינטנסיבית הגדולה, לא לסמוך על סברות ולא על דיקדוקים המבוססים על פלפול, אלא על אסמכתאות בריאות ומפורשות כפי שהן מצויות ברחבי ספרות ההלכות. מקורה של גישה זו בודאי היא במורשה של הפסקנות הספרדית. אלה הם דברי הרב שהם זכרונו בספר הזכרון המופיע עכשיו לזכרו.

כיצד היה הדבר? נטל מאיר בנו של הרב קופתו ויצא לשוק של חכמים וביקש לכתוב דברים לזכרו של אביו. כיון שידעו למה הם כותבים ולשם מי כותבים, כתבו כדרך דברי הרב. מהם שכתבו בשאלות מעשיות אקטואליות בוערות מ־ מש, כדרך של פסק הלכה עם מראי המקומות והציונים להרבה ספרים, ונמנעו מפלפולים וסבי־ רות מיותרות, והגיעו למרבה הפלא בסופו של דבר לומר במפורש הן או לא. ומהם שכתבו על מנהגי אבותינו אבל לא כדרך שכותבים על פול־ קלור אלא כדרך שכותבים על דברי תורה, שמנהג אבותינו תורה. ומהם שפירסמו תוספות של רבו־ תינו האשכנזים ופירושים ותשובות של ראשונים ואחרונים, ומהם שגילו אבותיהם האמיתיים של ספרים ואף העלו הספרים מתוקנים ומהודרים על שולחנן של רבנן, ומהם שדיקו ודקדקו בתשובות שנכתבו על שם הרמב"ם, ומהם שגילו טבעם של פיוטי הקדמונים ותפילות הציבור, ומהם שפרסמו אזהרות וספרי דינים, ואנשי משפט כתבו בעניני משפט ושוב כולם בדברים אקטואליים לפי רוחו של הרב. וחוקרי התלמוד כתבו מחקרים שהם קרובים אל הפשט ומבוארים לדברים סתומים בגמרא, והיסטוריונים כתבו כרוחו של הרב תולדותיהם של גדולים וספריהם, עד שנתמלאה קופתו של בעל השעה בכל שכיות החמדה.

כיון שהלך לביתו, הלך ובירר כל ענין בפני עצמו וכל מין בפני עצמו, ועשה מכולם מבצות מבצות, וקבע לכל מקצוע ומקצוע מדור לעצמו. ועיניו סדורים על מקומם, מן המוקדם אל ה־ מאוחר, ומקושרים בפנימיותם זה בזה, כדי שיכול אדם לראות לפניו ציור שלם מן הראש עד הסוף. ואף גם זאת עשה: עניני פרדס שחכמים מושכים ידיהם מלפסוק בהם כרגיל ולא מצא מהם לקופתו כדי שיעור מזה, הלך והשלימם וקבע להם מדור לעצמם.

ששה סדרים קצובים ומחוטבים יצאו מתחת ידו. יודע אני שאסור להגזים. מכל מקום לכבוד הרב ולכבוד הרבנים המחברים שדבריהם מהודרים כ־ ספירים, ארשה לעצמי להמליץ: מששה סדרים ועד ששה סדרים לא קם כששה סדרים! בודאי שהדברים אמורים בדרך של הפרזה וגוזמה גדולה, בכל מקום מוכרחים לומר שעדיין לא נעשה ספר זכרון מגוון ומאושר כזה. יקרא אדם ששה סדרים אלו ויזכה לרכוש לעצמו השכלה רבנית מעולה ורחבה ועמוקה.

ר' עקיבא אומר, האב זוכה לבן בנוי, בכוח ובחכמה. אשרי האב שבנו חוזר וזוכה לו בנוי, אספקלריא מאירה, הם ששת הסדרים האלה, כדי להסתכל בה בקלסתר פניו של האב. ואמרים במה שראוי להזכיר במיוחד. אחד מששת הסדרים הוא ספר מצבודות ומשבות על המת, ספר רב כמות ואיכות זה ישמש בודאי בעתיד למופת למחקר ומנהג, ואין לך את, אולי את צעיר ספר של יצרי על הג שמחת התורה. במנהגי הלוויה וה־ קבורה עוסק ספר זה ומה שלאחר בבית האבלים, מבטיח אני לומר, שאני מסופק מאד אם המסקנה המעשית שהסיק המחבר בדרכו וברוחו של אביו, הנובעת מן הספר, תתקבל, אבל המחקר הגדול שהושג בספר יש בו מעין ישיבה שהושיב הבן על קברו, ואשכבתא מיוחדת במינה מצטיינת במחקרה ובידיעותיה העצומות. הגמ' אומרת ב־ כתובות מי שהיה באשכבתא של רבי מובטח לו שהוא בן העולם הבא. לצערי איני יכול להבטי־ חכם דבר כזה, אבל אני כן יכול להבטיח לכם באמת. מי שיקרא בספרים אלה באמת ובהתמדה יהיה לו מעין עולם הבא.

(מדברים במעמד לציון ששת הכרכים של "ספר זכרון להרב יצחק נסים זצ"ל")

מצוות שמיטה: הריאליה של העבר — בסיס לרעיונות העתיד

(בעקבות ספרו של פרופ' יהודה פליקס, תלמוד ירושלמי מבואר למסכת שביעית)

מאת ד"ר ישראל רוזנסון

רגילים אנו בשנת השמיטה לחיות מו־ צפים בשפע פרסומים תורניים העוסקים במצוות ובענייניה. וטוב ויפה הוא הדבר, באשר הוא מעיד על חיוניות ותסיסה מת־ מדת בקרב חוקרי השמיטה ולומדיה, המעניקים עדנה מחודשת למצווה העתיקה שזוהרה הועם במשך אלפי שנות גלות. אולם ספרו של פרופ' יהודה פליקס — "תלמוד ירושלמי — מסכת שביעית כרך שני" (הוצאת ראובן מס ירושלים), המ־ סיים את פירושו למסכת הוא הרבה יותר מאשר ספר נוסף הדן בשמיטה, ויש בו ציון דרך של ממש.

ספק אם נערך אי פעם דיון פרשני כה אינטנסיבי המבוסס על ידע בוטני חקלאי חדשני, הכרת הרי־ אליה של החקלאות הערבית המסורתית ונתונים אר־ כיאולוגיים. כשכל אלו משולבים בשיטות הפרשנות של ראשונים ואחרונים. דומה שי. פליקס הצליח בפירושו להתמודד עם המסכת הקשה שהריאליה המ־ סובבת של חיי החקלאות בתקופת המשנה והתלמוד מקשה מאוד, אם לא מונעת, את הבנתה. בשל מצב זה נאלצנו במשך שנים דורות להשלים עם המצב המשונה שבו לומדים על השמיטה מתוך ספרי עזר שונים, חלקם אמנם טובים ומשובחים, אך בטקסט המרכזי — מסכת שביעית, רב הנסתר על הגלוי. היום, כשביאורו של פליקס מונח לפנינו, שונים הדברים וניתן להכיר את המסכת מתוך נקודת המוצא של חז"ל עצמם.

ברי הדבר שקיצה מיוחדת וחשובה זו ראויה ליותר מאשר דברי שבח סתמיים, אלא שאופיה המיוחד והרב-גוניות של הנושאים ושיטות המחקר והפרשנות אינם מקלים על מלאכת הביקורת. אם מדובר על ביקורת סטנדרטית לגבי שיטות הכתיבה והעריכה, הרי הראי שניתן לפזר ספקות אם הדברים נכתבו ואורגנו בדרך הטובה ביותר. ניתן לשאול האם יש מקום לשני ביאורים פשוט ומעמיק זה בצד זה? מהו מקומם בספר של ציורי הצמחים כשלעצמו ענין חשוב ביותר והדיון בזיהויים — האם בגוף העבודה או בנספח בסופה? האם לקט ממאמריו של י. פליקס בסוגיות שונות בשמיטה מהווה אכן את הדרך הנכונה להבנתו של הנושא כולו? ועוד כהנה וכהנה שאלות ועניין שמקורן בצורך להעמיק ולהאריך. אלא שכל אלה, גם אם יש בהם ממש, בטלים בששים לעוצמת המפעל וחשיבותו. ואם נידרש לביקורת מדעית בדבר אמיתותו ותקפותן של הקביעות בענייני זיהוי צמחים, זיהוי מקומות גיאוגרפיים והבנת שיטות חקלאות עתיקות, הרי הביקורת מהווה מפעל בפני עצמו. ברור שקביעותיו של פליקס בספרו זה יהוו יסוד ותשתית למלאכת המחקר והפרשנות בעתיד, והביקורת תינתן רק על ידי החוקרים בעצמם המדעיים התורניים: השונים שעליהם מסתמך פירושו, כל חוקר בתחומו הוא. כל שניתן, אם כך, לעשות במסגרת זו הוא שיתוף הקורא בחוויותיו של כותב שורות אלו בעיון ולימוד (לצערי חלקי) במסכת בלבושה החדש.

החקלאות — דרך חיים עמוקה

בהיות השמיטה מצווה מרכזית, אולי עיקרית, במג־ זר החקלאי בארץ ישראל, מוזכרות במסכת שביעית הרבה טכניקות חקלאיות קדומות. ישראל השואל: מה עניין יש בהן לדורנו? אך כשמצטרפים הפרטים למסכת כוללת אחת עולה תמונה מרתקת של היקפה, בכמות ובאיכות, של החקלאות היהודית בארץ ישראל הקדומה; ושל תכונות האופי האישיות, כמו חריצות, מקוריות ותחכום, שאותן גילה האיכר היהודי. כבר בצעדו הראשון של סינתזה מעין זו מסתבר, כי החקלאות דאז לא היתה פרנסה בלבד, גם לא אורח חיים במובן הצר של המושג, ואף לא רק מקור להווי ופולקלור. היתה זו דרך חיים עמוקה המורשת הת־ מסורת רוחנית ואינטלקטואלית. רושם זה מתחזק (וי. פליקס עמד על כך במקומות רבים) כשעומדים על בקיאותם המופלגת של חכמי ישראל והשגי ארץ ישראל בטכניקות החקלאיות ובגנון הגידולים. כש־ טכניקה חקלאית הופכת להיות נושא לדיון הלכתי בין חכמים, מתבצעת למעשה קפיצה מעולם החומר לעולם הרוח, והחקלאות חודרת לעולם הערכים.

השלב הבא במהלך שאותו מנסים אנו לשרטט הוא הבנת אופיה המיוחד של החקלאות הקדומה בארץ ישראל. למעשה, זהו שוב הכוונה לצדדיה הערכיים, הואיל מאפייניה העיקריים של החקלאות בארץ ישראל כבר בתורה — "כי הארץ אשר אתה בא שמה לרשתה לא כארץ מצרים היא אשר יצאתם משם אשר תזרע את זרעך והשקית ברגלך כגן הירק. והארץ אשר אתם עוברים שמה לרשתה ארץ הרים ובקעות למטר השמים תשתה מים" (דברים י"א י—י"א). הניגוד למצרים, מושקת-נפשך בתנליך, אינו רק רוחני — הוא פיזי במהותו! בתנאים מכתיב הטבע הגיאוגרפי הד־ אקלימי חקלאות שלהן ריכוזיות דיוצר "בית גידול" למשטר פרעוני הכרוך בגזותה בית עבדים. החקלאות בארץ ישראל, לפי השקפת התורה, בנויה על שני בסיסים שונים לחלוטין. "מטר השמים" דורש מבט למעלה, והו גורם שאין לאיש שליטה עליו, והוא מעודד לאמונה מתמדת. "ארץ הרים ובקעות", עיסוק בארץ שאינה בהכרח שטח חקלאי מישורי בריאות, מפנה את המבט מטה. כאן מתבקשת יכולת התמו־ דדות של האדם. והתמודדות זו ניתנת ע"י חריצות, יוזמה ומקוריות להגיע לתוצאה מפליאה ולקבל "ארץ זבת חלב ודבש".

שילוב בין אלוקים לאדם

יוצא איפוא, שיש בחקלאות הארץ ישראלית, שילוב, אופייני ליהדות, בין אלוקים ואדם — בין ההשגחה האלוקית המעשה האנושי, וזאת, תמיד — "מראשית שנה ועד אחרית שנה"! דומה שבדרך השגה אידיאל כזה, הפעילות החקלאית בארץ ישראל יוצרת פוטנציאל לחינוך דתי של האדם ובנייתו מבחינה מוסרית.

אלא שהליכה בדרך אלוקית אינה יכולה להסתפק בעקרונות כלליים, יהיו נשגבים כאשר יהיו, מת־ חייבת ירידה לפרטים. במסגרת ירידה שכזו לפרטים מתבקש עיון נוסף באותן מידות שלהן מתנכת עבודת האדמה, ובחינה האם אין בדרך זו, נוסף לסיכוי הגדול, גם אי אלו סיכונים. העמל הרב והיומיומי והחריצות עלולים להביא לסוג מסויים של שיעבוד. בארץ ישראל אין הפסקות טבעיות במעגל החקלאי, הנכתבות ע"י גורמים שאינם תלויים באדם, כמו אלו הקיימים במצרים, שם מכתיבה עליית הנהר וירי־ דתו את מעגל החיים. על ארץ ישראל בשנות ברכה נאמר — "ונגש חורש בקוצר ודורך ענבים במושך הזרע" (עמוס ט' י"ג). הברכה המעשית הממלאת את הלב שמחה, אך אין להתעלם מכך שהיא כרוכה בעבודה מתמדת "מראשית שנה ועד אחרית שנה". העמל והחריצות יוצרים כמובן קשר עמוק לקרקע, ואכן טבעי שאדם קשור לדברים שהשקיע בהם עמל. מעבר לשלב מסויים קשר זה יכול להתפתח לרכושנות. יוזמה וחריצות אינן שוות אצל כולם. יתכן מצב שמי שניחן במידות אלו יצליח יותר בעבודתו החקלאית מאשר מי שלא זכה בהן. גם מצב זה יכול לגלוש לכיוון שאינו חיובי ולהוביל לפער מצמחת היוזמה והחריצות בחברה. כל הגורמים שתוארו בשורות אחרונות אלו יסודם בתופעות חיוביות כשלעצמן, אך מעבר ל"קו אדום" מסוים יש בהם לגרום קלקול היגודות. הפסקה מוחלטת של העבודות החקלאיות והקשר עם הקרקע למשך שנה מאפשרת כנוהה רוחנית, שבירת הרכושנות ועידוד לשוויון.

יאמר וידגש, הכוונה בהסבר זה אינה למצוא טעמים חדשים למצוות שמיטה. הטעמים השונים שנידונו ונחקרו בכתבי רבותינו לדורותיהם יפים וטובים. אלא שלפעמים אלו יובנו טוב יותר וברור יותר מתוך הרקע של החקלאות הארץ־ישראלית הק־ דומה. איננו חושבים מי שמונה את ערכי השמיטה, ובהם השתלמות רוחנית, בריחה משעבוד ושוויון, למי שמבין עד כמה מועילה הסמיכה להשגת ערכים אלו על רקע הקשר העמוק והיומיומי עם הקרקע, קשר שהוא חיובי ביותר בהקשרים אחרים, אך זקוק לעתים גם להפסקה.

יישאר כוחו של פרופ' יהודה פליקס, שספרו החדש מאפשר את הבנת החקלאות הארץ ישראלית העתיקה, שמציאותה בעבר הרחוק אך ניתן להבין בעזרתה את רעיונות השמיטה הנצחיים.

היסטוריון ספרות הילדים העברית

מאת לאה חובב

מוקדם עדיין לסכם את מפעל חייו של אוריאל אופק ז"ל שנפטר לפני ימים אח־ דים. ואמנם, אין בכוונתי ברשימה זו לסקור הכל, אלא להאיר על כמה מספריו המרכזיים בחקר ספרות הילדים.

כל מי שעוסק, ולו במעט, בספרות הילדים העברית, נתקל בשמו של אופק על כל צעד ושעל. הילדים מכירים אותו כסופר ומשורר; אנשי במה — ככותב מחזות ותסכיתים; בעיתונות הילדים רב חלקו, שכן היה עורך "דבר לילדים" במשך עשרים וחמש שנה; הוצאות הספרים נזקקו לו כעורך סדרות רבות: "מצ־ פן", "מרגנית", "נוצצים" ועוד ועוד. ועל כל אלה, אי אפשר היום לעסוק בחקר ספרות הילדים מבלי להיזקק לתשתית ולבסיס שהניח אוריאל אופק בחק־ ריו הרבים בספרות ילדים, ובמיוחד באנציקלופדיה שכתב בעצמו — "לקסיקון אופק לספרות ילדים", ששני כרכיו ראו אור אשתקד, והכרך השלישי עומד לראות אור בקרוב. שכן, לגבינו, אין זו מליצה לומר, ש"שירת חייו באמצע נפסקה". במכתבו אלי בן הקיץ שעבר כתב: "בימים אלה סיימתי לעשות הגהה שנייה של ספרי המוקדש לספרות הילדים העברית התפתחותה עד קום המדינה. בסיום הספר — 660 עמ' — נספח ביבליוגראפי־כרונולוגי של כל ספרי הילדים וכתבי העת לילדים ולנוער שיצאו עד תש"ח. ועתה אני שקוע כולי בכתיבת הכרך השלישי של הלקסיקון, הוא כרך המושגים, הכולל ערכים על ז'אנרים, נושאים, יצירות עממיות ואנונימיות, עיתוני ילדים וכו' וכו'". לכרכים אלה, שלא זכה לראותם כוגמרים, מצפים כל אוהבי ספרות הילדים.

עבודתו המחקרית של אוריאל אופק בתולדות ספרות הילדים, הפכה לתמצית חייו ושורש נשמתו. הסק־ רנות הבלתי נלאית, סקרנות הילד שבו המחפש ומגלה ושמח על כל מציאה, סקרנות החוקר החר אחרי כל פיסת מידע, אחר כל סופר נידח וסיפור ילדים שכוח, שראה אור בעיתון ישן או במקראה אלמונית, סקרנות זו המלווה בזיכרון פנומנאלי של פרטי־פרטים, היא שהניבה את מחקרו "ספרות הילדים העברית — ההתחלה" (1979). בספר זה סקר אופק והקיף את תולדות ספרות הילדים העברית משלהי המאה הי"ח, מן הספר "אבטליון" לאהרן וולפסון — האלה (1790), שבו ראה את ראשית תולדות ספרות הילדים שלנו, ועד ראשית המאה ה־20. בספר זה הניח אוריאל אופק תשתית למחקרים שיבואו בעק־ בותיו. בכך הפך להיות חלוץ לחוקרים בשדה זה, ועבודתו זו, שנמשכה בכרכים העומדים לראות אור, דומה בתרומתה לעבודתו ולתרומתו של פרופ' יוסף קלוזנר לחקר תולדות הספרות העברית.

בשילוב שבין הסופר לילדים והחוקר את ספרות הילדים, שבו ניחן אוריאל אופק, בא לידי ביטוי בשלושת ספריו היחודים, "מהדיגסטן עד לוזבנולוי" (1963, זכה בפרס למדן), "משלגיה עד אמיל" (1967) ו"ממודן עד המטבה" (1969). ספרים אלה מופנים אל הקורא הצעיר, שימצא בכל אחד מהם סיפורי עיבור סיפורים על סופרי ילדים מפורסמים, ועל סיפור כתי־ בתם את יצירתם המפורסמת, והם נוסף ערך אנצי־ קלופדי קצר על הסופר. ערכים אלה היוו את התשתית ללקסיקון של ספרות הילדים. תרומתם של ספרים אלו להגברת הקריאה בספרי ילדים היא רבה, שכן הילד הקורא סיפור על הסופר, ואף קטע מתוך היצירה, נמשך לקרוא את הספר כולו.

הסקרנות הרבה של אופק וידיעותיו העצומות בכל כדה ספרות הילדים, העברית והלועזית גם יחד, באים לידי ביטוי בספרו "בגדל הזכוכית של הזיגל כ־ מבצייה" (1981), שהוא מחקר בגלגולן של אגדות. אופק סקר בו את סיפורי "חדגדיא", "אצבעוני", "סינדרלה", "כיפה אדומה" ועוד אגדה ידועה, והרי־ אה את השינויים שחלו בכל אחת מן האגדות הת מבציית בארץ; נוסחות ונוסחים שונים. דיבוי הסי־ פורים, והרצאת הדברים הופכים את הספר המבחר למעין "בלשי", המביא גם את הקורא להתפתן ולדעת את גורלם של הסיפורים.

בספרו "גבבת החיים" (1984) סיכם אוריאל אופק את פועלו של ח"נ ביאליק בספרות הילדים. מי שחשב שביאליק הרם לנו את "שירים ופזמונות לילדים" ואת "ויהי היום" בלבד, מתוודע באמצעות מח־ קרו של אופק למגוון פעילותו הרב שביאליק היה מעורב בהן, כגון הקמת הוצאות ספרים לילדים ("מו־ ריה", "תורגמן", "אהיבעבר", "אומנוי", "ספרים", "או־ להל", "עופר"), סיפורי המקרא לילדים, כינוס האגדה שהופך במרוצת הימים ל"ספר האגדה" ועוד ועוד. הספר מתעד בלוח תאריכים בדורי את פעליו של ביאליק ואת הופעת יצירותיו לילדים.

ספר נוסף, המופנה לקהל הרחב ולא להיסטור־ בלבד, הוא ספרו "תני לחם בעצביאם" (1978). בספר זה הקיף אופק בחינות שונות בספרות הילדים, הכל בסקירות היסטוריות קצרות, דרך התייחסות לכיוונים שונים בספרות הילדים — אגדות, שירה, הדרמאטיזציה ועיתונים לילדים, תוך הדגשת רבות הוצאת דברים השווה לכל נפש.

"לקסיקון אופק לספרות ילדים" (המכ"ן) היא עבו־ דת יחיד קשה לסכמה במלים ספורות. ספרי ילדים עבריים וסופרים לילדים בשפות זרות שספריהם תור־ גמו לעברית, מופיעים בלקסיקון, שבו כאלפיים ערכים. מלבד תולדות חייו של הסופר מופיעה רשימת ספריו לילדים, תאריך הופעתם או תרגומם לעברית, והערכה קצרה על כל סופר. זוהי עבודה ללא ראשיתה נתנה בידי הציבור את "שלג בצורי" (1970). ועתה, כאמור, עומד להתוסף כרך נוסף. שקדנותו וזכרונו הנפלא של אוריאל אופק, הם שעמדו לו להקיף בעצמו עולם ומלואו זה.

על ספריו שכתב לילדים ראוי לצרף בספרה. מהם מעוגנים בחוויית הילדות שלו עצמו בשכונת ביאליק שבגבעתיים. את ספריו כתב בצד מחקריו, עד סוף ימיו. לא מוכן ראה אור ספרו האחרון "ימי הגבורה" בה הכתאר את ימי המחתרת בהתקפת הכבוש והתנגבאויות הערבים בימים של ביום הד־ ידבה. יכולתי להכיר את ילדותו הכמייה אותי לימי צלילות חיים היוגיות ומרתקות, ורבים בילדי ישראל נהנים לקראו.

אפיים בגינה אישית, ידידות עם אוריאל וקשרי איהו נוצרו עוד בימי לימודינו באוניברסיטה העברית אצל מורנו פרופ' הלקין. קשרים אלה נתחזקו על רקע המחקר בספרות הילדים. כל שאלה ומידע בעניי קשתי להם, היה אוריאל אופק הכתובת הבטוחה הזכודה שאליה פניתי. תשובותיו מצ"ל לא איחרו לבוא, בכלולות על קלדי מחשב. ואם היה עניין לבוד דבר, בא לצלצל בטלפון מיד, או מכתב בפרטים שהתיב על השאלה לפרטי פרטיה. תשובות הבנה באה לידי ביטוי בשמחה חלבבית טבבה על כל בה המקר שראה אור ועל כל ספר שיצא בספרות ילדים. במכתבו האחרון אלי מיום כיון בתשרי, כתב בהתרגשות רבה על ספרי "יסודות בשירת הילדים": "יזדה, זיזה! בשעה טובה, בזה טוב וכל הכבוד! אני קורא את "ידידתי" שלך, מתבשם ומתפעל...". שמחתו היתה שמחת אמת של ידיד ואוהב את ספרות הילדים בכל נפשו. כך פנה אלי, וכך אל רבים אחרים. כך גם עזר לסופרים צעירים רבים בראשית צעדיהם בספרות הילדים פירסם את יצירותיהם ב"דבר לילדים" או באחת מן הסדרות שערך.

כולנו ידענו על מחלתו הקשה. עליה הגבור בכוח עניני אויכות, אך לבסוף הכריעתו. אוריאל אופק יחסר לכל ידידיו. אך במותו חסר לו בכותל המזרח של חקר ספרות הילדים העברית ותולדותיה.

מורי ר' מרדכי בן־יחזקאל ז"ל

מאת אלכסנדר מלביאל

— א —

מלאו עשר שנה לפטירתו של הסופר ר' מרדכי בן־יחזקאל ז"ל. הוא עלה מגליציה לארץ ישראל, ושימש שנים רבות מורה בבית־ המדרש למורים "מזרחי" בירושלים בניהולו של רבי אליעזר מאיר ליפשיץ ז"ל. בשנת תשל"א הלך לעולמו בגיל 88.

הוא לימדנו תולדות הספרות העברית ודקדוק. יכולנו לראות כיצד חשוב בעיניו כל פרט ביו־ גרפי ופרטי. למשל למה הדבר דומה? — לתגר שכל סחורתו חביבה עליו ויקרה לו — בקטנה כבגדולה. שהרי דבר שלם מורכב מ־ חלקים, וכלל, בנוי מפרטים. ובהיעדר חלק מן הפרטים נמצא הכלל חסר, והשלמות — פגומה. לפיכך יש ערך ומשקל לכל פרט ופרט.

כאשר האדם מהרהר ברבותיו השונים ומנתח מה שלמד מכולם, יודע הוא לציין מה קיבל מכל אחד ואחד. לי זכור מורי המנוח ר' מרד־ כי בן־יחזקאל לטוב בעיקר בזכות דבר אחד: הוא הנחיל לי סגנון עברי. למדנו ממנו בסמינר הבעה עברית. כתבנו חיבורים על נושאים עיוניים ודימיוניים, ואילו נושאים מעניני השעה כמעט לא הציע לנו. כי נראים אקטואליים פשוטים הם מצד הענין. שכן עשוי אתה להביע דעות בציוריות, קלוטות מן העתונות, ולהוסיף עליהן את צמדתך. ואילו בנושא עיוני חייב אדם לבסס את דבריו על מקורות, על ידיעות של ממש. הנה, למשל, נושאים אחדים, שנתרתו בקייתני: כספים אין להם שמירה אלא בקר־ קע[1]; חנוך לנער על פי דרכו[2]; קידוש השם. בנושאים כאלה יש לעמול. הללו אינם תרגיל הבעה בלבד, אלא קודם כל תרגיל מחשבה ועיון.

מה היה מורי ז"ל דורש מתלמידיו? — "כתבו לי כדבר איש אל רעהו, כתבו בלשון פשוטה, וברורה" —, היה אומר בכיתה בשעת הנחיה בכתיבת חיבור על נושא נתון. הוא היה שונא מישבע של מליצות. המליצה, הבאה ל־ תפארת בלבד, שאינה משמשת אלא לקישוט, עוררה את חמתו. המליצה מטשטשת את בהי־ רות ההבעה. היא מכסה על חוסר תוכן, היא מלל ריק — מיותר ומזיק. לפעמים היה מתאר בדרך אירונית כיצד העלה תלמיד מליצה כ־ חכהו, ויקרה לו לוותר עליה. היאך ישמי"ש "פנינה יקרה" כזאת, ולא ישבצה בחיבורו — אף על פי שאינה מוסיפה כלום. ואין צורך בה.

שיעוריו בהבעה עברית וביחוד ביקורתו על כתיבתי לימדו אותי לקמץ במלים ולמחוק תיבה אחרי תיבה. סוד הצימצום, חכמת הריכוז — ממנו למדתי. ועל כך אחזיק לו טובה כל ימי. דרך זו מבטאת השקפה גדולה. היא מבליטה את ערכה החשוב של המלה, של כל מלה. לפיכך יש להיזהר מאינפלציה של מלים ולהי־ מנע מפטפטת נבובה.

בבריאת האדם נאמר[3]: "וייפח באפיו נשמת חיים — ויהי האדם לנפש חיה". ומפרש אונ־ קלוס בתרגומו: "והות באדם לרוח ממללא" — כלומר: הנשמה היתה באדם לרוח מדברת. ואכן הדיבור הוא מסימני הייחוד של האדם בין כל ברואי מטה. הדיבור הוא ביטוי לדעת שהיא כתר של האדם. כתב הפייטן: "הדעה והדיבור לחי עולמים" — וממנו ית"ש הואצלו לכל הנברא בצלמו. ומעלה יתרה למלה הכתו־ בה, שיש בה מטען רוחני קיים — לעומת המלה האמורה בפה, שהיא פורחת ואיננה. ועל כן חייב אדם לכבד את המלה הכתובה — ואל יעשה בה שימוש זול.

מסתו של מר בן־יחזקאל ז"ל על החסידות, שנתפרסמה לפני שנים רבות בירחון "השי־ לוח"[4]) היא דוגמה ומופת לסגנון ברור ותמ־ ציתי, שאין בו לא מליצות ולא בזבוז מלים.

— ב —

רבי מרדכי בן־יחזקאל הצטיין בפשטות, בצ־ ניעות ובענוה באורח חייו והליכותיו, בעבודתו ובאישיותו — כמאמר רבי מאיר[5]: "הוי צנוע וארך רוח". יהודי ירא שמים היה. ישר־ דרך והולך בתום, יהודי עממי המהלך בצידי דר־ כים. על אנשים שכמותו אומר הכתוב[6]: "אשרי תמימי דרך, ההולכים בתורת ה'".

עממיותו ופשטותו מצאו את ביטויין בשדה עבודתו הספרותית — סיפורי מעשיות. הוא המסור לסיפור העממי, לסיפור החסידי, המת־ אר מעשיהם הטובים של אנשי מידות, שגדולתם בפשטותם. את הסיפורים הללו, המבליטים מי־ דות טובות — שהם יסוד מוסר בחיי האדם מישראל שאב ממקורות שונים, ונתן להם לבוש מתוקן — "בשינוי לשון קצת" — בעברית נאה ושוטפת. סיפורי המעשיות נתגבשו על ידו למסגרת של "ספר המעשיות", אשר הופ"ע בדפוס בארבעה כרכים) בשנים תרפ"ו — תרפ"ט (1926—1929) בהוצאת "דביר" ועניינם הוא: הכנסת אורחים, גמילות חסדים, פדיון שבויים, הכנסת כלה; מידת הבטחון, השגחה פרטית; שכר מצוה; תשא ותתנא; צדיקים נס־ תרים, נשים צדקניות, גרי צדק, מליצי יושר, בעלי תשובה, ועוד ועוד. כשלושים שנה אחרי המהדורה הנ"ל הופיעה בהוצאת "דביר" מהדו־ רה מורחבת של "ספר המעשיות" בששה כרכים (תשי"ז/1957).

סיפורי המעשיות מושכים את הלב, ונקראים בעניין רב. ערכם החינוכי גדול, בשום שג־ בוריהם הם אנשי מופת, יחסים טובים לשמים וטובים לבריות, שחייהם מלאים מעשים טובים בדברים שבין אדם לחברו — מתוך אמונה תמימה בה' ובתורתו. המצווה אותנו[7]: "ועשית הישר והטוב בעיני ה'", והמדריכה אותנו[8]: "למען תלך בדרך טובים, וארחות צדיקים תשמור".

— ג —

רבי מרדכי בן־יחזקאל ז"ל לא זכה להקים משפחה, וערירי הלך לעולמו. בתקופת חייו האחרונה התגורר בבית תלמידו וידידו פינחס גולדהמר. מפיו שמעתי שהסופר המנוח השאיר אחריו עזבון ספרותי חשוב, יש בו סיפורי מע־ שיות, אשר נתפרסמו בעתונות היומית — ביחוד בגליונות של ערבי חגים — ובאלה שנותרו עדיין בכתובים. מלבדם מצויים בעזבון גם מאמרים טובים וחשובים על המועדים, שלא נתפרסמו מעולם. לאחר פטירת הגבר פינחס ז"ל, שהיה מורה ומנהל בית־ספר בירושלים, שמור העזבון הספרותי בידי הגב' גולדהמר תבל"א.

העזבון היקר הזה מצפה לגאולתו. הן לא יתכן שיוסיף להיות מונח לחדרי שיני הזמן — ויהא צפות וחנוח. שכן מצב עצוב זה הוא עלבון לסופר המנוח המיוחד הזה ועלבון לספ־ רות העברית ואף תעודת עניות לאגודת הסופ־ רים העבריים וביחוד לאיגוד הסופרים הדתיים. הגיעה איפוא השעה לעשות!

עזבונו הספרותי של רבי מרדכי בן־יחזקאל ז"ל יכול לפרנס כרך אחד (או שנים) — המשך לששת הכרכים של "ספר המעשיות" שבהוצאת "דביר". ראוי ורצוי מאוד להכליל בכרך החדש גם את מסתו הגדולה "למהות החסידות", שנתפרסמה ב"השילוח" (כמדומני בכרכים כ"ח—ל'), ואשר נשתכחה, ואיש לא ידעה כיום.

ביום ו' בשבט השליא נערך בירושלים באו־ לם "ישורון" ערב זכרון לסופר המנוח "יקיר ירושלים", מטעם האגף לתרבות תורנית של העירייה ואגודת הסופרים העבריים. במסגרת זו השמיע מר פינחס גולדהמר פרקי תולדות חייו של רמב"י ז"ל, ואילו פרופסור דב סדן קרא מסה נפלאה רחבת ידיעה על הסופר ועל יצי־ רו ועל בית גידולו בגליציה.

מן הראוי והמועיל שגם שני דברים אלה ייכללו בכרך החדש במסגרת הביוגרפיה של הסופר המנוח. הוצאת הכרך השביעי המוצע תשלים את כתבי ר' מרדכי בן־יחזקאל, ותשמש הזדמנות נאותה להפצה מחודשת של כתביו — לכבודו ולכבוד הציבור הדתי.

הערות

1) מסכת בבא מציעא דף מ"ב א.
2) משלי כ"ב, ו.
3) בראשית ב', ז.
4) "השילוח" — ירחון עברי לספרות ול־ מדע. נוסד בשנת 1896 ברוסיה על ידי אחד־העם. שהיה עורכו בשנים הראשונות. אחר כך היה ח"נ ביאליק העורך, ומשנת 1910 ואילך נערך על ידי יוסף קלוזנר. משנת 1920 התחיל להופיע בירושלים עד שנסגר בשנת 1927.
5) מסכת אבות פרק ד' משנה א'.
6) תהלים, קי"ט א.
7) ראה אנציקלופדיה לספרות בעריכת ברוך קרופניק, ה"א — כרך א' עמ' 772, בערכו. 38 דברים ו', י"ח.
9) משלי ב', כ'. ועיין במסכת בבא מציעא דף פ"ג, א.

ארץ־ישראל בספרים

מאת אהרן ב"ד

עולים ומעברות, 1948—1952, עורך ד"ר מרדכי נאור, הוצאת יד יצחק בן־צבי, תשמ"ז

בסידרת "עידן", מטעם מרכז רחל ינאית בן־צבי ללימודי ירושלים, יצא הפרסום השמיני, המביא את תולדות חיי המעברות, הקליטה הגדולה של מדינת ישראל בשנותיה הראשונות. כאן מקורות, סיכומים, פרטיות נבחרות וחומר עזר, הכל מלווה בתמונות, ציורים, שרטוטים, סטטיסטיקות ועוד.

המאמרים השונים נוגעים בהיבטים רבים של הע־ ליה הקליטה, שלא ידועה כמותה מאז היות עם ישראל לעם על אדמתו, מאז ימות עולם. מאמר רא־ שון הוא על גם העליה הגדולה ואחריו על בדיקות העליה; המאבק על העליה הגדולה, מאת יצחק רפאל; העליה הגדולה ומפעלי ההתיישבות החקלאית, מאת רענן וייץ; המעברות מדיניות הבצע — ההר־ בסיה הכללית; יעיצה עד הפיתוח; הדראה; חינוך תרבות; אבטלה; סוציולוגיה — וכו'. אלה חלק מפרקי הספר.

בה חסר מעט בספר, הן הבדיחות שהילכו בארץ בתקופת העליה והקליטה. לשון חדשה שצמחה בתע־ רובת של בציגי לשונות מארצות שונות. כן חסר פרק על האבת בקליטה — ניצול המעברות לצרכים פו־ ליטיים של מפלגות חילוניות, נגד האמונה וקיום המצוות וכו' דבר שכננים להצבעה, כדוגמת בכיתתו מפרסום זה.

סידרת "עידן" קנתה לה את מקומה בקריית־ספר שלנו, והספר הנסקר הוא נדבך נוסף בספריה.

●

שנת שבתון, השמיטה: פרקי חיים ומעשה, עורך שבתאי כץ, הוצאת בית־ספר "חורב"

החוברת, בת 83 העמודים, מביאה את נושא הש־ מיטה גם לאלה שאין להם ידע מוקדם במצווה זו. המחבר מתחיל עם עכירת ההיסטוריה, ממשיך במצוות השמיטה ושפטי מצווה זו, בפסוקי מן המקרא ומן התורה שבעל־פה, מן הרמב"ם ומפרשי התורה, עד לפוסקים שבדורות האחרונים.

בהמשך מביא איתנו המחבר אל בעיית הביטחון בקדוש־ברוך־הוא בהבטחתו: יבולים לשישית, עבר צית הכנימית, ולהובל. פרק אחר מטפל בשביעית ו־ ארץ־ישראל, או המשיכה ואי שמירתה המביאה ל־ גלות, עד אשר תרצה הארץ את שבתותיה, ותביא הגאולה.

מכאן עוברים אנחנו בחוברת אל מצוות היובל, שאינה נהוגה היום, ואריה בקרוב שוב תהיה נוהגת, ובכות לה — מצות ההקהל, במוצאי שביעית.

לאורך הספר מוצאים אנו מאלית לציון להתפ־ ניתה. בסוף ביבליוגראפיה נבחרה, שחלק מן הפרסו־ מים הנזכרים בה, יצא לאור אך בזמן האחרון, להם חדשים כאמור.

בתוך ההגשה של החומר ייצא נשכר כל תלמיד זה, כי הוא עזר בהוב לעם. ביותאם לכל תכניו.

●

שביעית להלכה ולמעשה, להב שאול דייכ־ נברג, הוצאת המכון לחקר החקלאות על פי התורה

פעילה יפה עשה בית־המדרש הגבוה להלכה בה־ תיישבות החקלאית ירושלים, שהוציא את הספר, בהוצאה מבוכן. בעריכה השתתפו הרב יוסף אפ־ רתי, הרב מרדכי לבנברג והרב משה פרידו. הספר מטפל בהלכה שנת השמיטה, מיפול בגינות נוי בגינבים, הלוית לספם זה יכולות גפן הבית, ועב־ לים הגננים. בעלי הגינות ואחרים, למצוא ידיהם ורגליהם בהלכות שמיטה בנושאים הנידונים.

כאן פרק על נטיעה חריצה בערב שביעית, ו פרק המגדיר את המלאכות המזיקה, מלאכות הבאות להציל מנזק — לאוקמי ולא לאברויי — והשיפו השונים. מה מותר ומה אסור ואיך, בגינות הנוי, בחצר, קדושת שביעית ואיסור ספיחין, יבנה בבתים משותפים, ונספח לעצי הספרא כלליים, פרטי צבירת ופעילים, מתוך נספח זה אפשר לדעת ההלכה ביד.

פה חובר רב בספר שלמרות שיש בו 96 עמודים בלבד. הרהיו כולו הכתיק את הכריבה.

●

פרסומי החברה להגנת הטבע — תל־אביב

החברה להגנת הטבע מוציאה כל הזמן פרסומים את בסדרות ואת פרסומים העומדים בפני עצמם. הם בלילים הגינות, פרסיטים, מפות ועלונים, דיאגרמות וסטטיסטיקות ועוד. לאחרונה יצאו הפ פרסומים הבאים: אביב בטבע — פעילויות לשנת ולכיתה, מאת שלמה מרון; ראם — עלון מרכז המידע על יונקים, החוברת מספר 5; העזניה — עלון מרכז המידע על עופות דורסים, עלון מספר 11; צפ־ רית — עלון מרכז המידע על ציפורים, מספר 4; תבל הכבוד, מאת דן גדית; ואנציה "בריל צבגל סוף" — פרשה בתולדות התפלה, מאת צמיםס ריי קליין, חלק מן החומר יוצא לאור יחד עם אוניברסי־ טת תל־אביב.

החומר פרסומים אלה מיועד למתעניינים בנוש־ אים, יבא להשיגם מפרסם לפרסום ומחוברת לחוברת את התחדשים האחרונים בבקצות.

●

ראשון־לציון, זכרים דברי

החוברת בת 68 עמודים, הגדושה ציורים תמו־ נות איורים ומפות, מגישה את ראשון־לציון בעבר ובהווה בציורם של מאמרים קצרים ביותר. על נושאים רבים באחד: הילדה ראשון־ציון מיסי־קודם בקיצור נמרץ, המושבה המקופית, עליה והשתר־ שות ביכירנו; הטעקה, תעשייה חינוך, מירשת, דמ־ יות, תרבות וכו'.

והיות שהעולים הראשונים החושים לראשון־ציון היו תימנים, יש כאן פרקים על צחות לשון, בשנים ויחוות, בשיר ורוח, ביני משקה, צמחי מרפא, הי ר־ צימה. הקרובים להיבנים או למבכה ולפולקלור הי תימני.

ההביטה משלימה את הטקסט, והמפות עוזרות להתמצאות בתוכן חלק מן המאמרים. בסוף החו־ ברת ביבליוגראפיה ומפת האיזור.

●

ארכיאולוגיה — בטאון אגודת הארכיאולוגים בישראל, גבפר 1

החוברת הראשונה של אגודת הארכיאולוגים בי־ סית בנושאים מדעיים, אך יש בה גם מעט בבעיות האגודה — בעיית בני עבודה ובציות סוציאליות של חברי האגודה.

אחד הנושאים, שלו משעשת חובית החוברת — ההרסה הפלשתית, ובהרבה בהינות. כן יש כאן מחקרים ומאמרים בנושאים אחרים, כגון: מבנים פירסקים באיזור בארשבע וההתיישבות בהם; עב־ רי עיצורים, מוצרי גייר קרקע באחת התקופות, וכדו־ מה.

בסוף החוברת, שאנו מקווים שיהיו לה חוברות נוספות, רשימת עבודות שהוגשו לקבלת תואר מוסמך או דוקטור. הכריע והוציא עבודתו, הוצאר לב צעיר.

החוברת בשיבה זו. בדרך זו. נאמנו לה נתיב בין כל חובבי ולומדי ארכיאולוגיה.

هكذا في الاصل

● עיר שרובה ישראל

בארבע־עשרה שנה עברו מאז יצא כרך א' של „זכרון שלוניקי", ובשל פטירתם של כמה מהעושים במלאכה ובגין סיבות טכניות שונות, נתעכבה עד כה הוצאת הכרך השני, המשלים ספר שהושקעו בו מאמצים ואהבה אין־קץ. עתה ניתן לברך על המוגמר, על ספר המציב יד לאחת הקהילות היהודיות המעטירות בעולם, שרשמה פרקים רבי־זוהר בתולדות עמנו.

זכרון שלוניקי, גדולתה וחורבנה של ירושלים דבלקן, כרך ב'. העורך: דוד א' רקנטי. הוועד להוצאת ספר קהילת שלוניקי, תל־אביב. 25 עמ' + 48 עמ' באותיות פגיוליות.

שלוניקי היא לא „סתם" עיר האם בישראל — זו היתה עיר שרובה ישראל. כך, למשל, חיו בשלוניקי בשנת תרע"ב (1912) כ־80 אלף יהודים, מתוך מספר כולל של כ־150 אלף תושבים. בכרך שלפנינו נקבצו מחקרים, מסמכים, מאמרים, רשימות וזכרונות, המקיפים כמעט כל תחום אפשרי בחייה של קהילת שלוניקי, בעיקר בדורות האחרונים. בספר, המעוצב בצורה מהודרת, משובצות תמונות רבות, אשר גם מוסיפות לוויה חן לדברים וגם מהחשיבות פרטים שונים הכלולים בחומר. והמאמרים והרשימות הם ברובם פרי עטם של יוצאי שאלוניקי, אך יש גם דברים משל אישים דוגמת הרב הראשי לישראל, הראשון לציון הגרב"צ עוזיאל זצ"ל, יצחק בן־צבי, דוד בן־גוריון, רחל ינאית בן־צבי, ד"ר זאב שץ ז"ל ועוד.

הספר כחולק לחמישה שערים, ובראש כל אחד מהם הקדמה קצרה. בשער „העיר" באים פרקי היסטוריה, דברים על השכונות היהודיות בעיר, אישים ודמויות, אירועים בתקופות שונות ועוד. השער הבא סוקר את חיי הקהילה וכך מתוודעים אנו אל מוסדותיה בתקופות שונות, למפעלי החינוך ששקקו בה, לפעילותה המסחרית והכלכלית של יהודי העיר (בלט חלקם בעסקי הספנות והתובלה הימית) ולבעלי המקצועות שבלטו בקרב הקהילה. השער הגדול ביותר בספר מוקדש לחיי קהילת שלוניקי. כמה מאמרים מתארים אותה כאחת מערי הדפוס הגדולות בעולם היהודי (הביבליוגרף אברהם יערי ז"ל סיפר בזמנו כי יש בידו בכתובים רשימה של למעלה מ־3600 ספרים ופרסומים שנדפסו בשלוניקי משנת רע"ב — 1512 עד שנת תר"ס — 1900, רובם בעברית ומיעוטם באספניולית !). חטיבה רחבה בשער זה עוסקת ביצירה הרוחנית והספרותית של יהודי סלוניקי, ובהמשך באים זכרונות ורשימות על צדדים קיצים של חיי קהילה זו. לאחר שער „האנשים", שבו ביוגרפיות קצרות על אישים מקהילת שלוניקי, בא השער החותם את הספר — „החורבן". בפרק זה מתואר חורבנה של קהילת סאלוניקי בשואה. היום נותרה בעיר קהילה יהודית קטנה, אך כפי שנאמר בספר, „מעץ יהדות שלוניקי נשתל בארץ לפני המלחמה — בטרם־נגדע — ענף רך שהלך והתחזק עם השנים. ענף זה גדל והיה לעץ ביער־קיבוץ הגלויות, העלה פארות, הצמיח עלים, הנץ פרחים, והוא הולד ונותן פרי הילולים בכל תחומי העשייה ; בתי כנסת רבים נוסדו בארץ על־ידי יוצאי שלוניקי ; מוסדות עזרה וצדקה, מפעלי תרבות רבים ושכונות וישובים הוקמו על ידם ; רב חלקם במלאכה ובהרושת, בבנקאות, במסחר ובתעשיה, בימאות ובדיג, בתורה ובמדע, בפעולות המחתרת ובלחמות צבא ההגנה לישראל".

● בפרד"ס המלים

מהו פשרה של המלה „גימטריה"? כמה תשובות ניתנו לכך. יעקב ריס בספרו זה מציע רעיון מקורי: האות ג' מסמלת סכום חשבוני יסודי, לפי כלל היסוד : א+ב=ג. גמטריה היא מדידה וספירה, מיסוד המים של העומר שבו ימי הספירה, וביחוד גימטריה. הגימטריה היא אחד מיסודותיו של ספר זה, שנועד להוכיח כי כל מלותיה של הלשון העברית מקורן בספר התורה בלבד, ולא כפי תיאוריות בלשניות הקושרות את חלקן לשפות שכניות עתיקות ואחרות. המחבר מציין, כי ביאורי מלים עיקרם מבוסס על רעיון חילופי האותיות לקבוצותיהן, שינויי מקום האותיות במלה, בסדר שונה ובגימטריה, כאשר שורש המלה משמש בסיס לגימטריה והוא קשור למלת־מפתח מכיילת המשמשת מקור רעיוני להבנת המשמעות שמאחורי המלים.

יסודות הגימטריה והגיאומטריה של הלשון העברית, חילופי אותיות וגימטריות ע"פ יסודות הקבלה, מלון עברי מקורי, חלק ראשון, אותיות א' ב' ג' מאת יעקב ריס. הוצאת „מאורי" תל־אביב.

אין זה ספר מדעי, והוא מבוסס על יסודות הקבלה. יש בו שילוב של מחקר לשוני, סיור בפרדס המלים ומדרשי מלים. בפתח הספר מסביר המחבר את שיטתו במעצות רזי המלים, ובין היתר מציין כי רוב המלים בלשון הקודש מקורן במלה „יהוה", שהיא 11 בגימטריה קטנה (שבה אין מחשבים את האפסים). מלה זו, הן בגימטריה הן בחילופי האותיות בכל הצורות האפשריות, משמשת נקודת־מוצא לרוב המלים בשפה העברית. לאחר הסברת עקרונות שיטתו בא עיקר מפעלו של יעקב ריס — החלק הראשון של מלון עברי מקורי, ובו מלים המתחילות באותיות א', ב', ג'. בראש כל אות דברי הקדמה על סיבה מבחינה לשונית ורעיונית. ישוב לא נבקר כאן מקום הגימטריה. לאחר מכן באות המלים עצמן וליד כל אחת מהן מקורה והמשמעותה. כדי להמחיש את דרכו המקורית של המחבר נביא דוגמה אחת. מקורה של המלה „אומה" היא „אם" — הלאום ביהדות נקבע לפי האם. האות מ' היא המכריעה במלה „אמא" ובאותיות סתים היא מורכבת מן האותיות כ"י כפופה מחוברות. כ"י הן בגימטריה 26, כמניין אותיות השם המפורש. הפיו מקורו בכ"ב אותיות לשון הקודש ומכנו מקבלים את הקב"ה שהוא היסוד למלה נקבה (כל זאת לפי סוד האותיות המתחלפות כפי שמרומז ב„ספר היצירה").

תוך סיור בפרדס המלים שבספר מתבררים עקרונות וכללים התחומים על עצמם במלים שונות, וכך רואה אתה שלנגד עיני המחבר משנה סדורה ושיטה מגובשת, שפירותיה במלון עברי מקורי, שהספר שלפנינו הוא החלק הראשון שלו.

● הנחיות לשופט בקביעת העונש

לא פעם נמתחת ביקורת בישראל, כבמדינות אחרות, על חוסר אחידות בענישה. קרה לא פעם ששני שופטים מטילים על אותה עבירה עונשים שקיים מרחק ניכר ביניהם. יש שעל עבירה הנראית קלה בעיני הדיוטות, ואף בעיני מומחים, מטילים עונש חמור מזה שחורצים על עבירה הנראית קשה יותר. רות קנאי במאמרה „הנחיות לשופט בהפעלת שיקול דעתו בקביעת העונש", דנה באחד ההיבטים של המהפכה הפוקדת בעשור האחרון מדינות רבות בארה"ב בקשר להליכים על קביעת גזר הדין. המאמר מתמקד בשיטה חדשה לקביעת גזר הדין באמצעות הנחיות לשופט. שיטה זו נקבעה בכמה מדינות בארה"ב והיא תופעל בעתיד הקרוב במשפט הפלילי הפדרלי. שיטה זו מבוססת על מערכת של הוראות המופנות לשופט ומכוונות אותו בקביעת העונש לעבריין הנמצא בפניו, והן מבטאות את השיקולים שלפיהם נקבע העונש. הדבר נעשה לפי שקלול של חומרת העבירה ונסיבותיה ושל נסיבות הקשורות לעבריין, ובעיקר עברו הפלילי. ההוראות מפנות את השופט לעונש ספציפי, המבוטא כמנווה של מספר חודשי מאסר, ומנעם לשופט להטיל על העבריין תקופת מאסר הנמצאת בתחומי הגרות. שיעור המגורה שונה משיטה לשיטה. ריבון הגדול של ההנחיות ערוכות בצורה של טבלה הערכות בתוכה את העונשים המוצעים לכל צירוף של חומרת העבירה ונסיבות בעבריין. רות קנאי סוקרת את השתלשלות השיטה מאז שהונהגו יסודותיה על־ידי צוות חוקרים במכון שליד אוניברסיטה אלבני בשיתוף־פעולה עם שופטים; מנתחת את מרכיביה ובוחנת כמה יתרונה בה כדי לבצוא אם אכן נכון לראות בה שיטה להנחיית השופט בהפעלת שיקול דעתו בקביעת העונש, ולא שיטה המבטלת את שיקול הדעת, ומעלה כמה בעיות הדורשות פתרון.

מחקרי משפט (ה), עורכת צפורה כהן. הוצאת אוניברסיטת בר־אילן, רמת־גן. 274 עמ'.

בקובץ החמישי של „מחקרי משפט", היוצא מטעם הפקולטה למשפטים באוניברסיטת בר־אילן, עוד שבעה מחקרים, רובם קשורים במשפט האזרחי במדינת ישראל : הגבלת חופש העיסוק של עובד מכוח חוזה (מנחם גולדברג), הסעד למקרה קיפוח — מהותו והיקף תחולתו (צפורה כהן), הפיחות במעמדה של הבצלות באפקלוריה של מועד העברת הבצלות בספר כיסלסלין (שלום לרנר), על יסודות הכבילה שבהסדר ההוצאות — חדש ואין חדש (משה בוירנובסקי), מעמדם של קורבני היתום במשפט העברי ובחוק הכשרות המשפטית והאפוטרופסות, תשכ"ב — 1962 (יעקב ק' רייניץ), שיקולים בהגנת ידע כללי הגנת מידע ביסוד בקשה ליישוב תרופה חדשה בישראל (אברהם אלתר), הערות בדבר היחס שבין הפקעה ללא פיצוי לפיצויים בגין שינוי ייעוד (רוני בר).

● בחותם ארץ־ישראל היפה

שמש הוא שם משפחתו של מחבר הספר, גבריאל (גברוש) שמש, ו־36 השירים המכונסים בו מבטאים תחושות, הגיגים שלו והוויות מההווה ומהעבר. כל־שהשירים ב„שמש" התומים באישיותו ובהווי של גבריאל שמש. אך השמש היא גם ביטוי הזיור בבהה שהשירים שיש בהם הרבה מראות טבע, נופים ואהבת ארץ ישראל — „שיר אביר לשדות המשתרעים עד אופק / לריח הציר הנוהן טעם־אביב לנבכה / שיר לבפור בהרה צפה וכשרות, / לפרפר קטן לבן, אבי הדמכה / שיר אשיר לשמש בו בין ערביים / לריח ים קליל, להכלת שכים...".

שמש, שירים מאת גברוש. איורים : ויליאם רואו. עיצוב ועטיפה : אורי סלע. הוצאת דפי זאב, תל־אביב. 56 עמ'.

המחבר, שהוא מנהל המחלקה ליחסי ציבור וחובר קואופרטיב „דן", עוסק בדרך כלל בחיבור רבע ופרוזאי. בשיריו מתגלה רגישות ויראית הדה של מראות ושל תופעות, בשירו משתקפים פרקים בחייו — כחבר קיבוץ, כחבר מחזור א' של הנח"ל, כלוחם בדרבית במלחמת השחרור ובמלחמות ישראל, ורבים מהם מיתגים בחותם ארץ־ישראל היפה על שלל נופיה, מראותיה וייחודיה.

ש. יהושע

האסתטיקה ומחשבת חז"ל

מאת אברהם בלאט

התורה האסתטית, במידה או כערך, מרכיבים את המנות עולמו של פרופ' יהודה פרידלנדר, המתמקדת בין הפילוסופיה של אפלטון, ה„פואיטיקה" של אריסטו, מחשבת ישראל והתפיסה האסתטית אצל חז"ל. בעוד בפילוסופיה היוונית שימשו האמת, הטוב והיפה כערכים, הרי בתנ"ך וביהדות רק הצו האלוקי של המוסר הווה ערך עליון.

התורה האסתטית, המתחקה אחרי בעיות היסוד של האמנות, באה לבחון את מהות הקשר והתהליכי היצירה והיא חלק בלתי אמצעי אצל היוונים הקדמונים ואילו בתפיסה האסתטית במחשבת חז"ל, היא רחוקה מלהיות נדבך ברור ולכאורה אף נטע זר מבחוץ. באסתטיקה בת זמננו הפך סארטר את הספרות למחולה ואחריו לא שיווה לה זכויות יתר. אין האסתטיקה כדיסציפלינה נורמטיבית שהוגדרה ע"י אלכסנדר גוטליב באומגרטן כ„מדע של ההכרה האחשנית" (בשנת 1750) נמצאת פגומה כמונה, בעולמם של חז"ל — גם אליבא דיהודה פרידלנדר.

(אמנם גם הפילוסופיה (לדעת יצחק יוליוס גוטמן) הגיעה מאוחר לעם היהודי ולא בכוחו של עצמו, כי אם בקליטת נכסים בתחום יווני מובהק — מכאן שגם התפיסה הפילוסופית האסתטית, במידה שהיא חדרה לעולם היהודי, היתה בבחינת כלי מושאל מהעולם החיצוני.

ניצב לפני השולחן דהוד כולו כמיתר דעינו: מרצדות א: כבושות בספר שלפניו והגה את המלה בהקפדה ובנגינה־נגינה. הוא הופך בכוחו את אפלטון על פי האק או הלפרן, ומתחבטו האסתטיקאיות גולשה לצהים לאורע של ייה אי לאירוע שבבית, והכתה, אשר רובה כבילה בשים. ביה ארון ומעלה השנת כ„תנא דבי אליהו" אי הרהור למחשבה בספרית הבודדית.

פרופ' פרידלנדר הוא נשוי + 5 וסבא לשתי נכדות. הוא נולד בתל־אביב בשנת 1934. במחזור א' ב„צייטליך" שבו האב, הרב שכבון היה מורה ומחנך ליהודה התלכיה, ואף בני הנכד היה תלמיד של הסבא. הוא ביגר „בית דיה" ו„בייטליך" ולא למד בישיבה הירכית. האם היא שגרמה לפניית הבן אל המסלול ההומניסטי ואל האקדמיה, הבדריל זית מהסלול הריאלי. מכאן שיסודותיו ההיסטוריים מניבים פרי. יהודה פרידלנדר למד ספרות ההיסטוריה אצל ד"ר דב אברהם הי"ד אליעזר שטרן וב„בר אילן" בשנת תשי"ד היה תלמידו של פרופ' שורץ ופרופ' ברוך קורצוייל. הוא היה הדיקטור השלישי באוניברסיטה העברית, הדיסרטציה שלו היתה בנושא „תנודות ב שני מעוזם של עיקרי יסוד בשירה העברית בת ה ה"י ה"יט".

בלמים וקווים אדומים

הוא ההג"ל ושנה להמחשבה האסתטית, שכן אם אין פנים לבדיקת התהליכים ליצירת הקריאה בין המחשבה האירופית, אין נקודת מגע בביסית. סופרים עבריים שהיו תלמידי חכמים היו מושפעים מהגות אסתטיות של חז"ל. די בלי שיוגדרו די צרכן. בימי הביניים לא היתה מלחמה בין דת וחול. או בקע בין הרשויות, ובניית סיכומים דתיים בתבנית דתית לא הפכה את הכותב לסופר דתי. כיוון שהמטוביקה הדימורים אינם מבטחים לספרות מוגדרת ואילו בזמן החדש הספרות העברית היתה הרסה — לפי הגדרת פרופ' קלויזנר — מכיוון שהיתה חילונית, אך התלמוד הצעיר אינו מוכן לראות את הספרות בתחום מוגדר עצמאי ואינו מוכן לנתקה מרצף של תרבות, מסורת לאומית, או המורשת הקלאסית, וזאת תוך נסיון להיד לעצור איזון בין הנחת יסוד אסתטית לבין פירוק חוקספרותי שיש לו רלוונטיות בטקסט. כך, למשל, משמשת הסאטירה כזאגר לכל דבר שיש לה מסגרת מותחמת, אך מאידך גיסא — אי אפשר לצפוק בסאטירה ובמלחמת התרבות המשתקפת בה ללא הרקע ההיסטורי, התרבותי והדתי. „אני פניתי לסאטירה משלוש סיבות: אישית, אסתטית וההיסטורית. מבחינה אישית — הרי כל אדם נמשך לתחומים שכהם צבוע תולדת חייו שיש בכך מעין סובלימציה. שאדם במודע, חוקר מחוות, שיש להם נגיעה לביאורפיה הרוחנית שלו שקיבל מבית אבא וסבא. במבחינה אסתטית פניתי לסאטירה לפני למעלה מעשרים שנה, שכן הסאטירה בתקופת ההשכלה היתה במשבה ואי אפשר להעמיד את יוסף פרל בשורה אחת עם סמולנסקין, והסאטירה של מאפו „עיט צבוע" עולה על „אהבת ציון" או „אשמת שומרון". מהווית ההיסטורית הרוחנית היה ברור לי שיהודי החי במדינת ישראל בימינו אינו מסוגל להבין את שורש המאבק בין היהדות הדתית והחילונית בישראל, מבלי לעקוב שלב אחרי שלב, במלחמת הרבנות שהתנהלה ממשה מנדלסון ואילך".

פרופ' יהודה פרידלנדר שנוטה לפעמים בשיעוריו ל„בימה" של דרמטיזציה או סרקאזם בנוסח קירקגורי, מסיים עם זאת שהוא נוהר כמשיפוט לא אסתטי. גם כאשר הוא דן במטען הערכי של היצירה, „דעתי הפרטית בנושא תרבות, דת וחברה, אין לה כל השפעה על ההערכה האסתטית של היצירה הספרותית ובנושא זה הוא מכהיר לי את ויכוחו הנוקב עם פרופ' אברהם ריבינשטיין המנוח בנושא בשבים־זינגר עליו קרא הגר. יתר על כן, „אני מוצא את עצמי מתנגד בכל וכל לעולמם הרוחני של צמם עוז וא.ב. יהושע, אולם את יצירותיהם מבחינה ספרותית אדע לאבחן ולשפוט מבחינה אסתטית גרידא. החלטיות זו לגבי קביעה — יש לה בכל אופן בלמים וקוים אדומים. כי יש נם כאלה, כי תרבות אומרת ניזון בתוך רצף פות אפילו לגבי ת.ס. אליוט שדיבר על מסורת וכשרון אינדיווידואלי. וכל משורר בן זמננו המפגין דיסואוריות אסתטית אך היא מניבר למסורת עמו והורתו אינו מקבל עליו. כל שיר עברי שיכול אני לתרגמו לאנגלית או לגרמנית מבלי שההשם שהוא נפגע, איני תופס אותו כלל וכלל, ומכאן המסקנה הברורה שרבים מהמשוררים הצעירים בני דורנו, אינם לרוחי.

אסתטיקה מאמינה

עימות זה בין עולם האומנות של חז"ל וההשקפה על היצירה האמנותית, — הוא בעצם אותו כר נרחב (האלי „עקב אכילס" א. ב.) בין מסורת ותרבות על מעמדו של היפה, שאותו מתמודד פרופ' יהודה פרידלנדר לכל אורך מסלולו האקדמי, למן היום כאשר פנה ללימודים הומניסטיים בבי"ס „צייטליך" בתל־אביב ועד היום עת הוא צועד בטוחות בשבילי „בר־אילן". גלישה זו ליופי שאין לו מימד עצמאי לפי אפלטון והוא רק חיקוי לאידיאה — פתוחה לפני המלומד הצעיר את השערים אל היצירה האנושית של העולם הקלאסי והזמן החדש, אך סגרה עליו את העולם היהודי האזוטרי, שאינו מייחס ליפה את ה־גורמה הסובלימטיבית של דיסציפלינה, כי היפה אינו יכול להיות כי אם מהודו של האמת והטוב. פרנץ רוזנצווייג, אשר בימים אלה חוגגים מאה שנה להולדתו, יצק פעם מטבע לשון של „מדע מאמין". בהיותו אינטלקטואל מתכולל שהתחבט ומצא את הדרך לבנות מציאות אחרת, ובהסתמכו על הרב שמשון רפאל הירש שעקב אחרי „יפיפיותו של יפת".

פרופ' פרידלנדר אינו נבוך בבחינת „אוטסיידר" של ליברליזם רוזנצווייגי כי אם שותל וגנטע בקרקע ובאמונה היהודית, ולא אחת אתה שומע הבדיקה למדינת בשעת שיעור, אם ציטוט ארמי מדוייק מתוך התלמוד. עם זאת הוא מצוי בדילמה לא קטנה, כאשר הוא נדרש להפריד בין עולם האידיאות והאפלטוניות. היצירה האמנותית, אריסטו הבחין בין שלושה מושגים של — א) אלוגה (בפתח) דבר שהוא אירציונלי בתחלס, ב) אלוגה (בסגול) — אירציונלי שיכול לקבל הסבר רציני. ג) לוגה — ההכרה. כי לכל אמן יש טבע משלו בעיצוב על דרכי המבע המקובל. ואילו הומירוס קורה למשורר כיצד לספר את הכזב המתחבר. היכן איפוא כאן מקומו של איש האסתטיקה המאמינה, שלגביו ההלכה כוללת את כל יסודות החיים? איך נראה איפוא האינטלקטואל היהודי המנתח תרבות ואסתטיקה בהיותו שרוי בתוך התודעה היהודית והדתית המתחלחלת ורוחשת בו?

פרופ' יהודה פרידלנדר, שהוא חלק בלתי נפרד מהנוף בקמפוס „בר אילן", מיצג, ללא עוררין כאחד הדוקטורנטים הראשונים, את האב־טיפוס של מי שגדל וצמח עם היכל המדע והתורה ואישיותו המשכלית משקפת ללא ספק את היהדות המיוחלת של התרבות הפיוטית הפילוסופית. במקביל לתרבות התורנית, כאשר מחד — פירושה תרבות שכלתנית + דמיון הרגש, ומאידך — סמכות דתית ואמונה ב„עילם חסד ייבנה". במאמר „ראשי פרקים לתפיסה אסתטית במחשבת חז"ל" מנסה יהודה פרידלנדר להתייחס לשאלת מעמדו של היפה כערך. הוא מפליג אל המדרש, אל המעשה ששאל טורנוסרופוס הרשע את ר' עקיבא: „איזו מעשים נאים של הקב"ה או של בשר ודם" או אל מסכת נדרים ס"ו ע"ב, שם עולה שאלת הדרכים להתרת נדרים, ועל מושגים „מהו ראש באה, עינים נאות", או לתפיסה אסתטית יוונית קלאסית. המלומד נזקק לספקנות שונות במסכתות שונות בענין הטוב והרע, האמת והיפה, אך עם כל השקידה בנושא לבייוור ההרמוניה והמצב ילרגישותם של חז"ל לרובד האנושי ולרובד האלוקי במבנה הטקסט המקראי — התשובה נשארת דחוקה שכן הוא אינו יכול להצביע על גרעין מבשי של מחשבה אסתטית, וה„זה אילי ואנווהו" אינו כי אם ספה. למרות זאת, ואף על פי כן, טוען פרידלנדר שחז"ל לא נרתעו מעיסוק באסתטיקה בשלבם אותה בלימוד התורה ובבחינת מן נוסף לפירושה, האידך זיל גמור...

לא ערך עליון ומוחלט

פרופ' פרידלנדר ממליך ב„אני מאמין" שלו, אינני מאמין בחזית הפרש ללא ניכויה, שהיא בעצם אנרכיה. שכן גם האמן חייב להיות כפות למגבלות מוסריות כמיסויות, שהוהן אין לעבור. האסתטיקה היא בעיני ערך, אך לא ערך עליון ומוחלט, משום כך התנגדתי בחריפות לביטול הצנזורה על האמנות. אינני רוצה שהאנזורים יהיו פוליטרוקים. אך אני מחייב את קיומם. זאת יעוד, גם כיהודי שומר מצוות, קרובה לי כל יצירה ספרותית, ויהא הבסר שלה שכל שיהיה, אך כל זאת כל עוד האבן נתלבש. כי אני מזדהה עם י. ל. פרץ ש„אדם הרשיטש בי עולם וסיכן שאלה עותה די בלבו — ידידי ורעי הוא". אני באותי ל„בר אילן" ללמוד וללמד, באמונה, כי היא המרכז העליון להינוך ותרבות במדינת ישראל. אך בדיעבד ניצר מצב שהתרוצה על החברה החילונית לפיתוח האקדמיה ב„בר־אילן" עולה בהרבה על הריקה הציבור הדתי המאורגן שנאבק בני או פולול בנו. זכורני עניים רבות, כאשר תלמידים כבתי ספר כלליים הגיעו אלינו עם ציונים של תשע או עשר, ואילו מבתי ספר תיכוניים דתיים הגיעו תלמידים עם ציונים נמוכים. בהיותם בטוחים ש„בר אילן" תקבל איתם. אך פרופ' סודצווייל הצדיק דווקא את בעלי הציונים הגבוהים וכך נהגתי גם אני. יהדבר השיור את רישומו". פרידלנדר מתחייב עם אחרים אך גם עם עצמו. שכן ברור לי שיש הבדל בין האוניברסיטה הדתית כפי שהיתה בחזון ...

פרופ' פרידלנדר הוא גבר צנום, אלגנטי וזקוף, שפעמת שער מפוחרת מקיפה את ראשו החבוש כיפה, וזקן שחמום מהודר מעטר את פניו המאורכים הסגפניים. הוא לבוש תמיד ב„תלבושת אחידה" של מקטורן משוכץ בצבע אפור בהיר וכתונת מגוהצת בגון הבזי עם עניבה בגון חרדל המהודקת לאורכה. מחדרו ב„מרתף הארגונסינאי" הוא עולה לבניין הכימיה בחדר 314, כדי להרצות „על היסודות האסתטיים של הספרות", ובחדר 102 בבניין בי"ס להינוך על „מבוא לספרות עברית חדשה". או בקורס „על סאטירה" שזהו „הכוס הזיכינגני שעליו היא רוכב שנים רבות. היא

דיוקן וקתדרה

עם פרופ' יהודה פרידלנדר

הרצוי של סיסודיה ותלמידיה הראשונים — והוא בהיכם — לבין האוניברסיטה הידועה בציבור כיהיה על פי המבחני בסטנדרטים של היום.

חז"ל קבעו שהאדם משלש את שנותיו למקרא, למשנה ולתלמוד. פרופ' פרידלנדר פותח את ימיו בתפילה במניין עם המתפללים ובסדרה של משנה, גמרא ורמב"ם לפי סדר שלי. והדרות אלו הן התשתית מגיל 18 ועד היום — מעין חוקת יסוד.

פרופ' פרידלנדר פירסם עד היום שבעה ספרים: א) „אורי צבי גרינברג — ציונים" (תשכ"ו), ב) „אנתולוגיה מבחר ספרותנו" (תשל"ג, תשל"ד), ג) „בין הוויה להווייה" על יצירתו של י. ל. פרץ (תשל"ה), ד) „מבחר מאמרים על א.צ.ג." (תשל"ה), ה) „בית אדם", קלופשטוק (תשל"ז), ו) „פרקים בסאטירה העברית בבאה הי"ט בגרמניה" (תשל"ט), ז) „בכסתני הסאטירה" (תשמ"ד), ועל השולחן — „בין הלכה והשכלה" — הינו יבול גדול של חוקר דתי הפתוח המבקש להתמודד עם בעיות הספרות העברית.

גם הספרות היפה בזמננו מעסיקה אותו. והוא מונה ארבע סיבות להעדר ספרות מסוג זה, סיבות בהוויה שיש לקן שורשים בהווה ובעבר: 1) היהדות הרבנית בלישא שהיהדה מעוגנת ב„בית הרב" לא הצריכה ספרות יפה. יתירה מזאת, „זכירני מבית אבא, שנהג לומר שבאגדה עסק כי שמחה ריקה". 2) היישוב הדתי בארץ עם „הקיבוץ הדתי" לא הפיק מה שתפס ברל כצנלסון שהקים את „מילל בהגה", אך ביוזמתי יהדה גם את „עם עובד". 3) כיוון שהספרות יבה אביונית בתבידהת עם בעיית נקבות עד ההווים ובציבור הדתי המיוגן בארץ היתה מיפה ולידות עד היום היהירה עד היום ההגהה „שאין במקומה „היכה דילובי לכתי בחוץ". מהשש „מה יאמרו" אם כי הם בין ההילוני לא סבל בהגיליים הריגיתים הנעורים של דוד פלק, יצחק אורפז, עמוס עוז, או צבי לח. 4) כשרון עבריני אין להבנג. הוא חייב לפרוץ, ברצונו או שלא ברצונו, ולשרות שהיה נסיבות הרדוה או השתיה בעבר, אינני מסימי לגבי הדור הבא. כי התינוך הדתי הלאומי כיום באלץ בעל כיחי להיות פתוח, ופתוח הרשם כאשר בעבר לפני שנות דור. היו גם אילו סיבות אוביקטיביות שלאחר השואה גבר ההשש מהתרפפות לימוד התורה שהביא להתפוררות עצמית. על כל מה כיוה של ספרות בדרך ...[illegible] ... ההתפתחה הקליניקלית בהליכות יום יום שהיתה קלה יותר. ...[illegible]... האמנותית מהלכת כיים על חיים היצירה. על פני התחביבית בין אמונית אבה ההתרדות דביונית או הוויתית וגם לו סיבה להתהוה של היהודי המאמין המצטיין שייכו את אחיו בכוחות עצמו ובכוחו להלכת ולצעוד על פני התהומות כאשר אבנית האבאהדיו חוגגת את הזה. וכיאין התזה ...[illegible]... לראות את הסביב...

האקדמאי הדתי נותר במגדל השן

פרופ' יהודה פרידלנדר מיצר איפוא בזכות ה־אסתטי ודו"ל ל„ספר הכזבה" האפלטוני. כדי להגדיר דבריו ...[illegible]... פרופ' פרידלנדר ...[illegible]... בספר הלכה היא נותנת הליכה באמינה יציבית, אך איני מיצא כספויות בהייה הדתית בספרית ...[illegible]... היא כתיכים ...[illegible]... זו אבוב בגבריה ...[illegible]... חיים הוויכים ...[illegible]... ההאקדמאים ...[illegible]... לנהו, בם החיים ...[illegible]... האקדמאים הדורטים את האדם ...[illegible]... יתירה מזאת, איש האקדמיה ...[illegible]... נוטה לספקניות ...[illegible]... לחיים ...[illegible]... את חייני הציבוריים המתפללים לעליות של נות האקדמאי הדתי ניצר במגדל כן. האיגם זיכו החיים, ואין פותר לה. אי־נהא ...[illegible]... ה„איים היוגייבי" של הכבני ...[illegible]... המדלית — היכן האיראלי ...[illegible]... בימן את ...[illegible]... — אם היכיהה אין ...[illegible]... כבאים ...[illegible]... מה, אך הוכם ...[illegible]... בישנות הרבים. הם נשארים בצל.

מכתב למדור

הערות צודקות ואי־דיוקים

ביקשני להתייחס לרשימה ביקורתית של מר אהרן בר"ר, על ילקוט מושגים ביהדות בשם „בן הבסדר", שיצא לאור ע"י משרד הבטחון, ד' שפורסמה בגליון ערש"ק פ' ויגש של „הצופה".

מר בר"ר כועיר בספר הערות צודקות, אך לגבי אחרות הוא עצמו נכשל באי דיוק, והן דלקמן :

1. „קדיש" — בילקוט כתוב : „תפילה נאמרת בר [illegible] היא [illegible]". מר בר"ר מעיר : הרוא חלק מן הקדיש הוא בעברית!

כידוע, תפילת „קדיש" אכן חוברה בארמית. והטור באורח חיים, סימן נ"ו, כותב בפירוש: „ומה שאנו אומרין הקדיש בלשון תרגום דרכו", יזאת עפ"י תוספות, ברכות, ג', ע"א, ד"ה „ועונין".

2. „נטורי קרתא" — מר בר"ר כותב : מדוע לא כתוב עליהם בהיוב „הרוצה בהקמת מדינת התורה בארץ ישראל וכד'".

אולם האמת היא, כי קבוצת „נטורי קרתא" בירושלים אינה רוצה כלל בהקמת מדינת התורה בא"י היא שוללת מדינה כזאת להלוטין והיא בהתנגדות לשלטון יהודי עצמאי בא"י בצורה כל שהיא, בטרם גוכה להופעת משיח צדקנו.

הנוסחה שמציע מר בר"ר היא של הוגה הדעות האגודאי ד"ר יצחק ברויאר ז"ל, אולם בתנגדים להם גם חלקים גדולים באגודת ישראל, בעיקר הזרם היוצאי בראשות הרב ש"ך, ראש ישיבת פוניבז'.

3. „היישוב הישן" — בילקוט מציין כי „היישוב הישן" השתוקק בעבר בארבע ערי הקודש והוא שואל : „ר צה על היישוב שהיה בפקיעין, בשפרעם, בעזה ביריחו... ?".

גם כאן כלנהו אינה מדיקה. יש להבחין בין המושג „היישוב הישן" בו באכה הכוונה בדרך כלל לתושבי ארבע הערים הקדושות : ירושלים, חברון, טבריה וצפת, שהיו ברובם תלמידי ישיבה התפרנסו מלימוד תורה ומן התמיכה של ה„כוללים", לבין היהודים שישבו בארץ בבאה הי"ט ובראשית הבאה הנוכחית עד לתחילת העליות. גבה שיהודים רבים ישבו בארץ גם ביפו, בחיפה ועוד. אך במושג „היישוב הישן" הכוונה לתושבי ארבע הערים הקדושות, שבני ה"ל שברובם למדו בישיבה ולא עבדו.

הרב שמואל אמיתי
כפר אברהם

חולקו פרסי ההסתדרות לאומנויות תשמ"ז

פרסי ההסתדרות לשנת תשמ"ז בתחום האמנויות, הבאים לפהל את רחשי הוקרה של תנועת העבודה ליוצרים, חולקו אתמול, זו השנה השניה, בבית אריאלה בתל־אביב.

ואלה מקבלי הפרסים: פרס ההסתדרות לספרות על שם נתן אלתרמן, הוענק ליעקב אייזנר ולסביון ליברכט על פי החלטת חבר השופטים בהרכב דן לאור, ידידי היים גורי היה פהזה. הפרס לביזיקה להלחין ע"ש יהודה שרת הוענק לצבאאל צבין — שנגניב על פי החלטת חבר השופטים בהרכב, ד"ר מיכל זמורה (ייו"ר) צבי אבני וגיל אלדמע. הפרס לתיאטרון ע"ש הנה רובינה הוענק לנבוב עיקרי על פי החלטת חבר השופטים בהרכב ד"ר אליטב יהן (יו"ר), חנוך ברטוב ושלמה בר־שביט. הפרס לציור ולפיסול ע"ש נחום גוטמן הוענק לאהרון גלעדי ולפינה לוינר לפי החלטת חבר השופטים בהרכב אביגדור סטימצקי (יו"ר), גילה בלס ולאה ניקל.

לפרשת [illegible] וארא

בין ישראל לעמים

מאת הרב חיים פרדס

ושמתי פדות בין עמי ובין עמך (ח יט). ומפרש רש"י : ושמתי פדות, שיבדיל בין עמי ובין עמך. וכך נאמר שם בפסוק יח : והפליתי ביום ההוא את ארץ גושן אשר עמי עומד עליה. ומפרש רש"י : והפליתי, והפרשתי. ואף שלפי פשוטו של מקרא אין מדובר כאן אלא בהבדל שבין ישראל למצרים בעניין מכת הערוב שלא תפגע כלל בישראל, הרי בעומקו של דבר מתכוון הכתוב להבדל הפנימי־המהותי־השורשי־היסודי שבין ישראל לאומות העולם. הבדל שנקבע באופן בולט ומודגש בברכת ההבדלה שאנו אומרים בה : המבדיל בין קודש לחול בין אור לחושך **בין ישראל לעמים.** ובקידוש למועדים אנו אומרים : אשר בחר בנו מכל עם ורוממנו מכל לשון וקידשנו במצוותיו. וכך גם בברכת התורה : אשר בחר בנו מכל העמים ונתן לנו את תורתו.

והנה, מצינו בכמה מקומות בדברי הרמב"ן, שכתב דברים מופלאים בעניין קדושתם ודרגתם של ישראל. בפירושו לשמות יט ט כותב הרמב"ן : והנכון בעיני, שאמר (הקב"ה למשה שם :) אני בא **אליך** בעב הענן, שתגש אתה (לבדך) אל הערפל בעבור ישמע העם בדברי, **ויהיו הם עצמם נביאים בדברי,** לא שיאמינו (בי) מפי אחרים. שכבר ראו (את הנבואה) בעיניהם ושמעו באזניהם, שהגעת (משה) למעלה העליונה (ביותר) בנבואה. עד כאן דברי הרמב"ן, בעניין השגת הנבואה במעמד הר סיני, על ידי עם ישראל כולו. בפירושו לויקרא יח סוף פסוק כא, מפרש הרמב"ן, את מה שנאמר ביחזקאל כג לדלח : וגם את בניהן **אשר ילדו לי** העבירו להם לאכלה. עוד זאת עשו לי, **טמאו את מקדשי** ביום ההוא. ואלו דברינו שם בעניין קישור שני הפסוקים הללו : ועל דרך האמת (והסוד), ישראל זרע הקודש נולדים (הם) בבית ה', וזה טעם (מה שנאמר שם :) אשר ילדו לי. כלומר, כי מה שנאמר שם בפסוק לז : בניהן אשר ילדו לי, ומה שנאמר שם בפסוק לח : טמאו את מקדשי, הם בעומקו של דבר נושא אחד. שכן נשמתיהם של ישראל זרע קודש, נובעות ונולדות הן ומופיעות הן מבית ה' שהוא המקדש זהו שורש־מעיין־מבוע נשמותיהם של ישראל. להבדיל מאומות העולם וממהותם.

וכן מצינו בספר הכוזרי דברים מופלאים בנוגע לאופיים ולתכונת נפשם של ישראל, להבדיל מאומות העולם. במאמר הראשון אות צה, כותב הכוזרי : אשר לגדולת העם הזה (ישראל), די בעדות שהעידה (עליהם) התורה, כי אותם בחר ה' לו לעם ולאומה מבין כל אומות העולם, וכי העניין האלוקי (שהוא השראת השכינה) חל (ושורה) בכל המונם (כלומר, על כל המוני בית ישראל, וכמו שכתב הרמב"ן שם). ובמאמר הרביעי אות ג, הוא מעיר בנוגע לקדושת עדת ישראל : העדה אשר השכינה (שרויה ושוכנת) בתוכה, צופה (ומשגיחה על כל) מעשיה, וגומלתה (ומשלמת לה) שכר ועונש. וביתר הדגשה כותב הכוזרי במאמר הראשון אות קג : **בני יעקב היו כולם (בבחינת) סגולה** (מכל העמים) **וגרעין משאר בני אדם** (שהיו בבחינת הקליפה ביחס להם) בתכונות אלוקיות, שעשאום כאילו **לבני מין אחר** מלאכי (כלומר, סוג אחר של נבראים שהם בבחינת מלאכים). **כולם** מבקשים (ומשתוקקים אל) דרגת הנבואה, ורבים מהם מגיעים אליה, **ואף מי שלא הגיע אליה** (אל הנבואה), היה קרוב אליה במעשים רצויים, בהתקדשות ובהיטהרות, ובהתקרבות אל הנביאים. ועוד הוא קובע שם אות **כז** : חיוב (קיומה של) התורה עלינו, הוא מצד מה שהוציאנו ה' ממצרים, ומצד היות לו התחברות עמנו **בהיותנו סגולת בני האדם.** ועל אותה הסגולה המיוחדת כותב הוא במאמר השלישי אות יז : העניין האלוקי (והשראת השכינה) דבק בעדה המוכנת (ומוכשרת מעצם טבע יצירתה הנשמתית) לקבלו, **כהידבק האור במראה הזכה.**

בהבלטת **קדושתה** ודרגתה העליונה של כנסת ישראל ביחס לאומות העולם, כותב הכוזרי במאמר השני אות נד : היסודות (הגשמיים של הבריאה) לא נתהוו (ונוצרו) כי אם למען יתהוו (וייווצרו) מהם המחצבים (שהם **יסוד הדומם** שבטבע), ואחריהם **הצמחים** ואחריהם **בעלי החיים,** ואחריהם **האדם,** ואחריו **סגולת אדם** (שהם ישראל). הכל נתהווה איפוא בעבור הסגולה ההיא, למען ידבק בה **(ויקבע** בה בעצם מהותה) העניין האלוקי. ועוד הוא מוסיף במאמר הרביעי אות ג : **רק בתוכנו נגלה** (והתגלה) השם המיוחד (והתוכן האלוקי העליון), כי זולתנו (ומלבדנו) אין עם יודע את ה' באמיתת הידיעה (וההשגה) האפשרית בו וכו'. שם זה הוא מכלל המעלות אשר יוחדנו בהם (מכל האומות). רק אותנו קבל ה' והיה מרוצה מעבודתנו (אותו) ורוגז על מריינו (כאשר עברנו על המצוות), וכן יוחדנו **רק אנחנו** באותו מאמר (בדברים לב יב), ה' בדד ינחנו, ואין עמו אל נכר. זה היה רצון ה', כי יהיה יחסה (של כנסת ישראל ביחס) אל האומות, כיחס המלאכים אל בני אדם. כמו שנאמר (ויקרא יט ב), קדושים תהיו, כי קדוש אני ה' אלקיכם. אין כל יחס־שייכות בין ה' לבין אומה אחרת, כי אין אורו (של הקב"ה) שופע (ויורד) כי אם על אנשי עם הסגולה. רק הם מקובלים עליו כשם שהוא מקובל עליהם, ועל זה (ומשום כך) נקרא הוא „אלקי ישראל". והם נקראים „עם ה'" ו„עם אלקי אברהם". וכאשר מלך הכוזרים אומר לחבר ומעמידו על שפלות מצבם ומעמדם של ישראל בהווה ; אינכם היום כי אם גוף בלא ראש ובלא לב (מאמר שני אות כט), הוא עונה לו שם באות ל, בחריפות : אף (אין אנחנו היום) לא (בבחינת) גוף, כי אם איברים מפוזרים, מעין „העצמות היבשות", אשר ראה יחזקאל במראה (של הנבואה בפרק לז שם). אולם העצמות ההן (של ישראל, בשברונם ובחורבנם) אשר משתייר בהן דבר מה מטבע בעל החיים, ואשר שימשו לפנים (בבחינת) כלים לראש וללב, לרוח, לנפש ולשכל, טובות הן (ומעולות הן) מן הגופות המגולפות (והמחוטבות של אומות העולם היושבות שקטות ושאננות בארצותיהן) אשר מעולם לא היתה בהן רוח חיים, ולא יתכן כי תשכון בהם (בעתיד). **כי צורות** (ונפשות) **מחוקות** (ושחרקות) **הן, צורות הדומות לאדם, אך אדם אינן.** ובאות לו שם קובע הכוזרי את המשפט הידוע שלו: ישראל באומות (הם) בבחינת הלב באיברים, שהוא כבד חלאים (וייסורים) מכל האיברים ורב בריאות מכולם.

דברי הכוזרי הם המנון מפואר אלוקי לקדושתה העליונה של כנסת ישראל, והם המקור לדברי הרב זצ"ל בספרו „אורות" עמ' קנו : **ההבדל שבין הנשמה הישראלית,** עצמיותה, מאווייה הפנימיים, שאיפתה, תכונתה ועמדתה, **ובין נשמת הגויים כולם לכל דרגותיהם, הוא יותר גדול ויותר עמוק מההבדל שבין נפש האדם ונפש הבהמה.** שבין האחרונים רק הבדל **כמותי** נמצא, אבל בין הראשונים שורר הבדל עצמי **איכותי.** ועל כל אלה אנו מודים ומברכים כאמור : המבדיל בין קודש לחול בין אור לחושך **בין ישראל לעמים.**

נשיא ארה"ב - כהקלברי פין

מאת בת שלום

האם רונלד רייגן הוא אמריקני מימים עברו שהוצנה להזיר מציאות יפהנה, תיפס אותה מבעד לעיפולי ההוויה? האם הוא אדם המתאים לתקופה שבה להם ה„צפיץ" ב„ריקוד" ובארץ מודין כהב את „היה ביאר" עם המושגים, הקרובים הפרידוליציה של אמריקה הצעירה ההרואית, אבל לא עידן הטכנולוגי המתוחכם הנוכחי?

גארי ויליס, בספר שיצא זה עתה בהוצאת דאבלדיי, „אמריקה של רייגן — התמימים בבית" (על פי אחד מספריו של מארק טויין (התמימים בחו"ל) מנסה לשכנע אותנו שאכן כך הדבר. כמרצה להיסטוריה באוניברסיטת נורס־ווסטרן, כבל סופר ויליס בנשיא אמריקני אחר כאשר כתב בשנת 1970 את „ניקסוני", באותו ספר הציג את ריצ'רד ניקסון, נשיא ארה"ב, כאדם בעל הפנים עזים להרס עצמי.

ברייגן מצא לעצמו נושא שלין יותר. לפי ויליס, רייגן ניגש לחיים בגישת בת־היענה: מתעלמים ממה שלא רצוי או נעים. דוגמה — רייגן נהג לדבר בנוסטלגיה דביקה על ילדות נוסח „הקלברי־פין" מעבר ההוה בעיירה־התיכון עם גדל. ויליס הקי את העובדות סביב ילדות זו עילה שחושף עקים אחרי שהה־ישבה משפחה רייגן באיזור — נתלו יבושו שם שלושה כושים. האם זה מתמדר עם זכרונות ילדות אידיליים?

אביו של רייגן היה מוכר־נעליים שהעביר את משפחתו מבית לבית ומעיר לעיר בתדירות גבוהה ביותר. במשבר הכלכלי של שנות ה־30 גבלה המשפחה מעוני של ממש וניצלה רק הודות להכנות הסעד הפדראליה של הנביא היהודים שנונה : „ניו־דיל". רייגן, כיום אויבה המושבע של

בייליות הסעד באיצו — זכה לאכול בילדותו הדוה לבדינות עזר של נשיא אמריקני גדול אחר.

בנעוריו נצבה רייגן רייגן עדיין ספרים בודדים, שהקן שיים בהלייווד ובעיקר במערביים, ובפרוץ מלחמת העולם השנייה היה פעיל בתבנית סרטי תעמולה לצבא ארה"ב. קריית בזה, אומר ההיסטוריון ויליס אירוניה, השפיעה על תפיסת המציאות של רייגן עד היום. העולם בעיניו היא כהילות בין צדיקים ורשעים. הגיבורים בריבים גיבורים רעים, וההתרהדיה הכלליות הבירבבות ותפיסת אצלי בפגשניות הפתאכוה לעיירות גיבורים.

בתים בלחמת העולם השנייה נבחר רייגן לנביא התאחדות

שחקני הקולנוע האמריקנים, ויכה, התייצב נגד ליבר „הסבטלים", בעזרה הרשימות השחורות נגד השמאלנים. בשיתוף פעולה עם ש־ שבל־שבאיתו 6, ההיררכיה הצבאית שלו היתה צליעה „רייגן הוא שהקן ביוני ובכה", ולכן הסכים והעביר את שירותיו ידוק מסריכי פרסומת ומכסית פרסים של חברת ג'נרל אלקטריק. שמונה שנים התפרסם בטלוויזיה של חברת הפצע עד שבשנת 1962 פוטר במפתיע.

רייגן לא סבל בבירור מפרי נידה, שכן מה ידוע כבר על קריירה החדשה שלו : פוליטיקה. הוא גבהר להיות מושל קליפורניה והובנה הבי־אינטלקטואלים הוכפה למדינית. זו... רייגן מתוך האדם המבפנה בבית הלבן את המונים של ה־ יהודים המוכרים, המנגיבר הבודד „המלכים האמריקנים" — נהג כי מושל באהבת של הייזון שרי המערבים.

אוטוביוגרפיה זו, כמו גם הביוגרפיה הצבית והפרגנית של גארי ויליס, מבטיחים שהנשיא השקיע של הגדולה בשגשוג הה־ בל בבאה ה־20 לא „שלי" יאבד בודד" בספרי ההיסטוריה. יצחק אילי על שיעור קומתו, אבל יד כרי איתה.

הנה אלי, בציג ההיסטוריון כי בסיומו של רייגן יתחיש את מצבת של אמריקה על פני המפה הדגדל בכוחם — כסף העושפים. בכך בתעלם גארי ויליס בן הדעובדה שלא רייגן הבקיא את הנבית הזה, הוא רק תומכה הלהב ביותר.

ועוד כותב ויליס, שרייגן סבור כי אם כל אמריקני הוא נוסע בנסיעות יתגנה כמו „קאובוי הזקן" — יא תלוהי בהבלים ומסתבכי בינגיים יהבע את יממה. בדיר באמצע שהתחיים כיום אינם התואר גם של הגרכיבין „או קיי קורל". אבו. רייגן לא היה על שם ההתסריטיביים הביוגרפיים שבתר אותו יההפה אינו לבצן הפרוה. בביא ארה"ב יזכיה הדבר יותר אבוביוגרפיה בשם : „רייגן שאירות היי?"

על רייגן כנשיא כותב ויליס שהוא מתנהג כאילו על פי הסריט שלונם, את פרידיש „מלך הכוכבים", שגם „ישראל בוד..."

صكذا عن الاصل

صكا عن الأصل

האמנם אסורים ספיחי שביעית גם לאחר היתר המכירה?

מאת הרב שמואל דוד

הרבנות הראשית לישראל מפרסמת כי עדיף לקנות תוצרת מציבור יהודי שמכר את קרקעותיו לגוי מאשר יבול שגדל ב־שדות ערביים. הרב קלמן כהנא שליט"א הגיב (ב„הצופה" מיום ששי ט"ו טבת) וטען כי אדרבה, בתוצרת של יהודי שמכר את קרקעותיו לגוי ועבד בהן קיים איסור ספי־חין והוא אסור באכילה. ועל כך במחילת כבודו ברצוני להשיב.

איסור ספיחין היא גזרת חכמים שלא לאכול פירות אדמה, ירקות וקטניות אשר גדלו בשביעית (ואפילו זרעו לפני שביעית, אם התחילו לצמוח ב־שביעית). גזרה זו היא כקנס על מי שאינם שומרים שמיטה, ואפילו זרעו בששית, מחשש שיזרעו בש־ביעית בהיחבא ויאמרו שלא זרעו אלא בסוף ששית או גדל מאליו מזרעים שנפלו. הרב כהנא סבר כי המתירים את מכירת הקרקע לגוי לא התירו את ה־ספיחין.

תמיהות על פרשנות

דברי הרב כהנא תמוהים: הלא רבים התירו אף עבודת יהודים וגם במלאכות האמורות בתורה. ואם התירו העבודה למה יאסרו משום ספיחין? הלא זה תרתי דסתרי. ולא עוד, הלא כל מטרת ההיתר היתה לשם נתינת אפשרות מחיה לתושבים, ואם הגידולים אסירים, מה הועילו?

הרב קלמן כהנא ממשיך ודן בדברי הראי"ה קוק זצ"ל. גם זה מיותר. הרי קוק לא היה הראשון (וגם לא רבי יצחק אלחנן). המכירה היתה נהוגה בארץ ישראל רבות בשנים, ולכן תמיד נטו ה־רבנים הספרדיים לקולא בעניין זה משום שהיתה להם מסורת ארוכה להקל. וההוזן איש התעלם מכך. ראה בדברי הגר"א יוסף שליט"א בקונטרס היתר המכירה ובקובץ תורה שבעל פה ושוב בספר מנחם אהרן. ובודאי לא האחרון שהנהיגו את המכירה. כאמור לעיל, אין ספק שהמתירים התכוונו לסמוך גם על הסוברים שאין איסור ספיחין בקרקע גוי ושל אף שעבדו בה יהודים.

הרב כהנא שליט"א גם לא חש לדעות שגזרת ספיחין היתה על חלקות קטנות אבל חלקות גדולות בהן אי אפשר לטעון שנפלו זרעים ומהם צמח ה־שדה כולו, לא גזרו. וכן שדות אלה זורעים לאור יום ואין חוששים לזורעים בסתר. ראה מנחת שלמה להגרש"ז אויערבך שליט"א, שישנן דעות שרצו לסמוך על כך וטענו שאין בכך איסור ספיחין.

תקומת המדינה

מאידך גיסא מתעלם הרב כהנא מתקומת המדינה לעניין שאלה זו. לגבי היתר המכירה בכלל, וספיחין בפרט. האמנם ניתן לקיים מדינה אם הכל יימנעו מגידולי שדה בשביעית? האמנם ניתן להחמיר ב־ספיחין ללא הגדלת הגרעון במאזן התשלומים?

עבודה עברית

גם שאלת העבודה העברית איננה כפי שהיתה בתקופת חייו של הרב קוק. הנהירה לשימוש בגוי בימינו בכל מלאכת כפיים, השתלטות המגדלים ה־ערביים על מגזרים שלמים של גידולים, כפי שכותב הרב כהנא בעצמו, פוגעות בהתחדשות היהודים ש־מרכזה יישוב הארץ וכיבוש השממה על ידי העבודה החקלאית. התוספת לכך בשנת השמיטה טומנת ב־חובה סכנה של המשך בשאר השנים, ושסכנה זו מוחשית מוכיחים הנתונים שהביא הרב כהנא.

משום כך, אם מצאנו גדולי ישראל שהתירו את מכירת הקרקע לערבי, יש חשיבות להסתמכות עליהם. מאידך גיסא. כל הרחבת עבודה נכרית וב־עיקר הרחבת האפשרות לנכרים שיגדלו פירות, יר־קות, תבואה וקטניות ושאנו נבטיח להם שוק נרחב לכך, היא בניגוד גמור לכוונת התורה והמורה ע"ב־עת"ם. משום שמירת הקרקעות הוא בא פן שאחר שמיטה תחזור הקרקע לבעליה היהודיים, ואילו הרחבת האפשרות לתוצרת נכרים השמיטה עלולה להימשך גם בשאר השנים.

הגדרת מושגים

לסיום, ברצוני להעיר שתיים שהן אחת. המק־פידים בעיר לקנות תוצרת ערבית דווקא, אני מאמין שגם לשיטתו של הרב כהנא אין להם להיקרא שומרי שמיטה. שומרי השמיטה הם החקלאים. תושבי העיר הם לכל היותר מקפידים בפרט זה או אחר של מאכ־לות אסורים או בדיני קדושת שביעית. קשור לכך הן החברות המפרסמות שבמוצריהן אין חשש שביעית. גם לכך אין סימוכין. לכל היותר אין במוצריהם חשש ספיחין לשיטתו של החזון איש. או שאין צורך לשמור על קדושת פירות שמיטה. אבל אין חשש גם בכל הגידולים שבבעלי הקרקעות שלהם חתמו על שטרות המכירה.

הערה אחרונה

אולי מוזר הוא שבמשקי אני מדרבן שלא ל־הסתמך על מכירת הקרקע לגוי ואילו על כה הגנתי על הסומכים על דרך זו. ברם אני תומך יתדותי ברב קוק וברבנים הראשיים מאז ועד היום. מחד גיסא, הם מעודדים חקלאים הרוצים לשמור שמיטה בלא להסתמך על פתרונות דחוקים. מאידך גיסא, יש לזכור, שאחרי ככלות הכל, אין המסתמכים על ההיתר, סומכים על קנה רצוץ חס ושלום.

רצוי וכדאי שחכמים יקפידו על כבודם של חכמים אחרים. כמות הלשון הרע הנישאת מסביב לנושא השמיטה, או סוגי כשרות זו או אחרת, היא ללא כל יחס ופרופורציה להידור הנהוג. התורה איננה נחלתו של חוג זה או אחר בלבד. ואיסורי רכילות, לשון הרע והוצאת שם רע, הם דאורייתא.

(הכותב הוא רב קבוצת ראש צורים, גוש עציון)

מורי ורבותי, אחי ורעי | מאת משה קרונה

מפנה בציונות האמריקנית (ב')

במשכנות האו"ם בימים גורליים

הייתי כמובן ממשיך בשיגרת עבודתי שהי־תה כבר עמוסה לעייפה אלמלא נפתח לפני לפתע איזה מהלך חדש לגמרי שמשך זמן ני־כר למדי היה „חובב" מבני מכש ימים ולי־לות: היצר העתונאי שהיה תמיד חבוי ב־קרבי בתוך כל מצבי החיים החל לפתע ללחוץ עלי בחוזקה ולפתותני בכל מיני טעמים ונ־מוקים, כי מוטלת עלי ממש חובה לספק לאחי ורעי בארץ ישראל רשמים שוטפים ואמיתיים על המתרחש מדי יום ביומו בחזית הבינלאו־מית שעניינו עלה שם על שולחן הדיונים. מחשבות רבות החלו להטרידני: האם זה הגון ונכון כי אשאיר את אחי ורעי בארץ שכולם קוראים את „הצופה" כי יסמכו על סוכנויות הידיעות ולא יקבלו תמונות־מצב יותר רחו־בות, יותר אינטימיות, האם ראוי הוא שאני אשב לי בניו־יורק ואדע את „הכל" ואילו חברי בארץ „יגששו באפלה"? וכך בצבצה ועלתה אצלי שאלה נוספת ונוקבת כלום יכולני להרשות לעצמי את ה„מותרות" להיות סומך ונשען על העתונות האמריקאנית בלבד בכל הנוגע לדיונים האינטנסיביים הנערכים יום יום במוסדות האו"ם וכל זה בזמן שאני נמצא בגופי כל כך קרוב למקום המעשה?

וכך התגלגלתי להיות מן ה„מתמידים" בדיו־ני האו"ם — העצרת, מועצת הבטחון, שתי הוועדות הגדולות של האו"ם דנו בפתרון חלו־קת הארץ ובפתרונות אלטרנאטיביים. נרשמ־תי באו"ם ככתב ראשי מטעם „הצופה" והייתי ממשה לאחד העתונאים הראשונים מ„פלסטיין" הרשומים באו"ם. משך חודשים רבים מאד הייתי מכתת את רגלי יום יום ברכבות עד משכנות האו"ם — תחילה ב„פלאשינג מדו־אוס" ואחר כך ב„לייק סאקסס". אלה היו מקומות מרוחקים (בימים ההם) מאד מן ה־יישוב העירוני ממש. ונסיעותי נמשכו שעות על גבי שעות. כבר אז השלמתי עם „הגורל המר" להיות חוסך מכונית ולשרך את דרכי תמיד ברכבות ובתחבורה ציבורית. מוסדות ה־או"ם שוכנו אז בבניין ירוק בתוך בתי מלאכה נרחבים למדי מחוץ לעיר. עשו שם הרבה שי־פוצים ולא חסכו בכספים אולם גלוי היה שאלה הם מקומות זמניים בלבד. אכן, לימים ולש־נים כאשר חזרתי לארץ הייתי רגיל להסתובב ב„בית פרומין" — מקום מושבה של הכנסת ביר"ג בירושלים — הייתי נזכר בדמיון הרב שבין המקומות האלה.

גם באו"ם היתה שוררת אז איזו אווירה של אינטימיות לכאורה. היתה שם צפיפות ודוחק והכל היו קרובים זה לזה: תמיד היה צריך להיזהר ולדבר בלחש, שהרי „אזניים לכותל" וגם למדינאי הזר הנושף בעורפך; העתונאים ואנכי בכללם, היו מעורבים עם המדינאים קובעי גורלנו וגורלותיהם של עמים אחרים, ולא קיים היה „הדיסטאנץ" הראוי הדיונים נמשכו שעות על גבי שעות עד שאפילו ל־בקיאים ורגילים בכגון אלה היתה „הנשמה יוצאת". מרוב שעמום וביטול זמן. אנו עו־סקים כאן בעידן הטלוויזיה־טלוויזיוני ועוד לפני שהומצא כל עניין התרגומים הסימולטאניים. בימים ההם מקובל היה באו"ם שכל אחד מ־המדינאים היו מקפידים לדבר בלשון עמו ו־הדברים היו מושמעים לאחר מכן במלוא ה־אריכות על ידי מתורגמנים מוסמכים לכמה שפות. זה היה תהליך ארוך מאד ומשעמם ביותר. ביחוד היתה רבה המתיחות אצל ה־מדינאים והעתונאים כאחד כאשר על הבמה הנישאה עמד מדינאי חשוב ונושא מדברותיו על עניין העומד ברומו של עולם ואתה רוצה ממש בכל מאודך להגיע ל„תכלית" הדברים והנה הוא עומד לו וממשיך בדבריו הבלתי מו־בנים לרוב באי הבית. ועליך להתאזר בסב־לנות אין קץ שהמתורגמן יתרגם באנגלית או צרפתית ויפענח את דברי הרזים. לא אשכח כל ימי את המעמד המותח שבו השמיע אנדריי גרומיקו את נאומו המפורסם. הכל היו מתו־חים לשמוע מה יגיד בוויכוח גורלי זה נציגו הצעיר והדיפלומאט המבריק של „הדוב ה־סובייטי". והנה עומד הוא על הבמה ונואם ברוסית נאום ארוך ביותר. באולם ישבה גם כ־בוחת מכמה הסוכנות היהודית וכולה דרו־כה וקשובה. אפילו הבודדים שבינינו דוברי רוסית אינם מסוגלים לירד ל„תכלית" הדב־רים. מדברי גרומיקו אי אפשר להבין איזו אח־רית תבוא מהראשית. הוא משפיע לאיטו ובני־מה מונוטונית דברי היסטוריה ורקע. בתא ה־עתונאים ישבנו צפופים ודחוקים ד"ר עזרי־אל קרליבך שבא במיוחד ולזמן קצר והיה שולח מברקים וטורים קצרים ל„הצופה"), דן פינס („דבר") ואנכי. ד"ר עזריאל קרליבך ו־אני מבינים איזה מילים רוסיות. אולם הללו אינן מצטרפות לכיהו מיבצעותי. אנו מחכים בערוליו של דן פינס, שהוא ידען מופלג ב־רוסית. לשמוע מפיו איזו רמיזה ואולם הוא כרמז לנו בעניין המדובר כל הזמן בלווית נהימה כי כל דבריו של גרומיקו עדיין אינם מצטרפים לכיהו ברור ותכליתי. סוף סוף נגמר הנאום המשעמם והארוך ופיו של דן פינס לובשת חיוכים. היא מוכן לספר לנו מיהו. אולם הנה כבר התחיל המתורגמן לדבר באנגלית והרי אין אנו מוכנים לוותר אף על מלה אחת. היתה זו הוויה בלתי נשכחת.

סקרנות ולמידה

ובכן, הרבה הרבה הייתי „מסתובב" ב־או"ם. בנתק הייתי עצמי בכיה בעול העבו־דה היום־יומית הקשה שיד בליגה למגן הפו־על הדתי ועגמה עלי הנפש ביודעי, כי אני גורם כמה לקצת נזק בעבודה שהרי דווקא בתקופת הימים ההם נפתחו בקעת הלבבות — וגם הכיסים — של יהודי אמריקה וכבר הרגשתי בבירור כי אנו — עניני הפועל ה־דתי בארץ — מתחילים לעלות על הדרך ה־נכונה ביהדות אמריקה. אולם מה אעשה ו־הנשמה יוצאת לאותו מקום שבו נחתכים דב־רים גורליים לעמנו ולארצנו. הייתי אישוא רק ללא הפוגה, למשכנות האו"ם וכותב רשימות אין ספור ל„הצופה". וכן רב מאד היו בת־פרסמות רשימותי בשם „וכן לייק סוקסס" ובשמות אחרים והייתי לקבל כן הארץ הדים חוזרים ובהם דברי הערכה על כך שאני פוטע „מכניס" את קוראינו למושבי האו"ם וכך הם מתמצאים היטב בעניינים. היינו במשכנות ה־או"ם ארצישראלים כעטים ולא היתה איזו חציצה פורמאלית בינינו לבין הנציגות של הסוכנות היהודית. היו גם כמה עסקנים ציו־ניים מקומיים שהיו עומדים „על המשמר" ו־הקפידו שלא להחסיר, חלילה, ישיבות חשו־בות. מועטים היו אבל דאגת ציון פעמה ב־ליבותיהם בחוזקה. בין אלה היתה ידידתנו חוה כהן, מבנות ארץ ישראל שעבותה באמריקה יחד עם בעלה. הרב בצלאל כהן, עד שקמה המדינה וכל משפחתם חזרה לארץ. חוה כהן היתה פעילה אז מאד בהסתדרות נשי מזרחי והיתה כעין „פרנסית" לעניינים מדיניים. אף בשעם זה רצתה להיות תמיד במקום שדברים מדיניים מתרחשים כדי לספר על כך בדיוק נמרץ לחבריה.

בשבילי היו כל הימים והלילות הרבים הה־אלה שנמשכו חודשים רבים סיבות למריטות עצבים ומתיחות בלתי פוסקת — „רגלי עמי ידו גורלי" — לסקרנות ולמידה, גדלות והול־כות, על דרכי הדיפלומטיה הגבוהה בפרט ו־לנגד העיניים. כיוון שהייתי מעין אורח של קבע במשכנות האו"ם נפלו לידי הרבה הז־דמנויות ומעין „מציאות" לנכוח ולהיות עד למעמדים מדיניים בין לאומיים מעניינים ביו־תר. הימים ההם שבהם אנו מדברים כאן היו ימי „ההתחממות" של „המלחמה הקרה" בין הגוש המערבי לבין הגוש המזרחי. נפתחו מע־יינות תהום רבה של עיסוי והכפשה. האחוה של הלוחמים יחדיו בימי מלחמת העולם התפו־גגה כמעט לגמרי ובמקומה באו התחדדנות, ההתחרות, ההאשמות ההדדיות. בעקבות אלה פרצו העתונות האמריקאנית ושאר כלי התק־שורת של הימים ההם את פיהם ושפכו קי־תוני ביקורת ארסית כלפי בעלת הברית מ־תמול שלשום — ברית המועצות. פשיטא, ש־הסובייטים לא פיגרו, ואדרבא — בעניין זה ידעו להתחרות היטב עם יריביהם. במת ה־או"ם — העצרת, מועצת הביטחון, הוועדות השונות — הפכו לזירה מרכזית מכוח ה־עובדה שכל העולם כולו הקדיש למה שהת־רחש שם, תשומת לב מרובה. פעם נכחתי ב־אסיפת עתונאים שבה היה הדובר הסובייטי הראשי והעיקרי אנדריי וישינסקי המפורסם, מי שהיה קטיגור עיקרי ברבים במשפטים שהתנהלו בברית המועצות נגד גדולי הצבא והמפלגה שהואשמו בטרוצקיזם וקונטר־ריבו־לוציה, בגידה ושאר מרעין בישין. לא יכולתי לגרוע עין ממנו. רציתי כאילו „לחדור" לתוך נשמתו ולהבין מזהו מן המתרחש שם. ליבווא. יפה תואר היה האיש ושיער שיבה מתולתל במקצת עיטר את ראשו. דיבר כמובן ברוסית ברצף קולח ובנעימה של ביטחון רב בליווי דפיקות על השולחן. מבול שלם של דברי איום, הכפשות והאשמות כזה לא שמעו אזני מעולם. האיש דיבר ישר לעתונים ומגמתו לא היתה כלל וכלל לברר דברים כי אם להע־לות מתחים. אך נגמרה מסיבת העתונאים רבת המתיחות והשיסוי וכבר יכולתי לראות את השר הסובייטי הזה מעלה חיוכים על פניו, פונה בנחת אל חבריו. מקבל בסבלנות את דברי החנופה שהעתירו עליו הדיפלומאטים הקרובים לגוש הסובייטי ומיד — כאילו לא היו דברים מעולם. ושוב „זכיתי" להיות עד ראייה לאחת אמירות ה„נייט" (לא!) הראשו־נות של אנדריי גרומיקו במועצת הבטחון. ה־„נייט" הזה הוא בבחינת וטו המעכב קבלת החלטה כלשהי במועצת הביטחון. זכות הווטו שמורה אך ורק לנציגיהן של חמש המעצמות הגדולות שהן קבועות במועצת הביטחון. הת־נהלה לה הישיבה כמעט על מי מנוחות, ה־דיפלומאטים לא הרימו קול ולא התרתחו. די־ברו בנחת ובעת ההצבעה השמיע אף גרומיקו את ה„נייט" שלו בשקט וללא כל סימן של התרגשות כלשהי. לא עברו שעות וכבר הגי־עו למסדרונות האו"ם המהדורות הטריות ב־יותר של עתוני הערב ומעל העמודים הראש־ונים לכל הרוחב והאורך של העמוד מלה אחת גדולה וצעקנית: „נייט"! כמה רב היה המרחק החוותי, ומכילא פער ההשפעה הפסי־כולוגית, בין מה שהתרחש למעשה באולם הישיבות ובין מה שנתקבל מוצקותו של ה־עתונות. צדקו אז העתונים: המשמעות האמי־תית־הריאלית של ההצבעות מסוג זה תאמה בדייק את שיעורן של אותיות ה„נייט" בעי־תונים.

או"ם — „יריד גדול"

מעניין מאד היה בשבילי לראות את שאר ההתרחשויות באו"ם. היה זה ממש „יריד" גדול, סוער וגועש. אצים רצים להם הדיפלו־מאטים, מתחככים בינם לבין עצמם ובינם ל־בין העתונאים. היה כמובן סדרים וגינוני ני־מוסים. אולם עדיין היה המוסד עצמו חדש ואמריקה עצמה טרם ידעה אם מתאים ונוח לה בכלל שהאו"ם יישכון בניו־יורק ואולם גם הסובייטים לא היו בטוחים כי צריכים הם, מתוך האינטרסים שלהם, להסכים לכך. בהת־חלה אפשר היה לראות כי אנ"ש שהיו מיי־צגים כמשלחת של הסוכנות היהודית עדיין טורחים למדוד עמדות וסיכויים לפי רושם ה־דברים שנשמעו. „וייצמן היה משכנע", „בייד־בר היה עצום", „שרתוק" (שרת) הרטיט את המצפון" ו„אבא אבן באנגלית המפוארת שלו הרשים והפתיע גם יחד". אכן, כל המעלות ה־אלה שמנינו היו פחות או יותר נכונות. אולם מי שהיו לו עיניים לראות יכול היה להבחין ביד כי באחורי הפרגוד מסבכים חוטים והלך ניכר ממושכי החוטים — ביחוד האמריקאנים — היו בעלי יצרים בדעתם, מהססים והז־רים בהם. מהססים ופוסחים על שתי הסעיפים. בקצור: לא נאום מרשים מאד של פלוני־אלמוני מאנ"ש ולא נימוקים חזקים מתובלים ב־תוך תזכירים מלומדים יכריעו במערכה הזו. באו"ם הזה יורבים להם כל הדיפלומאטים המכופתרים והאסטוגנים ופועלים בזריזות ו־באמינות על פני הדירה. אולם כל אלה, בלי יוצא מן הכלל מופעלים על ידי "לפו־רחוק. לפתע הם משנים דעותיהם. נאומיהם והצבעו־תיהם לפי שלטונים של הרגע האחרון המגי־עים מרחוק מרחוק ולא פעם בעצריך ההנייה האחרונה שלפני ההצבעה. „מסכנים" ועלו־בים ממש היו בימים ההם הנציגים הדיפלו־מאטים של הגרורות הסובייטיות. מלכתחילה הרי נוסד האו"ם על הנחה אבסורדית כמע־ניתנו, במסגרת העצרת הכללית, הגישה קולות למדינות הפרו־סובייטיות „העצמאיות" אוק־ראינה, ביילורוסיה וכד'. והכל ידעו כי זהו אבסורד גביר וסיכב עליו אך ורק כדי לתת לגוש הסובייטי יותר משקל ייצוג בעצרת ה־או"ם. התהובבו להם הנציגים האלה והעלו ממש איזה הצגת דיפלומאטית שבהן „אוטו־נומיה" וכפיפות מוחלטת משמשים בערבוביה. אלא נוסף לכך היינו רואים מדי יום ביומו את הליכותיהם המופלאות של נציגי המדינות ה־שכנות לברית המועצות.

הכרת פניהם ענתה בם עד כמה אומללים הם. הנה הנציג הפולני. היהודי בין־שלו שבכל תנועה שלו אפשר היה לראות בבוחש עד כמה פולין עצמה נמצאת עדיין במבוכה ב־מדיניות הבינ־לאומית, עד כמה עוד היא מבו־חקת כיידיות צבאית־ריבונית ועד כמה היא מקבלת פקודות מגבוה: רואים היינו יום יום את יאן מאסאריק הציני המדינאי החכם ש־סבור היה כי עדיין ייתכן להמשיך באיזו מדי־ניות חוץ צ'כית עצמאית שתהא בה קצת המ־שכיות מדינית של ימי אביו הנביא תומאס מאסאריק, וממשיכו בנביאית המדינה אדוארד בנש. ראינהו בייסוריו ובייסקותו רק זמן קצר בלבד לפני ש„התאבד"...

כבר כן בעניינים ובתרתקים היו ההודים הרבים האלה. העניינים שהתרחשו בישיבות האו"ם היו בלויים תהודות רמות ובנות־קול ברעיוניות, ראשית כל בהוית הקרבות העקו־בים מדם בארץ ישראל — בחזית ההסברתית של העתונות האמריקאנית וההכללים הרבים בגבעת הקפיטול בוושינגטון. דעת הארץ ורצע הניי־ ייוניה אדירה ודראמטית. ו־רק הל־ — אחד מאתנו הארצ־ישראלים שעצו בימים ההם באו"ם — היה נרעש ו־נפעם לשמע הידיעות התכופות על נפילת חברים וידידים קרובים ועל כל שאר הצרות שבאו ממקומות המאבק. מאמץ גדול הייתי עושה בימים ההם הם עיקר מלאכתי ב„ריגה" ללא הפוגה, מאריך בנסיעות ובנוכחות בישיבות ארוכות באו"ם ומרבה מאד בכתיבה ל„הצופה". אולם מה בכלל היא חשיבותם של מאמצים מסוג זה לעוצמת הנחמות והעידוד שהיינו, בני החבורה הקטנה של ה„מתמידים" בישיבות האו"ם, זוכים ליהנות מהם מפעם לפעם. שיעור נחמותינו אפשר היה לראות מה־בעת פניהם של יריבינו העיקריים באו"ם. לא — זה לא אותו קריך ג'ונס, שר המושבות הבריטי שבמעשיו נואם כעת ומודיע כי ממשלת הוד מלכותו מוכרחה לפרוק מעל שכמה את ה„חבי־לה" הארצישראלית ולהטילה על כתפי האו"ם. אנו השומעים הדנו, ובוודאי לא חשדנו בכש־רים, כי אין הדבר החשוב מתכוון כלל למה שהוא אומר. לא נראו לנו כלל כאישים אמינים לא הוא ולא יועצו ויד ימינו המומחה הנודע של משרד החוץ הבריטי האיילד ביילי, שעיוותי פניו ותנועותיו העצבניות גברו והלכו. באחרונה נראו פניהם שפופים לא מעט. האו"ם לקח את דבריהם ברצינות והללו החלו אף הם להבין כי התכסיסים הבריטיים מן העבר לא יצליחו עוד.

מצעד הדיפלומטים הערביים

הנציגים הערביים לא פסקו מלהרגיז אותנו. עצם הופעתם של רבים מהם בימים ההם במל־בושים ערביים מסורתיים — התרבושים והגלי־בות — היתה עושה רושם גדול. היה בכך חידוש גדול והעתונות האמריקאנית נפלה על המציאות האלו כמוצאת שלל רב. איזו השפעה מסתורית ממש היתה מופעלת מאליה מהתמו־נות הגדולות והרבות שתפסו מקום רב בעמו־דים הראשונים של העתונים. דברים כאלה לא ראתה אמריקה מקודם. ראו הערבים כי הופעתם החיצונית עושה רושם ואז החלו להרבות בגי־נוני חיצוניות בלבוש, בהתנהגות מזרחית־אקסוטית וכיוצא בזה. יתירה מזו: מובן וטבעי היה הדבר כי כל הנציגים הערביים ילחמו בחמת זעם ובשצף קצף נגד עצם הרעיון של הקמת מדינה ציונית. כמעט במחי יד הם הצ־ליחו לטשטש לחלוטין את רשמי התנהגותם האנטי־מערבית המובהקת בשנות מלחמת העו־לם. האינטליגנציה הבסיסית של כל אדם חושב היתה נפגעת כל איכות שהיה עולה על הבמה אחד הנציגים האלה ומדבר על דימוקראטיה, חירות וחופש. מכל אין הם הם עצמם אינם בכעל הפרו־נאצי. נדהמים עוד יותר היינו גם אנחנו עת ראינו חדשים לבקרים כי „העולם החפשי" — זה שאנו נושאים עינינו אליו הוא, בתחילה מכבודו, שכחן גמור, מכל פורה של שר שכחה השתלט עליו לגמרי. אולם הערבים לא הסתפקו בכך, מעל במות האו"ם החל מצעד הדיפלומאטים הערביים השונים והם ברובם נו־אמים מעולים, מאריכים בדיבור, והעיקר — נובעו מפיותיהם קטרוגים אנטישמיים מובה־קים, סילופים היסטוריים בוטים, שטנות לקו־רות מהפרוטוקולים של „זקני ציון". בלא בושה כלשהי היו פאריס אל חורי — הנציג הסורי הבכיר הזקן, זאפרוללה חאן — שופט עליון מפאקיסטאן וחבריהם משמיעים במשך שעות רבות מעין „שיעורי השכלה" לשאר הנציגים הדיפלומאטיים על מוצא היהודים והציונות ועל עברה של „פלסטין", והיתה לך, ובוודאי לכל משכיל אלמנטרי, איזו אשליה כאילו אתה מצוי באיזה עולם שכולו אשליות, דמיון ומקסם שווא. הדוברים הערביים האלה הוכיחו את עצמם כתלמידים מובהקים ונאמנים של כל התורות האנטישמיות והנאציות ומעלים גרה את כל הבדותות כלפי היהודים והציונים האיומות מתוך בטחון מופלג.

אכן, מה אומר ומה אדבר על הדברים האלה גם כעבור ארבעים שנה? הטעם המר כלענה עדיין נצור בפי מדי דברי בסוגיה זו ומהרהר אני: מה פלא שיש חומייניזם ומה אפתעה יש ביכולת לצרף ציונות לגזענות, להכחשת עובדת השואה וכדומה? הן פאריס אל חורי, זאפרוללה חאן ואחרים היו טוענים יום יום כי היהודים בימינו אינם — עפרא לפומיה — יהודים מקוריים וצאצאיהם של גולי יהודה כי אם ממו־צא הכוזרים וכו' — — — אולם למה להעתיק לכאן את כל השטויות והבדיות שנאלצים היינו יום יום לשמוע מעל הבמה הרוממה?...

ידידים של אמת

היו כמובן גם שעות של נחת וקורת רוח. בהמשך הזמן התברר כי אכן יש לנו אף ידידים של אמת, עקביים ואמיצים שמתוך משכנות האו"ם עצמו או כלשכות שגרירויותיהם היו שולחים דברי חיזוק ואימוץ פרו־ציוניים למד־ינותיהם בבירות שברחבי עולם. איך שהוא התמקד הגילוי הזה של ידידות נאמנה בחוג הרחב של נציגי המדינות הלאטינו־אמריקאניות. בימים ההם, בתחילתו של האו"ם, היו מדינות אלו גוש חזק ובעל משקל ומתחילת הדברים היו לנו שם ידידים שלא חסכו כל מאמץ כדי לשמור על עמדות ממשלותיהם שלחצו עליהן בכל הצדדים וכדי לרכוש ידידים נוספים. התענוג של ממש היה להקשיב לדבריהם מעל במות הנואמים ולראותם מתרוצצים ומתווכחים כדרכם בהמולה ורעש, בפרצי צחוק והומור. גרציה גרנדוס מגואטמאלה — איש נמוך, פקעת של דינאמיות ומרץ, היה ממש אקטיביסט מגוייס. הוא ייצג מדינה קטנה והיית אז עניין גדול. הוא עצמו היה משוכנע בכך. פרופ' אנריקה פבריגאט מאורוגוואי — כתפסן ונואם חזק, היה „מרעיש עולמות". קולו היה נשמע באו"ם כמין כתה של רעמים שמילא את כל ההלל. פעמים הרבה הם היו מצטרפים אל „החבורה" שלנו, משיאים עצות בפומבי, מזהים בפועל. גם אלמלא היינו „שייכים" בכל נפשנו לעניין הדיון היינו צריכים להתפעם מעוצמתה של ההיסטוריה הנעשית לעינינו; עבדיו שהיינו „שייכים" — ועוד איך — היו לבותינו עולים על גדותיהם מעוצמתם של זרמי הרגשות, המת־חים והציפיות.

והנה, כדרך שקורה בחיים פעמים הרבה, הרף הריצה הבלתי פוסקת אחר האירועים. הרי כאשר הגיעו אירועים דרמאטיים אלה ממש לשיאם — לא הייתי במקום המעשה. לא שהז־נחתי ולא שהייתי בלתי ערני למדי, אלא ששני השיאים הדרמאטיים של כל התהליך אירעו ממש ערב שבת עם השיבה. ההחלטה העקרונית על חלוקת הארץ וההחלטה בדבר הקמת המדינה נתקבלו שתיהן בשעות אלו שבהן כמובן לא נתאפשר לי בשום פנים ואופן להיות. גר הייתי מהלך שעות של נסיעה מדי־רתי אל משכנות האו"ם ובשני המקרים נאלץ הייתי לעזוב את המקום כדי להגיע בעוד מועד, עייף ויגע, סחוט עד לשד העצמות וכתותה כתפיים, כדי לקבל פני שבת. עוד ברגעים האח־רונים לפני הדלקת הנרות יכולנו להספיק. אני ורעייתי, לכוונת מהר את קולות המצביעים באו"ם על פי הודעת הראדיו. ובאמת יכולנו אז לומר „שהשמחה במעוננו" — בדירתנו הקטנה שבפאתי העיר שמחנו לבדנו במעוננו. נטלתי במוצאי שבת את „קסת הסופר" לידי ושלחתי אל „הצופה" את הרשמים והרגשות.

דינם של מחבלים לפי המקורות

מאת הרב נחמיה ראטה

עניין משפטי המחבלים, הרוצחים אנ־שים, נשים וילדים באכזריות, עורר פולמוס אם חובה להטיל עליהם משפט מוות ובכך להחדיר את ההכרה בניהם ועוזריהם בכל העולם, שדם ישראל אינו הפקר, ויד יש־ראל תשיג אותם בכל מקום ובכל אתר ויבואו על עונשם המתאים, או להסתפק בעונש מאסר — מי למאסר עולם ומי בפחות מכך.

האם ירתיעו עונשים כאלה את המחבלים מלבצע את זממם ורשעותם ברצח והרס? נשמעה דעה כי אם יגזרו על המחבלים עונש מוות יהפכו אותם ל„קדושים" בעיני הערבים, שיחריפו את פעולתם של המחבלים. דעות שונות נשמעו בנושא זה.

במאמר זה הוקדש לזכרו של הקדוש אליהו אמדי הי"ד, שנרצח בעיר העתיקה בירושלים, ולכל הקדו־שים שנפלו על ידי הרוצחים מהמארב, השופכים דם יהודים בכל מקום שהם. ישמשו דברי תורה אלה הדנים בהלכות דינם של המרצחים המחבלים, לאור התורה וההלכה, נר נשמה לזכרם.

גואל הדם

הלכה פסוקה ברמב"ם הלכות רוצח (פרק א' הלכה ב'): מצוה ביד גואל הדם להרוג את הרוצח, שנאמר — גואל הדם ימית את הרוצח, וכל הראוי לירושה הוא גואל הדם. לא רצה גואל הדם, או שלא היה יכול להמיתו. או שאין לו גואל הדם, בית הדין ממיתין את הרוצח בסיף. הרי הרמב"ם קובע כי כל קרובי הקרבנות הראויים לירושה הם גואלי הדם, אם אין גואל הדם הרי בית הדין מחויב לשפוט את הרוצח למוות. וכן מבואר (בספרי בפרשת שופטים): „מצוה ביד גואל הדם לרדוף את הרוצחים".

ועל יסוד הלכה זו כותב הרמב"ן בספר המצוות: „כי מצוה מן התורה היא, שיבקשנו גואל הדם לרוצח וירדוף אחריו וינקום את נקמתו ממנו, שיביא אותו לבית דין ויומת במשפט" (ורבי יהונתן אייבשיץ — בבאורי אורים ותומים חושן משפט סימן ב' מסעים, שלדעת הרמב"ן, אסור לגואל הדם להרוג את הרוצח קודם העמדתו לדין לפני שופטים בלתי משוחדים מצער קרובי הנרצח).

הבעיה בדבר חיוב רדיפת הרוצחים כדי להעמידם לדין, נתעוררה לפני למעלה משלוש מאות שנה, אחרי גזירות ת"ח, כשנרצחו רבבות יהודים. וכבר אז פסקו תופסי התורה, שמצוה להוציא מכספי הציבור לשם תפיסת הרוצחים והעמדתם לדין. את ההוראה הזאת הוציא רבי מנחם קרוכמל (בספרו „צמח צדק" סימן קי"א שהופיע בשנת תל"ה), תלמידו של הב"ח, שבשל גזירות ת"ח מוטל חוב על קהילות ישראל לרדוף אחרי המרצחים, ומוסיף: „צריך להוציא ממונו על זה בכל מצוות עשה מן התורה, ונכון שההוצאות יתנו מתוך הקהל. כדי לגדור פירצה, שאם חס ושלום לא יהיו נוקמים מן הרוצח יהא דמם של בני ברית דיין הפקר, ויוסיפו לעשות כאלה ח"ו וכך צריכים כולם לסייע לזה. וכן נהגו פעמים ועשינו עם פרנסי הדור, שהיו מעמידים גואלים לרדוף אחרי הרוצחים ואפילו כשהיינו יודעים שלא נוכל להוציא מכוח אל הפועל להתנקם מן הרוצח, אפילו הכי היינו מעמידים גואלים לרדוף אותם בדין כדי שיהא מפורסם שאין דמם של בני ברית הפקר" (עיין שם).

אנו רואים שגם בספרות הרבנית עיקר המניע את הרוצחים לא היה רגש נקמה גרידא, אלא תיקון החברה, בחינת וכל העם ישמעו ויראו ולא יזידון עוד. כדי שיהיה נודע למרצחים שעתידים ליתן את הדין בעד פשעיהם.

הרעיון מובא גם בהכרעתו של המהר"ם מרוטנבורג (מובא בסוף ספר שו"ת מהר"י וייל): „מצוות רדיפה אחרי הפושעים, אף דוחה שבת. וטוב עשו הבנים שרדפו אחרי הרוצח מחוץ לתחום שבת, כדי לנקום נקמת אביהם; כי הוא כמו פיקוח נפש דוחה שבת. ושפיר עשו גואלי הדם שיצאו חוץ לתחום כדי להשיג את הרוצח אם לא יוכלו להשיגו זולת זה. וכל רוצח הוי ליה כמו רודף אם לא יומת". הר"ם מרוטנבורג הרחיק ללכת יותר מקודמיו בדעתו, שתפיסת הרוצחים והענשתם הם כמו פיקוח נפש בשביל הנשארים בחיים, הדוחה כל מצוות התורה. בלי יראת העונש יוסיפו הפושעים בתועבותיהם להפיץ רצח ושנאה ליהודים ויסכנו את קיום עמנו.

מי הוא הקטיגור?

לפי ההלכה שומה על גואל הדם להיות גם התובע לפני בית הדין ולהוכיח את אשמת הרוצח. אולם אם גואל הדם אינו רוצה או אינו יכול להיות התובע, מוטל על בית הדין להעמיד קטיגור להביא ראיות שהנאשם חייב. כן נאמר בתלמוד (במסכת סנהדרין דף מ"ה ע"ב): ומנין שאם אין לו גואל שבית דין מעמידין לו גואל, שנאמר בפגעו בו מכל מקום. הרי שממשלת ישראל בתור גואל הדם חייבת להעמיד קטיגור שיתבע עונש המגיע לרוצח. — דין מוות. וכן מסכם בספר הקדמון המיוחס לרבינו ניסים מגי־רונדה: „מצוה היא שגואל הדם יטען טענותיו בפני בית דין, על שראוי להמיתו, ואם אין לו גואל הדם בית דין יעמידו אדם אחר, שיטען בתובעת הרוצח".

לפי משפט התורה מוסמכת מדינת ישראל ובית דינה ומחוייבת להעמיד קטיגור להאשים את המשיד, ולא עוד, אלא שעל פי התורה מוסמכת המדינה להקים בית דין משלה שיחרוץ משפטו לפי התחיקה של נבחרי המדינה בכנסת, אם שליטי המדינה רואים הכרח בכך לטובת בטחון העם והנהגת אזרחיה. מלבד משפט התורה המסור לסנהדרין הסמיכה התורה גם את המלך — וכל הנהגת מדינה, בזמן שאין מלך — לחוקק חוקים ולכונן בתי משפט, אם השעה צריכה לכך, אם השיפוט הממלכתי שונה מן השיפוט התורני. בהתאם לדעת התלמוד פוסק הרמב"ם בהלכות רוצח (פרק ב' הלכה ד'), „אם רצה מלך ישראל להרגם בדין המלכות ותקנת עולם וכן אם ראו בית דין להרגם בהוראת שעה, אם היתה שעה צריכה לכך, יש להם רשות כפי מה שיראו". המקור להלכה זו היא במס' סנהדרין דף מ"ו ע"א — שמעתי שבית דין מכין ועונשין שלא מן התורה וכו' (עיין שם).

משפט המדינה

סמכות זו למשפט המדינה נחוצה, שלפי משפט התורה הרי בוטל עונש המוות. המשפט התורני דורש התראה קודם המעשה והרוצח יענה במתרה, שלמרות האיסור והעונש הוא יעשה את מעשהו. בלי זה אי אפשר לדון איש למיתה. דבר שהוא נמנע על פי רוב ברוצח בשיטת פגע וברח. לפיכך הסמיכה התורה את שלטון העם להקים לעת הצורך שיפוט ממלכתי שאינו כפוף להלכות התורה בדיני נפשות. הרמב"ם (בהלכות מלכים פרק ג' הלכה י') מנסח את החוק היסודי הזה של התורה לאמר: „כל ההורג נפשות שלא בראיה ברורה, או בלא התראה אפילו בעד אחד... יש למלך רשות להרגו ולתקן העולם כפי מה שהשעה צריכה". למרות שיש פסוק מפורש לא יומת על פי עד אחד, אמרינן, שאף בזמן שאין מלך, כמו בממשל דמוקרטי של מדינת ישראל, יש רשות וגם חובה לכל הנהגת המדינה להקים שיפוט ממלכתי לעת הצורך.

התחיקות התורה והסמיכה שתי שיטות של שיפוט במדינה: שיפוט תורני ושיפוט ממלכתי, אף במדינה שאין בה מלך. וכן הורה הגראי"ה קוק זצ"ל (בספרו משפט כהן, תשובה קמ"ד עמוד של"ו), שבזמן שאין מלך „כיוון שמשפטי המלוכה נוגעים גם למצב הכללי של האומה, חוזרים אלה הזכויות של המשפטים ליד האומה בכללה. וכל שופט שקם בישראל דין מלך יש לו לענין כמה משפטי המלוכה, שהם לכל צרכי האומה הדרושים לשעתם ולמעמד העולם". יש שתמהה על דברי מרן הרב קוק, כפי שאמרנו לעיל וכפי שכ"ב הרמב"ן (בסוף ספר המצוות), שאף הזכות הורשיבה של המלך להכריז מלחמה עוברת גם היא לכל שלטון המדינה, אם אין מלך. הוא הדין לשאר הזכויות שבמשפט המלך. הוא כותב שם: „מצוה על המלך, על השופט או למי שהעם ברשותו להוציא לצבא במלחמת רשות או מצוה". הרי שיטת הרב זצ"ל מושתתת על חכמי התלמוד ראשונים ואחרונים שמפיהם אנו חיים. הרמב"ן והרב קוק זצ"ל רואים איפוא את הסמכות שנותנת התורה למלך בתחום השיפוט והנהגת העם — לא זכות אישית, אלא זכות המדינה, שהמלך הוא נציגה; ולפיכך בזמן שאין מלך נותנת התורה זכות תחיקתה ושיפוטה לכל נצי־גות אחרת של המדינה. וכבר פסק הר"ן בדרשותיו (דרשות הר"ן דרוש י"א), ובא לידי מסקנה שמן התורה יש זכות הקיום לשתי שיטות השיפוט כפי שהוא אומר שם.

כן פוסק הרמב"ם (בהלכות סנהדרין פרק ד' הלכה י"ג): „ראשי גלויות שבבבל במקום מלך הם עומ־דים. ויש להם לרדות את ישראל בכל מקום". וקל וחומר שנשיאים המוסמכים באומה, בזמן שהיא בארץ ובשלטונה, באיזו מדרגה שהיא, שהועמדו בשביל הנהגת האומה בכללה לא רק בעיקר בשביל הרבצת תורה, כבית בניו של הלל, דלא נקרא שבט כי אם מחוקק, כפי הנראה מהרמב"ם שם, דאינם עומדים במקום מלך כי אם כוח בית דין יש להם, אבל אותם שהוסמכו בעמדתם לכתחילה בשביל האומה בהנהגתה הכללית וגם הארי"ה כמלכי בית חשמונאים וגם נשיאיהם בודאי דלא גרועים מראשי גליות שבבבל שהם במקום מלך (לפי הרמב"ם שם הלכה י"ב). נתבונה מנהיג האומה לכל צרכיה בסגנון מלכותי על פי דעת הכלל ולפי בחירת ציבור האזרחים, ודאי עומד במקום מלך לעניין משפטי המלוכה.

יוצא, שבתי דין ובתי משפט המיוסדים על דיני משפט התורה ובית. משפט המדינה מכוח הממשלה, הכישרות על תחיקת הממשלה והכנסת נבחרי העם, המתחשב בצרכי השעה ובנחיצות תיקון החברה והי־גנתה לפי תנאי אותו זמן.

דין רודפים

אמור מעתה שהממשלה מחויבת לדון את המחבלים לעונש המגיע להם — עונש מוות. כי אין ספק שה־מחבלים יש להם דין כרודף, ובמסכת סנהדרין דף ע"ב למדו — הרודף אחר חברו להורגו שצריך להציל דמו של זה בדמו של זה. אחד הרודף אחר חברו להורגו ואחד הרודף אחר הזכר או אחר הנערה המאורסה או אחר חייבי כריתות בי"ד וכו' (עם ע"ב ע"א). אפילו הרודף יהא קטן, כל ישראל מצווין להציל הנרדף מיד הרודף ואפילו בנפשו של רודף. והרמב"ם (בהלכות רוצח פרק א' הלכה ו') אומר: „הרודף אחר חברו להרגו ואפילו היה הרודף קטן הרי כל ישראל מצווין להציל הנרדף ביד הרודף אפילו בנפשו של רודף", ושם הלכה ז' אומר הרמב"ם: „אף־על־פי שלא קיבל התראה כיוון שעדיין הוא רודף הרי זה נהרג". וכן מובא בשו"ע חושן משפט בסימן תכ"ה סעיף ב' ושם אומר הרמ"א „וכן הבא במחתרת לגביב דינו כרודף" (כי הבא להרגך השכם להרגו); ולדעת חכמים יש בזה מצות עשה להציל את הנרדף אפילו בנפשו של הרודף, ואם לא עשה כן, עובר בשני לאוין — לא תחוס עינך ולא תעמוד על דם רעך. וביטל מצוות עשה. וכתב דלפיכך הורו חכמים שיולדת שהיא מקשה לילד מותר לחתוך העובר במעיה, בין בסם ובין ביד מפני שהוא כרודף אחריה להורגה (עיין שם ברמב"ם הלכה ט'). ובמשנה פרק ז' דאהלות מפורש הטעם מפני שחייה (של האם) קודמין לחיי העובר. ובערוך השולחן שו"ע חושן משפט סימן תכ"ה סעיף א' אומר, „אבל אם רואין צורך שעה ומיגדר מילתא ויש רשות מהמלוכה יכולים לענוש (רוצח) בכמה שרואין לפי פירצת הדור".

לסיכום הדברים, לשם הגנה ובטחון תושבי המדינה, ובייחוד בשעת סכנה האורבת לעם, דנים דיני נפשות בדיני ישראל גם בזמן הזה על יסוד הלכה שנקבעה עוד בימי התנאים, כפי שהזכרנו לעיל את הנאמר בסנהדרין דף מ"ו ע"א, שבית דין מכין ועונשין שלא מן התורה כפי צורך השעה. וכן פסק הרמב"ן בספר המצוות (מצוה רצ"ג) בעניין רודף, והוא תוכן דבריו: שהזהירנו שלא לחוס על הרודף ואם אי אפשר למנוע מפעולת הרצח אלא באבידת נפש של הרודף, הנה ייהרג כדי שלא יוכל לעשות מעשה הרע ההוא וכו'". ואמנם הוא באחד הרודף אחרי חברו להרגו ואפילו הרודף הוא קטן, יש לו דין רודף (עיין שם). וכן פסק הרמב"ם בעניין מוסר, מלשין (בהלכות חובל ומזיק פרק ח' הלכה י'), „מותר להרגו בכל מקום ואפילו בזמן דאין דנין דיני נפשות". ואם במוסר ממון ישראל ביד גוי הדין כך, הרוצח נשים וילדים על אחת כמה וכמה. בהתאם לזה קובע הטור (בטו"ר חושן משפט סימן תכ"ה סעיף א') שאע"פ שאין הדין כזה דיני נפשות; במה דברים אמורים, דיני נפשות שצריכין בית דין, אבל נהרגין בלא בית דין נידונין גם עתה ואלה הם הרודף אחר חברו להרגו על כל הרואה אותו רודף שיהרגנו כדי להציל את הנרדף.

המחבלים שהם רודפים וצמאי דם, יש לגזור עליהם עונש מוות, מטעם חיוב של גואל הדם — דם ילדים קטנים ובייחוד בתקופתנו שזכינו להתחדשות מדינת ישראל, יש להרתיע את שונאי ישראל שישמעו ויראו שדם ישראל אינו הפקר ומחויבים לשמור על בטחון המדינה ושלום אזרחיה.

אין שליח לדבר עבירה

לכאורה יכולים המחבלים הנאשמים לפטור עצמם מן האחריות לרצח שהיו אנוסים, וכי גייסו אותם בכוח ובאיומים כפי שחלק מהם טוענים בבית המשפט.

התלמוד קבע את הכלל — אין שליח לדבר עבירה (במס' קדושין דף מ"ב ע"ב), ושם מובא, האומר לשלוחו צא והרוג הנפש הוא חייב וכו'... כפני שהצו „לא תרצח" של הקב"ה המחייב את כל האדם גם בני נח וגם את השולחים, הוא עליון על כל פקודה אנושית. בעלי התלמוד הגדירו את הנימוק הזה בשאלה, דברי הרב ודברי התלמיד, דברי מי שומ־עין? והוסיפו הסבר מוסרי: „מאי חזית דדמא דידך סומק טפי דלמא דמא דההוא גברא סומק טפי" (בבא פסחים דף כ"ה ע"ב). אם אומרין לו לאדם עבור ואל תהרג יעבור ולא יהרג, חוץ מעבודה זרה גילוי עריות ושפיכות דמים שיהרג ואל יעבור (במס' סנהדרין ע"ד ע"א). כלומר, אם מאיימים על אדם להרוג את חברו. אחרת הוא בעצמו ייהרג, הוא מחויב למסור את נפשו ולא את נפש זולתו.

וכך פסק הרמב"ם בהלכות יסודי התורה פרק ה' הלכה ג'. וכן נפסקה ההלכה בשו"ע יורה דעה סימן קנ"ז סעיף א'. הרי מוכח שאין הנאשם יכול לפטור עצמו מן האחריות שהיה אנוס לבצע את הפשע ביד רוצח.

כך פרקליטי הנאשמים וגוזרי הדין על המחבלים הרו־צחים יש לו מקור במשפט התורה. וכן כותב הרמב"ם (הלכות רוצח פרק ב' הלכה ד'): „כל ההורג נפשות שלא בראיה ברורה, או בלא התראה אפילו בעד אחד, או שונא שהרג בשגגה יש למלך רשות להרגו ולתקן העולם כפי מה שהשעה צריכה. והורג רבים ביום אחד ותולה ומניחן תלויין ימים רבים להטיל אימה ולשבר יד רשעי העולם".

מכאן יש ללמוד: יש לשבר יד רשעים שונאי ישראל המבקשים גם כיום בארצות שונות להפיץ את ארסם ולהסית נגד עם ישראל. להרים ולרצוח בכל מיני דרכים. רצוי הוא שהמשפטים יעשו בפר־סום רב כדי להקיע בפני העולם את כל תועבותיהם.

אוניברסיטת בר־אילן

הפקולטה למדעי היהדות

המכון לחקר תולדות ישראל בזמן החדש

הקתדרה לתולדות הרבנות באירופה בדורות האחרונים ע"ש הרב יקותיאל וחנה קליין

ערב עיון:

רבנות בעידן של תמורה באירופה המרכזית (1900-1939)

יו"ר: פרופ' מרדכי ברויאר

פתיחה: פרופ' נתנאל קצבורג

עמדות ועימותים בעולם הרבני בגרמניה בין שתי מלחמות עולם — ד"ר יהודה בן־אבנר

רבני גרמניה מול התמורות — ד"ר יעקב צור

המפנה בעולם הרבני באוסטריה — ד"ר יוסף קרליאל

ערב העיון יתקיים אי"ה ביום החמישי ו' שבט תשמ"ז (5 לפברואר 1987)

בשעה 16.00 בבית בגין באוניברסיטת בר־אילן, רמת־גן

הצופדיוס

ב״ה

יום שישי, כ״ט טבת תשמ״ז (30.1.1987)

גליון מס. 268

בעריכת עפרה ורד

תשמ״ז שנת שמיטה

שלום, ילדים

לאחרונה, עדים אנו שוב לשביתת מורים לסירוגין, במערכת החינוך ב-ארץ. יוזמי השביתות הם לא רק ה-מורים, אלא גם, וזה חידוש אצלנו, ההורים. שביתות אלה אינן על תבי-עות שכר נוספות עבור המורים, אלא במחאה על החלטת הממשלה לקצץ בתקציב מערכת החינוך. כמורים כן ההורים, כולנו חרדים לגורל החינוך, המעצב את עתיד המדינה.

מדוע החליטה הממשלה לקצץ ב-כל תקציבי משרדיה, ובתוכם בתק-ציב משרד החינוך?

תקציב מאוזן של המדינה, פירושו שלא תהיינה למשרדי הממשלה הו-צאות רבות יותר מאשר הכנסות. ולכן, כדי להפחית את הנטל מה-ממשלה, היא רוצה להפחית בכספים שהיא מעניקה לכל משרד ממשרדיה.

במסגרת קיצוצים אלה, נדרש גם משרד החינוך לקצץ בתקציבו. פירו-שו של קיצוץ זה — הפחתת מספר רב של שעות לימוד, דבר שיגרום ל-בטלה שהיא אם כל רע. הגדלת מס-פר התלמידים בכל כיתה, מקצועות לימוד מסוימים יבוטלו לחלוטין ובתי-ספר רבים ייסגרו.

קיצוצים אלו יגרמו להורדה משמ-עותית ברמת החינוך וההשכלה ב-ארץ.

הקיצוץ המאיים על החינוך בכלל, יפגע קשות גם בחינוך הדתי. השבוע התכנסו בתל-אביב מחנכים ומורים דתיים רבים, כדי להביע קולות מח-אה וזעקה נגד הקיצוצים במערכת החינוך הדתי. אנו זקוקים להגביר את החינוך בארץ ולא לצמצם בו.

כולנו יודעים שהתחומים החשובים ביותר להבטחת קיום מדינתנו הם: הביטחון והחינוך. הביטחון הוא הכוח של המדינה והחינוך הוא הרוח של המדינה. ועל כן, נמשיך אנו, המחנ-כים וההורים, לעשות כל שביכולתנו כדי לבטל את גזירת הקיצוצים במע-רכת החינוך. ועליכם, ידידי הצעירים, מוטלת החובה להפיק מכל שיעור את מלוא התועלת וללמוד היטב.

שבת שלום וחודש טוב

שלכם, עפרה

דבר בשם אומרו

אמר רבי חנניא בן עקשיא: רצה הקדוש-ברוך-הוא לזכות את ישראל, לפיכך הרבה להם תורה ומצוות, שנאמר (ישעיהו מ״ב כ״א): „ה׳ חפץ למען צדקו יגדיל תורה ויאדיר״.

(מסכת אבות, פרק ג, משנה י״א)

משיב בהלכה:

הרב יונה מצגר

שאלה: האם מותר להיכנס לשירותים כשבכיסי מצוי סידור קטן?

תשובה: כל חפץ קודש כגון: סידור או חומש, אסור להיכנס עמו לשירותים, אלא אם כן, הוא מונח ב„כלי בתוך כלי״, כלומר, שני כיסויים — אם הסידור עטוף בשקית קטנה (כגון — שקית ניילון), השקית עצמה מהווה כלי אחד. וכשהסידור מונח בכיס, הכיס מהווה כלי שני, ואז מותר להיכנס עם הסידור לשירותים. אך אם הסידור אינו בתוך שקית, יש להקפיד ולהשאירו מחוץ לשירותים.

(„שולחן ערוך״, „אורח חיים״, סימן מ׳, „משנה ברורה״ ס״ק ח׳—ד׳).

שאלה: האם מותר לטלטל בשבת חפיסת גפרורים שנתגלתה במקרה, מחשש שילד קטן ישחק בגפרורים ועלול לגרום לשריפה?

תשובה: אף-על-פי שחפיסת גפרורים היא „מוקצה״ בשבת, מותר לטלטלה ממקום למקום שעלול להיגרם בעטיה נזק. ועדיף לעשות זאת בעזרת מטאטא או חפץ אחר, ולא בידיים.

(עפ״י „שולחן ערוך״, „אורח חיים״ סימן ש״ח, סעיף י״. וברמ״א וב„משנה ברורה״, שם. ו„ערוך השולחן״ ס״ק כ׳)

שאלה: האם מותר לשחק בארגז חול בשבת?

תשובה: מותר לילדים לשחק בארגז חול בשבת, בתנאי שלא יערבבו את החול במים, כי יש בכך איסור לישה.

(פסקי הלכות שבת ק״ג, פ״י)

פרשת השבוע

וארא

ולקחתי אתכם לי לעם... והבאתי אתכם אל הארץ... ונתתי אותה לכם מורשה (שמות ו, ז—ח)

מעירים על כך חכמי ישראל: שנינו במסכת ברכות (ה׳, ע״א): תורה וארץ-ישראל (והעולם הבא) לא ניתנו לישראל אלא על-ידי יסורים". מאמר זה מבוסס על ההבטחה שנתן הקדוש-ברוך-הוא למשה בתחילת פרשת „וארא״: „ולקחתי אתכם לי לעם״ — זה מתן תורה; „והבאתי אתכם אל הארץ״ — זו הכניסה לארץ-ישראל. בפסוקים אלה ניתנת לישראל הבטחה ברורה ומפורשת, שהשעבוד הקשה במצרים עתיד לעשותם ראויים לקבלת שתי המתנות היקרות ביותר: התורה והארץ.

*

רבנו יעקב בן אשר, „בעל הטורים״ מעיר, כי בכל התורה כולה אנו מוצאים פעמיים בלבד את המלה „מורשה״, בפרשת „וארא״ נאמר על ארץ-ישראל: „ונתתי אותה לכם מורשה״; ובפרשת „זאת הברכה״ נאמר על התורה: תורה ציווה לנו משה מורשה״ (דברים ל״ג, ד׳). בכך באה התורה לקשור את ארץ-ישראל לתורת ישראל ולומר, שבזכות התורה יירשו בני ישראל את הארץ. וכן אמרו חז״ל: גדולה תורה, שבזכותה ישראל נגאלין מן האומות.

(עפ״י מ. בקר „מראות לתורה״)

בבוקר חורף

רחל שילוני

בְּבֹקֶר חֹרֶף
מְאַחֶרֶת הַשֶּׁמֶשׁ
שָׁעָה טוֹבָה
עוֹלָה כַּעֲיֵפָה.

שָׂדוֹת שְׂמֵחִים
מְבַקְּשִׁים מַגָּעָהּ.
הַצִּפֳּרִים בִּדְמָמָה
מְצַפִּים לִזְרִיחָה
וּמְקַדְּמִים אוֹתָהּ
בְּשִׁירַת תּוֹדָה.

וִילָדִים מִתַּחַת לַשְּׂמִיכָה
מְבַקְּשִׁים אֶת הַחֹשֶׁךְ:
עוֹד קְצָת, עוֹד מְעַט
עוֹד — שָׁעָה טוֹבָה.

טלי מרחוב ריש לקיש

מאת אסתר חוטר

„החייל האלמוני״, „חטיבת הנגב״, „ריש לקיש״ ועוד ועוד... שמות של רחובות המה.

האם לא התפלאתם, קוראים חביבים, האם לא שאלתם את עצמכם פעם, כמוני: מי בחר בשמות אלה? כיצד מתייחסים אליהם בני-האדם? והאין היחס שמגלים הבריות לשמות הרחובות, דומה ליחס אשר מגלים הם איש לרעהו?

הנה, אם מתחבב שמו של רחוב כלשהו על מישהו מאיתנו, על נקלת יוצרים אנו סביבו בעין חולה זוהרת. ואז — כבזק הולך ומתעצם מספר האנשים הקשורים אליו והאוהבים אותו.

אך, יש ושם של רחוב אינו מוכר ימים רבים, ואפילו שנים: אין לו ידידים, גם לא קרובים, או מכרים. עזוב ובודד יהיה השם את חייו.

ואכן, כך בדיוק היה קורה לשמו של אחד מרחובות עירי, אילמלא הילדה התמודה — טלי.

כשעברו הוריה של טלי, לפני ארבע שנים, לגור בשכונתם, שאלה הקטנה את אביה:

— אבא, באיזה רחוב אנו גרים?

— רחוב „ריש לקיש״, זה שם הרחוב שלנו. השיב אביה.

— אבא, על שם מי קרוי הרחוב?

— על שם ריש לקיש שהיה מגדולי אמוראי ארץ ישראל. הוא היה איש צדיק, ישר וגדול בתורה. הוא אהב מאוד את ארץ ישראל. — השיב אביה.

מאותו יום כשהיו שואלים את טלי לשמה, היתה מדרזת ומשיבה:

— טלי מרחוב ריש לקיש.

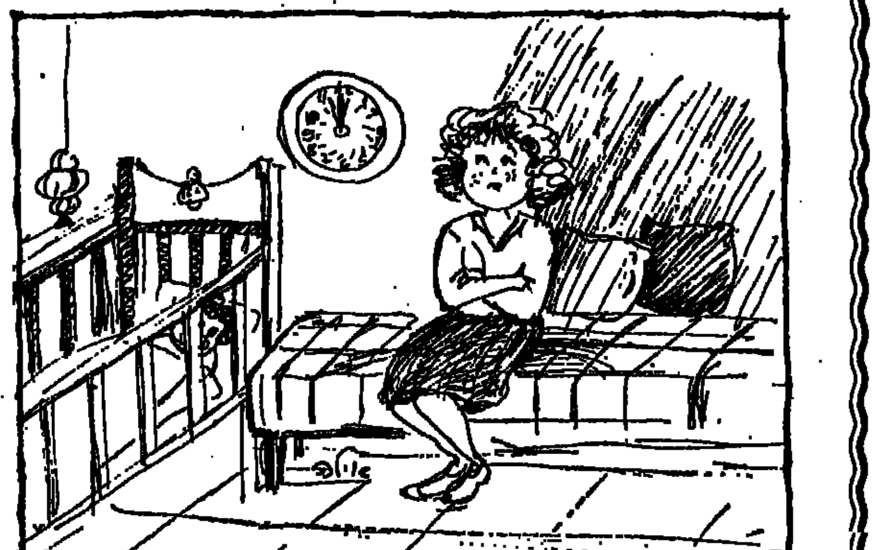

אבל... הצדק עמכם, הקוראים. שכחתי להזכירכם שרחוב ריש לקיש שוכן בשכונת קטמון, שכונה אחת מני רבות, אשר הוקמה לאחר מלחמת השחרור בירושלים.

אם תזדמנו לשכונה ותשאלו עוברים ושבים: המכירים אתם את טלי מרחוב ריש לקיש?

— ואיך לא נדע?! ישיבו.

תתמהו: על שום מה ולמה זכתה טלי בכבוד זה? רצונכם לדעת? — הטו אוזן והקשיבו.

כשאך סיימו בכיתתה של טלי את לימוד פרק כ״ד בספר „בראשית״, החליטה המורה לשתף את ילדי הכיתה בהצגה. „אליעזר ורבקה״ היה שם המחזה. ואמנם, ויכוחים סוערים ניטשו אז בכיתה: למי יינתן התפקיד הראשי? מי תגלם את דמותה של רבקה אמנו? והיה ברור מדוע רגשו הרוחות: אסנת, קרן, יפעת וטלי, כל אחת ואחת מהן רצתה להשקות את אליעזר מכד-המים, ולקבל מכל — לקבל מידיו את צמידי הזהב ושאר העדיים...

ואז, החליטו בכיתה, פה אחד, לערוך הגרלה. לכל אחת מן הבנות חולקו פתקים ריקים, בשרק באחד מהם מצוין השם „רבקה״.

והנה, דווקא טלי זכתה בהגרלה. לשמחתה לא היה גבול. היא קראה ושיננה יום-יום את התפקיד, ולא חסכה מעצמה כל תירגול ומאמץ.

הגיע היום המיוחל. לבשה טלי חולצה לבנה רקומה, חצאית כחולה עם קפלים, ולראשה ענדה סרטים צבעוניים, וכולה אומרת חגיגיות.

אלא מה? לא רצתה השחקנית הראשית שלנו ללכת לבדה.

ואימא? אמה של טלי — יצאה לה.

— רק לשעה קלה — אמרה — לבקר את סבתא רחל. ואת ילדתי הגדולה, שומרי בינתיים על רחל הקטנה. אם תבכה, הרי תדעי מה לעשות. את הרי כבר, מטפלת מוסמכת...

— וההצגה, אימא? מה יהיה עליה? שאלה טלי ולבה חושש.

(המשך בשבוע הבא)

החטיפה המסתורית

יוצרים צעירים

פרק ב׳

מאת ש. אליעזר בן 14, ירושלים

אביו של דוד שב לביתו ובידו מכ-שיר הקלטה אותו קיבל מקצין המש-טרה. הוא חיבר את המכשיר לטלפון.

בשעה מאוחרת, בלילה נשמע צל-צול הטלפון. אביו של דוד הרים את השפופרת. „הלו״ נשמע קול מסתתר, „אם אתה רוצה לראות את בנך, שים בתיבת שליד ביתך — מאה אלף דולר״, והטלפון נטרק. כעבור דקה צלצל הטלפון שנית והאלמוני אמר: „אם תערב את המשטרה — דמי בנך בסכנה״.

בבוקר מיהר אביו של דוד למש-טרה, ומסר לקצין את סרט ההקלטה. הקצין שמע את ההקלטה והבטיח ל-עשות כל שביכולתו כדי לתפוס את החוטפים ולהציל את דוד.

כשחזר אביו של דוד לביתו, סיפרה לו אשתו שהחוטפים התקשרו כמה פעמים. לא סיימה אשתו לדבר והנה, נשמע שוב צלצול הטלפון מתוך ה-שפופרת בקע הקול המסתורי: „דמי בנך בסכנה — היזהר״...

האב המבוהל מיהר למכוניתו ונסע למשטרה. הוא סיפר לקצין שהחוט-פים עוקבים אחר הנעשה בביתו. ה-קצין נסע עם האב למרכזיית הטלפו-נים, וביקש רשות ממנהל המרכזיה שאחד מאנשיו יוכל להאזין לכל טל-פון שירצה. מנהל המרכזיה הסכים ואחד מטובי הבלשים הוכנס למר-כזייה.

בשעות הצהריים, אחרי גמר הלי-מודים, הגיעו חבריו של דוד לבית הוריו. והציעו לעזור לחפש את דוד. האב צלצל לקצין וסיפר לו על ההצ-עה. הקצין הסכים להיעזר בילדים, במקרה הצורך.

אביו של דוד הניח את השפופרת, ומייד החל הטלפון לצלצל...

(המשך בשבוע הבא)

בתיאבון

קציפת תות־שדה

סוף-סוף, החלה עונת התותים. אחד המאכלים האהובים עלי ביותר הוא — קציפת תות-שדה, ההכנה קלה ומהירה, והתוצאה — מעדן! כדאי גם לכם לנסות.

אופן ההכנה:

ניקה חצי ק״ג תותים. נסיר מהם את העוקץ (העלה הירוק) נשטוף היטב במים. רצוי לחזור על פעולת השטיפה כמה פעמים. נכניס את ה-תותים למעבד-מזון. נוסיף הלבן (ה-חלק הלבן של הביצה) בלבד. וכן, רבע כוס סוכר. נפעיל את מעבד ה-מזון במשך שלוש דקות. (זהירות! — אסור לתחוב יד למעבד המזון). והנה, אנו עדים למחזה מרהיב — התות במעבד תופח ועולה, ומתק-בלת קציפה ורודה, חלקה ומרצקה כגלידה. נעביר את הקציפה בעזרת כף, לכוסות יפות. ו...נטעם. נפלא — נכון?!

בהצלחה, ושיהיה לכם לבריאות.

עפרה

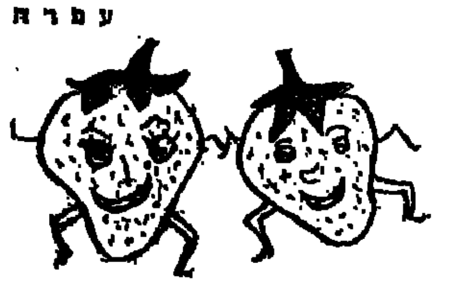

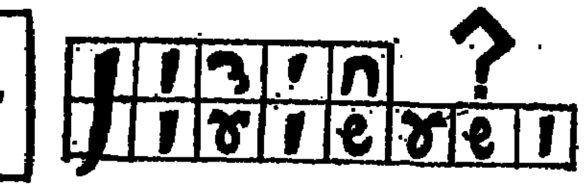

את הפתרונות יש לשלוח ל„הצופה לילדים״ רחוב המסגר 66, תל-אביב

בין הפותרים יוגרל פרס

שתי הילדות רוצות להגיע לבית חברתן. התוכלו לעזור להן לבחור את הדרך הנכונה מבין השלשה, זו שתוביל אותן אל הבית?

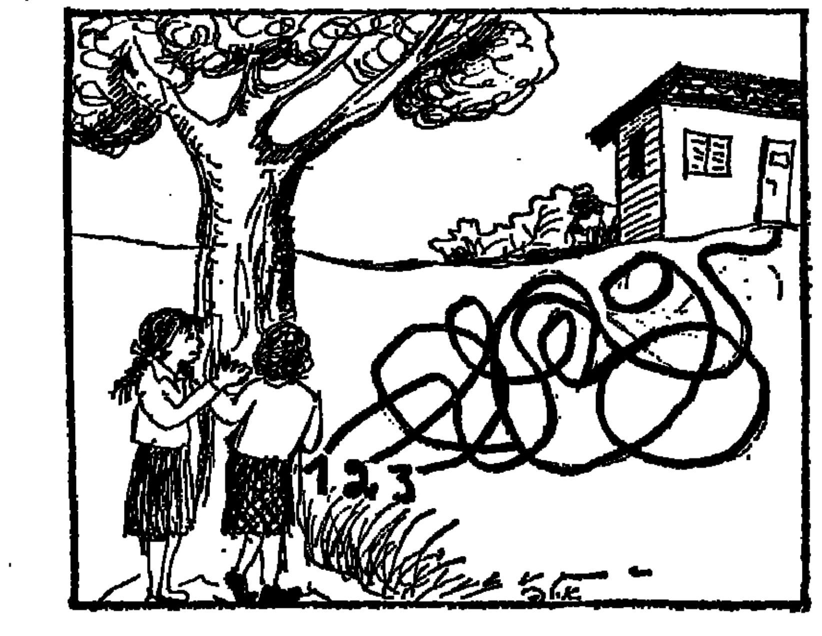

בין הפותרים יוגרל פרס

صكرا من الاصل

בחוג המשפחה

בעריכת נעמי גוטקינד

יום של שביתה בבית־חולים ממשלתי

„הנה מַשאַא והנה יצה". קידמה את פני שלשום בבוקר, במחלקת הילדים של בית החולים ע"ש שיבא אחת מאימהות ה־מחלקה. „היום שביתה — אז אנחנו המב־קות". היה זה המצב טבעי לגמרי להווי אליו התוודעתי במשך השבוע כולו. „ה־אחיות" אמר לי רופא צעיר באופן חד־משמעי „הן בשביל להחלק תרופות, לטפל באינפוזיות ולעריך ריכומי־טיפול ועקו־מות חום. להאכיל, להחליף, לרחוץ — זה תפקיד ההורים" והיתה זו שיחה שקדמה לשביתה. בטון יותר מתנצל אמרה אחות: „את רואה בעצמך מה המצב, אנחנו רק ארבע ולפעמים שלוש אחיות בכל הקו־מה. אם נתמסר לטיפול שוטף בילדים — לא ישארו לנו זמן או כוחות לדברים ה־אחרים..."

מצוקת כוח־האדם במחלקת ילדים היא לא דבר חריף או קריטי. איזו אמא ואיזה אבא אוהבים ומסורים ינטשו צאצאיהם ה־חולים בעריסה הלבנה והזרה? היכן ההו־רים המסרבים לטפל בגוזל־הצער המאר־שפז ולציית באדיקות לכל הוראה של אחות או רופא?

מיעוט הנמצאים לקבוצות הטיפודיים בולט עד כאב. עד צלבון ויארס — ב־מחלקות האחרות. בחדרי הקשישים וה־חולים הכרוניים, בפרוזדורים הצפופים בהם מבלים רבים את אחרית ימיהם.

קשיש גלמוד וחולה שאין לו קרובים ה־מוכנים לפעוד אותו בבית־החולים נמצא בצרות כפולות ומכופלות. כמה אירוני ש־במקצוע שהחל את הקריירה, בימי פלו־רנס נייטינגל, עם דימוי אמהי־מלאכי רחום, עם יד רכה ועדינה המגנגנת ויצה במצח קודח או מגישה ספל מים לשפתיים צרבות — הגיע היום מחד להתמחות בק־צוצנית מרשימה וכאידך — לניתוק כמעט גמור מן האספקט הטיפולי שלו. אידיא־ליה — צריך היה למצוא ליד כל אחות מקצועית את האחות־המטפלת שתוכל לא רק להחליף מצעים אלא גם להחליף מי־לה של עידוד עם חולה, להיענות לקרי־אותיו ולמלא את בקשותיו. אבל לשם כך יש להוסיף „תקנים" רבים או לדאוג ל־תנאי עבודה דומים קוסמים יותר.

במקום תקנים — יש שביתות. ומי ש־לא ראה שיירה של מבוגרים נושאי סלים הצועדה לכיוון מחלקות הילדים ביום רבי־עי בבוקר — לא ראה הורים מסורים מ־ימיו.

בכל זמן שהותי במחלקה לא ראיתי כל כך הרבה מזון כמו ביום השביתה. בצה־ריים — הגיעו גם מגשי־ארוחה מוכנים, מסוג המגשים שמחלקים במטוסי אל־על. כך שהחגיגה האוכל הגדולה הגיעה אל שי־אה.

אולי לא הסר, הסבירה לי אחות צ'יפה בערבו של אותו יום, הכרו לנו הדיים שיכינו אותו. יגיעו, יאכילו ויכסו את הכלים. ואם בימות החול כך — בשבתות, בהן לא ירייצות „כחות העזר" לעבודה על אחת כמה וכמה.

לרגעי החסד הבודדים בשיגרת בית ה־חולים זכינו כאשר קבוצות של ילדי בית־ספר וילדי תנועות נוער הגיעו למחלקות כדי לחלק שקית במבה וביסלי ולהגיש פרח לכל ילד. גם זו לטובה.

יום רביעי בערב — בשירותים שלו־ליות גדולות ואין נייר טואלט, ריח החי־תולים הלחים נדבק כאילו לקירות, ה־פרוזדורים מכוסים סימני נעליים ובוץ ו־פיסות נייר (האמהות הסתפקו בעיקר ב־טיאטוא ובשטיפה החדרים והידהור חו־לף: אם כך זה נראה אחרי יום אחד של שביתה, מה קורה בשביתות הממושכות?

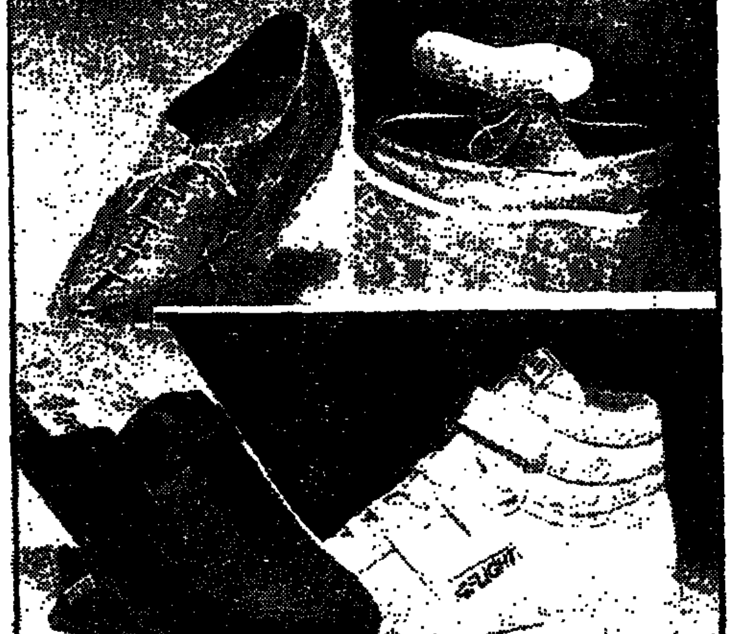

נעליים בראש וראשונה...

בלי רגליים בריאות ונעליים נוחות — קשה לצפות לראש משוחרר מ־כאבים או גב בלי בעיות. הרגליים — כידוע, הם הבסיס להרגשה הכללית הטובה שלנו והרגליים הן גם נושא לתשומת לב רפואית, אופנתית וצר־כנית אינטנסיבית בחורף הזה. כך למשל התבשרו כל נועלי נעלי ההת־עמלות הנצחיים (והרי אין צעיר או צעירה שאינם נועלים אותן) כי חב־רה אמריקנית בשם „קומב" המצי־אה רפידה העשויה מגרגירי פחם פעיל סופגי ריח המשולבים בחומר ספוגי רך וחומרים אנטי בקטריא־ליים. רפידה זו, אם מכניסים לתוך נעל ההתעמלות (אורך חייה כ־4 חו־דשים) תבטיח שיחרור מריח הזיעה הכבד והאופייני המלווה נעלי־ספור־רט תמיד. זוג רפידות לצרכן עבור זוג נעליים, בשם „אל ריח" יעלו 7.40 ש"ח.

אם נחזור לרגליים: מקיבוץ בית־העמק מגיעה החדשה הבאה: חו־מר עשוי פולימר ויסקו־אלסטי ב־צורת רפידה, אכן שוב רפידה, ש־מטרתה הפעם לבלום זעזועים בה־ליכה, יבטיח, כך אומרים הקיבוצנ־קים, הקלה למי שסובלים מבעיות בגב. את הרפידות בולמות הזעזועים ששמן „ויסקולס" ניתן להרכיב ב־תוך הנעל חלקים חלקים. אפשר לב־חור בחלק המוצמד לעקב או חלק המחובר לאיזור האצבעות — לפי הצורך.

הקשר בין בריאות לנעליים נשמר גם כשמתבוננים במוקסינים ובקב־קבים של קיבוץ גונן במפעלו „מגון", משום מה „התלבשו" קיבוצים רבים על תעשיית הנעליים.. ובגונן מספ־רים לנו גם כן על נעל המכונה אס. וי.אס. שיש בה סוליה פנימית מנו־קבת לצורך אוורור ואוויר הנלחץ מתוך החללים שבעקב גורם להרגשה של הליכה מרחפת.

למי שמסרב לרחף הייתי מציעה דווקא את הקבקבים עם עקב מעץ צפצפה וציפוי פי.וי.סי. שמחירם נע בין — 22 ל־73 ש"ח, תלוי בדגם.

הדגש על קלילות כל כך חשוב כ־שמדובר בנעליים, עד שלנעלי הספו־רט החדשות שלה קוראת חברת גלי בשם „מרחפות". חלקן העליון עור נאפה מחורר וסולייתן — מוזרקת. הנעליים הללו מיוצרות בגוונים כמו אדום, ירוק, כחול, ורוד, סגול וצהוב ומחיריהן נעים בין 50 ש"ח לילדים קטנים ל־90.60 שקל לגב־רים.

רפידה אנטומית עם קמרים ו־שקעים הבנויים על פי כף רגלו של האדם היא הדבר שבו משתבחים אנ־שי מפעל הנעליים „נאות" שוב קי־בוצניקים, נועל לסוליה האנטומית — ציפוי של שעם מכוסה בבד יוטה ועטוף בעור.

העקב — נמוך מבחינה פרינציפי־נית, שכן אנשי „נאות" מייעדים את הנעליים שלהם לנשים וגברים המר־בים בהליכה או בעמידה ממושכת. עקבים נמוכים יש גם לקבקבים של־הם.

בתצלום: מימין למעלה, המוקסי־נים של בית העמק, מימין למטה — המרחפות של גלי, משמאל למעלה — נעל נמוכה לעמידה ממושכת של „נאות" ומשמאל למטה — קבקב אנטומי עם סולייה הבנוייה לפי כף הרגל, של אותו מיפעל.

הדר למדה ללכת

„מצעד הפרוטות" ביום שלישי הבא

לרחל שהר, מורה בתיכון (למתמטיקה ופיזיקה), שזכרת מצוות, בת בכירה פגו־עת שיתוק מוחין בלידתה, וכמה הדר

רחל עברה טראומת לידה ממושכת, ו־לאחר שלושים שעות סבל „ומצוקה עו־ברית" נולדה הדר כחולה לגמרי ועברה ליד של „ההחייאה". רחל קיבלה תינוקת משותקת בחצי גופה, עם עין עצומה כמו „פיראט".

הרופאים לא הסבירו דבר.

רחל יצאה מבית החולים ללא ידע על מחלת השיתוק. בה פגועה בתה. הורו לה רק שתהיה במעקב אצל נאורולוג.

מהשבועות הראשונים הבחינה האם ש־הדר לא עוקבת אחר הפנים — התינוקת היתה שרויה בעלטה העיוורון המוחלט. למעלה משנה במשך הסיוט.

תקופה של ריצות ובדיקות מבי"ח ל־מכונהו.

אחרי גיל 3 התחילה ללכת.

בוועדה הרפואית ברמלה קבע אחד ה־רופאים בוודאות כי הדר לא תלך ל־עולם. אך כמו „מעמיים" בדרך נס הח־לה ללכת. זו היתה תקופת ה„טיפולים" ב־מרפאת קופ"ח: שלוש פעמים בשבוע: ריפוי בעסוק, פיזיותרפיה וריפוי בדיבור.

התחנה שנייה — טיפולים פרטיים, והתחנה השלישית, „איל"ן".

השנים בגן „איל"ן" היו תחילת ההלי־כה והדיבור.

היום ילדה בת־עשר בבי"ס „און" ב־גוש דן הדר היא עדיין על תקן של עוורת, אך היא קוראת וכותבת, היא רצה והולכת, (ואפילו טילפנה היום למורתה) ומדברת דיבורה איטי.

איך משפיעה נוכחותה של הדר על אחיה „הבריאים"?... בתחילה היו מתחים) הבן האמצעי התבייש להזמין חברים לביתו ו־לחגוג את יום הולדתו. „גם על הבעיה הזו התגברנו" והיום הם יוצאים יחד לכל טיול ומפגש... אין הפליות.

„צריך להשקיע בילדים האלה כמו בילדים רגילים, וככל שמשקיע השקעה אישית וארוכה, מקבל התמורה. למרות שפעמים רבות ניווכח בה לאחר זמן ממושך", או־מרת רחל.

הטיפולים הפרטיים עלו לה הון תועפות. הרופאים "לא הבטיחו שום דבר". הנסיון — היה האמביציה שלה, כלפי עצמה, כ־אם.

„איל"ן" — האגודה המטפלת בנפגעים משיתוק של הדר ועוזרה לשיקומם של יל־דים רבים עם בעיות זהות הנובעות משי־תוק מוחין יוצאה ביום שלישי הבא ל־„מצעד הפרוטות. כמתנדבים לאיל"ן — נח־שוב על הדר ועל עמיתיה לגורל הם ראו־יים וזכאים לעזרה.

בתצלום: ילדי איל"ן בבריכת השחייה של ביתנון „ספיבק" בר"ג, חלק מ־12 אלף הנפגעים בהם מטפל האיגוד בששים ה־סניפים שלו.

מה נצפה מה צפוי

ברדיו * בטלוויזיה

בעריכת שולה מוסטיק

בטלוויזיה

* „מישל עזרא ספרא ובניו" — (מוצ"א' שבת, 22.30) — הפרק החמישי: „אבזות". השנה היא שנת 1967. רחמו והאדם מתבססים במקסיקו סיטי. אדוארד מנהל את הסניף בניו־יורק. ראשל הקט־נה כבר נשאה, יאיה בארץ ביתון קשה. לניאזו נעשה פעיל מפלגה. ב־מקרה לגמרי הוא מגלה קשר בין מישל לבין כתב ארם־צובא, כתב היד העתיק ביותר של התנ"ך, אשר על היעלמו בשעת שריפת בית כנסת לפני עשרים שנה נודע באחרונה. מישל עתה זקן וחולה. הוא מעביר לרחמו את צוואתו הרוחנית, דבר שהופך אותו לאבי ה־משפחה כולה, ומשתף אותו גם בסוד כתב היד של ארם צובא. מלחמת ששת הימים פורצת. בנה בכורה של נזלי נופל בקרב על ירושלים. הידיעה המרעישה מביאה על מישל הקשיש את מותו. ב־עת מותו ממש מבשרת כתבת הטלו־ויזיה לעולם כולו על נצחונה של ישר־אל במלחמה.

* „עד פופ" (א', 20.02) — קטעים מן הקונצרט האחרון של אלטון ג'ון עם התזמורת הסימפונית של מל־בורן, אוסטרליה. כמו־כן ישולבו קטעים מתוך ריאיון עם הזמר. עוד ב„עד פופ" ראיון מיוחד לתכנית עם המוסיקאי ה־גיטריסט רוברט פריפ, המתכוון לבוא לארץ בלווית ליגת אומני הגיטרה שלו. נשמע גם קטעי מוסיקה בביצועם. באול־פן יתארח הזמר נסים גרמה לרגל הו־פעת תקליט חדש שלו.

* "המרוץ אחר העלימה" (ב', 20.02) — הפרק העשירי: „זו רק הצגה" — במופע הבידור השנתי של הסטודנטים כל סטודנט תורם את חלקו. בל, הממו־נה על ארגון הערב הזה, מופיע בקטע שבו הוא מחקה את קינגספילד. שלא כצפוי, קינגספילד נמצא באולם בעת המופע.

* „ספנסר, בלש להשכיר" (ב', 22.50) — הפרק השביעי: „ילדי הסערה". ספנסר הורג את האיש שעומד להתנקש בחייו, אך מיד אחר־כך הוא גם דואג לשני ילדיו של ההרוג שנותרו יתומים. כל הכיוונים לגילוי שולחיו של המתנ־קש מובילים אל קינג פוארס, פושע המרצה את עונשו בכלא, לאחר שהסת־בך עם ספנסר.

* „מקגייוור" (ג', 22.20) — הפרק החמישי: „הקרב האחרון". מקגיי־וור נלחץ אל שיא שיא תחבולותיו האין סופיות ותכסיסי ההימלטות המיוחדים רק לו, אחרי ששודדים מסוכנים במכר־גית ממולכדת שודדו מיליוני דולרים, ו־איתו תפסו עם בני־ערובה אחרים.

* „שליחות" — סרט קולנוע (ד', 22.05) — כתבת טלוויזיה אמריקנית זו־כה לקבל את אישור הממונים עליה ל־צאת למוסקבה כדי לראיין שם את נשיא המעצמה. בששהייתה שם מבקשת ממנה מדענית רוסיה חשובה ביותר להבריח את נכדתה החולה למערב. נוסף על הילדה היא מפקידה בידיה סרט מצולם, המתעד סוד מדעי סובייטי חשוב. הכ־תבת האמריקנית, סבוכה בין חובתה למלא את שליחותה העיתונאית לבין רצונה למלא את בקשת המדענית ה־סובייטית, צריכה גם להתחמק מעינו ה־פקוחה של פקיד סובייטי, שמונה מטעם השלטונות ללוות אותה בכל מעשיה. הק.ג.ב. נכנס לתמונה במעקב רב־מתח אחרי גיבורי העלילה.

* „גיבורים רדופים" — סרט תעודה (ה', 21.30) — בהסכם פריס שנחתם לפני 14 שנה (27 בינואר, 1973) נס־תיימה מלחמת וייטנאם. אבל לרבים מן הלוחמים בווייטנאם לא נסתיימה המל־חמה הזאת עד עצם היום הזה. ההכשרה הצבאית הקשה שעברו לקראת השירות בווייטנאם והחוויות המזעזעות שהיו ב־שנות המלחמה הרמו בהם הריסות נפ־שיות קשות, שמנעו מהם לשוב ולהס־תגל בחברה הרגילה ובמשפחה. הסרט מספר על לוחמים כאלה, שהבינו כי ה־פתרון בשבילם היא פרישה מן החברה, ועברו לחיות בבדידותם, מרוחקים ביע־רות במדינת וושינגטון. הסרט משאיר רושם קשה ביותר בסיפורים המשמעיים מפי כמה מן האנשים האלה על וחוו־יותיהם כחיילים ועל הסבל הרב שהם חיים בו.

* „ראשון בין שווים" (ה', 22.20) — הפרק התשיעי: צ'ארלס סימור מסכים לתת לפיונה אשתו עוד הזדמנות. היא עוזרת לו לשוב להנהלת הבנק, כש־השמרנים מפסידים בבחירות. סיימון קר־סלייק מתמנה למנכ"ל בחברת הנדל"ן, וכך נציל ממשבר כספי. עם מותו של מורלנד הוא מתמודד על מושבו בפר־למנט. אנדרו פרייזר מסרב להיות מנהיג המפלגה הסקוטית הלאומית. בבחירות הוא מתחרה כנציג הליבור וזוכה ב־משרתו של סיימון במשרד הפנים. ריי־מונד גולד זוכה לקידום מקצועי, אך יחסיו עם אשתו מידרדרים.

* „גלריה" (ה', 23.10) — הפעם, בין השאר, שני הנושאים האלה: 1) כתבה של ניל טל על הקריקטורה בעיתונות בישראל. 2) שני הפסנתרנים הצעירים המשתתפים שבוע רובינשטיין: ראדו לופו ומורי פראחיה.

לרקור על...

☆ **פרשנה המיוחד של התקשורת האמריקנית לעניין התסבוכת האיראנית**

— „מה היה תפקידה של ישראל בעסקה?"

— „מנקודת מבטי ומסקנתי הברורה היא שתפקידה של ישראל ביוזמה האיראנית היה מרכזי מלכתחילה".

זו איננה חקירה של עוד אחת מועדות החקירה בארה"ב שקמו בעקבות פיצוץ פרשת הנשק עם איראן. והמשיב אינו אחד המעורבים בעניין, או פקיד רשמי מוסמך, אלא... כתב הרדיו הישראלי בוושינגטון, שמעון שיפר, בראיון לתכנית הטלוויזיה „נייט ווץ'" של הסי.בי.אס. בארה"ב.

בראיון לתקשורת האמריקנית, לאחר פרסום כמה פרטים מדו"ח ועדת המודיעין של הסנט, על מעורבותה של ישראל בפרשת מכירת הנשק לאיראן נסחף שיפר בדבריו ואמר עוד: „שידרתי לישראל, שמהדו"ח לומדים, כי ישראל היא שהתחילה את היוזמה, ישראל דחפה את היוזמה. כאשר האמריקנים רצו להפסיק את היוזמה, הישראלים שוב עמדו לצד האיראנים ולחצו על האמריקנים להמשיך ביוזמה".

מה יוצא למדינת ישראל מנקיטת עמדות כאלה? — ממשיך ושואל המראיין לן סאקר את כתב הרדיו הישראלי.

שיפר: „זוהי תערובת של סיבות ואפשרויות. כידוע לך, זהו עיקרון עקבי במדיניותה של ישראל ליצור קשר עם איראן".

„והיה זה משום אינטרס ישראל להמשיך ולדחוף קשרים אלה גם מול הידרדרות אפשרית ביחסים עם התומכת הראשית של ישראל בעולם, ארצות הברית? — שואל המראיין כאילו יושב מולו מדינאי רם דרג, שבתשובתו תלוי גורלה של מסכת היחסים בין ישראל לארה"ב.

„מר שיפר" — ממשיך המראיין — „לאיזה דרג בממשלת ישראל הגיע הכידע על המדיניות הזאת, או ההחלטות שהשפיעו על הרעיון הזה?".

ומר שיפר מכובדנו, ששוכח לרגע את מעמדו ככתב ונכנס לנעליו של מוסמך לעניין, משיב: „זו שאלה מעניינת מאוד משום שאני יכול לומר לך שלא היתה זו ממשלת ישראל שניהלה את המבצע. אני חייב לומר לך שבישראל רק מר פרס, שר הביטחון רבין ומר שמיר היו מעורבים במבצע הזה"... „ואם תשאל אותי מה ההסבר שלי לכך" — מוצא שיפר הזדמנות לחזק את תפקיד המבקר, גם מבלי שנתבקש לכך — „זוהי אחת התוצאות מהמצב הפוליטי שלנו, מצב של קיפאון פוליטי שעומד לפני ישראל".

למדנותו הגדולה של הכתב שמעון שיפר מצאה כנראה חן בעיני המראיין, וזה הבטיח כי הם ישובו וישוחחו עמו פעם נוספת על יחסי ישראל—ארה"ב, במיוחד במה שקשור לפרשת ארה"ב קונטרס.

אלא שהראיון שנתן הכתב הישראלי לתקשורת האמריקנית לא נשא חן כלל וכלל בעיני מנכ"ל רשות השידור, אורי פורת, וזה החליט שלא להאריך את כהונת כתב „קול ישראל" בוושינגטון, שמעון שיפר, מעבר לשנתיים ימים. כמו־כן אסר המנכ"ל על שיפר לעסוק בעיסוק כלשהו בנוסף לתפקידו ככתב „קול ישראל", לרבות ראיונות לתקשורת, הרצאות, כתיבת מאמרים ו/או ספרים, וכיוצ"ב. המנכ"ל הודיע לשיפר, כי אם יפר איסורים אלה יוחזר לארץ לאלתר.

מנכ"ל הרשות מצא, כי שיפר עבר בדבריו על שורת איסורים החלים על עובדי רשות השידור. לא זו בלבד שלא קיבל היתר ממנכ"ל הרשות להתראיין, כנדרש, אלא אף אמר דברים שיש בהם משום פרשנות, נקיטת עמדה וביקורת, דבר שהוא הפרה גסה של כללי השידור המקובלים ברשות השידור כפי שנוסחו ב„מסמך נקדי", המחייבים את כלל עובדי הרשות.

ברדיו

* „קבלת שבת" — פרשת „וארא" — בעריכת שבתאי ביבי (א') שישי, 15.00 — שיחה על פרשת השבוע בפי הרב נחום אדרי, רבה הראשי של גב־עתיים. דמויות מתוך פרשת השבוע — קווים לדמותו של אהרון — יתן הד"ר יוסף בורג.

פסוקים מן התורה יקרא החזן הותיק של בית הכנסת „נצח ישראל" בראשון לציון, החזן עזרא חוגי. בהפטרה יקרא אריה רוזנפלד.

* „מלווה מלכה" (ב') מוצ"ש, 22.10 — מסיבת מלווה מלכה וראש חודש מבית משפחת רוזנפלד משכונת הר נוף בירו־שלים. העורך: שבתאי ביבי.

* קו פתוח לשר הביטחון, יצחק רבין (גל"צ) ראשון, 16.05 — תכנית כל־פנים מיוחדת שבה ישיב שר הביטחון לשאלות מאזינים.

* „רדיו־עשרה" — מגזין נוער — כתבי נוער מדווחים על המתרחש בחיי הנוער (א') ראשון, 16.05.

* „מחשבת ישראל" — סדרת שיחות מפי פרופ' איתמר גרינוולד (א') ראשון, 19.05.

* „עם ישראל" — מוסף לעניינים יהו־דיים בעולם (ב') ראשון, 19.35.

* „אומר בשבחיך" — פיוטים ופרקי חזנות ספרדיים — בעריכת משה חן (ב') ראשון, 20.05.

* „תפוח ועץ" (א') ראשון, 22.05 — סדרת תכניות בנושא: „משפחות ה־נמצאות בשלבים שונים של תהליך הגי־רושין" והפעם: תכנית חמישית — „ה־שקט שלאחר הסערה" — התייצבות החיים בנפרד. בעיות ופתרונות וצצים במהלך השנים לאחר הגירושין. בצוות: הפסיכו־לוגים ד"ר עמירם רביב ויוסי גוטמן.

* „שעה חופשית" — מגזין שבועי ל־ענייני חינוך (ב') שני, 18.06.

* „עיונים בפרשת השבוע" — פרשת „בא" — מפי הרב יונה מצגר (א') שני, 19.05.

* „סולם המידות" — מצעד הפזמונים המסורתיים — בעריכת שבתאי ביבי (ב') שני, 20.05.

* „גם אלה תיגרי" (א') שלישי, 16.05.

* „אצבע על הדופק" — שבועון בענייני בריאות ורפואה (ב') שלישי, 18.06.

* „שיעור בתלמוד" — מסכת „ברכות" — מפי הרב שבתאי סבטו (א') שלי־שי, 19.05.

* „עולם חדש" — מגזין חדשותי ל־ענייני האדם וסביבתו (ב') שלישי, 19.35.

* פרקי חזנות „בבקשתך" — מזמור — שיר — בעריכת אברהם סלומון (ב') שלישי, 20.05.

* „עד פעם אחת" (ב') שלישי, 22.05 — והפעם: „נושא לעיון" — „על בעיית הריבב באזורים צחיחים והשימוש בגכל והצלת האוכלוסייה" — שיחה עם פרופ' ראובן יגיל מאוניברסיטת בן־גוריון.

* „שנינו יחד וכל אחד לחוד" (א') שלישי, 22.05 — והפעם: „לבטים של בני הדור השני לניצולי השואה" — עם יעל גירון ועמי פרגו־גוטר.

* „מועדון שעון הזהב" — מעולמו של האדם המבוגר (א') רביעי, 16.05.

* „כאל כעניין" — שאלות בנושאי הברה והלכה עם רב בישראל (א') רביעי, 19.05.

* „מבט לפולקלור" (ב') רביעי, 20.05 — והפעם: „ב־קרוקוסמוס" — המבור־כה על שירים כורדיים.

* „ההפכים את המהפך" — בעריכת זאב ענר (ב') רביעי, 22.05.

* „שיעור בתנ"ך" — עברים: הרב עדין שטיינזלץ (א') חמישי, 19.05.

* „מזרחים" — שבועון לענייני פולק־לור ועדות (ב') חמישי, 20.05.

* „ביכורים ופקודים" — מבחר שירים ביידיש (ב') חמישי. 22.05 — וה־פעם: „שירי יידיש בתרגום עברי".

* „בינינו לבין עצמנו" — שיחות עם כאוגיבים ביידיש הי (ב') חמישי, 23.05.

שים עין

„..." — מועדון הזמר המו־בודד (מוצ"ש, 20.30) — במועדון הזמר ההשתתפים יאירו הפעם אברהם ברת את מקהלת הדרים הירושל־מית, בניצוחו של יהונתן לבר. ה־מקהלה תבצע את שיריו של אברהם הירדו „משקה מיוחד", ויוהדד דבי־רים על השירה המקהלתית הזמרית. יצירת של התשבע בנוכח החזן נפ־תלי הרשטיק ומקהלת בית הכנסת הירושלמי, בניצוחו של אלי יפה. זמר אורח בהנהנה יהיה אברהם בר־הנהה מבורגת.

לילדים ולנוער בטלוויזיה הכללית והלימודית

* **יום שישי**

14.30 משפחת פליסר — פרק 3 — פאליסר וגלנקורה יוצאים למסע לילות לאחר חתונתם. בבאזל פוגשת גלנקורה את בורגו אהובה שאינה מסוגלת לדבק בו.

* **יום ראשון**

15.00 לבו של העניין — המנחה ג'ונתן מילר סוקר את התפתחות ה־מחקר על הלב ותפקידו מתקופת המצ־רים הקדומים ועד ימינו. בחלקו השני של הסרט אנו צופים במהלכו של ני־תוח לב פתוח.

17.30 „טיישאר בינתר" — הפעם על „בלופים": „בלופים" קטנים ו„בלופים" גדולים — מה יוצא מהם?

* **יום שני**

15.10 קשר משפחתי — לקראת יום איל"ן משוחחת זווית אברבנון עם מש־פחת אוסלנדר. אבי המשפחה, שמוליק, חלה בשיתוק ילדים בילדותו. בסוף שנות ה־60, עם הקמתו של איל"ן, היה שמו־אל אוסלנדר בין מייסדי אגודת הספורט של איל"ן באזור חיפה, ועד היום הוא פעיל באגודה ויזום פרויקטים שונים מטעמה. עובדת היותו נכה 100 אחוז לא הפריעה לשמואל להקים יחד עם אילנה משפחה לתפארת. בתכנית נש־אל הילדים כיצד הם מתמודדים עם מצב שבו אב המשפחה הינו נכה, אך לילדים לא היו שום תלונות מיוחדות — מלבד התלונה הרגילה שאבא לא נמצא מספיק בבית.

17.55 קונצרט לנוער — תזמורת רשות השידור, בניצוח יצחק שטיינר. בתכ־נית: הפתיחה ל„חלום ליל קיץ" מאת מנדלסון, וריאציות על נושא רוקוקו מאת צ'ייקובסקי עם הסולנית הצעירה הגית גלזר (צ'לו).

* **יום שלישי**

14.15 אגדת הסייר הבודד — סרט קולנוע. במערבון המספר על האיש במסי־כה, ג'ון ריד, שזכה לכינוי הסייר הבו־דד. ג'ון שהתייתם בגיל צעיר גודל ע"י האינדיאנים, חולץ את אנשי המע־רב מאימת כנופייתו של קוונדיש, רב־סרן בצבא ארה"ב שגורש מהצבא, ומאז הטיל את חיתתו על המערב.

16.15 שבילים באמצע שביל בצד — טיול השבוע: אזור כיכר סדום, נחל זוהר, ליד ים המלח.

17.30 „הגב להרשות" — עם האריה רמו הקיף פיפס והארנבת מצי. משתתפים: שמעון כהן, עמי ויינברג ותיה פיק.

* **יום רביעי**

14.15 אלפרד ברנדל — רסיטל ל־פסנתר עם הפסנתרן אלפרד ברנדל. ב־תכנית שתי יצירות: ברהמס: ואריאצ־יות ופוגה על נושא מאת הנדל, וליסט: שנות נדודים (השנה השלישית).

15.15 מועדון הפיקוויקים — פרק 3 — כאפטן כחור אורי רייציל, אך ג'ינגל הנוכל רוצה בה לעצמו בשל כספה. הוא מסכסך ביניה ובין טאפמן וגמלס עמה ללונדון. חברי מועדון הפיקוויקים יוצאים לחפש את השניים.

16.25 פיצוחים — שעשועון טלוויזיה בנושא פרס"ם המבוסס על ידע ומהירות תגובה של המתמודדים.

* **יום חמישי**

17.30 „בקרון ו'" — הפרק האחרון „בוגד בצמרת". בארגונו של גריג מתגלה בוגד, שמבטה להשתלט על בסיס מקרה ועל היקום כולו. אבל הבסיך ארץ מגלה את הבוגד.

17.55 „משפחה קמפבל" — הפרק השני: „החלטה גורלית". בן הלורד מת, באשמת המשרתת. אך הכל רואים בדוי־סא דייר קמפבל את האשם. מגפה מתפשטת בכפר בגלל מי הנהל המזוהמים, אך הכפריים מסרבים לשמוע בקול הרופא ולהרתיח את מי השתייה. כולם, בעקבות המשרתת, מאמינים ב־אמונות תפלות.

18.25 „פסוק של יקום" — מבט אל ע־לה שבירושלים.

בול עגלת הלחם בארצות־הברית

הבול בעריך של 25 הסנטים מיועד בעיקר לשיגור במכתבות לכבירת בולים. הבול מחליף את העריך בן 25 סנטים עם דיוקנו של פול רביר, שהוצא לאור ב־1965.

וויליאם בונד, מארלינגטון, ביסס את רישום הדיו שלו על שרטוטים ותצלומים ארכיוניים. עיצובים אחרים שעשה הצייר — בול ספינת הקרח בן 14 סנטים, ובול האייל בעריך של 4.9 סנט.

לעניין נושא הבול. עגלות להם היו עגלות שבוססו על עגלות סכאנדרמיות, שנמשכו על־ידי סוסים. בשנים האחרונות של המאה ה־19 עברו יותר אנשים מן הכפרים אל הערים, ולרבים מהם לא היה הסוס הדרוש, וגם לא המתקנים על מנת לאפות להם. מאפיות מסחריות גדולות הוקמו כדי לספק צורך זה, ומוצריהם חו־לקו על־ידי עגלות לחנויות, או ישר ל־בתים.

הבול, המודפס בצבע חום, מעוצב ב־קווים הפשוטים והחיים המאפיינים את סדרת התובלה. העגלה מוצגת מן הצד מבלי להראות את הקצירה לריתמת הסוס. הדלת החד שלה פתוחה חלקית, הכיתוב „מאפייה" מודפס על לוח הצד האחורי. המילים: „עגלת לחם 1880" ו„ארה"ב 25" מופיעות בשתי שורות של אותיות דפוס, בחלק העליון של הבול, כפי שמקובל בתובלה.

המנהל האמנותי של הפרוייקט הוא הווארד פיין, המשמש כמתאם העיצוב ב־וועדת הייעוץ לבולים מטעם מוסדות צי־בור שונים. כמו לבול רביר, מיוצר גם בול זה — בול עגלת הלחם — בגלילים של 3,000 בולים.

פינת הבול

מאת חיים לנגלבן

עגלת לחם משנות ה־80 של המאה הקודמת היה נושאו של בול בן 25 סנטים, בסדרת התובלה, שראה אור ב־22 בנו־בבר 1986 בארה"ב. זהו גם הבול ה־250 בסדרה זו של בולי גלילים, המורכבים במכונות מכירה הניצבות ברוב סניפי ה־דואר בארה"ב, ויקוחים ציבוריים ומס־חריים.

יום ההוצאה הראשון, 22 בנובמבר 86, נערך במסגרת התערוכה הבולאית „וואפ־קס", שהתקיימה במרכז הוועידות בויר־ג'יניה ביץ', וירג'יניה.

סוכנות דואר חדשה מסוג א' בכוכב יאיר

ביום ראשון, ב' בשבט התשמ"ז — 1 בפברואר 1987, תיפתח סוכנות דואר חד־שה מסוג א' בכוכב יאיר, ישוב קהילתי כישלי של תנועת החרות, במזרח, ב־דרום לצור נתן. הישוב מוקם על שם אברהם יאיר שטרן, מפקד הלח"י (לוחמי חירות ישראל) שנרצח בידי הבולשת ה־בריטית.

סוכנות הדואר החדשה תעסוק בכל פעו־לות הדואר כולל עיסקות בנק הדואר. ותהיה פתוחה לשירות הקהל בימים ובש־עות המפורטים להלן: בימים ראשון ו־שלישי, משעה 08:00 בבוקר עד שעה 13:30 בצהריים. בימים שני, רביעי וחמישי משעה 08:00 בבוקר עד שעה 12:30 בצה־ריים, ומשעה 16:00 אחה"צ עד שעה 18:00 בערב. בימי שישי וערבי חג משעה 08:00 בבוקר עד שעה 13:00 בצהריים.

קוראים המעוניינים בהחתמה של חו־תמת דואר על שם כוכב יאיר, ביום הפ־תיחה לשירות, הכוללת בתוכה שם ה־דואר „כוכב יאיר", יצרפו את בקשותיהם המבויילות בהיום (בול ללא ציור) למנהל הדואר כפר סבא, מיקוד 44 1000. לפני מועד פתיחת השירות הדואר בכוכב יאיר.

משרד הדואר יעשה מאמצים לבצע החו־תמה ברורה ונקייה. דברי הדואר שלא יבוילו בדמי משלוח מלאים, לא יוחתמו בחותמת הדואר החדשה, ויוחזרו לשולח על חשבונו.

שר הדתות זבולון המר:

קרית נוער — מופת בהצלחת האינטגרציה

מאת סופרנו בירושלים

בביקור רשמי שערך שר הדתות זבולון המר ב„קרית־נוער" בירושלים הביע השר את התרשמותו העמוקה מן המוסד ומרמתו החינוכית הייחודית.

שר הדתות התקבל ע"י ראש הישיבה הרב לינצ'נר ומנכ"ל הקריה הרב לנדאו ושמע מהם הסברים על המוסד.

הקמפוס של קרית נוער בשכונת בית וגן בירושלים משתרע על פני שטח נרחב והוא כולל בניינים מפוארים החדישים המצויידים במיטב המכשירים האמצעים החינוכיים הדרושים להוראת המקצועות השונים. במוסד — 1,000 התלמידים הלומדים במיגוון רחב של מגמות.

השר המר התרשם במיוחד מהצלחת האינטגרציה השוררת בין כותלי המוסד שהיה מן הראשונים בארץ שקלט תלמידים מעולי סוריה.

בנושא זה יכולה הקריה לשמש דוגמא ומופת למוסדות חינוך רבים בהצלחת המפעל, אמר.

במהלך הסיור נפגש שר הדתות עם תלמידי ביהי"ס להנדסאים הלומדים במסגרת העתודה של צה"ל ושמע מפי נציג חיל האוויר שר גבוה במקום כי בוגרי ביה"ס זה מבוקשים על ידי החיל הנוקק להנדסאים מעולים ולבעלי מקצועות טכניים.

את הסיור נעל שר הדתות בטקס חגיגי של סיום מסכת גיטין ע"י תלמידי הכולל של הקריה.

בדברו לפני תלמידי הכולל שיבח השר את הרמה של קרית נוער לחברה הישראלית בכלל וקרא לבוגרי הכולל להרתם לפעילות תורנית ר' תברתית שמשרד הדתות יזם לאחרונה במסגרת שיעורי תורה עבור בני נוער ומבוגרים.

ע"ש להקמת קרן מילגות ולפריה עיונית יערך בישיבת בני עקיבא ברעננה.

הערב ייערך בט' שבט תשמ"ז (8.2.87) באולמי „השרון" בכפר סבא.

אורח הכבוד בערב יהיה השר לענייני דתות זבולון המר, וכן ראשי ישיבות בנ"ע, ראש עיריית רעננה, תורי התלמידים ואורחים רבים.

בתוכנית האומנותית ישתתפו מקהלת הישיבה והתזמורת, הזמר אורי שבח והשחקן — שייקה אופיר. מנחה: אבי מסלו.

אזכרה לערך יוסף קריאל ז"ל נערכה במלאת 30 לפטירתו

במלאת שלושים למותו של הילד ערן יוסף, בנם של אפרים ושרה קריאל (קרפיול) שנספה בתאונת דרכים ביום ב' דחנוכה, התכנסו השבוע בני המשפחה וכמאות מחבריהם לאזכרה וגלוי מצבה בבית העלמין בקריה שאול.

קוים לדמותו העלה דודו ר' אברהם אפלנדר.

בערב זה התקיימה עצרת זכרון בבית הכנסת ישראל הצעיר בקרית קריניצי שברמת גן, בהשתתפות שר הדתות מר זבולון המר, הפנים, בני המשפחה, חברים, מתפללי בית הכנסת ותושבי השכונה.

דברי הספד נרגשים נאמרו ע"י הרב אוירבך — רבה של רמת־גן, בן דודו של המנוח — הרב שלמה ברין ר"מ בישיבת אלון שבות, מדריך השבט מבני עקיבא, וכן אחד ממוריו בבית הספר שלמד בו התמנך.

אחיו אסף וניר־ברוך סימו את העצרת בלימוד המשניות האחרונות מתוך ששת סדרי המשנה שקיבלו על עצמם חברי קהילת קרית קריניצי ללמוד ולסיים תוך שלשים ימי האבל — לעלוי נשמתו.

מגמה מעורבת במניות

מאת מרדכי זכט

מגמה מעורבת היתה גם אתמול בבורסה. נקבעו 182 ירידות, 131 עליות ו־123 ניירע נסחרו ללא שינוי בשער. המחזור ירד לכ־19.5 מיליון שקל, מזה 4.8 מיליון ש"ח בבנייה ההסדר.

אתמול בבורסה

השבוע עלה המדד הכללי של מניות ב־1.51% וללא מניות ההסדר נרשמה עליה של 3.67 אחוזים. עליה בולטת של 9.74% היתה במדד מניות חברות הנפט.

הודעות הבורסה

* מן — הפסד מתואם של 449 אלף ש"ח באפריל־ספטמבר 86', לעומת כ־1.1 מיליון ש"ח בהקופה המקבילה אשתקד.
* קופל — תוצע הצעת רכש לציבור. הסחר במניות ייפתח ביום א' בשער 3201 למניה 1 ש"ח ר' 1895% לכתב האופציה.
* מתכת מזום — רווח מתואם של כ־67.4 אלף ש"ח לעומת הפסד של 181 אלף ש"ח.
* ארגמן — הפסד מתואם של 723 אלף ש"ח לעומת רווח של 195 אלף ש"ח.
* לודנשטיין — רווח מתואם של 512 אלף ש"ח לעומת 111 אלף ש"ח.

לוח מועדים בבורסה

1.2.87 תדאה — אקס הטבה 100%, הקצאה 4.2.87.

8.2.87 ת.א.ת. — אקס הטבה 200%.

9.2.87 פריי־איור — אקס הטבה 50%, הקצאה 12.2. מדול בטון — אקס הטבה 1000%, הקצאה 12.2.

16.2.87 מהדרין — אקס הטבה 50%, הקצאה 19.2. קליל — אקס הטבה 200%, הקצאה 19.2.

17.2.87 גליל משופר סד' 3765 שגיא מקופר סד' 4213.

23.2.87 נכסים ובנין — אקס הטבה 50%, הקצאה 26.2.87 גב־ים — אקס הטבה 50%, הקצאה 26.2.87.

הוגש ע"י בנק המזרחי המאוחד בעיים אגף ניירות־ערך מדור ייעוץ ומחקר

שערי המניות

המניה	השער	השינוי בנק	ב־%
איי.די.בי.	87510*		
אגוד	65500	+120	+0.2
דיסקי א'	111830	— 20	
מזרחי	36030*		
ספנות 0.1	1624*		
פועלים	59495*		
כללי	151940	— 60	
בליל	37820*		
מימון 1.0	50000	—300	— 0.6
ז. אמריקה 1.0	הפסקת מסחר		
הבינלאומי	4900*		
פי.בי.	6160*		
אדנים	43672	+3970	+10.0
לאו מש ש	10700*		
פת' מש ש	3315*		
משכן ש	3860	+170	+ 4.6
עצמאות	15000*		
ספנות ר"ג ש	20380	+200	+ 1.0
מירב	8145*		
שלמון	730*		
לאו תעש' ש	10140	— 60	— 0.6
הסנה ש	384	— 5	— 1.3
הפריקס 0.1	899	+ 9	+ 1.0
סקוריטס	1065*		
ציון 5.0	10200*		
דלק ש	4340	+ 80	+ 1.9
שופרסל א'	10290	+340	+ 3.4
אזורים	1070	— 20	— 1.8
אפריקה 1.0	40880	+200	+ 0.5
דנקנר 1.0	4990	—110	— 2.2
נכסים	4785*		
גב־ים 0.5	4860*		
הכ' הישוב	77500*		
ישפרו	3399	— 71	— 2.0
ישרס	18790	—110	— 0.6
כלל בדל"ן	637	+ 10	+ 1.6
רסקו מ"ר	6500	+100	+ 1.6
אורדן 1.0	8990	—470	— 5.0
פולגת 0.4	3580	+110	+ 3.2
פוליגון	9100	—120	— 1.3
כבלים	25000*		
קפ' פת 1.0	3808*		
נחושתן 0.5	12900	—1000	— 7.2
אלקו ש	4700	+301	+ 6.8
אלקטרה 0.5	1288	— 50	— 3.7
כלל אלק'	2579*		
חיפה כימיק'	612*		
ים המלח	3420	+ 22	+ 0.6
פטרוכימים	600	+ 10	+ 1.7
פרוטארום	14200*		
כלל תעש'	2250	+150	+ 7.1
איי.די.בי. פת'	7010*		
חברה 1.0	14600	+300	+ 2.1
אמפא	19381	+400	+ 2.1
פרגלים השק	8180*		
דיסקי השק'	4338*		
מזרחי השק'	33000	—1000	— 2.9
כלל יש' 10	1295	— 2	— 0.2
צח 0.5	2090*		
פז השק'	3220*		
פמה 0.5	7699*		
פז נפט	26620	+1000	+ 3.9

* ללא שינוי

תל אביב

בבית הכנסת הגדול בת"א אלנבי 110

יעבור לפני התיבה החזן מאיר הופשטטר. לפני קבלת השבת, הישעור ברמב"ם מפי נשיא בית־הכנסת מר אברהם תבריזי בהל' כות תשובה ו', ג' בנושא: „למה באה הכבדת לב פרעה ?". מנחה — 4.15, שחרית — 8.00.

שלושים לפטירת
חיים הרשקוביץ ע"ה
היום ב־3 אחה"צ בבית העלמין בחולון תתקיים אזכרה וגילוי מצבה על קברו. נפגשים ליד השער התדש.

עונג שבת „אהל שם"
השבת פרשת וארא, 4.15 אחה"צ ירצה הרב ד"ר ש.ו. כהנא בנושא, שבת ודיית. הרב אליעזר כהן והרב ש. זלמן הוכמן ירצו בעיונים בפרשת השבוע.

פרקי הלל, ישמיע החזן מר משה ציטרין בבית הכנסת „קהל חסידים" ידרוש הרב ש. זלמן הוכמן: „בחמש לשונות של גאולה". הרב ד"ר כהנא, ישא דברו בירושלים, במשך השבוע, בנושא „שבט בהלכה ואגדה".

חוג הנוער הדתי
ביום רביעי, ה' בשבט (4.2.87) תתקיים אי"ה בשעה 8.30 בערב במרכז הקהילתי, רח' בן יהודה 86 הרצאתו של עו"ד חיים צדוק, שר המשפטים לשעבר על הנושא: „הקיקה הדתית בימינו".

במוצש"ק הילולת האדמו"ר מהרקה זצ"ל
אור לבי' שבט בשעה 8.15 יום הילולה של האדמו"ר הקדוש מהר"ר שמחה בונם זצ"ל מוורקה. תתקיים סעודת הילולא בבית גבוד האדמו"ר הרב ר' אלימלך שפירא שליט"א, סוקולוב 80, תל אביב.

למחרת, ביום ראשון נפגשים ליד קברו בטבריה בשעה 12 בצהרים. שרידי בית וורקא מוזמנים לבוא.

חיים בר־אבא — יו"ר עמותת בית החלמה „שלוה"

באסיפה כללית של העמותת „שלוה" בית החלמה והבראה לעמוסי יכולה שהתקיימה השבוע נמסר דו"ח פעולות על ידי מר חיים בר־אבא, יו"ר העמותה.

בבקום נעשות עבודות הרחבה מקיפות של אולם האוכל והמטבח, מערכת אינטרקום ומיזוג אויר בחדרים בעלות של כ־1.5 מיליון דולר.

באסיפה הכללית נבחר חיים בר־אבא, ליו"ר העמותה, ו־25 איש נבחרו לחברי הנהלה, ועדה ביקורת.

בתנועה

המפד"ל הפוהמ"ז תל־אביב
במועדון רמת אביב, ברודצקי 33 שעור בתלמוד מסכת תולין מפי הרב מ. אהרוני בשבת בבוקר.

במועדון קרית שלום בליל שבת ב־8 שעור בדף היומי מפי הרב י. שולמן.

בשבת בבוקר ב־11 שעור בפרשת השבוע מפי מר י. פישמן 12 שעור במסכת בבא מציעא ע"י הרב סגל ושעור בדף יומי מפי הרב י. שולמן. אחה"צ ב־4 מסיבת עונג שבת על פרשת השבוע ירצה י. שולמן.

בביהכנ"ס עולי אפגניסטן בכפר שלום א' שעור תורה מפי החי מאיר רבי. בביהכנ"ס שבת אחים רמת ישראל ב־4.30 שעור בהלכה מפי הרב מ. מזרחי.

במועדון רמת ישראל דם המכבים 19 שעור בפרשת השבוע ב־2.30 שעור בגמרא, ב־3.30 מפי מר אהרנברג.

בביהכנ"ס בר אילן בשבת ב־10 שעור במסכת שבת מפי הרב נפתלי טרופ.

בביהכנ"ס הפוהמ"ז בהמשך שנקין שעור במדרש רבא אחרי קבלת שבת שעור בגמרא מסכת יומא לפני מנחה מפי הרב מרדכי בהרב.

בביהכנ"ס שער שמים רחוב המצפילים ב־1.30 שעור בפרשת השבוע מפי הרב מלאכי. בביהכנ"ס ראשון לציון מגדל עוז לבנות ב־2 שעור באורות חיים מפי הרב י. מלאכי.

בביהכנ"ס קהל חסידים רח' רוקח 20 בשעה קדושא רבה ירצה בפרשת השבוע ומציניא דיומא הרב ש. זלמן הוכמן.

במועדון המשך שנקין שכון הפוהמ"ז מנין צעירים בבוקר בשעה 10.30 שעור במסכת בבא בתרא מגיד שעור מר מרדכי טורטר.

בביהכנ"ס הפועל המזרחי אבן גבירול 195 בבוקר בשעה 7.15 שעור בהלכה מפי ר' שלמה יהלומי, משעה 7.30 שעור בגמרא מסכת כתובות מפי ר' ש. יהלומי. שעור במשנה מפי יוסף טילס בשעה 4.00.

בביהכנ"ס המרכזי שד' סמאטס 22 תל־אביב בליל שבת קידוש לאחר קבלת שבת משנה יומית מפי ר' פנחס שינמן.

בשעה 8 בבוקר מסכת בכורות מפי פ. שינמן בשעה 8.45 בבוקר ספר התינוך מ.י. בראון.

בשעה 9.30 בבוקר מדרש רבה ע"י ר' י.מ. בראון.

בשעה 4 אחה"צ מסכת יבמות מפי ר' פנחס שינמן.

בשעה 4 אחה"צ דף יומי מסכת סנהדרין ע"י ר' כ.י. בראון.

בשעה 4 אחה"צ אור חיים ודברי אגדה ר' י. עברי.

בסעודה שלישית משנה יומית מפי ר' פנחס שיינמן.

בביהכנ"ס עבודה ישראל, שרת 45 בליל שבת אחרי התפילה שעור במסכת סנהדרין מפי הרב אברהם ריגר.

עונג שבת „אהל שם" בשעה 4 אחה"צ עיונים בפרשת השבוע מפי הרב ש. זלמן הוכמן ושירה בציבור וחזנות מפי החזן מר משה ציטרין.

אמונה — תאוריל תל־אביב
פרשת השבוע
יתקיים אי"ה א' שבט תשמ"ז בהמשך שינקין רח' המצולה 40 ה"א המרצה: נפתלי קראוס.

במנין הנוער הדתי קרית שלום המרצה: הרבנית סגל.

בדרך הנצחון בבית הכנסת בשעה 11.15 לפנה"צ ע"י הרבנית גולדשמיט.

יום שני
בבצרון יתקיים חוג התנ"ך בשעה 8 בערב ע"י הרבנית גולדשמיט.

יום שלישי
שעור התנ"ך עם הנביא עץ חיים
יתקיים אי"ה ד' שבט תשמ"ז — 3.2.87 בשעה 4.30 א.ה"צ במועדון רח' דיזנגוף 209 תל־אביב.

חוג הרמב"ם
יתקיים אי"ה ד' שבט תשמ"ז — 3.2.87 בשעה 5 אחה"צ בביתה של המכ' טובה הרשושנים רח' השומר 89 בני־ברק בהשתתפות הרב יצחק הרשושנים הנושא: פרשת השבוע.

יום רביעי
שעור התנ"ך עם הרבנית נחמה רבינוביץ
יתקיים אי"ה ה' שבט תשמ"ז — 4.2.87 בשעה 4.30 אחה"צ בסניף אמונה, אחד העם 110 ה"א הנושא: ס"ו בשבט ורעיונות מפרשת השבוע.

חוג התנ"ך עם הנביא אפעיף
יתקיים אי"ה ה' שבט תשמ"ז — 4.2.87 בהמשך שינקין רח' המצולה 40 תל־אביב.

אמונה האריל מחלקת הארגון בראשי הארץ

שבת
גני־תקוה — מתקיים חוג לפרשת השבוע בשעה 17.00 בבית החברה בגבעה־סביון.

מוצאי־שבת
קרית־שמואל בשעה 7.30 בערב

יתקיים חוג לספרות בביה"ס הממ"ד אהרון, תרצה הגב' בלהה רובין, כבוד קל.

יום ראשון
בת־ים — בשעה 7.30 בערב אספת הברות בנושא „שבוע־אמונה", ב־סניף הפוהמ"ז.

יום שני
פתח־תקוה — במועדון צ"ש הזגי בשעה 8.00 בערב. ירצה א. גרנות במדרשת חברון על „חברון עיר האבות לדורותיה". ההרצאה תלווה בשקופיות.

גני־תקוה — נפתח חוג תפירה בשעה 19.30 במועדון התנועה.

כפר־סבא — נפתח חוג להתצמלות עם המורה לוני גפן. החוג יתקיים בבקלס בשכון מזרחי ג' בשעה 20.30.

יום שלישי
גני־תקוה — מתקיים במבון אמור נד בשעה 20.00 חוג לריקודי עם.

בת־ים — בשעה 10.00 בבוקר הרצאה בנושא „מקרוביוטיקה" בסניף הפוהמ"ז.

יום רביעי
כפר־סבא — יתקיים שעור בתנ"ך, ספר תהלים, מלמדת יהודית שקל.

השעור יתקיים בבקלס, שכון מזרחי בשעה 17.00.

גני־תקוה — מתקיים חוג להתעמלות בשעה 20.00 במועדון התנועה. רח' הרי־יהודה 36.

המדור — לקליטה חברתית רוחנית של עולים

יום שני
יום ציון ארצי למתנדבות יתקיים במועדון התנועה בתל־אביב, רח' דיזנגוף 209. יום העיון יתחיל בשעה 9.30 ויסתיים בשעה 3.00 אחר הצהריים ויהיה לקליטת עולים מארצות רומניה ואירן.

יום העיון אורגן בשיתוף המחלקה לכירושת ישראל במחלקה לעליה וקליטה בסוכנות היהודית. בתכנית יום העיון סקירה על עליות ברומניה ואירן ודיון על דרכי קליטתם הרוחנית חברתית של העולים מארצות אלה.

יום רביעי
קרית מלאכי — בשעה 10.30 פגישה ועדת קליטה בראשות הח' אירית בהרב.

אשקלון — בשעה 1.00 פגישת חברות וסיור בקבוצות מגורי העולים. מאלגנת הח' צביה קפאת.

הפגישות הנ"ל בהשתתפות הח' פנינה גמיר, מנהלת המדור.

חיפה

בבית הכנסת לנוער בביה"ס „יבנה — נצח ישראל"

התפילות בליל שבת לפי זמני הדלקת נרות, ובשבת בבוקר ב־8.15 לפני התפילה ב־7.30 שעור בתלמוד ע"י הרב ישעיהו נגר, רבו של בית הכנסת. לפני הקריאה לימוד משניות לזכרם של תלמידי ביה"ס שנפלו במערכות ישראל.

בית הכנסת הפועל המזרחי
(רח' ההלוץ 59)
בשבת ב־7.00 בבוקר יוקיימו 2 שיעורים בתנ"ך ובגמרא מפי הרב מנחם הכר, ובשעה 10.30 שיעור בחוג רמב"ם מפי החבר יוסף קרייצר.

לוח הצופה

● בבני ברק ניסנבאום, 3 חדרים חדשה ומטופחת, 03־441259. בערב: 03־793159.

● דרושה בדחיפות מצילה מוסמכה רצוי עם ידע ללימוד שחיה, 03־745094, מ־9.00 — 13.00.

מזל טוב באסותא

גיסה ויוסף מנחם הורש	— בת
מלי ואליהו רוזנבלום	— בת
פפריס ומוריס לטרי	— בת
רינה ואלי חזן	— בת
רחל ורון דראל	— בת
לאה ויעקב בר־יאל	— בת
ענת ויעקב טל	— בת
יהודית וסטיוארט סמילור	בן + בת
אסתר ואלי דדלי	— בן
נאוה וגיל צוקרמן	— בת
שרה ומתתיהו לב	— בת
גולה ומשה קוריסקי	— בן
לאה ויצחק לב	— בת
ליסה וישראל לוי	— בת
איטה ומנחם יעקב	
פולטובסקי	— בת
רונית וליאור סנקביץ	— בת
צביה ויאיר בלק	— בן
גאולה וברוך שבתאי	— בן
רחל ושמעון דותן	— בן
אורלי ורונן מואל	— בן
יהודית ויעקב יחודי	— בן
אבלין גבריאל רויט	— בת
כוכבה וישראל עמרן	— בן
חנה ואלי אסולין	— בת
לאה ועמרם הורש	— בן
עליזה ושמעון אשכנזי	— בת
אהובה ושלמה יצחק	— בן
שושנה ודוד ברהום	— בת
נורית ולוי דינור	— בן
לודה ויעקב סרבס	— בת
מלכה ויוסף ברגר	— בת
דביסל ואריק סיגל	— בת
עפרה ורני ששון	— בן
מזל ואברהם ושדי	— בן
אולת ועמר שוף	— בת
הנה ומשה לאופר	— בת
רונית ואליק רינק	— בן
כוכבה ומרדכי קקשור	— בן
ריטה ועוזי ביגבר	— בת
רינה ומשה שמש	— בת
תרצה ועופר ישי	— בת
אביבה ועמנואל אנהבי	— בן
יהודית ושלמה מועלם	— בן
פנינה ויצחק סוקה	— בת
הנריט ושלמה אנגלטמן	— בן

גם לך מגיע
אסותא — 240185

שערי חליפין במט"ח

בנק המזרחי המאוחד

שערי קניה ומכירה של בנקנוטים והעברות במטבע־חוץ ליום 29.1.87 עד למחרת בשעה 12.30 לעסקות בדולרים עד לסך 1,000 דולר וביתר המטבעות עד שווי 500 דולר, יהיו במפורט להלן:

בנוסף לשערים דלהלן יש לגבות עמלה בשיעור של 0.75%

המדינה	המטבע	יחי'	שער קניה (שקים והעברות)	שער מכירה (שקים והעברות)	שער קניה (בנקנוטים)	שער מכירה (בנקנוטים)
ארה"ב	דולר	1	1.5950	1.6150	1.57	1.65
בריטניה	ליש"ט	1	2.4594	2.4903	2.42	2.54
גרמניה	מרק	1	0.8947	0.9059	0.88	0.93
צרפת	פרנק	1	0.2687	0.2721	0.25	0.28
הולנד	גילדר	1	0.7951	0.8051	0.78	0.82
שוויץ	פרנק	1	1.0636	1.0770	1.04	1.10
שוודיה	כתר	1	0.2480	0.2512	0.24	0.26
נורווגיה	כתר	1	0.2303	0.2332	0.22	0.24
דנמרק	כתר	1	0.2360	0.2390	0.22	0.24
פינלנד	מרק	1	0.3554	0.3599	0.34	0.37
קנדה	דולר	1	0.1832	1.1981	1.15	1.22
אוסטרליה	דולר	1	1.0511	1.0643	0.99	1.10
דרא"פ	ראנד	1	0.7791	0.7889		
אוסטריה	שילינג	10	1.2729	1.2889	1.25	1.32
איטליה	לירה	1000	1.2588	1.2747	1.18	1.30
יפן	ין	100	1.0548	1.0681	1.03	1.09

* רק לגבי בנקנוטים בערכים של עד 100 כתר.
** רק לגבי בנקנוטים של עד 10,000 לירטות
לגבי בנקנוטים בערכים גבוהים יותר יש לקבל את השער מהאגף לעסקות חוץ.

רדיו

קול המוסיקה

06.00 „שמע ישראל"; 06.02 „צלילי בוקר"; 07.09 „בהאזנה ביתרח"; 09.00 „קונצרט בוקר"; 11.57 „מבשים שירי"; 12.00 „מן הסדרטה"; 13.05 „בהאזנה ניעוהה"; 14.00 „מאולמי הקונצרטים שלנו".

מוצאי־שבת
19.00 „הקונצרט שלי" עם המדען פרופ' מאיר שיניצקי; 21.05 „אופרה" — ורדי — „ריגולטו".

רשת א'

06.00 שידורים לעולים; 08.05 „פעמי המזרח"; 10.05 „השיר לא תם"; 11.10 השידור היומי לבתי־הס; 11.30 „האר צינורי"; 12.05 „לחיות ביהדי"; 13.15 תכנית לאנגלית; 13.30 הדשות והכנית בצרפתית; 14.06 „בראש צעירי"; 15.00 „קבלת שבת" — פרשת „וארא".

מוצאי־שבת
18.06 „מוסיקה קלה למוצאי שבת"; 19.30 שידורים לעולים; 22.05 „כלים שמנגנות לבצת"; 23.05 „תבו זמרי".

רשת ב'

06.06 „שמע ישראל", „מה טובו אוהליך יעקב" וסיכום המשנה היומית; 06.12 התעמלות בוקר; 06.22 לחקלאי; 06.30 סקירת מאמרי המערכת של עתוני הבוקר; 06.53 „אור ירוק"; 07.00 „הבוקר הזה"; 08.05 „כל צבעי הרשת"; 12.05 חדשות מקומיות; 12.10 „שריקת פתיחה"; 13.05 „בוצאי היום"; 14.06 „הזמנות והנחות בשבלות"; 15.05 הודעה על זמני כיסוי השבת.

מוצאי־שבת
18.06 „מפיק הדי"; 18.30 „ממגיש הספורט"; 19.05 „הקול קולגוף"; 20.05 „יומן השבוע"; 21.05 „המבדיל"; 21.08 „פרח בגני"; 22.05 פרקי היום בתנ"ך; 22.10 „מלווה מלכה"; 23.05 „הוי ארצי מולדתי"; 00.10 „לילה טוב".

רשת ג

06.06 „שמע ישראל"; 06.11 „יום ששי הורי"; 08.05 „להיות שם"; 09.05 „אנן הים התיכון"; 11.05 „משהו משהו"; 13.05 „צפיות בדבש"; 15.05 „לפנות ערב".

מוצאי־שבת
18.06 „שיר בין־ערביים"; 19.05 „ומר שכוה"; 20.05 „פוליטיהמהון"; 22.05 „טיול לילי"; 23.05 „רדיורק" — פזמונים בשצף קצב.

טלוויזיה

טלוויזיה חינוכית

08.00 טלטקסט — עד כאן; 8.03 שעת כושר; 08.15 קשת וענן — בראשי חודשים; 08.40 מסך לספרות (יסודי); 09.00 מוסיקה ד'—ו'; 09.20 לשון ותקשורת ג'—ה'; 10.05 השבון ד'; 10.30 הגיל הרך; 11.00 מדעי הטבע (יסודי); 11.15 חברה והרבות (יסודי); 11.45 אזרחות — הסה"ב; 12.15 חברה ותרבות; 12.45 מוסיקה (צ"י) — העשרה; 13.30 טלטקסט; 13.35 והורה; 14.30 משפחה פלישר — ערק 3; 15.25 מפגשי בראשית; 16.00 ערב חדש — מוסף לשבת.

טלוויזיה כללית

מוצאי־שבת
18.00 „מבזק לאמנות" (ע); 18.30 „אורח באולפן" (ע); 19.00 „הכברה הגדולה" (ע); 19.30 הדשות (ע); 20.00 משפחת קוסבי; 20.30 „זמירות" — מועדון הזמר המסורתי; 21.00 כבש לחדשות; 21.30 ספורט: משחק השבת; 22.30 „מירשל עזרא כפרא ובניו"; 23.20 מסעי קן של מקום — מבט אל אופק שליד מציאות הירקן והדשה.

בתי חולים

יום ששי
ירושלים: ביקור חולים (ילדים), שערי צדק (פנימית), הדסה עין כרם (נשים, כירורגית, אורטופדית, עיניים, א.א.ג.).
תל־אביב: רוקח (ילדים) איכילוב (פנימית, כירורגית).
נתניה: לניאדו.

יום שבת
ירושלים: שערי צדק (ילדים), הדסה (נשים), הדסה עין כרם (כירורגית), אורטופדיה, עיניים, א.א.ג.).
תל־אביב: רוקח (ילדים) איכילוב (פנימית, כירורגית).
נתניה: לניאדו.

מגן דוד

טלפון חירום 101: ירושלים, בית־שמש, תל־אביב, חיפה, נהריה, עכו, חדרה, הרצליה, כפר־סבא, נתניה, קרית־שמונה, צפת, ראשון לציון, באר־שבע, אופקים, דימונה, ערד, אילת.

ירושלים — טל' 523133, בית־שמש — 811288, תל־אביב — 460111, רמת־גן, גבעתיים, בני־ברק — 781111, פתח־תקוה — 9231112, קרית־אונו — 344442, חולון — 803133/4, בת־ים — 585555/6, חיפה — 512233/4, נהריה — 923333, 979333, עכו — 912333, קרית־טבעון — 931401, קרית־ביאליק — 721817, חדרה — 063־22333, הרצליה — 541333, כפר־סבא — 33222, טבריה — 067־90111, קרית־שמונה — 067־44334, בית־שאן — 065־8722, עפולה — 065־93333/4, חצור הגלילית — 067־36333, קצרין — 067־61333, נצרת עלית — 065־73333, מגדל־העמק — 065־4006, רחובות — 054־451333, אשדוד — 055־51332/3, אשקלון — 051־23323, לוד — 054־229133, רמלה — 054־221027, קרית־גת — 051־881333, קרית־מלאכי — 055־8233, ראשון־לציון — 942333, שדרות — 051־97074, באר־שבע — 057־78333, אופקים — 923022, נתיבות — 941033, דימונה — 59333, ערד — 957222, ירוחם — 80133, מצפה־רמון — 88333, אילת — 059־72333, צפת — 067־30333.

שערים יציגים

להלן השערים היציגים ל־29.1.87:

סל:		1.6785
דולר ארה"ב:		1.6050
מר"ג:		0.9014
ליי"ש:		2.4735
פר"צ:		0.2701
ין יפני:	(100)	1.0587
פל"ה:		0.7991
פר"ש:		1.0721
כת"ש:		0.2498
כת"נ:		0.2318
כת"ד:		0.2375
מר"פ:		0.3575
דולר קנדי:		1.1928
דולר אוסטרלי:		1.0603
רנ"ד:		0.7848
פר"ב:	(10)	0.4347
שיל. אוס':	(10)	1.2784
לירה איטלקית:	(1000)	1.2643
לירה אירית:		2.3834
פוסה ספרדית:	(100)	1.2610
יחידת מטבע אירופית:		1.8547
דינר ירדני:		4.5743
לירה לבנונית:	(10)	0.1888
לירה מצרית:		0.8908

בתי מרקחת

ירושלים:
גיבנס רח' הארי 12 טל. 633676
תל אביב:
בבלי צ'ואיל 1 פינת סולירנו 10, שכ' בבלי טל. 440552
בני דיזנגוף 174 טל. 222386
פתח תקוה:
כפר גנים לזהבי הגיטן 6 טל. 9227416
נתניה:
תרופה: רח' הרצל 2 טל. 28656
חולון:
חורי סוקולוב 70 טל. 842433
חיפה:
הנשיא שד' הנשיא 33 טל. 333312
בית ים:
חן ז'בוטינסקי 99 טל. 7514434
ירושלים:
הר הזיתים הר הזיתים טל. 287480
מוצ"ש: ביה"ח עין כרם עין כרם טל. 446350
תל אביב:
בס פרישמן 66 טל. 237326
זיוה אצ"ל 52, שכ' התקוה טל. 378403
מוצ"ש בס פרישמן 66 טל. 237326
מוצ"ש זיוה אצ"ל 52 שכ' התקוה טל. 378403
פתח תקוה:
סופרפארם שפירא 43 טל. 909030
נתניה:
המגן שד' ויצמן 13 טל. 22985
חולון:
חורי סוקולוב 70 טל. 842433
חיפה:
הנשיא שד' הנשיא 33 טל. 333312
בית ים:
רש"י 13 טל. 7510971

חירון

מסחר השקעות ומבני תעשיה בע"מ

הודעה בדבר אסיפה כללית מיוחדת

ניתנת בזה הודעה, כי ביום חמישי 12.2.87, בשעה 17.00, תתקיים אסיפה כללית מיוחדת של החברה, במשרדי החברה, דרך בן צבי 20, יפו.

על סדר היום:

א. שינוי ייעוד התמורה

כל בעל מניות שלא יוכל להשתתף באסיפה, רשאי למנות מיופה כח ובלבד שכתב המינוי יגיע למשרדי החברה 48 שעות לפני מועד האסיפה.

ב. בן זקן — מזכיר

ב"ה

משרד החינוך והתרבות — המחלקה להכשרת עובדי חינוך והוראה

מכללת תלפיות

המכללה הדתית להכשרת עובדי חינוך והוראה
תל־אביב

החלה ההרשמה לשנת הלימודים תשמ"ח

א. שלוש שנות לימוד לקבלת תעודת „מורה מוסמכת בכירה" במסלולי ההכשרה:

1. גננות ומורות לגיל הרך — לגן הילדים ולביה"ס היסודי.
2. מורות כוללות לבית־הספר היסודי.
   התלמידה תבחר אחת מן ההתמחויות הבאות: יהדות, ספרות ולשון, טבע, לימודי ארץ־ישראל, רכזי מחשוב וטכנולוגיה חינוכית, מלאכה, אמנות.
3. גננות ומורות לחינוך מיוחד — לגן, לביה"ס היסודי ולחטיבת הביניים.
4. מורות לחטיבת הביניים — התמחויות: תנ"ך, ספרות או אנגלית.
5. מורות לאמנויות טכניות וכלליות — (מלאכה ואמנות שימושית) — לביה"ס היסודי ולחטיבת הביניים.
6. מורות לציור ולאמנות — א. לביה"ס היסודי ולחטיבת הביניים.
   ב. לביה"ס העל־יסודי (משך הלימודים: ארבע שנים).

הערות:

• מורות חיילות שהוצבו בתקופת שרותן הצבאי בעבודה בגן הילדים או בבית הספר היסודי, תתקבלנה בתנאים מסויימים לסיים את לימודיהן לקבלת תואר מורה מוסמכת בכירה, במשך שתי שנים בלבד.
• קיימת אפשרות לשלב לימודים במכללה עם לימודים באוניברסיטת בר־אילן על בסיס אישי, ע"מ לקבל לאחר 4 שנות לימוד תואר ב.א.
• קיימת אפשרות להגדיר מגורים במעונות שבאחריות המכללה.
• מלגות ומענקים, עד לכיסוי מלא של שכר־לימוד, לתלמידות מצטיינות ונזקקות.

7. בית מדרש למורים ולמורות למוסיקה.
   א. מורות למוסיקה ולריתמיקה לגן הילדים ולביה"ס היסודי.
   ב. מורים ומורות למוסיקה בחטיבת הביניים ובביה"ס העל־יסודי.
8. הנדסאים להוראה לחטיבת־הביניים ולביה"ס העל־יסודי.
   (לבעלי דיפלומה של הנדסאי באלקטרוניקה, בנין, מכשור ובקרה).

ב. המרכז להשתלמות גננות ומורים

לקבלת תואר „מורה מוסמך בכיר", להסבה מקצועית, לריכוז מקצוע ולגמול השתלמות:
1. לגננות, למורים ולמורות בשנת שבתון
2. לגננות, למורים ולמורות בפועל.

דפי מידע מפורטים ישלחו לפי בקשה בכתב או בטלפון.
רח' דב־הוז 16, תל־אביב — טל': 03—240007; 03—248649.

תלפיות

דרושה

מזכירה בכירה

לתפקיד ניהולי אחראי
למוסד חינוכי לבנות באיזור תל־אביב

הכישורים הדרושים:
* אחריות
* דייקנות
* דביקות בביצוע

שעות העבודה: 8.00—15.00, ובימי שישי 8.00—12.00.
משכורת גבוהה ותנאים מיוחדים למתאימה.
הצעות נא לתפנות לת.ד. 29070 תל־אביב.

המשרד לענייני דתות

השר, המנהל הכללי, ומנהלי האגף לעדות הדתיות

מהתאתפים בצערה של העדה השומרונית

במותו של הכהן הגדול לעדה השומרונית

יעקב בן־עזי העבתאי

ושולחים תנחומים למשפחה האבלה

לאולם שמחות בתל־אביב

דרוש

מנהל מכירות

בעל נסיון וקשרים בחוגים הדתיים

למכירת אירועים ל„גלאט־כשר"

● לפנות עם המלצות לת.ד. 23093 תל־אביב
— סודיות מובטחת —

בוגר כיתה ח' ט'

מה אתה רוצה להיות כשתהיה גדול?

בוא לפנימיה הצבאית

שליד ביה"ס הריאלי העברי בחיפה והישיבה התיכונית „אור עציון" במרכז שפירא

ותהיה גדול!

ההרשמה לפנימיות הצבאיות החלה ותסתיים ב־27 בפברואר 1987.

מוזמנים להרשם לכיתות ט' י' תלמידים מוכשרים, בעלי אזרחות ישראלית, הלומדים בכיתות ח', ט'. פרטים הרשמה בכל לשכות הגיוס האיזוריות בימים א'—ה' בשעות 07.30—12.30 וביום ו' בשעות 07.30—10.00.

בעת ההרשמה על המועמדים לבוא עם הוריהם (או אפוטרופסים) ולהביא עמם תעודות זהות וכן מקור + צילום של תעודות: — כיתה ז' ושליש א' כיתה ח' — מועמדים לכיתה ט', כיתה ח' ושליש א' כיתה ט' — מועמדים לכיתה י'.

הפנימיות הצבאיות מזמינות את תלמידי כיתות ח', ט' והוריהם ליום פתוח בפנימיות אשר יתקיים בשתי הפנימיות הצבאיות בתאריכים 5 ו־10 בפברואר לא בין השעות 17.00—20.00. הפנימיה הצבאית בחיפה ליד „בית בירם" אחוזה, חיפה (קו אוטובוס 21, 24, 37, 91 מהתחנה המרכזית בחיפה).

* הפנימיה הצבאית „אור־עציון" במרכז שפירא, קווי־אוטובוס: מתל־אביב קו 301, מירושלים קו 437.

חוברת הסברה ניתן לקבל ע"י פניה ללשכת־הגיוס או לד.צ. 01910 צה"ל או לטלפון 02־693084.

הצפה

עיתון יומי

HATZOFE

DAILY

המו"ל: הצופה בע"מ. העורך: משה אישון. מערכת ומנהלת תל־אביב, רח' המסגר 66 טל' 336056, ת"ד 2045. חשבון בנק הדואר 441144. סניף ירושלים: רח' בן־יהודה 3, ת"ד 2148 טל: 02—234910. בערב טל: 02—639524. סניף חיפה: רח' ארלוזורוב 1, טל' 04—663628.
* דפוס העשור בע"מ ת"א

אין המערכת אחראית לתוכן המודעות ולסגנונן

هكذا عن الأصل

هكذا عن الاصل

רבני תל־אביב: לא נשתף פעולה אם נשים תשתתפנה בגוף הבוחר

בתגובה להצעת מזכ"ל נעמ"ת להקים מחיצה שתפריד בין הנשים לגברים במקום בו יישב הגוף הבוחר

מאת חיים פיקרש — סופר „הצופה"

„הפתרון של הקמת מחיצה ל־הפרדת הנשים מהגברים, נראה לי כפתרון ראוי של בעיית שילו־בן של הנשים בגוף הבוחר את רבה הראשי של תל־אביב" — זאת אמרה לסופר „הצופה" מא־שה לובלסקי, מזכירת נעמ"ת, נו־כח המחלוקת הקיימת בבחירת הרב הראשי, על רקע של שיתוף נשים מסיעת „העבודה" בתל־אביב לגוף הבוחר.

מר פנחס שינמן, יו"ר המועצה הדתית לתל־אביב־יפו, חבר הועדה המכינה את ועדת הבחירות, דחה על הסף את ההצעה, בציינו, כי זו נוגדת את עמדתה של הרבנות ה־ראשית שקבעה, באורח חד משמעי, שנשים לא תהיינה בגוף המוחר של הרב הראשי.

מזכירת נעמ"ת חזרה והדגישה, כי יש מקום לשילוב הנשים, שכן לרב הראשי „יש השפעה ישירה על חיי הקהילה, לכן לנשים צריכים להע־ניק את הזכות להשפיע על דרך הב־חירה של הרב הראשי". הגב' לוב־לסקי מסרה כי תנועתה הצליחה לי־צור קשר הדוק עם הרבנים הראשיים לישראל, וקשר זה נוצר לאחר „פר־שה הביגימיה" בבאר שבע, ומצרך זה, הביא, לדבריה, גם לשיפור ב־סדרי עבודתם של בתי הדין הרב־ניים".

סופר „הצופה" מוסיף, כי תביעת הנשים, ובמיוחד שתי נבחרות סניף „העבודה" בתל־אביב, עו"ד תביבה אביגיא ולילי מנחם, חברות מועצת עירית תל־אביב, מעכבים את המשך עבודת ההכנה לבחירת הרב הראשי. בראש הועדה המכינה את הגוף ה־בוחר, עומד ד"ר ח.מ. בסוק.

החלפה בינתיים, כי עם שובו אר־צה של ראש עירית תל־אביב שלמה להט מחו"ל, תקוים מליאת מועצת עירית תל־אביב, ישיבה מיוחדת, לדון בקביעת בחירתם של עשרת נציגי העיריה לגוף הבוחר. לאחר בחירת נציגי העיריה, אמורה גם המועצה הדתית, לכנס את מוסדותיה לבחור את עשרת נבחריה ויחד עם עשרת גבהרי בתי הכנסת הגדולים בעיר, יכונס הגוף הבוחר.

רבני העיר תל־אביב חזרו, בינ־תיים והבהירו, בצורה שאינה כש־תבעת לשתי פנים, שכל עוד לא הסרנה הנשים את מועמדותן, לא ישתפו אלה פעולה בגוף הבוחר.

הפסד של 35 מיליון דולר למגדלי הכותנה

למרות המחירים הטובים שהושגו במכירות בחו"ל

מאת סופרנו הכלכלי

מגדלי הכותנה הפסידו בשנה החולפת כ־35 מיליון דולר למ־רות המחירים הטובים שהושגו ב־מכירות בחו"ל.

אחת הסיבות העיקריות להפסד הוא הקפאת שער החליפין לעומת העליה בהוצאות הייצור.

מנכ"ל מועצת הכותנה יוסף דלו־מי אמר אתמול שהפיחות לא הביא לשינוי המצב הכלכלי בענף שכן הוצאות הייצור גדלו ב־11% בעוד שהפיחות היה בשיעור של 10% ב־לבד. עם זאת ציין מנכ"ל מועצת הכותנה שהענף יצא מהשפל הג־דול בו היה נתון בשנתיים האח־רונות.

לאחרונה החלה עליית מחירים כ־ללית בשוק המקומי של הכותנה ו־כיום מגיעה הכותנה מזן „אקלה" ל־ממוצע שנתי של 70 סנט לליברה ו־קרוב ל־100 סנט לליברה מזן „פימה". מחיר זה גבוה בהרבה ממה שהיה עד לפני זמן לא רב.

המשבר האחרון

המנכ"ל אמר כי המשבר האחרון הוא זמני. מערכת המחירים חוזרת לרמה סבירה ועל סמך זה מקווים שהאוצר יתן למגדלי הכותנה סכום של 2 מיליון דולר על הוצאות הבי־טוח של הענף מאחר שמגדלי הכו־תנה סירבו לבטח את עצמם.

לגבי העונה הבאה מסר כי מק־ווים להגדיל את שטחי המזרע של הכותנה ולהגיע לכ־550 אלף דונם. הענף יכסה את ההוצאות ואולי יש־אר עם מעט רווח לחקלאים.

בשנה החולפת חלה ירידה של 28% ביחס להשקעה לשנת 1985 ו־שטחי המזרע הגיעו ל־465 אלף דו־נם. עם זאת ציין המנכ"ל כי הרכב הזנים השתנה וגדל להיקף הזן א־ירוך הסיב הנדרש בשווקי העולם.

יבוא הכותנה הגיע לכ־2 מיליון דולר. לקראת העונה הבאה נבכרה חלק ניכר מהכותנה למרות שעדיין לא זרעו אותה.

אישים ומוסדות

— ברוב עם התקיימה באולמי הדר בגבעתיים חתונת יעל, בתו של חבר לשכת התנועה הדתית־ל־אומית, אברהם בדיחי, סגן ראש המועצה המקומית ומ"מ ראש המו־עצה הדתית בקריית אונו עם ר' שמעון אברהם. ערך את החופה הרב חיים הלוי. קרא את הכתובה הרב שלום יצחק הלוי מקריית אונו. התכבדו בברכות הרב שמעון יזה־קאל פרנקל תאומים, רבה של קר־יית אונו, הרב רצון ערוסי ועוד רבנים. נכחו שר הדתות, זבולון המר, ד"ר יהודה בן מאיר, ראש המועצה המקומית, עו"ד אבינדור ורשא, הרב יוסף שיינין, רבה של אשדוד, הרב בצגר, מנהל בית ספר לוסטיג, הרב שולמן מישיבת סלו־בודקה. העניקו את השמחה האמ־בים אורי שבח ודני כהן ותזמורת.

מפרא וכיפא נפגשו בקבלת פנים שנערכה בישיבת „בני עקיבא" בנתניה, לכבוד התיאלוף שמואל רפא, קצין ההוראים הראשי, שהוא בוגר המחזור הראשון של הישיבה. בתמונה: האלוף רפא ולידו בן המחזור הרב י. חוקק

שרת הבריאות:

100 אנשים מתים מדי שנה משימוש בסמים מסוכנים

התופעה פוגעת בביטחון המדינה והודרת לשורות צה"ל

100 אנשים מתים מדי שנה כ־תוצאה כשימוש בסמים מסוכנים, אמרה אתמול שרת הבריאות שו־שנה ארבלי אלמוזלינו, ביום ע־יון שהיה מוקדש להיבטים הר־פואיים וההברתיים של התמכרות לסמים ולאלכוהול בישראל.

הנגמילה והטיפול בבתי החולים פסיכיאטריים — אינם מיפוד שרת הבריאות אמרה, כי הגמי־לה שמעניקים לנרקומנים בבתי־החולים הפסיכיאטריים, איננה גמי־לה והטיפול הניתן בהם לנרקו־מנים — איננו טיפול.

היא מתחה ביקורת חמורה על ניהול התחנה להלוקת סמים בתח־נה המרכזית בתל אביב שבה בי־קרה. היא אמרה שאיש איננו מפ־קח על תחנה זו ולא ברור איזה תפקיד ממלא בו הרופא, הנמצא במקום ורושם מירשמים בלי להת־ליף מילה עם הנזקק או להסתכל עליו.

מלחמת לבנון — אפסך בנושא סמים

שרת הבריאות הוסיפה, כי „מל־חמת לבנון הביאה לנו אסון גדול בנושא הסמים" — היא עמדה על הממדים הבצומים של הברחות ה־סמים החודרים לישראל מלבנון, ו־מכאן לכל העולם.

שרת הבריאות הוסיפה שתופעה זו פוגעת בביטחון המדינה וחודרת גם לשורות צה"ל.

אלמוזלינו אמרה שטרם ברור ב־יד' איזה גוף יש להפקיד את הט־יפול בבעיה זו ואם יש להכ־לילו במשרד הבריאות, המשפטים, או משרד החינוך. בינתיים, היחיד שפועל בתחום זה הוא משרד ה־בריאות, ציינה.

להלן התריעה שרת הבריאות על התופעה הבתפשטת והולכת של ה־תנסות בסמים בקרב תלמידי בתי הספר, תופעה מדאיגה, העלולה ל־הרוס את הריקמה החברתית.

בקריאה לממשלה לתקן חוק השבות נסתיים אתמול כינוס מנהלי חב"ד

מאת א. צבי גבעון

בקריאה לממשלת ישראל להקן את חוק השבות ולא למכור חלק באדמה הקדושה לזרים נסתיימו השבוע ימי העיון של 108 מנהלי הב"ד שנערכו באולמי „קרלטון" בנהריה.

את יום העיון פתח הנחה הרב נפתלי רוט מירושלים שהקריא בר־כה מיוחדת מהרבי ר' מנחם מנדל מלובוויטש מניו־יורק.

ראשון המברכים הרב ד"ר אהרן קלר, רבה הראשי של נהריה שזקף את השינוי הרוחני בנופה של עירו לזכותם של אנשי חב"ד — והרב ישראל בוסמן בראשם.

אחריו בירך הרב דוד אבוחצירא רבה הספרדי של נהריה. ראש העיר היים לבב ציין את העובדה שבעירו היים דתיים ופחות דתיים בהרמוניה הבנה מלאה. וכן שבעירו 46 בתי כנסת. כן אמר שכינוס חב"ד הפיץ אור על העיר וסביבתה.

בשם רבני חב"ד בירך הרב לוי ביסטריצקי רב קרית חב"ד בצפת.

את ברכת המשרד לעניני דתות הביא מנכ"ל המשרד זבולון אורלב שאמר בין השאר, כי כשם שאומ־רים „יותר משמרו ישראל את ה־שבת, שמרה השבת עליהם כך ניתן לומר כי יותר משומרת המדינה על קיום היהדות, שומרת היהדות על קיום המדינה. מתוך אחדות ה־כוחות תורניים אפשר להרים את קרן התורה.

כן בירכו מנכ"ל צעירי חב"ד ב־ארץ הרב יוסף יצחק אהרונוב שחזר מחצר הרבי מניו־יורק והביע את ברכתו האישית והרב שמאלוב מ־בית שאן. את ברכת עכו הביא הרב הראשי יוסף ישר.

דברי סיכום נאמרו על ידי המ־ארגן הרב ישראל בוסמן שפעל ל־הצלחת הכינוס שהודה למנהל המלון משה גרוס על הטיפול הנאה ב־אורחים.

כן ברכו הרב מרדכי אשכנזי, רבה של כפר חב"ד ומזכיר ועדת הרבנים של חב"ד יהודה יארוס־לבסקי.

הראשון לציון הרב מרדכי אליהו והרב הראשי של ירושלים שלום משאש, וכן שר העבודה והרווחה משה קצב שלחו מברקי ברכה.

בי"ת

חבר הרבנים בישראל
ליד התנועה הדתית לאומית

מתכבדים להודיע לצבור הרבנים — חברינו, כי
הכינוס הכללי של „חבר הרבנים"
יתקיים אי"ה בימים כ"ו—כ"ז שבט תשמ"ז (25—26.2) במלון רמדה רנסנס בירושלים עיה"ק
פרטים נוספים: בהודעות אישיות

מזכירות חבר הרבנים
והועדה המכינה

מרכז חינוכי יד בנימין

בוא לחוג אתנו את חג הפסח

ותהנה מ:...
- ★ אוכל כשר למהדרין שבמהדרין
- ★ מרחבי דשא ירק ונוף מרהיב
- ★ שקט ושלוה בין שדות מוריקים (הרחק מהעיר הסואנת)
- ★ שקט נפשי מטרדות היום יום
- ★ שחיה בבריכה יפהפיה במקום (נפרדת)

בדבר פרטים נוספים נא לפנות טלפונית:
055-91138 ,91439 ,93153
בימים א'—ה' בשעות 8.00—16.30;
יום ו' בשעות 8.00—12.00

„קול ישראל" תל־אביב　ביהכנ"ס המרכזי ביד אליהו

לקראת „שבת שירה" תוקלט התכנית
שירת גאולים
שתתקיים בע"ה ביום חמישי י"ג בשבט תשמ"ז
12.2.87 — בבית־הכנסת המרכזי ביד אליהו
רחוב מרגולין פינת ודג'ווד

משתתפים החזנים:
ר' אבוהב　ש. ב. טאובה
צ' יוסטמן
צ' פישר　מ' פליישמן
ומקהלת החזנים הירושלמית בניצוחו של:
בנימין גליקמן
מלווים בנגינה: נ. ורגין, א. עברון, פ. פלוטקין
מנחה: עמיקם גורביץ　מפיק: ברוך שיין

ההתחלה בשעה 8 בערב
הזמנות למופע — ב„הדרך", אבן גבירול 90 וב„כנף", אלנבי 91, ובמשרד בית־הכנסת בין השעות 5—6 בערב • כל הקודם זוכה
אוטובוסים: 30, 31, 32, 33, 34, 35, 36, 11

שר הדתות — זבולון המר

יחד עם כל בית ישראל מבכה את הסתלקותו
של הצדיק הגדול המפורסם
האדמו"ר מלעלוב זצק"ל
המקום ינחם את בני המשפחה הכבודה וקהל החסידים
בתוך שאר אבלי ציון וירושלים

מכללה ירושלים לבנות
דרוש:
עובד לתפקיד ניהולי בכיר
הכישורים הדרושים:
- בן תורה
- נסיון רב באדמניסטרציה במסגרות לימודיות
- תואר אקדמי (רצוי)
- ידע באנגלית (רצוי)

לפנות בכתב ולצרף תולדות חיים והמלצות
לת"ד 16078 בית וגן, ירושלים 91160 ולציין „בכיר"
— סודיות מובטחת —

דתי אורתודוקסי
61/1.65, אלמן,
דובר ספרדית
במתאימה לנישואין

לאון קארו,
ת"ד 3746, י-ם, 91036

שרותי תחבורה מיוחדים להילולת רבי ישראל אבו חצירה (באבא סאלי) בנתיבות:

ביום שני ג' בשבט תשמ"ז 2.2.87 תתקיים בנתיבות הילולת רבי ישראל אבו חצירה (באבא סאלי).

לנוחותך יפעיל "אגד" שרותים מיוחדים לנתיבות וחזרה כדלקמן:

מתל־אביב – תחנה מרכזית רציף הר ציון בין השעות 8.30־15.30
חזרה לתל־אביב – בין השעות 14.00־21.00
מירושלים – תחנה מרכזית בין השעות 9.30־15.00
חזרה לירושלים – בין השעות 15.00־21.00
מבאר־שבע – תחנה מרכזית בין השעות 9.00־17.30
חזרה לבאר־שבע – בין השעות 11.30־21.00
מאופקים – רח' קיבוץ גלויות בין השעות 9.00־15.00
חזרה לאופקים – בין השעות 17.30־21.00
מאשקלון – תחנה מרכזית בין השעות 10.00־16.00
חזרה לאשקלון – בין השעות 17.00־21.00
מאשדוד – תחנה מרכזית בין השעות 10.00־15.00
חזרה לאשדוד – בשעה 18.30

כמו כן יופעל שרות מיוחד מאזור התעשיה בנתיבות לבית־העלמין המקומי.

מידע נוסף בלשכות המודיעין בתחנות "אגד" ובמרכזי המידע:
תל־אביב – 03־432777
חיפה – 04־549121
ירושלים – 02־523456, 528231־2

אגד מברך את החוגגים ומאחל להם נסיעה טובה

אזכרה לנעדרי הצוללת „דקר" נערכה במלאת 19 שנים לטביעתה

חיל הים התייחד אתמול עם זכר 69 נעדרי הצוללת „דקר" במלאת 19 שנים לטביעתה.

בטקס הזכרון השנתי ליד האנ־דרטה דמית הצוללת, בבית הקב־רות הצבאי, שעל הר הצופים ב־ירושלים השתתפו מפקד חיל הים, קצינים בכירים של החיל וכאות חיילים ובני המשפחות השכולות.

האם השכולה בלומה ידללובקר הדליקה את אבוקת הזכרון וארנון מגור, בנו של דן מגור ז"ל, אמר קדיש יתום.

מפקד חיל הים, אלוף אברהם בן שושן אמר, כי ממשלת ישראל, מ־ערכת הבטחון וחיל הים השקיעו וישקיעו כל מאמץ לאיתור הצול־לת וימשיכו למצות כל אפיק פ־עולה אפשרי.

הרב הראשי הצבאי האלוף גד נ־בון אמר דברי הספד ויחזקאל פול־רביץ, אביו של רופא הצוללת ד"ר שבי מאור, קרא שיר פרי עטו „כים בטבעתי על צוללני דקר. הטקס הס־תיים בתפילת „אל מלא רחמים".

מועצת עיריית הרצליה אישרה הקמת מרכז קהילתי לתנועת „היהדות המתקדמת"

נציג המפד"ל בקואליציה הצביע נגד

מאת סופר „הצופה"

הוחלטה מועצת עיריית הרצלי־יה להקצות שטח למרכז קהילתי לתנועת „היהדות המתקדמת" בו יוקם גם בית־כנסת קונסרבטיבי שיהיה רוגז רב בקרב היהדות ה־דתית בעיר.

בישיבת מועצת העיר התריע נ־ציג המפד"ל שלום מגד בפני ה־דירת הקונסרבטיביים, דבר שעלול להשבית את יחסי השלום התקינים השוררים עד כה בין כל תושבי העיר.

ראש העיריה אלי לנדאו דחה את הטענות של המתנגדים להקמת המרכז הקהילתי וההצבעה שנערכה אישרה המועצה ברוב של שמונה חברי הקואליציה נגד ארבעה חברי אופוזיציה ונציג המפד"ל את הק־צאת השטח.

מדובר במרכז קהילתי לתנועת „היהדות המתקדמת" שאנשיה מזד־הים עם הזרם הקונסרבטיבי. השטח שהוקצה הינו בן דונם ומצוי ליד שכונת „גן רשל".

הבניין עצמו יוקם בכספי חברי ה־תנועה.

התנגדותו של נציג המפד"ל, ש־לום מגד להקצאת השטח מטעם העיריה נובעת, לדבריו, בשל הער־בה שבמרכז יוקם גם בית כנסת. „היהדות מכירה רק בהלכה" אומר מגד „וכל סטיה מדרך זו מנוגדת לערכי הדת".

הרב הראשי של הרצליה הרב יחיאל יעקובוביץ טוען כי אסור לתת ל„תנועת המתקדמת" דריסת רגל בארץ ישראל.

„יש לנו מספיק בתי כנסת והם יכולים להתפלל בהם. התנועות ה־מתקדמות גרמו לפילוג והביאו א־סון לעם ישראל".

אמונה — תנועת האשה הדתית לאומית
EMUNAH

ההרשמה לרשת מפעלי החינוך של אמונה — תנועת האשה הדתית לאומית לשנת תשמ"ח החלה

במקומות המפורסמים:

★ **מכללת אמונה ירושלים**
המקצועות:
מטפלות מתנבות לגיל הרך
משך הלימודים — שנה ושנת עבודה מעשית
סכנאות שיניים
משך הלימודים — שנתיים
מחשבים
משך הלימודים — שנתיים, תואר הנדסאי
עיצוב גרפי והפקות דפוס
משך הלימודים — שלוש שנים
שנה נוספת לקבלת תעודת הוראה
למכללה מתקבלות בנות דתיות, בוגרות שרות לאומי או צבאי. לימודי המקצוע משולבים בלימודי יהדות. הבוגרות זכאיות לתעודה ממשרד החינוך והתרבות. אפשרות לתנאי פנימיה, ולסיוע במימון הלימודים.
פרטים והרשמה: מכללת אמונה, דרך בית־לחם 104, ירושלים טל' 715767(02)

★ **בבי"ס תיכון־מקצועי מקיף אזורי ע"ש „אלישבע מיכאל" בפרדס־חנה**
בשיתוף איגוד ערים אזור השומרון
המגמות: עיונית־תורנית
פקידות ומזכירות
אירוח, משק ומלונאות
אופנה
סיעוד
מחשבים
מתקבלות תלמידות לכתות ד—ט' (חטיבת ביניים) ולכתות י'—י"ב (חטיבה עליונה).
פרטים והרשמה: במשרדי ביה"ס פרדס־חנה טל' 79996(063)

★ **בי"ס תיכון־טכנולוגי דתי לבנות „נוה שרה הרצוג" בני־ברק**
בשיתוף „אורט" בישראל
המגמות: שרטוט ואדריכלות
אירוח ומשק
חשבונאות ופקידות
מחשבים — ענ"א
אופנה
מתקבלות תלמידות בוגרות כתה ח'. משך הלימודים — 4 שנים, פנימיה לתלמידות חוץ.
פרטים והרשמה: במשרדי ביה"ס בבני־ברק, טל. 783806(03)

★ **בי"ס למטפלות ב„נוה־מיכאל" בפרדס־חנה**
מגמות: מטפלות־מחנכות
למוסדות ילדים בגיל בי"ס ומעונות־יום
משך הלימודים: 4 שנים
מתקבלות בוגרות כתות ח' ד"פ בתנאי פנימיה
פרטים והרשמה בביה"ס „נוה מיכאל" בפרדס־חנה
טל' 77104(063).

★ **בי"ס תיכון־מקצועי מקיף ע"ש בינה והרי אפלמן, טבריה**
בשיתוף עם עירית טבריה
המגמות: עיונית־תורנית־בוגרות
חשבונאות, מזכירות, פקידות
מחשבים.
מתקבלות בוגרות כתה ח', משך הלימודים — 4 שנים
פרטים והרשמה: בביה"ס רמת־כנרת טבריה
טל' 20176(067)

★ **מרכז חנוכי־מקצועי לבנות „מרכז מריש" בני־ברק**, רח' ניסנבוים 14
המגמות: אופנה
פקידות־ממכר
כלכלת־בית וסדנא פוליטכנית
בדבר פרטים נא לפנות ל„מרכז מריש" בבני־ברק טל' 784102(03).

כן נפתחה ההרשמה למוסדות החנוכיים הבאים:
★ „נוה מיכאל" בפרדס־חנה
פנימיה ובי"ס במקום. לגילאי 12—6
★ „אחוזת שרה" בני־ברק. שכון ה'
לגילאי 14—6, הלימודים בבי"ס מ. ד. במקום.
★ „בית־אלעזרקי" בנתניה
לגילאי 14—5. הלימודים בבתי־ספר מ. ד. בעיר
★ „שרה הרצוג" עפולה
לגילאי 15—10. הלימודים בבתי־הספר המ. ד. במקום
כן ניתן לקבל פרטים במרכז אמונה — תנועת האשה הדתית לאומית רח' אבן־גבירול 166, תל־אביב.

נערה דתית! בואי ללמוד באחד מבתי־הספר של אמונה. היוצטיינים ברמתם הלימודית והחנוכית

בית החולים בקור חולים ירושלים
ברכות מזל־טוב
להולדת הבנים/הבנות

אלמליח דניאל ורות	— בן	כהן דוד וטובה	— בן
איזנברג פסח ומיכל	— בת	כהן יצחק ומרים	— בן
אלקרוס נסים וקסי	— בת	לוי דוד וטובה	— בן
אוקנין אסתר ושמעון	— בת	לוי חיים ואורלי	— בן
איתן ברוך ופרידה	— בת	ליזור שמואל ואיבה	— בן
ארלבוים יוסף ואילנה	— בת	לרנר נועם ואביבה	— בן
אבגזר שלום ופלוריה	— בת	מלכה שולמית ואברהם	— בן
אוחנה אברהם ויהודית	— בת	מחמלי אהרן ורות	— בת
בוסון חיים ורגינה	— בת	מאריר יוסף ולויזה	— בת
ברמן אליעזר ורבקה	— בן	מילר חיים וכרמלה	— בת
ברנר אליהו וחסיה	— בת	מנדברג יהודה ורחל	— בן
בוזאר פטר וג'ניפר	— בת	מלכה אברהם ושולמית תאומים	
בנימיני יוסף ומרים	— בת	משולם דניאל ואילנה	— בן
בלאיס משה ומזל	— בן	פנרלבאום אברהם ושיני תאומים	
בן לולו סני ושושנה	— בת	נחמיה אילנה ונחמיה	— בת
גרוסברגר יהושע ופנינה	— בת	סופר ראובן וחגיתה	— בן
דולפס מרדכי ומיכאל	— בת	סריר עוזי ועדית	— בן
הולצמן משה ואסתר	— בן	עטר אסתר ויצחק	— בת
הור מרדכי ושרה	— בן	עטר אהרן ופזלי	— בן
הירשמן דוד ורחל	— בן	פגינבסקי ארי ומלי	— בת
ויצמן יהודה ושרה	— בת	פדידה מיכאל ומרים	— בת
ועד יחיאל ואסתר	— בת	פרחוט אליעזר ולאה	— בן
ווינברג יצחק וצפורה	— בת	קובלביץ יעקב ואהובה	— בן
ולצמן פנחס ורות	— בת	קוהן מאור וגינה	— בת
זכאי אהרן ומזל	— בת	קנופלמכר מרדכי וחוה	— בן
זולברצווייג נתן ורחל	— בת	ריוס אביגדור ובתיה	— בת
זנו אהרן ועליזה	— בן	רוטנברג אלכסנדר וולידה תאומים	
חוטס שבתאי ופנינה	— בת	שורץ דניאל ורחל	— בן
חנוביה דני ובתיה	— בת	שפר דוד ובלומה	— בת
ישראל חיים ותפה	— בן	שושן דוד ויהודית	— בת
יצחק שלום ורינה	— בת	שוועבאלג חיים ופייגה	— בן
יאיר יפה ויהודה	— בן	תם עליזה ושלמה	— בן
כהן ישעיהו וטובה	— בת		
כהן אברהם ואריאלה	— בן		

יזכו ההורים לגדלם לתורה, לחופה ולמעשים טובים
ההנהלה

המועצה הדתית אופקים

עטרת ברכות ואחולים מעומקא דליבא
למרא דאתרא
הרב יעקב הכהן שליט"א
ולרעיתו תמר
לנשואי בנם אבשלום עב"ג חנה
יה"ר שתזכו לראות בשמחת צאצאיכם
ברוב אושר ונחת, לתפארת המשפחה

דוד שחר
יו"ר המועצה הדתית
חבריה ועובדיה

עירית חולון　50

עירית חולון מודיעה בזאת על
חלוקת הפרס הספרותי ע"ש משה חיים שפירא ז"ל, בשנת תשמ"ז
הפרס מיועד ליצירות בתחום הספרות התורנית וחכמת ישראל
על קבלת הפרס יכולות להתחרות יצירות מוגמרות של לא פחות מ־2 גליונות דפוס. באים בחשבון גם ספרים שיצאו לאור לפני מספר שנים.
הסופרים והמ"ולים המעונינים, מתבקשים להמציא את הספרים ב־4 עותקים, ליו"ר העירונית, המחלקה לתרבות, עד יום ו', כ"ה שבט, תשמ"ז, 27.2.87.

בכבוד רב,
אריה לוי
מנהל המחלקה לתרבות

בס"ד

המועצה המקומית קרית־ארבע　המועצה הדתית חברון

הועד לבחירת רב עיר בקרית ארבע חברון
מכרז
אנו מודיעים על משרה פנויה לכהונת רב מקומי בעיר האבות קרית־ארבע היא חברון

דרישות התפקיד
1. בעל הסמכה כשר לכהן כרב עיר
2. נסיון במשרה רבנית והנהגה קהילתית
3. יכולת הנהגה של קהילה מגוונה ביהדותה
4. הזדהות עם רעיון שלמות ארץ ישראל.
5. התחייבות לגור בקרית־ארבע — חברון.

המועמדים:
יגישו הצעתם בכתב עם קורות חיים, נסיון קודם ותעודות מתאימות וכו', עד ה־אדר א' ניסן תשמ"ז 31.3.87 — לפי הכתובת:
מזכירות הועד הבוחר ת. ד. 18 קרית־ארבע.

משה מייבסקי
יו"ר ועדת הבחירות לרב מקומי

ב"ה

משרד החינוך והתרבות　מכללת „תלפיות"
20

בית המדרש הממ"ד למורים למוסיקה
פתח־תקוה, רח' הרב קוק, ... ת.ד. 270, 49, טל' 901742(03)

כנס בוגרים

שנת תשמ"ז היא השנה ה־20 לקיום בית־מדרשנו, ונקיים אי"ה כנס בוגרים ומורים במסגרת הערב המוסיקלי באיסרו־חג שבועות תשמ"ז, 4.6.87.

נא להחזיר אלינו בכל ההקדם את הספח המצ"ב, ואנו נמציא פרטים נוספים, תווים לשירה משותפת וכו'.

אל: בית־המדרש למוסיקה, פ"ת　ב"ה ________
הנדון: עדכון פרטים אישיים
שם משפחה ________ שם פרטי ________
שם פרטי ________ כתובת ________
טלפון ________
חתימה